

ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

КІСЬ АЛЛА ВОЛОДИМИРІВНА

Прим. № _____

УДК 745/749(072.3)(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**«МЕТОДИКА НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДЕКОРАТИВНО-
ПРИКЛАДНОЇ ТВОРЧОСТІ ЗАСОБАМИ ВИШИВКИ ТА
КИЛИМАРСТВА»**

014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

«Середня освіта (Трудове навчання та технології)»

01 «Освіта/Педагогіка»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

 А. В. Кісь

Науковий керівник

Кудря Оксана Володимирівна
кандидат педагогічних наук, доцент

Полтава – 2024

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

БСО – базова середня освіта

ЗЗСО – заклад загальної середньої освіти

ЗСО – загальна середня освіта

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

НУШ – нова українська школа

ППЗ – педагогічний програмний засіб

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	4
ABSTRACT	16
ВСТУП	28
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДЕКОРАТИВНО- ПРИКЛАДНОЇ ТВОРЧОСТІ	38
1.1. Змістова характеристика поняття методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості	38
1.2. Вишивка та килимарство як засоби навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості	54
1.3. Діагностика навчальних досягнень учнів із декоративно- прикладної творчості	70
Висновки до першого розділу.....	84
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОЇ ТВОРЧОСТІ ЗАСОБАМИ ВИШИВКИ ТА КИЛИМАРСТВА	90
2.1. Педагогічні умови навчання старшокласників декоративно- прикладної творчості	90
2.2. Структурно-функціональна схема методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства	104
2.3. Організаційно-методичний супровід навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості	120
Висновки до другого розділу.....	135
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДЕКОРАТИВНО- ПРИКЛАДНОЇ ТВОРЧОСТІ ЗАСОБАМИ ВИШИВКИ ТА КИЛИМАРСТВА	141
3.1. Результати констатувального етапу дослідно-експериментальної роботи	141
3.2. Програма та результати формувального етапу дослідно- експериментальної роботи	158
Висновки до третього розділу	174
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	178
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	184
ДОДАТКИ	218

АНОТАЦІЯ

Кісь А. В. Методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями). – Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, Полтава, 2024.

Робота виконана у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка. Захист відбудеться у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка.

Дисертаційна робота присвячена проблемі методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства.

У дисертаційній роботі *вперше* визначені зміст, структура, функції вишивки та килимарства як засобів навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості; теоретично розроблено структурно-функціональну схему методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства у єдності методологічно-цільового, змістово-процесуального та оцінювально-результативного блоків; визначено педагогічні умови впровадження запропонованої методики: навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості на засадах інтеграції її складових, спрямованих на опанування учнями різними видами творчості цього виду; стимулювання освітньої діяльності здобувачів засобами задоволення їхніх освітніх потреб та інтересів, внутрішньою вмотивованістю, яка обумовлена сформованістю пізнавальних нахилів та здібностей учнів; створення в ЗЗСО освітнього середовища для навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості; *конкретизовано* сутність понятійного конструкту «методика навчання декоративно-прикладної творчості», що розглядається нами як галузь педагогічної науки з вивчення загальних та

спеціальних (фахових) особливостей завдань, змісту, методів, форм організації та засобів навчання проєктуванню та виготовленню виробів декоративно-ужиткового призначення, спрямованих на задоволення природного потягу учнівської молоді до художньо-творчої діяльності, виховання емоційного сприйняття, фантазії та уяви засобами розкриття пластичних можливостей різних природних матеріалів під час виготовлення декоративно-ужиткових виробів; *уточнено* критерії ефективності методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства: сформованість ключових та предметних компетентностей за чотирма рівнями вияву їхніх показників (початковий, середній, достатній та високий); класифікаційні ознаки різновидів вишивки та килимарства, конкретизовано типологію цих виробів, їхні орнаментальні мотиви та колористичні характеристики; *подальшого розвитку набули* зміст, структура, функції технологій вишивки та килимарства, методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості, стимулювання їхньої творчої активності засобами вишивки та килимарства, розробка організаційно-методичного супроводу навчання.

Практичне значення дослідження отриманих результатів дослідження визначається розробкою навчальної програми змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчального предмету «Технології», 10-11 класи, методичних рекомендацій для вчителів технологій «Методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства, які можуть застосовуватися для розробки вчителями календарно-тематичних планів та навчальних посібників із навчання технологій, вивчення навчальних дисциплін педагогічних ЗВО «Теорія і методика технологічної освіти», «Методика навчання технологій у старшій (профільній) школі», у написанні студентами випускових кваліфікаційних робіт, в ході проведення занять із вчителями технологій у системі післядипломної неперервної педагогічної освіти.

У вступі обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, розкрито мету дослідження, його завдання, об'єкт, предмет та методи, визначено наукову новизну та практичне значення дисертаційної роботи, схарактеризовано результати апробації та особистий внесок дисертанта в отриманні результати дослідження, описано обсяг та структуру дисертації.

У першому розділі – «Психолого-педагогічні основи навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості» – здійснено теоретичне вивчення та уточнено сутність і структуру понять «методика», «навчання», «методика навчання», «декоративно-прикладна творчість», які визначають доцільність та зміст методики навчання декоративно-прикладної творчості. Розглянуто теоретичні основи використання вишивки та килимарства у навчанні старшокласників декоративно-прикладної творчості та визначено засоби діагностики навчальних досягнень учнів із декоративно-прикладної творчості.

Декоративно-прикладна творчість розглядається як життєво-самобутня духовно-матеріальна цілісність, яка ґрунтується на естетико-культурних потребах та уподобаннях, автентичних побутових традиціях, етично-моральних та звичаєво-обрядових переконаннях національної культури, інтегрує в собі процес утилітарної трудової діяльності з естетичним світобаченням людини, забезпечуючи художньо-естетичне опорядження, створеного господарською діяльністю широких народних мас, предметно-просторового природного матеріального середовища засобами узагальнено-стилізованих форм, які, залежно від можливостей використовуваних художніх засобів, створюють яскраві образи вияву людських почуттів, думок, прагнень та бажань.

Схарактеризовано вишивку та килимарство, як одні з найпоширеніших видів декоративно-прикладної творчості, які характеризуються великою кількістю технік, їхнім гармонійним поєднанням у декоративно-ужиткових виробках. Уточнено класифікаційні ознаки різновидів вишивки та килимарства: матеріали, техніки виконання, композиція, орнамент, кольорова гама та

функціональне й практичне призначення. Конкретизовано типологію вишитих та килимових виробів, їхні орнаментальні мотиви, колористичні характеристики.

Доведено, що поруч із функціональним, докладно вивченим мистецтвознавцями значенням, традиційна вишивка володіє потужним освітнім потенціалом для трудового, морального та естетичного виховання молоді.

Серед критеріїв ефективності методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства виділені сформованість ключових та предметних компетентностей за чотирма рівнями вияву їхніх показників (початковий, середній, достатній та високий), якими обумовлюються кількісно-якісні характеристики результативності методики.

Сформованість предметних компетентностей визначається за показниками знання старшокласниками регіональних основ та ціннісних ставлень, вимог майбутньої професії, участі в проєктно-технологічній діяльності та оцінюванні спроектованих ними виробів. Рівні сформованості ключових компетентностей виявляються у здатності учнів до мисленневих дій в оцінних судженнях, творчості та самовираженні через цінності української культури.

У другому розділі – «Методичні засади навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства» – розглянуто педагогічні умови навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості. Обґрунтовано структурно-функціональну схему методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства. Розроблено організаційно-методичний супровід для реалізації педагогічних умов навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства.

На підставі вивчення результатів психолого-педагогічних досліджень та узагальнення власного досвіду було встановлено, що в процесі розробки та впровадження методики навчання старшокласників декоративно-прикладної

творчості засобами вишивки та килимарства доцільно враховувати такі педагогічні умови: навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості, на засадах інтеграції її складових, спрямованих на опанування учнями різними видами творчості цього виду; стимулювання освітньої діяльності здобувачів засобами задоволення їхніх освітніх потреб та інтересів, внутрішньою вмотивованістю, яка обумовлена сформованістю пізнавальних нахилів та здібностей учнів; створення в ЗЗСО освітнього середовища для навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості.

Обґрунтовано структурно-функціональну схему методики досліджуваного феномену в єдності методологічно-цільового, змістово-процесуального та оцінювально-результативного блоків. Методологічно-цільовий блок методики складають наукові засади (мета, методологічні підходи, принципи) навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства.

Змістово-процесуальний блок визначає знаннєвий, діяльнісний та ціннісний змістові структурні компоненти навчально-пізнавальної діяльності старшокласників з декоративно-прикладної творчості, розкриває зміст предметних та ключових компетентностей, як показників початкових досягнень старшокласників із декоративно-прикладної творчості.

Процесуальний складник змістово-процесуального блоку методики включає етапи, методи, форми організації та засоби навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості з вишивки та килимарства.

Оцінювально-результативний блок структурно-функціональної схеми моделі визначає процес діагностики навчальних досягнень учнів із декоративно-прикладної творчості за критеріями сформованості предметних та ключових компетентностей та чотирма рівнями навчальних досягнень (високий, достатній, середній та початковий).

Для впровадження спроектованої методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства обґрунтований її організаційно-методичний супровід у вигляді навчальної

програми змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» шкільного предмету «Технології» для учнів 10–11 класів та методичних рекомендацій «Методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства» для вчителів технологій, в яких розкрито розроблену методику.

У третьому розділі дисертації – «Дослідно-експериментальна перевірка методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства» – схарактеризовано особливості організації та представлено результати констатувального педагогічного експерименту, продемонстровано динаміку змін у рівнях сформованості предметних та ключових компетентностей старшокласників за наслідками формувального експерименту з використанням авторської методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства.

Здійснено дослідно-експериментальну перевірку ефективності розроблених педагогічних умов, методики навчання декоративно-прикладної творчості та його організаційно-методичного супроводу засобами вишивки та килимарства за визначеними показниками – складовими ключових та предметних компетентностей. Порівняльний аналіз даних констатувального, формувального та контрольного педагогічних експериментів виявив суттєву позитивну динаміку старшокласників експериментальних груп (+10,9%) у досягненні високого рівня сформованості ключових та предметних компетентностей, порівняно з учнями контрольних груп (+1,4%). На достатньому рівні таке зростання склало, відповідно +11,9% та +0,7%. На початковому та середньому ж рівнях ця динаміка в обох групах була від'ємною, відповідно: в експериментальних групах – 22,8%, а в контрольних групах лише –1,1%. Використання критерію згоди Пірсона, як методу математичної статистики, для обробки отриманих результатів педагогічного експерименту, вказує на ефективність спроектованої методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства.

Ключові слова: декоративно-прикладна творчість, старшокласники, вишивка, килимарство, методика, навчання, технології.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧА

Наукові статті у фахових та виданнях України та виданні, проіндексованому в базі даних Web of Science Core Collection

1. Кудря О., **Кісь А.** Навчання старшокласників створенню виробів за власним проектом. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр. Вип. 2.* Бердянськ: БДПУ, 2022. С. 224–233
2. Кісь А. Педагогічні умови навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.* Випуск 3 (50), 2022. Частина 2. С. 260–267.
3. Кісь А. Виховний потенціал вишивкарства та килимарства як видів декоративно-прикладного мистецтва *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки.* Кропивницький: Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2023. Випуск 208. С. 278–281.
4. Кісь А. Декоративно-прикладна творчість як засіб формування творчих здібностей старшокласників. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки: зб. наук. пр. Вип. 2.* Бердянськ: БДПУ, 2023. С. 281–290.
5. Debre O., Vakulenko N., Savchenko A., Lysenko L., Kondor M., **Kis A.** The Role of Competencies in the Educational Process of Training Future Specialists in the «Labour Training and Technologies» Speciality. *Journal of Curriculum and Teaching* Vol. 12, No. 2; Special Issue, 2023. P. 83–89.

Статті в зарубіжних періодичних наукових виданнях

6. Нагорна Н., **Кісь А.** 3D-моделювання як складова проектно-технологічної діяльності. *Project approach in the didactic process of universities international dimension: in 4 parts. Parts 2.* Lodz: PIKTTOR Szlaski I Sobczak Spolka Jawna, 2020. P. 131–140.

7. Debre O., Vakulenko N., Savchenko A., Lysenko L., Kondor M., **Kis A.** *Training of future labor teachers and technologies to formulate key competencies among their students. Laplage em revista. Vol.7, n. 3A, Sept. Dec. 2021. P. 385–393*

8. Debre O., Vakulenko N., Savchenko A., Lysenko L., Kondor M., **Kis A.** *Method of developing professional competencies future teacher for labor training. International Journal of Health Sciences. 2022. 6(1). P. 388–397.*

Статті в інших наукових виданнях, матеріали конференцій

9. Кісь А. Решетилівський центр вишивки та килимарства: декоративно-прикладна творчість. *Дидаскал: часопис: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Забезпечення якості вищої освіти в Україні: сучасний стан і перспективи», 17–18 листопада 2020 р. / Кафедра загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2021. № 21. С. 164–166.*

10. Кудря О., **Кісь А.** Класик решетилівського килимарства – Леонід Самійлович Товстуха: поєднання нових шляхів і народних традицій. *Українська професійна освіта. 2020. №8. С.72–77*

11. Кісь А. Методичні аспекти навчання старшокласників української народної вишивки. *Дидаскал: часопис : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю «Трансформації вищої педагогічної освіти: світовий і український контекст», 16–17 лист. 2021 р. / Кафедра загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2021. № 22. С.165–167.*

12. Кісь А. Методика навчання старшокласників килимарства. *Теоретико-методичні аспекти технологічної освіти учнівської та студентської молоді засобами естетичної культури та дизайну: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (24–25 вересня 2020 року) / За заг. ред. проф. А. Ю. Цини; Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка, каф. теорії і*

методики технологічної освіти. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2020. С.228–230.

13. Кісь А. Навчання учнів старшої школи техніці безпеки при виготовленні вишитих виробів. *Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика*: збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітнім Дням цивільної оборони та охорони праці. (Полтава, 28–29 квітня 2021 р.) / під ред.: В. П. Титаренко, А. М. Хлопов. Полтава: ПНПУ, 2021. С. 255.

14. Кісь А. Художній текстиль ручного виготовлення: решетилівські традиції. *Сучасні соціокультурні процеси: компетентісно-аксіологічний аспект*: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції (10–11 листопада 2021 р.). Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2021. С.78–81.

15. **Кісь А. В.**, Титаренко В.П. Навчання учнів старшої школи безпечним прийомам праці при виготовленні килимових виробів. *Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика*: збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітнім Дням цивільної оборони та охорони праці. (Полтава, 28 квітня 2022 р.) / під ред.: В. П. Титаренко, О. В. Кудря. – Полтава: ПНПУ, 2022. С.181–183.

16. Кісь А. Роль декоративно-ужиткового мистецтва у формуванні особистості. *Трудове навчання та технології: сучасні реалії та перспективи розвитку*: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті академіка Д. О. Тхоржевського (27 травня 2022 р.) / за заг. ред. Д. Е. Кільдерова. Київ, 2022. С. 80–83.

17. Кісь А. Ознайомлення старшокласників з типологією та призначенням українських килимів. *Проблеми та інновації в природничо-математичній, технологічній і професійній освіті*: збірник матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної онлайн-інтернет конференції, м. Кропивницький, 13–28 червня 2022 року / Відп. ред. М. І. Садовий. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2022. С. 122–123.

18. Кісь А. Роль виставкової діяльності у розвитку декоративно-прикладної творчості особистості. *Дизайн-освіта майбутніх фахівців: проблеми та перспективи*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Полтава, 2022 р.). Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2022. С. 264–269.

19. Кісь А. Вишивка як засіб прилучення молоді до українських народних традицій. *Сучасні соціокультурні процеси: компетентісно-аксіологічний аспект* : Збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (10–11 листопада 2022 р.). Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. С. 66–69.

20. Кісь А. Виховання естетичного смаку старшокласників у процесі вивчення килимарства та вишивки як видів декоративно-прикладного мистецтва. Актуальні проблеми та перспективи технологічної і професійної освіти: матеріали VII всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 20–21 квітня 2023 р. С.132–134.

21. Кісь А. Від традиції до новацій: декоративно-прикладна творчість в Україні та її потенціал для навчання старшокласників. *Трудове навчання та технології: сучасні реалії та перспективи розвитку*: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті академіка Дмитра Тхоржевського (19 травня 2023 року). IX Міжнародної наукової-практичної конференції «Актуальні питання графічної підготовки: теорія, практика та шляхи розвитку», присвяченої пам'яті член-кореспондента НАПН України Віктора Сидоренка (20 травня 2023 року) / за заг. ред. Д. Кільдерова, В. Харламенко. Київ, 2023. С. 72–75.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

22. Кісь А. Програма навчального змістового модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчального предмету «Технології», 10–11 класи. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2023. 9 с.

23. Кісь А. В. Методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства: методичні рекомендації. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. 25 с.

ABSTRACT

Kis A. V. Methodology of teaching high school students decorative and applied creativity by means of embroidery and carpet making. Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Philosophy in specialty 014 Secondary education (by subject specialties). – V. G. Korolenko Poltava National Pedagogical University, Poltava, 2024.

The work was performed at the V.G. Korolenko Poltava National Pedagogical University. The defense will be held at the V.G. Korolenko Poltava National Pedagogical University.

The dissertation is devoted to the problem of the methodology of teaching high school students decorative and applied creativity by means of embroidery and carpet making.

The content, structure, and functions of embroidery and carpet weaving as a means of teaching high school students decorative and applied creativity are defined for the first time in the dissertation work; theoretically developed a structural-functional scheme of the methodology of teaching high school students decorative and applied creativity by means of embroidery and carpet weaving in the unity of methodological-target, content-procedural and evaluation-resultative blocks; the content, structure, and functions of embroidery and carpet weaving as a means of teaching high school students decorative and applied creativity are defined for the first time in the dissertation work; theoretically developed a structural-functional scheme of the methodology of teaching high school students decorative and applied creativity by means of embroidery and carpet weaving in the unity of methodological-target, content-procedural and evaluation-resultative blocks; the pedagogical conditions for the implementation of the proposed method are determined: teaching high school students decorative and applied creativity on the basis of the integration of its components, aimed at students' mastery of various types of creativity of this kind; stimulating the educational activities of students by means of meeting their educational needs and interests, internal motivation, which is due to

the formation of cognitive inclinations and abilities of students; creating an educational environment in general secondary education institutions for teaching high school students decorative and applied creativity; the essence of the conceptual construct "methodology of teaching decorative and applied creativity", which is considered by us as a branch of pedagogical science for the study of general and special (professional) features of tasks, content, methods, forms of organization and means of teaching the design and manufacture of decorative and utilitarian products aimed at to satisfy the natural desire of schoolchildren for artistic and creative activities, education of emotional perception, fantasy and imagination by means of revealing the plastic possibilities of various natural materials during the production of decorative and utilitarian products; the criteria for the effectiveness of the teaching methodology of high school students in decorative and applied creativity with the means of embroidery and carpet making have been clarified: the formation of key and subject competencies according to four levels of their indicators (initial, average, sufficient and high); classification features of varieties of embroidery and carpet-making, specified the typology of these products, their ornamental motifs and color characteristics; the content, structure, functions of embroidery and carpet-making technologies, methods of teaching high school students decorative and applied creativity, stimulation of their creative activity by means of embroidery and carpet-making, development of organizational and methodical training support acquired further development.

The practical significance of the study of the obtained research results is determined by the development of the curriculum of the content submodules "Embroidery" and "Carpet making" of the educational module "Techniques of decorative and applied art" of the educational subject "Technology", grades 10-11, methodological recommendations for technology teachers "Methodology of teaching high school students decorative and applied creativity by means of embroidery and carpet making. They can be used for the development by teachers of calendar-thematic plans and teaching aids for learning technologies, the study of educational disciplines in pedagogical institutions of higher education "Theory and

methodology of technological education", "Methodology of learning technologies in senior (professional) school", in the writing of graduation qualification papers by students, in the course of conducting classes with technology teachers in the system of postgraduate continuous pedagogical education.

The introduction substantiates the relevance of the investigated problem, discloses the purpose of the research, its task, object, subject and methods, defines the scientific novelty and practical significance of the dissertation work, characterizes the results of the approval and the personal contribution of the dissertation student to the obtained research results, describes the scope and structure of the dissertation.

In the first chapter – "Psychological and pedagogical foundations of teaching high school students in decorative and applied creativity" – a theoretical study was carried out and the essence and structure of the concepts "methodology", "learning", "teaching methodology", "decorative and applied creativity" were clarified, which determine the expediency and content of teaching methods of decorative and applied creativity. The theoretical foundations of the use of embroidery and carpet weaving in the education of high school students in decorative and applied creativity were considered, and the means of diagnosing the educational achievements of students in decorative and applied creativity were determined.

Decorative and applied creativity is considered as a life-specific spiritual and material integrity, which is based on aesthetic and cultural needs and preferences, authentic household traditions, ethical and moral and customary and ritual beliefs of the national culture, integrates the process of utilitarian labor activity with the aesthetic worldview of a person, providing an artistic and aesthetic equipment created by the economic activity of the broad masses of the people, the subject-spatial natural material environment by means of generalized and stylized forms, which, depending on the capabilities of the used artistic means, create vivid images of manifestation human feelings, thoughts, aspirations and desires.

Embroidery and carpet weaving are characterized as one of the most common types of decorative and applied creativity, which are characterized by a large number

of techniques, their harmonious combination in decorative and applied products. The classification features of varieties of embroidery and carpet making have been specified: materials, execution techniques, composition, ornament, color range, and functional and practical purpose. The typology of embroidered and carpet products, their ornamental motifs, and color characteristics are specified.

It has been proven that, along with its functional meaning, studied in detail by art historians, traditional embroidery has a powerful educational potential for labor, moral and aesthetic education of young people.

Among the criteria for the effectiveness of the method of teaching high school students decorative and applied creativity by means of embroidery and carpet weaving, the formation of key and subject competencies according to four levels of manifestation of their indicators (initial, average, sufficient and high), which determine the quantitative and qualitative characteristics of the effectiveness of the method, are highlighted.

The formation of subject competences is determined by indicators of knowledge of regional foundations and values by high school students, requirements of the future profession, participation in project-technological activities and evaluation of products designed by them. The levels of formation of key competencies are revealed in the students' ability to think in evaluative judgments, creativity and self-expression through the values of Ukrainian culture.

In the second chapter – "Methodical principles of teaching high school students in decorative and applied creativity by means of embroidery and carpet making" – the pedagogical conditions for teaching high school students in decorative and applied creativity are considered. The structural and functional scheme of the methodology of teaching high school students decorative and applied creativity by means of embroidery and carpet making is substantiated. Organizational and methodological support has been developed for the implementation of pedagogical conditions for teaching high school students decorative and applied creativity by means of embroidery and carpet making.

Based on the study of the results of psychological and pedagogical research and the generalization of one's own experience, it was established that in the process of developing and implementing the methodology of teaching high school students decorative and applied creativity by means of embroidery and carpet making, it is advisable to take into account the following pedagogical conditions: teaching high school students decorative and applied creativity, based on the integration of its components, aimed at students' mastery of various types of creativity of this kind; stimulating the educational activities of students by means of meeting their educational needs and interests, internal motivation, which is due to the formation of cognitive inclinations and abilities of students; creating an educational environment in general secondary education institutions for teaching high school students decorative and applied creativity.

The structural-functional scheme of the methodology of the researched phenomenon in the unity of methodological-target, content-procedural and evaluation-resultative blocks is justified. The methodological and target block of the methodology consists of the scientific foundations (goal, methodological approaches, principles) of teaching high school students decorative and applied creativity by means of embroidery and carpet making.

The content-procedural block determines the knowledge, activity and value content structural components of the educational and cognitive activity of high school students in decorative and applied creativity, reveals the content of subject and key competencies as indicators of the initial achievements of high school students in decorative and applied creativity.

The procedural component of the content-procedural block of the methodology includes stages, methods, forms of organization and means of teaching high school students decorative and applied creativity in embroidery and carpet making.

The evaluation-resultative block of the structural-functional scheme of the model determines the process of diagnosing the educational achievements of students in decorative and applied creativity according to the criteria of the formation

of subject and key competencies and four levels of educational achievements (high, sufficient, medium and elementary).

For the implementation of the planned method of teaching high school students decorative and applied creativity by means of embroidery and carpet making, its organizational and methodological support is justified in the form of a curriculum of content submodules "Embroidery" and "Carpet making" of the educational module "Techniques of decorative and applied art" of the school subject "Technology" for students 10 – 11 classes and methodical recommendations "Methodology of teaching high school students decorative and applied creativity by means of embroidery and carpet making" for technology teachers, in which the developed method is disclosed.

In the third chapter of the dissertation - "Research-experimental verification of the methodology of teaching high school students in decorative and applied creativity by means of embroidery and carpet weaving" - the peculiarities of the organization are characterized and the results of the ascertaining pedagogical experiment are presented, the dynamics of changes in the levels of formation of subject and key competencies of high school students are demonstrated as a result of the formative experiment using the author's method of teaching high school students decorative and applied creativity by means of embroidery and carpet making.

An experimental and experimental verification of the effectiveness of the developed pedagogical conditions, teaching methods of decorative and applied creativity and its organizational and methodological support with the means of embroidery and carpet weaving was carried out according to the determined indicators - components of key and subject competencies. The comparative analysis of the data of ascertaining, formative and control pedagogical experiments revealed significant positive dynamics of high school students of experimental groups (+10,9%) in achieving a high level of formation of key and subject competencies, compared to students of control groups (+1,4%). At a sufficient level, this growth amounted to +11,9% and +0,7%, respectively. At the primary and secondary levels,

this dynamic in both groups was negative, respectively: in the experimental groups – 22,8%, and in the control groups only –1,1%. The use of the Pearson agreement criterion, as a method of mathematical statistics, for processing the results of the pedagogical experiment, indicates the effectiveness of the designed method of teaching high school students decorative and applied creativity by means of embroidery and carpet weaving.

Keywords: decorative and applied creativity, high school students, embroidery, carpet making, methodology, training, technologies.

LIST OF PUBLISHED WORKS OF THE ACQUIRER

Scientific articles in professional publications and publications of Ukraine and publications indexed in the Web of Science Core Collection database

1. Kudrya O., **Kis A.** Teaching high school students to create products based on their own design. *Scientific notes of Berdyan State Pedagogical University. Series: Pedagogical sciences: coll. of science Ave.* Issue 2. Berdyansk: BDPU, 2022. P. 224–233.
2. Kis A. Pedagogical conditions for teaching high school students decorative and applied creativity. *Bulletin of the Oleksandr Dovzhenko Glukhiv National Pedagogical University.* Issue 3 (50), 2022. Part 2. P. 260–267.
3. Kis A. The educational potential of embroidery and carpet weaving as types of decorative and applied art Scientific notes. *Series: Pedagogical sciences.* Kropyvnytskyi: Volodymyr Vinnichenko Central Ukrainian State Pedagogical University, 2023. Issue 208. P. 278–281.
4. Kis A. Decorative and applied creativity as a means of forming creative abilities of high school students. *Scientific notes of Berdyan State Pedagogical University. Series: Pedagogical sciences: coll. of science Ave.* Issue 2. Berdyansk: BDPU, 2023. P. 281–290.
5. Debre O., Vakulenko N., Savchenko A., Lysenko L., Kondor M., **Kis A.** The Role of Competencies in the Educational Process of Training Future Specialists in the «Labour Training and Technologies» Speciality. *Journal of Curriculum and Teaching* Vol. 12, №. 2; Special Issue, 2023. P. 83–89.

Articles in foreign periodical scientific publications

6. Nagorna N., **Kis A.** 3D modeling as a component of design and technological activity. Project approach in the didactic process of universities international dimension: in 4 parts. Parts 2. Lodz: PIKTTOR Szlaski I Sobczak Spolka Jawna, 2020. P. 131–140.
7. Debre O., Vakulenko N., Savchenko A., Lysenko L., Kondor M., **Kis A.** *Training of future labor teachers and technologies to formulate key competencies*

among their students. *Laplace em revista*. Vol.7, n. 3A, Sept. Dec. 2021. P. 385–393

8. Debre O., Vakulenko N., Savchenko A., Lysenko L., Kondor M., **Kis A.** Method of developing professional competencies future teacher for labor training. *International Journal of Health Sciences*. 2022. 6(1). P. 388–397.

Articles in other scientific publications, materials of conferences

9. Kis A. Reshetyliv center of embroidery and carpet making: decorative and applied creativity. *Didaskal: journal: materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference with international participation "Ensuring the quality of higher education in Ukraine: current state and prospects"*, November 17–18, 2020 / Department of General Pedagogy and Andragogy of V.G. Korolenko PNPU. – Poltava, 2021. № 21. P. 164–166.

10. Kudrya O., **Kis A.** The classic of Reshetiliv carpet making – Leonid Samiilovych Tovstukha: a combination of new ways and folk traditions. *Ukrainian professional education*. 2020. № 8. P. 72–77.

11. Kis A. Methodical aspects of teaching high school students Ukrainian folk embroidery. *Didaskal: journal: materials of the All-Ukrainian. science and practice conf. from international with the participation of "Transformations of higher pedagogical education: world and Ukrainian context"*, November 16–17 2021 / Department of general pedagogy and andragogy of V.G. Korolenko PNPU. Poltava, 2021. № 22. P.165–167.

12. Kis A. Methods of teaching high school students carpet making. *Theoretical and methodological aspects of technological education of schoolchildren and student youth by means of aesthetic culture and design: collection of materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference of the Department of Theory and Methodology of Technological Education of Poltava National Pedagogical University named after V.G. Korolenko (September 24–25, 2020) / By general ed. Prof. A. Yu. Tsyna; V.G. Korolenko Poltava national ped.*

University, safe theories and methods of technological education. Poltava: V.G. Korolenko PNPV named after, 2020. P.228–230.

13. Kis A. Training high school students in safety techniques in the manufacture of embroidered products. *Safety of human life and activity: theory and practice*: collection of sciences. works of the All-Ukrainian science and practice conference dedicated to the World Days of Civil Defense and Labor Protection. (Poltava, April 28–29, 2021) / edited by: V. P. Tytarenko, A. M. Khlopov. Poltava: PNPV, 2021. P. 255.

14. Kis A. Hand-made artistic textiles: Reshetiliv traditions. *Modern sociocultural processes: competence-axiological aspect*: collection of materials of the 3rd All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (November 10–11, 2021). Poltava: V. G. Korolenko PNPV, 2021. P.78–81.

15. **Kis A. V.**, Tytarenko V. P. Training of high school students in safe labor techniques in the manufacture of carpet products. *Safety of human life and activity: theory and practice*: collection of sciences. works of the All-Ukrainian science and practice conference dedicated to the World Days of Civil Defense and Labor Protection. (Poltava, April 28, 2022) / edited by: V. P. Tytarenko, O. V. Kudrya. – Poltava: PNPV, 2022. P.181–183.

16. Kis A. The role of decorative and applied art in personality formation. *Labor training and technologies: modern realities and prospects for development*: materials of the 11th International Scientific and Practical Conference in memory of Academician D. O. Thorzhevsky (May 27, 2022) / by general ed. D. E. Kilderova. Kyiv, 2022. P. 80–83.

17. Kis A. Acquaintance of high school students with the typology and purpose of Ukrainian carpets. *Problems and innovations in science, mathematics, technology and professional education*: a collection of materials of the 13th International Scientific and Practical Online Internet Conference, Kropyvnytskyi, June 13–28, 2022 / Rep. ed. M. I. Sadovy. Kropyvnytskyi: RVV V. Vinnichenko Central State University, 2022. P. 122–123.

18. Kis A. The role of exhibition activity in the development of decorative and applied creativity of an individual. *Design education of future specialists: problems and prospects: materials of the All-Ukraine. science and practice conf. from international participation* (Poltava, 2022). Poltava: V.G. Korolenko PNPУ, 2022. P. 264–269.

19. Kis A. Embroidery as a means of introducing young people to Ukrainian folk traditions. *Modern sociocultural processes: competence-axiological aspect: Collection of materials of the 4th All-Ukrainian Scientific and Practical Conference* (November 10–11, 2022). Poltava: V. G. Korolenko PNPУ, 2022. P. 66–69.

20. Kis A. Education of the aesthetic taste of high school students in the process of studying carpet making and embroidery as types of decorative and applied art. *Actual problems and prospects of technological and professional education: materials of the 7th All-Ukrainian Scientific and Practical Internet Conference*. Ternopil: V. Hnatyuk TNPU, April 20–21, 2023. P. 132–134.

21. Kis A. From tradition to innovation: decorative and applied creativity in Ukraine and its potential for teaching high school students. *Labor training and technologies: modern realities and prospects for development: materials of the 12th International scientific and practical conference in memory of academician Dmytro Thorzhevsky* (May 19, 2023). The 9th International Scientific and Practical Conference "Actual Issues of Graphic Training: Theory, Practice and Ways of Development" dedicated to the memory of Viktor Sydorenko, a correspondent member of the National Academy of Sciences of Ukraine (May 20, 2023) / by general ed. D. Kilderova, V. Kharlamenko. Kyiv, 2023. P. 72–75.

Publications certifying the approval of the dissertation materials

22. Kis A. Program of the educational content module "Techniques of decorative and applied art" of the educational subject "Technology", grades 10–11. Poltava: PNPУ V. G. Korolenko, 2023. 9 p.

23. Kis A. V. Methodology of teaching high school students decorative and applied creativity by means of embroidery and carpet making: methodical recommendations. Poltava: V. G. Korolenko PNP, 2022. 25 p.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Метою сучасної освіти Законом України «Про освіту» (2017) задекларовано всебічний розвиток людини як найвищої цінності суспільства та особистості, її талантів, творчих, інтелектуальних і фізичних здібностей, формування необхідних для успішної самореалізації компетентностей та цінностей. Це обумовлює необхідність, за Законом України «Про повну загальну середню освіту» (2020), орієнтації сучасної базової середньої освіти на підготовку учнів до громадянської активності, трудової діяльності на користь суспільства та інших людей, виховання дбайливого ставлення до національних цінностей. Реалізація цих цілей ґрунтується на визначених Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти (2011) орієнтирах формування в учнів поваги до культурних цінностей народу України, його історико-культурних традицій та надбань.

Технологічна освіта в Новій українській школі спрямована на реалізацію творчого потенціалу учнівської молоді, використання техніки та технологій для національного та культурного самовідродження. Дієвим засобом впровадження технологічної освіти за засадах компетентнісного підходу є прилучення учнів до декоративно-прикладної творчості. Це робить актуальним опанування учнями старшої школи навчальним модулем «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» в предметі «Технології», яким забезпечується можливість проявити старшокласниками власне самовираження через традиції та цінності українського народу. Навчання учнів старшої школи декоративно-прикладної творчості має на меті формування такої ключової компетентності як здатність до усвідомлення та вираження культурної спадщини українського народу.

Навчання технікам декоративно-прикладної творчості забезпечується опануванням знаннями традиційних для України технік і технологій виготовлення виробів з вишивки та килимарства, обізнаністю учнів щодо їхньої історії становлення та розвитку, ознайомленням із творчістю вітчизняних народних майстрів, вихованням ціннісного ставлень до традицій

свого народу, творчості майстрів декоративно-ужиткового мистецтва, усвідомленням необхідності збереження та примноження автентичних народних традицій.

Навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства має специфічні методичні особливості, врахування та осмислення яких сприятиме плануванню та здійсненню ефективних організаційно-методичних заходів, які забезпечуватимуть опанування старшокласниками техніками декоративно-ужиткового мистецтва за вимогами Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (2011).

Проблеми навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості завжди викликали увагу зарубіжних та вітчизняних науковців. Проблеми розробки методики навчання учнів декоративно-прикладній творчості стали предметом досліджень Є. Антоновича, Г. Бучківської, М. Близнюка, Л. Гриценко, О. Кудрі, П. Лосюка, Л. Оршанського В. Проціва, С. Свіда, Ю. Срібної, В. Титаренко та ін. Ними визначено, що з допомогою декоративно-прикладної творчості успішно формується здатність учнів до розвитку надбань української культури, готовність до художнього проектування виробів із використанням найбільш поширених народних промислів, ремесел та декоративно-ужиткового мистецтва. Разом із тим нами встановлено, що методика навчання старшокласників окремим видам декоративно-прикладної творчості дотепер залишається недостатньо-розробленою в теорії і методиці навчання технологій.

Науково-методичні засади навчання вишивкарству розкриті в дослідженнях Н. Вакуленко, О. Видри, А. Гетелій, Н. Кузан, М. Процик, Л. Савки, О. Степанчак, В. Тименка, С. Цвілик, І. Шимкової та ін. Питання методики навчання учнів килимарству вивчали О. Бабенко, Г. Гром, В. Радкевич, М. Романюк, Т. Тищенко. Вивчення психолого-педагогічної літератури дає змогу зробити висновок, що дотепер питання методики

навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства залишається малодослідженим.

Розумінню теоретичних засад та усвідомленню необхідності модернізації сучасної технологічної освіти старшокласників засобами декоративно-прикладної творчості сприяло виокремлення низки суперечностей між:

- зростанням актуальності шанування, шанобливого ставлення учнівської молоді до збереження та примноження традицій свого народу та її здатністю в сучасній старшій школі відтворювати лише фрагменти несистематизованих знань, невмінням застосовувати набуті знання для створення виробів декоративно-прикладної творчості;

- об'єктивною потребою широкого впровадження технік декоративно-прикладної творчості в систему загальної середньої освіти та недостатньою розробленістю її теоретико-методичних засад;

- необхідністю стимулювання старшокласників до оволодіння способами створення виробів декоративно-прикладної творчості та недостатнім врахуванням сучасною школою здібностей, потреб та інтересів школярів до навчання вишивки та килимарства.

Вирішення вказаних суперечностей вимагає дослідження ряду проблем: розкриття сутності методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості, її психолого-педагогічних засад, а також місця вишивки та килимарства в структурі засобів навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості; визначення педагогічних умов та розробка методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства; удосконалення змісту навчання старшокласників технологій та відбір засобів вишивки та килимарства для мотивації навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості.

Обґрунтована актуальність досліджуваної проблеми, її недостатня розробка в теорії та методиці технологічної освіти, необхідність розв'язання визначених суперечностей обумовили вибір теми дисертаційної роботи:

«Методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства».

Зв'язок роботи з науковими планами, програмами, темами. Дисертаційна робота виконана згідно плану науково-дослідної роботи кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка і є складником кафедральної наукової теми «Теоретико-методичні аспекти технологічної освіти учнівської та студентської молоді засобами естетичної культури та дизайну» (державний реєстраційний № 011U003063). Тема дисертації затверджена вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (протокол № 4 від 29.10.2020 р.).

Мета дослідження – розробити та експериментально перевірити методику навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства.

Досягнення визначеної мети передбачає розв'язання таких **завдань** дослідження:

1. Вивчити сучасний стан проблеми навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості у психолого-педагогічній літературі, визначити на підставі цього сутність, критерії, показники та рівні навчальних досягнень учнів цього виду.

2. Обґрунтувати зміст, структуру та функції вишивки та килимарства як засобів навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості.

3. Розробити та впровадити педагогічні умови, методику й організаційно-методичний супровід навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства.

4. Провести дослідно-експериментальну перевірку ефективності розроблених педагогічних умов, методики навчання декоративно-прикладної творчості та його організаційно-методичного супроводу засобами вишивки та килимарства.

Об'єкт дослідження – процес навчання технологій учнів старшої школи.

Предмет дослідження – методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства.

Гіпотеза дослідження – навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості буде більш ефективним, якщо: особистісно орієнтований, діяльнісний, інтегративний, системний та компетентнісний методологічні підходи застосовувати як провідні в організації навчання старшокласників технологій, а освітня діяльність включатиме використання педагогічних технологій навчання вишивці та килимарству на засадах комплексного використання цих підходів; у процесі навчання декоративно-прикладній творчості будуть створені умови інтеграції її складових, освітньо-мистецьке середовище та здійснюватиметься стимулювання пізнавальної активності учнів засобами вишивки та килимарства.

Поетапне розв'язання поставлених завдань дисертаційної роботи передбачає застосування таких методів дослідження:

- *теоретичні*: аналіз, порівняння, синтез, вивчення філософської, соціологічної та психолого-педагогічної літератури за темою дослідження, особливостей та педагогічного досвіду навчання вишивці та килимарству в закладах освіти;

- *емпіричні*: обсерваційні активні та пасивні спостереження, діагностичні опитування, інтерв'ю та бесіди; експертне прогностичне оцінювання, метод узагальнення незалежних характеристик; методи математичної статистичної для обробки даних масової перевірки ефективності педагогічних новацій; аналітико-статистична обробка результатів педагогічних експериментів;

- *педагогічний експеримент*: порівняння результатів констатувального, формувального та контрольного етапів педагогічного експерименту; аналіз динаміки змін навчальних досягнень учнів із декоративно-прикладної творчості та суттєвості розбіжностей між показниками навчальних досягнень

за рівнями пізнавальної та творчої активності старшокласників контрольних та експериментальних груп.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження визначається тим, що:

уперше визначені зміст, структура, функції вишивки та килимарства як засобів навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості; теоретично розроблено структурно-функціональну схему методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства у єдності методологічно-цільового, змістово-процесуального та оцінювально-результативного блоків; визначено педагогічні умови впровадження запропонованої методики: навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості, на засадах інтеграції її складових, спрямованих на опанування учнями різними видами творчості цього виду; стимулювання освітньої діяльності здобувачів засобами задоволення їхніх освітніх потреб та інтересів, внутрішньою вмотивованістю, яка обумовлена сформованістю пізнавальних нахилів та здібностей учнів; створення в ЗЗСО освітнього середовища для навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості;

- *конкретизовано* сутність понятійного конструкту «методика навчання декоративно-прикладної творчості», що розглядається нами як галузь педагогічної науки з вивчення загальних та спеціальних (фахових) особливостей завдань, змісту, методів, форм організації та засобів навчання проєктуванню та виготовленню виробів декоративно-ужиткового призначення, спрямованих на задоволення природного потягу учнівської молоді до художньо-творчої діяльності, виховання емоційного сприйняття, фантазії та уяви засобами розкриття пластичних можливостей різних природних матеріалів під час виготовлення декоративно-ужиткових виробів;

- *уточнено* критерії ефективності методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства: сформованість ключових та предметних компетентностей за чотирма

рівнями вияву їхніх показників (початковий, середній, достатній та високий); класифікаційні ознаки різновидів вишивки та килимарства, конкретизовано типологію цих виробів, їхні орнаментальні мотиви та колористичні характеристики;

- подальшого розвитку набули зміст, структура, функції технологій вишивки та килимарства, методика навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості, стимулювання їхньої творчої активності засобами вишивки та килимарства, розробка організаційно-методичного супроводу навчання.

Практичне значення отриманих результатів дослідження визначається розробкою організаційно-методичного супроводу для вчителів технологій з методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства: удосконалено зміст навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості, побудований на основ навчання учнів вишивці та килимарству, розроблено засоби діагностики (критерії, показники, рівні, практичні завдання, тестові опитувальники та ін.). Запроваджено навчальну програму змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчального предмету «Технології», 10-11 класи, методичні рекомендації для вчителів технологій «Методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства. Запропонована методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства може бути застосована під час розробки вчителями календарно-тематичних планів та навчальних посібників із навчання технологій, використовуватися для вивчення навчальних дисциплін педагогічних ЗВО «Теорія і методика технологічної освіти», «Методика навчання технологій у старшій (профільній) школі», під час написання студентами випускових кваліфікаційних робіт, в ході проведення занять із вчителями технологій у системі післядипломної неперервної педагогічної освіти.

Провідні ідеї дисертаційної роботи **запроваджено** у освітню діяльність вчителів технологій таких освітніх закладів: Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (довідка № 632/01-54/02 від 15.02.2024 р.), спеціалізованої школи з поглибленим вивченням англійської мови № 28 м. Києва (довідка № 109/05-03 від 29.11.2023 р.), Полтавського міського центру позашкільної освіти Полтавської міської ради (довідка № 297 від 29.11.2023 р.), Кибинської гімназії Миргородської міської ради Полтавської області (довідка № 01-16/132 від 28 червня 2023 р.), Решетилівського ліцею імені І. Л. Олійника» Решетилівської міської ради (довідка № 320 від 25.05.2023 р.), Петриківському закладі загальної середньої освіти I–III ступенів Скороходівської селищної ради Полтавського району Полтавської області (довідка № 297 від 29.11.2023 р.) (Додаток В).

Особистий внесок здобувача. Отриманий дисертанткою науковий доробок містить самостійні наукові результати з методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства. В публікаціях, підготовлених у співавторстві: «Навчання старшокласників створенню виробів за власним проектом» авторці належать узагальнення власного багаторічний досвіду роботи з розробити методики навчання старшокласників створенню килимів за власним проектом; «The Role of Competencies in the Educational Process of Training Future Specialists in the «Labour Training and Technologies» Speciality» – розкриття методів сприйняття компетенцій студентами для вдосконалення освітнього процесу та навчальних програм у бік підвищення ефективності навчання; «3D-моделювання як складова проектно- технологічної діяльності» – здійснення аналізу розвитку сучасних 3D-технологій та видів 3D-моделювання; «Training of future labor teachers and technologies to formulate key competencies among their students» – надання рекомендацій щодо моделі формування предметної компетентності учнів через визначення її основних принципів; «Method of developing professional competencies future teacher for labor training» – обґрунтування педагогічних умов успішності процесу формування кваліфікаційних

компетенцій; «Класик решетилівського килимарства – Леонід Самійлович Товстуха: поєднання нових шляхів і народних традицій» – виявлення широких можливості застосування досягнень майстра у процесі підготовки майбутніх учителів трудового навчання і технологій; «Навчання учнів старшої школи безпечним прийомом праці при виготовленні килимових виробів» – особливості навчання старшокласників килимарству.

Апробація результатів дослідження. Результати дисертаційної роботи були представлені та обговорювалися на науково-практичних конференціях: *міжнародних* – «Трудове навчання та технології: сучасні реалії та перспективи розвитку» (Київ, 2022, 2023); «Проблеми та інновації в природничо-математичній, технологічній і професійній освіті» (Кропивницький, 2022); «Актуальні питання графічної підготовки: теорія, практика та шляхи розвитку» (Київ, 2023); «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (Хмельницький, 2023); *всеукраїнських* – «Теоретико-методичні аспекти технологічної освіти учнівської та студентської молоді засобами естетичної культури та дизайну» (Полтава, 2020); «Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика» (Полтава, 2021, 2022, 2023); «Сучасні соціокультурні процеси: компетентнісно-аксіологічний аспект» (Полтава, 2021, 2022); «Дизайн-освіта майбутніх фахівців: проблеми та перспективи» (Полтава, 2022); «Актуальні проблеми та перспективи технологічної і професійної освіти» (Тернопіль, 2023); «Мистецтво в реаліях сучасної освіти» (Полтава, 2023); «Актуальні проблеми технологічної та професійної освіти» (Кременець, 2023); «Розвиток технологічної освітньої галузі в руслі Нової української школи» (м. Полтава, 2023); «Дизайн-освіта у професійній підготовці майбутніх фахівців» (м. Полтава, 2023) ; під час *наукових звітів* аспірантів та професорсько-викладацького складу кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка впродовж 2020-2024 років.

Публікації. Результати дисертаційної роботи висвітлені у 23 друкованих працях, із яких 16 одноосібних: 1 стаття індексована в

наукометричній базі Scopus, 4 статті у наукових фахових виданнях України, 3 статті у зарубіжних виданнях, 15 – в інших виданнях та матеріалах конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації -- 294 сторінки (основного тексту – 183 сторінки). Список використаних джерел містить 318 найменувань, з них 12 іноземною мовою. Дисертація містить 25 додатків на 76 сторінках, 15 таблиць на 15 сторінках, 7 рисунків на 7 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОЇ ТВОРЧОСТІ

За результатами аналізу філософської, культурно-мистецької та психолого-педагогічної літератури здійснено теоретичне вивчення та уточнено сутність й структуру понять «методика», «навчання», «методика навчання», «декоративно-прикладна творчість», які визначають доцільність та зміст методики навчання декоративно-прикладної творчості. Розглянуто теоретичні основи використання вишивки та килимарство як засобів навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості та визначено засоби діагностики навчальних досягнень учнів із декоративно-прикладної творчості.

1.1.Змістова характеристика поняття методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості

Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти [64] визначені вимоги щодо освіченості учнів старшої школи. Перед сучасною старшою школою поставлено завдання формування в учнів здатності до проявів естетичного ставлення до світу та різновидів діяльності людини, оцінювання предметів, явищ та їхньої взаємодії шляхом опанування різновидами мистецтв.

Розв'язання завдань формування предметної мистецької компетентності під час вивчення старшокласниками технологій обумовлює готовність учнів до усвідомлення та творчого самовираження в галузі декоративно-прикладної творчості, яка формується засобами навчання сприйняття творів декоративно-ужиткового мистецтва та практичного опанування декоративно-прикладною творчістю.

Шляхи досягнення цих завдань окреслені Законами України «Про освіту»[76], «Про повну загальну середню освіту» [77], визначені в Концептуальних засадах реформування середньої школи [187] та навчальною програмою «Технології 10-11 класи (рівень стандарту)» [263].

Метою сучасної загальної середньої освіти є розвиток талантів, виявлення обдарувань особистості, її творчих здібностей, формування прагнень до самовдосконалення, збагачення культурного потенціалу народу України [76; 77].

Сучасна фаза розбудови Нової української школи передбачає спрямованість ЗЗСО на формування в учнів ключової компетентності з обізнаності та самовираження в сфері культури, яка включає здатність учнів до розуміння мистецьких творів, сформованість власних мистецьких смаків, самовираження ідей та почуттів засобами мистецтва, глибоке усвідомлення власної національної ідентичності на засадах поважного ставлення до культурного різноманіття інших людей [187].

Завданням теоретичного етапу дослідження стало уточнення сутності та структури понять «методика», «навчання», «методика навчання», «декоративно-прикладна творчість» та понятійного конструкту «методика навчання декоративно-прикладної творчості».

Розглядаючи в контексті нашої дисертаційної роботи поняття «методика», встановлено, що словник іншомовних слів визначає його як сукупність взаємозв'язаних прийомів та способів доцільно-ефективного виконання певного виду роботи. В освітньому розумінні – це вчення про методи викладання основ наук та певних предметів (Словник іншомовних слів, 2023).

Літературне слововживання терміну «методика» пов'язане з поняттям «метод», яке розуміється здебільшого як: спосіб дослідження, пізнання або практичного здійснення будь-чого (методи впливу, порівняння, проведення експерименту та ін.) [244]; способи та процедури для розв'язання певних проблем, що містять описи всього матеріального забезпечення для виконання певної роботи [173].

Розуміючи під методом способи, які застосовуються для розв'язання задач певних видів, Л. Нагорна [209, с. 443] відзначає, що жоден спосіб не є абсолютно повноцінним і, тому, як правило реалізується в сукупності з

іншими. Водночас саме за особливостями окремих способів характеризують та систематизують методи.

Традиційно методи поділяють на три групи:

- методи, засновані на знаннях досліджень та інтуїції фахівців (наприклад, методи «мозкового штурму», експертних оцінок та ін.);
- методи формалізації (наприклад, аналітичні, логічні, статистичні, графічні, моделювання та ін.);
- комплексні методи (наприклад, ситуаційне моделювання, комбінаторика та ін.) (Філософський енциклопедичний словник, с. 373).

У контексті нашого дослідження творчі методи є сукупністю основних принципів творення у сфері мистецтва, які визначають особливості добору та художнього узагальнення фактів, явищ для побудови образів [288, с. 376].

Методика, включаючи в себе різноманітні методи, прийоми та засоби допомагає здійснювати певні види людської діяльності з досягненням максимально можливих результатів. Це стає можливим завдяки сприянню методики ефективному розподілу часу та плануванню діяльності людини. Серед безлічі методик можна виділити дві основні групи: традиційні методики, які пройшли тривалу перевірку часом та отримали загальне визнання, та інноваційні методики, які передбачають більш інтенсивне виконання запланованої діяльності [303].

За В. Титаренко [269, с. 5], методика, як галузь педагогічної науки, будується згідно мети та завдань навчання й виховання, що забезпечується загальними дидактичними принципами. Нею встановлюються раціональні способи свідомого та міцного опанування знаннями навчальних предметів.

За висловом С. Гончаренка [57], методика часто підстерігає небезпека набуття суто прагматичного, вузькоутилітарного характеру, зведення її до рекомендацій та розробок, що не містять наукових узагальнень та закономірностей. Іншою небезпечною крайністю науковець називає втрату методикою живого зв'язку з реальною практикою, побудову та надумування шляхів, прийомів та методів, які є ефективними лише на папері. Тому часто на

адресу існуючих різногалузевих методик часто надходить гостра критика різних аспектів їхнього застосування. Несправедливо вважати методики винними у всіх недоліках людської діяльності, але слід визнати, що існуючі об'єктивні труднощі розвитку різних сфер людської діяльності, у тому числі й освітньої, набувають певної гостроти внаслідок відставання існуючих методик від потреб життя або неналежної реалізації їхніх рекомендацій та висновків.

Підсумковуючи вищезазначене, під *методикою* ми розуміємо сукупність взаємопов'язаних традиційних та інноваційних методів доцільно-ефективного виконання певних видів пізнавальної, дослідницької або практичної діяльності людини, які містять узагальнені та закономірні описи, рекомендації стосовно необхідного планування, розподілу часу та забезпечення для її здійснення.

Визначаючи в контексті дисертаційної роботи категорію «навчання», нами встановлено широку різноманітність у його визначенні. Так, П. Сікорський визначає дефініцію навчання як штучно зорганізовану пізнавальну діяльність, спрямовану на прискорення індивідуального розвитку особистості та опанування нею вже пізнаними явищами та процесами оточуючого світу [241]. М. Ярмаченко дає вужче розуміння навчання, ніж освіта як двосторонній педагогічний проце, під час якого учні під керівництвом педагогів оволодівають знаннями, опановують уміннями та навичками [203]. Навчання, за С. Гончаренком [59], має процесуальний, двосторонній характер (учіння учнів та викладання учителя), є цілеспрямованим процесом передачі й засвоєння знань, умінь, навичок та способів пізнавальної діяльності. Навчальний процес В. Ягупов [304] характеризує як систему організації початкової та виховної діяльності, що органічно поєднує взаємозв'язок учіння та викладання з метою досягнення навчально-виховних цілей.

Як бачимо в педагогічній науці навчання визначається як планомірно зорганізована двостороння спільна діяльність учителів та учнів, метою якої є міцне, свідоме та глибоке оволодіння сучасними знаннями, уміннями та

навичками, розвиток світогляду особистості учня, здобуття загальної освіти, опанування досвідом людства та професійною діяльністю.

За словами В. Ягупова [304], сучасна дидактика прагне до розумного раціоналізму, виведення здобувачів освіти на певні рівні навчальних досягнень, за мінімально можливих витрат ресурсів часу, засобів та зусиль. Сутність навчання сьогодні не обмежується лише передачею накопичених раніше знань, особистісними відкриттями та подоланням освітніх труднощів, натомість, вирізняється доцільним поєднанням педагогічного керівництва вчителя з особистою ініціативою, активністю та самостійністю учнів.

П. Підласим [206] вирізняються ряд ознак категорії навчання: єдність та цілісність, двосторонній характер, спільність дій вчителів та учнів, керуюча роль учителя, необхідність спеціального планування, організації та управління вихованням та розвитком учнів, підпорядкованість закономірностям розвитку учнів різного віку.

Навчання П. Сікорський [241] розглядає як процес суб'єктної взаємодії, де його учасники виступають суб'єктами процесу досягнення спільної мети щодо зростання учня як особистості до нових рівнів індивідуального розвитку, соціальної інтеграції та суспільних можливостей. Спільність цієї мети для учасників процесу навчання має визначатися прагненням вчителя до навчання та вмотивованістю учнів до освіченості й досягнення життєвих перспектив. При цьому учень не повинен сприйматися лише як об'єкт різних педагогічних впливів, поетапно рухаючись від статусу об'єкта навчальної взаємодії до позиції активного та вмотивованого суб'єкта навчання. Пізнавальні потреби обумовлюють становлення та розвиток навчальної активності учнів.

Як бачимо, серед загальних категорій процесу навчання традиційно виділяють поняття його мети, викладання, учіння, суб'єкти викладання та учіння. Розглянемо їхній зміст, сутність та структуру. Викладання включає діяльність вчителя, а учіння – учнів. Викладання передбачає постановку пізнавальних завдань для учнів, передачу нових знань, організацію практичної навчальної діяльності учнів, керівництво нею з метою опанування,

закріплення та використання набутих знань, перевірки успішності та якості навчання [304].

Учитель, як суб'єкт викладання, є організатором та керівником спеціально організованої пізнавальної діяльності учнів. Ним створюються необхідні умови, за яких учні набувають статусу суб'єктів учіння, сприяючи цілеспрямованому навчанню. Будучи джерелом формування в учнів системи знань, умінь та навичок, учитель надає їм, у разі необхідності, своєчасну підтримку та допомогу, виконує роль вихователя, сприяє всебічному розвитку особистості кожного учня, контролює хід та результати навчання учнів [85]. За словами І. Зязюна, найвищим рівнем вияву професійної майстерності можна назвати набуття вчителем статусу організатора самостійної навчально-пізнавальної діяльності учнів, режисера дидактичної взаємодії з ними.

Найскладнішою та найменш дослідженою, серед складових категорій навчання, С. Гончаренко [57] називає поняття учіння, яке визначає особливості організації ефективного формування в учнів необхідних знань, умінь та навичок. У контексті гуманістичної спрямованості процесу навчання, І. Зязюн [85] розуміє поняття учіння як знання, сприймаючи його як переконання та втілюючи як дію.

Традиційною педагогікою учіння визначається як система навчально-пізнавальних дій тих, хто навчається з метою особистісного розвитку, опанування знаннями, уміннями та навичками та набуття здатності до їхнього застосування на практиці [304]. Серед передумов навчальної діяльності учнів виділяють: мету, мотивацію навчально-пізнавальної діяльності учнів, морально-психологічну готовність до навчання, самостійність та пізнавальну активність.

Виділяючи в структурі процесу учіння такі компоненти як суб'єкт (учень), об'єкт (знання, уміння, навички для набуття) та опановані учнями знання, І. Зязюн [85] визначає в процесі навчання мотиваційний, змістовий та процесуальний аспекти, які мають комплексну дію. Тому, процес учіння

визначається не тільки опануванням учнями новими знаннями, вміннями та навичками, а й передбачає формування вмінь вчитися та оволодіння методикою самоосвіти, механізмами самовиховання та самонавчання з врахуванням індивідуальних особистісних здібностей та нахилів.

Отже, категорія *навчання* розглядається нами як двостороння планомірно організована вчителем пізнавальна діяльність учнів, що органічно поєднує спільні дії суб'єктів викладання та учіння, спрямована на розвиток самостійності, активності та ініціативи особистості, свідоме, міцне й глибоке оволодіння новими знаннями, вміннями, навичками та способами пізнавальної діяльності з врахуванням індивідуальних нахилів та здібностей учнів.

Вивчаючи в контексті нашого дослідження категорію «методика навчання» нами встановлено, що традиційно її розглядають за двома аспектами: як галузь педагогіки та як навчальний предмет [279]. С. Гончаренко називає методику навчального предмету окремою галуззю педагогічної науки, якою досліджуються психолого-педагогічні закономірності навчання певному навчальному предмету [59].

Згідно Педагогічного словника [203], методика навчання розглядає частково-дидактичні закономірності процесу навчання. Методика навчання технологій, як навчальний предмет, визначає його мету, завдання, обґрунтовує зміст, методи та форми організації та засоби навчання [253].

Оскільки зміст навчання технологій включає вивчення багатьох технологій обробки конструкційних матеріалів, проектування різних об'єктів та процесів, традиційно виділяють загальну (єдину для всього змісту навчання технологій) методику навчання технологій та часткові методики з вивчення окремих змістових модулів шкільної програми «Технології».

Становлення методики навчання технологій учнів старшої школи датується початком цього століття, коли з'явилися перші методичні розробки з навчання технологій учнів 10–11 класів [258; 264]. Цей період визначається теоретичним обґрунтуванням та експериментальними дослідженнями

накопиченого первинного емпіричного досвіду щодо змісту, методів та форм організації навчання технологій у старшій школі.

Мета сучасної методики навчання старшокласників технології визначається Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти [64], стимулюванням пізнавальної активності та творчості учнів проєктно-технологічною спрямованістю змісту навчання технологій, використанням вчителями закономірних взаємозв'язків між змістом навчання технологій, діяльністю вчителів з викладання та учнів із учіння [253].

Сутність методики навчання, як окремої галузі педагогічної науки, О. Рутковська [229, с. 56] визначає через її спрямованість на обґрунтування мети, завдань, загальних та спеціальних принципів, змісту навчання та способів формування індивідуальних здібностей та нахилів учнів у навчальному процесі.

Загальні завдання методики навчання технологій містять вивчення закономірностей, принципів, методів і форм організації навчання за всіма освітніми, виховними та розвивальними аспектами на рівнях загальної середньої, позашкільної та педагогічної освіти [200].

Обґрунтування методики навчання старшокласників технології забезпечується загальними та спеціальними принципами навчання. Якість навчання технології забезпечує реалізація провідних загальних принципів дидактики: науковості, систематичності наступності та послідовності, наочності, зв'язку теорії та практики, врахування вікових особливостей учнів, активності та міцності. Ці єдині для всіх галузей освіти принципи навчання застосовуються в освітній практиці в цілісній системі та мають специфічні особливості використання в технологічній освітній галузі у вигляді спеціальних принципів навчання: культуровідповідності, природовідповідності, варіативності, творчості, диференціації, інтегративності, ергономічності, системності та педагогічного проєктування [253, с. 165].

Важливим завданням методики навчання, як галузі педагогічної науки, є визначення змісту навчального матеріалу. В дослідженнях А. Терещука [258], В. Сидоренка [238] з відбору, систематизації змісту навчання технологій, обґрунтовано ті з накопичених людством обсягів знань та вмінь, що відповідають задекларованим у Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти [64] завданням технологічної галузі освіти. Критеріями відбору змісту навчання технологій в старшій школі виступають вимоги до його завдань із формування уявлень про розвиток виробництва, ознайомлення з технологіями обробки конструкційних матеріалів, декоративно-ужитковим мистецтвом, формування готовності до примноження надбань вітчизняної та світової культури засобами декоративно-ужиткового мистецтва, набуття досвіду проєктно-технологічної діяльності, формування в ній інтересів та розвиток здібностей учнів, опанування вміннями самооцінювання власних навчальних досягнень [64].

Наступним завданням методики навчання є визначення методів і засобів навчання учнів предметним та ключовим компетентностям. Головна увага має приділятися не лише способам передачі знань у ході викладання технологій вчителем, а й прийомам самоосвітньої творчої діяльності учнів, використовуючи інноваційні дидактичні засоби навчання [124; 129].

Предметом обґрунтування методики навчання виступають також форми організації навчання технологій, серед яких найбільш вивченими є урочні форми організації навчання технологій [129; 212; 237].

Отже, сучасна методика навчання технологій є частковою галуззю педагогічної науки, що має системний об'єкт цілісного та комплексного дослідження закономірностей обґрунтування завдань та змісту навчання технологій, методів засобів та форм організації діяльності викладання вчителів та учіння учнів в рамках загальної (єдиної для всіх змістових модулів початкової програми) та фахової (особливості викладання окремих розділів та тем технологій) методик навчання технологій.

Аналізуючи в контексті нашого дослідження категорію «*декоративно-прикладна творчість*», нами було встановлено, що вона є самобутньо-життєвою матеріально-духовною цілісністю, що ґрунтується на естетичних уподобаннях, традиціях, етично-моральних та звичаєво-обрядових переконаннях національної культури [267, с. 70]. Декоративно-прикладна творчість є важливим складником та всеосяжним духовно-мистецьким явищем національних культур, яке забезпечує естетико-художнє опорядження, створеного людиною предметно-просторового матеріального середовища. Нею висвітлюється набутий багатовіковий неподільний досвід життя людини та мистецтва.

Аналіз мистецької та педагогічної літератури вказує на вагомий унесок у розкриття та популяризацію декоративно-прикладної творчості вітчизняних науковців Є. Антоновича, А. Бугайшевої, П. Гаврилюка, Г. Галамбош, Р. Захарчук-Чугай, Т. Кара-Васильєвої, П. Лосюка, Н. Мамчур, І. Мельник, В. Мусієнка, Л. Оршанського, Л. Савки, О. Сапури, Ю. Срібної, М. Станкевича, В. Титаренко, Б. Тимківа, О. Тищенко та ін.

Будучи складовою декоративно-ужиткового мистецтва, декоративно-прикладна творчість спрямована на реалізацію духовно-мистецької, пізнавально-світоглядної, естетико-виховної, інформаційно-комунікаційної навчально-практичної функцій. Розуміння феномену «прикладне» у понятійному конструкті декоративно-прикладна творчість визначається П. Гаврилюком як навченість людини праці, внаслідок життя в лоні природи, законам гармонії, доцільності та довершеності, а оточення її простими та звичними речами робить її життєвий простір зручним та комфортним [45].

Сутність декоративно-прикладної творчості Є. Антонович, Р. Захарчук-Чугай, М. Станкевич [3, с. 22] та Г. Галамбош [46, с. 187] характеризують як народну творчість, мистецтво широких народних мас, які нерозривно пов'язані з побутом та життям народу, виникли в надрах його трудової діяльності. Становлення та розвиток українських народних ремесел зумовлено практичним потребами людства в одязі, взутті, виготовленні

хатнього та господарського начиння, віддзеркалюючи історичні та природно-географічні регіональні особливості, естетико-культурні потреби та характер господарської діяльності народу [273]

Працю В. Титаренко визначає як основу декоративно-прикладної творчості, так і інших видів діяльності людини. Виникнення творчості цього виду відбулося внаслідок інтеграції процесу трудової діяльності з естетичним світобаченням людини, нерозривно пов'язане з практичним життям народу, досвідом минулих поколінь. Виготовлення побутових предметів супроводжувалося турботою людини не тільки про утилітарні потреби, а й намаганням створювати речі з привабливим оздобленням, зручних у користуванні. Поступово праця людини наповнювалася художньо-естетичним змістом [270, с. 3].

Види декоративно-прикладної творчості є унікальними за художніми засобами вираження. Маючи свою історію становлення та розвитку, вони містять різновиди, що визначаються їхнім функціональним призначенням. Відомим вітчизняним дослідником теорії та історії декоративного мистецтва М. Станкевичем вперше запропоновано типологію та систематизацію груп виробів декоративно-прикладної творчості. За його слушною думкою, кожна історична епоха характеризується своєю типологією груп виробів декоративно-прикладної творчості, які є своєрідним віддзеркаленням епохи [249, с.17]. Відомий український педагог та мистецтвознавець А. Антонович [3] визначає види декоративно-ужиткового мистецтва за ознаками морфології як наукової галузі про систему видів матеріалів та технік виконання:

- види художньої обробки (понад 300): вишивка, килимарство, обробка каменю, деревини, ткацтво, писанкарство, гончарство та ін.;
- рід виробів: меблі, посуд, одяг, прикраси, побутові речі, іграшки та ін.;
- типологічні групи визначає стале поєднання однотипних декоративно-ужиткових виробів: наприклад, у роді «прикраси» можна вділити групу прикрас, оздоблених вишивкою, технікою килимарства, намиста, очіпки та ін.;

- вироби, що мають утилітарну та художню цінність: вишита сорочка, весільний рушник, декоративний килим, та ін.

Відображаючи дійсність через видові образи, створюючи зображення в узагальнено-стилізованих формах, далеких від максимально-реалістичної характеристики відтворюваних предметів, твори декоративно-прикладної творчості, залежно від можливостей художніх засобів її різновидів, виступають яскравими образами вияву людських почуттів, прагнень, думок та бажань [165, с.13].

Декоративно-прикладна творчість передбачає виготовлення та опорядження виробів обрядового та побутового призначення (одягу, інтер'єрів громадських та житлових приміщень, різних подій та ін.) із природних твердих (глина, метал, деревина та ін.) та м'яких (нитки, тканина, килими, мрежива, вишивки та ін.) матеріалів. В них розкриваються невичерпна творчість народу, здобутки його мистецьких досягнень в галузі формотворення, орнаменталістики, живопису та графіки. Вироби декоративно-прикладного призначення виражають автентичні традиції українського народу, духовну сутність його творчих здобутків, досвід створення та опорядження життєвого простору художньо-прагматичною діяльністю в гармонії з природним довкіллям.

Декоративно-прикладна творчість виражала в різні історичні періоди досвід творчої праці майстрів, які виготовляли життєво затребувані побутові, святкові, обрядові та ін. вироби [277, с. 45]. Реалізація творчих задумів та ідей майстрів у виробах декоративно-прикладного призначення традиційно приносила та приносить визнання та пошану українським національним традиціям [92]. В сучасних вітчизняних центрах декоративно-прикладної творчості (Бар, Вижниця, Ічня, Косів, Космач, Кролевець, Опішне, Петриківка, Решетилівка та ін.) розробляються нові аспекти її дизайну, технологізації, які зберігають національні традиції українського народу, докладаються значні зусилля для творчого розвитку та відкриття світові скарбів українського народу [56, с. 116].

У декоративно-прикладній творчості, як важливій художній цінності, Є. Антонович, Р. Захарчук-Чугай, М. Станкевич [ ] ує почуття цілеспрямованості, морально-естетичні ідеали, які століттями формувалися українським народом;

- комунікативна функція визначається діалогом та спонуканням особистості до взаємодії зі світом прекрасного, до естетичної взаємодії, впливає на почуттєву сферу людини, створюючи особистісний зв'язок із художніми цінностями українського народу.

Декоративно-прикладна творчість включає проєктування та виготовлення виробів із різних матеріалів, втілюючи та популяризуючи народні традиції [232; 266]. До основних її принципів В. Титаренко відносить: єдність практичного призначення та художньої форми; формотворення речей за можливостями та властивостями використовуваних матеріалів; зв'язок технологій виготовлення виробів з їхньою художньою формою [269, с.8]. Основним принципом декоративно-прикладної творчості вчена називає єдність утилітарного та естетичного. З історичним розвитком техніки та технологій вироби декоративно-ужиткового призначення часто втрачають своє суто практичне значення, але зберігають свою суто художню функцію як історичні артефакти.

Отже, *декоративно-прикладна творчість* нами розглядається як життєво-самобуття духовно-матеріальна цілісність, яка ґрунтується на естетико-культурних потребах та уподобаннях, автентичних побутових традиціях, етично-моральних та звичаєво-обрядових переконаннях національної культури, інтегрує в собі процес утилітарної трудової діяльності з естетичним світобаченням людини, забезпечуючи художньо-естетичне опорядження, створеного господарською діяльністю широких народних мас, предметно-просторового природного матеріального середовища засобами узагальнено-стилізованих форм, які, залежно від можливостей використовуваних художніх засобів, створюють яскраві образи вияву людських почуттів, думок, прагнень та бажань.

Розглядаючи у контексті нашого дослідження понятійний конструкт «методика навчання декоративно-прикладній творчості», нами було встановлено, що актуальність її обґрунтування обумовлена, визначеною в дослідженнях Є. Антоновича, В. Проціва та С. Свида [4, с. 4] кризою художньої творчості учнівської молоді, обумовленої вимогами натуралістично-реалістичного зображення, не враховуючи пластичні можливості матеріалу. Побудова традиційних площинних зображень за певними усталеними стереотипами здебільшого спрямовується на розвиток раціонального та аналітичного мислення, не враховуючи емоційне сприйняття, фантазію та уяву. Натомість молодь приваблюють традиційні види декоративно-прикладної творчості: писанкарство, вишивка, килимарство, гончарство та інші її техніки.

В Україні з року в рік дедалі глибше розвивається декоративно-прикладна творчість, якою реалізується природний потяг учнівської молоді до художньо-творчої діяльності. Цьому сприяють уроки технології в старшій школі, а також різні форми позаурочної, позакласної та позашкільної роботи в гуртках, студіях та ін.

Потрібні для різноманітних видів практичної діяльності творчі нахили та здібності формуються засобами розвитку творчої уяви та мислення, емоційно-образного сприйняття явищ оточуючого світу, кмітливості, оригінальності використання практичних навичок декоративно-прикладної обробки різних природних матеріалів. Творенню образів сприяє опанування учнями техніками декоративно-прикладної творчості, які розкривають пластичні можливості різних природних матеріалів.

Виховний вплив декоративно-прикладного мистецтва значно зростає, якщо учні не тільки ознайомлюються з його шедеврами, а й виявляють творчість у створенні власних декоративних виробів [165, с.4]. Реалізація цього завдання потребує організації на науково-педагогічних засадах уроків технологій з вивчення декоративно-прикладної творчості, підвищення ефективності її виховного впливу.

В теперішній час уніфікації та стандартизації промисловості зростання затребуваності народного декоративного мистецтва обумовлено особливим поцінуванням виготовлених у неповторній, індивідуальній манері справжніх творів декоративно-ужиткового мистецтва, які яскраво висвітлюють творче обличчя їхніх авторів.

Виходячи з суттєвих можливостей використання декоративно-прикладної творчості в моральному, трудовому та естетичному вихованні учнівської молоді Міністерством освіти і науки України запроваджено у 2017 році оновлену навчальну програму «Технології» для учнів 10–11 класів, яка містить змістовий модуль «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» [263]. Основою опанування модулем є проєктно-технологічна діяльність, заснована на творчій дослідно-пошуковій та навчально-пізнавальній діяльності старшокласників, починаючи з творчого задуму та завершуючи реалізацією творчої ідеї у завершеному проєкті.

Для виконання проєктних завдань змістовим модулем передбачено проведення уроків із проєктування та виготовлення вишитих виробів інтер'єрного призначення, одягу, жіночих та чоловічих аксесуарів та виробів, виготовлених в техніці килимарство. Оскільки головна увага програми «Технології» спрямована на виконанні учнями творчих проєктів, то навчання декоративно-ужитковому мистецтву повинно мати творчий характер, бути у тісному зв'язку з вивченням основ наук, забезпечувати безпосередню участь старшокласників у виготовленні декоративно-ужиткових виробів. Як зазначає П. Лосюк [165, с. 5], трудова діяльність сприяє глибшому пізнанню учнями закономірностей формотворення виробів, особливостей кольору та матеріалу. Організація проєктно-технологічної діяльності з декоративно-прикладної творчості на уроках технологій є важливим засобом психологічної та практичної підготовки старшокласників до креативної майбутньої трудової діяльності, забезпечує ефективну профорієнтацію учнівської молоді.

Методика декоративно-прикладної творчості передбачає навчання проєктуванню та виготовленню конкретних об'єктів (рушники, килими,

писанки та ін), що потребує обґрунтування методів викладання, певних форм організації навчання, спеціальних засобів навчання, особливостей створення спеціальної навчально-матеріальної бази. Традиційно методику викладання декоративно-прикладної творчості поділяють на загальну та спеціальну, присвячену навчанню окремим видам декоративно-ужиткового мистецтва (вишивці, килимарству, різьбленню по деревині та ін.) [269, с. 5].

У результаті вивчення традиційних та сучасних підходів понятійний конструкт *«методика навчання декоративно-прикладної творчості»* розглядається нами як галузь педагогічної науки, що вивчає загальні та спеціальні (фахові) особливості завдань, змісту, методів, форм організації та засобів навчання проєктуванню та виготовленню виробів декоративно-ужиткового призначення, спрямовані на задоволення природного потягу учнівської молоді до художньо-творчої діяльності, виховання емоційного сприйняття, фантазії та уяви засобами розкриття пластичних можливостей різних природних матеріалів під час виготовлення декоративно-ужиткових виробів.

Опанування вчителями технологій методикою навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості сприятиме педагогічно-доцільній організації виконання учнями творчих проєктів з декоративно-ужиткового мистецтва на уроках технологій, у позаурочній, позакласній та позашкільній роботі.

Поглибленню та розширенню знань старшокласників з технологій, в умовах формування в учнів Нової української школи ключової компетентності з обізнаності та самовираження в сфері культури, яка включає здатність учнів до розуміння мистецьких творів, сформованість власних мистецьких смаків, самовираження ідей та почуттів засобами мистецтва [187, с.12], сприятиме вивчення таких видів декоративно-прикладної творчості як вишивка та килимарство, ознайомлення з їхньою історією, показ взаємозв'язків сучасних технологій вишивкарства та килимарства з практикою.

1.2.Вишивка та килимарство як засоби навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості

Не дивлячись на вагомі здобутки за останні роки у вдосконаленні освіти старшокласників, ефективному формуванню у сучасних учнів ключової культурної компетентності, що передбачає сформованість стійкого інтересу до вітчизняних культурних традицій, здатності до розуміння та поцінювання творчих способів вираження та передачі ідей різними видами мистецтва, поважного ставлення до культурно-мистецьких здобутків України та прагнення до вираження власних почуттів, ідей засобами мистецтва та культури, суттєво перешкоджає недостатня розробленість теоретичних засад впровадження технік декоративно-прикладної творчості в систему загальної середньої освіти.

Концепція Нової української школи декларує необхідність стимулювання учнівської молоді до оволодіння способами створення виробів декоративно-прикладної творчості з урахуванням сучасною школою здібностей, потреб та інтересів учнів до самовираження ідей та почуттів засобами мистецтва [187]. Це потребує наповнення методичного супроводу шкільного навчального предмету «Технології 10–11 класи» [263].

Методичний супровід реалізації навчальної програми «Технології» для учнів 10–11 класів потребує поповнення сучасними методичними розробками навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами традиційних видів декоративно-ужиткового мистецтва. Орієнтовними учнівськими проектами змістовий модуль «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчальної програми «Технології 10–11 класи» визначає виконання учнями проєктів вишитих виробів, виробів виготовлених у техніках ліжникарство, килимарство та ткацтво, виробів з бісеру та вишитих бісером, виробів в'язаних гачком та спицями.

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності старшокласників з предмету «Технології» включають три компоненти:

- знаннєвий компонент – містить знання з технік та технологій виготовлення виробів декоративно-ужиткового мистецтва; включає обізнаність щодо історії їхнього становлення та розвитку; розуміння символів різних видів декоративно-ужиткового мистецтва; знання традиційних способів застосування кольорової гами для виготовлення виробів; ознайомлення з творчістю майстрів народного мистецтва України; обізнаність щодо структурних елементів виконуваних проєктів; усвідомлення чинників впливу на якість виконаних робіт за техніками та технологіями декоративно-ужиткового мистецтва; знання інструментів та технологічного обладнання для виготовлення декоративно-ужиткових виробів; розуміння іншомовних термінів галузі декоративно-ужиткового мистецтва;

- діяльнісний компонент – включає готовність старшокласників до застосування методів проєктування для виготовлення декоративно-ужиткових виробів; здійснювати вибір інструментів, матеріалів та обладнання для їхнього виготовлення; визначати потрібну кількість матеріалів; здатність виготовляти вироби з дотриманням традицій народного мистецтва (кольорові рішення, форма, символи); уміння дотримуватися технологічної послідовності виготовлення виробу з дотриманням правил безпеки праці під час виконання технологічних прийомів та операцій;

- ціннісний компонент – охоплює виховання в учнів шанобливого ставлення до народних традицій, творчості народних майстрів декоративно-ужиткового мистецтва; усвідомлення необхідності збереження та примноження таких традицій українського народу, як автентичність та зв'язок поколінь; готовність до обґрунтованого вибору технологій для якісного виконання проєктних завдань [263, с. 9–10].

Оволодіння старшокласниками техніками декоративно-ужиткового мистецтва включає алгоритм проєктної діяльності, передбачений змістом навчальної програми «Технології 10–11 клас»: формулювання теми та завдань

творчого проєкту; пошук та аналіз зразків-аналогів декоративно-ужиткових виробів для проєкту; художнє проєктування композиції, форми та опорядження виробу; обґрунтований вибір конструкційних матеріалів та технологій для реалізації проєкту з виготовлення виробу; виготовлення виробу для оздоблення інтер'єру; презентація виконаного проєкту з виготовлення виробу [263, с. 9].

На рис. 1.1 представлено складові проєктування виробів різними техніками декоративно-прикладної творчості.

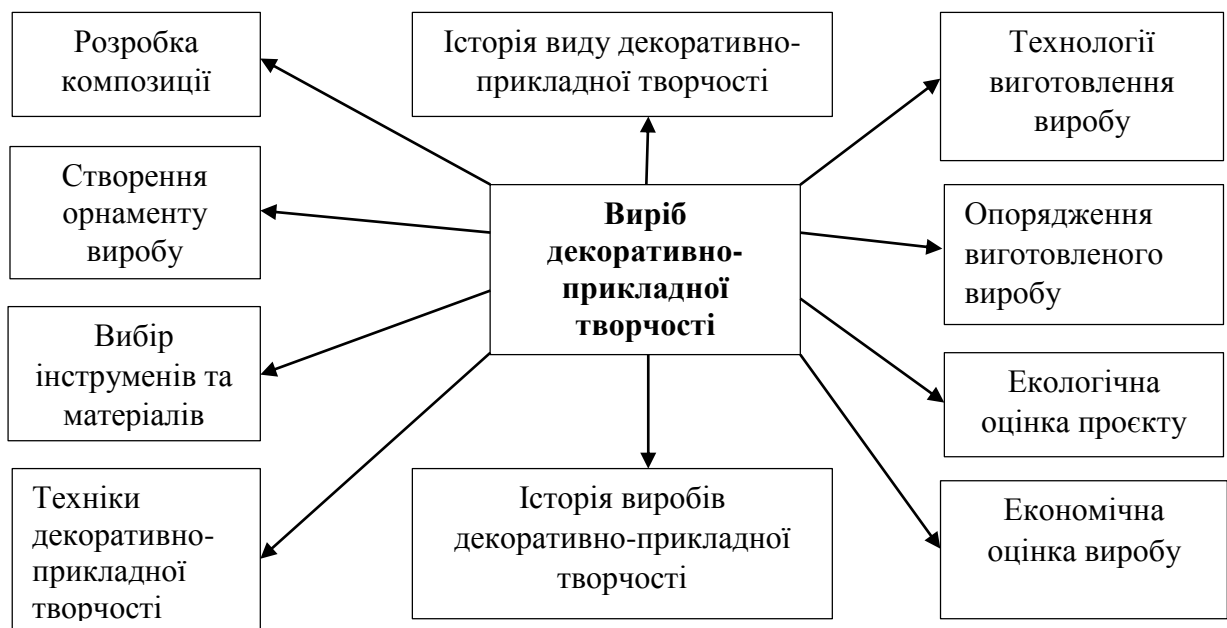

Рис. 1.1. Проєктування виробів декоративно-ужиткового мистецтва (за В. Титаренко [269, с. 62]).

Методичне забезпечення навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості за широко розповсюдженими традиційними техніками декоративно-ужиткового мистецтва повинно стати пріоритетом сучасної технологічної галузі освіти. Таке навчально-методичне забезпечення є дієвим механізмом оптимізації технологічної освіти старшокласників за принципами варіативності та вибіркової учнями її змісту.

Разом із тим слід зазначити, що методики навчання старшокласників окремими видам декоративно-прикладної творчості дотепер не стали предметом цілісних вітчизняних досліджень в теорії та методиці технологічної

освіти. Їхня актуальність обумовлена здатністю багатоваріантних методик навчання декоративно-прикладній творчості до врахування індивідуальних освітніх запитів учнів, що суттєво впливає на зміст та структуру сучасної технологічної освіти в старшій школі, спрямовуючи її на індивідуалізацію освітніх траєкторій учнів.

Враховуючи, що найбільш традиційними в історичному плані для України є види декоративно-прикладної творчості, пов'язані з вишивкою та килимарством, розробку методик навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості варто розпочати саме з цих її видів.

Вишивка є одним із найпоширеніших видів декоративно-прикладної творчості. Вишиті хрестиком, художньою гладдю, прикрашені орнаментикою та мереживом українські сорочки, домашні та обрядові рушники завжди були тісно пов'язані з народною історією та культурою [46, с. 188]. На підставі різних теоретико-практичних підходів у галузі декоративно-ужиткового мистецтва спробуємо уточнити структуру та зміст поняття вишивка.

Звернення до літературних джерел етнографічного спрямування показало, що питанням історії розвитку та традицій українського народного вишивкарства приділили увагу у своїх працях Л. Бабешко, О. Гасюк, Р. Захарчук-Чугай, Т. Кара-Васильєва, С. Китова, О. Кулик, О. Кулинич-Стахурська, А. Кульчицька, М. Кот, Е. Литвинець, М. Степан, Н. Стеф'юк, К. Сусак, А. Чорноморець та ін. Дослідники мистецької спадщини українського народу правомірно називають О. Косач-Драгоманову першою видатною дослідницею української вишивки за видання 1876 року «Украинскій народный орнаментъ. Вышивки, ткани, писанки». Близько 300 зразків вишивок були нею вперше упорядковані відповідно до способів шиття та до технік виконання [284].

Аналізуючи видання щодо розвитку вишивкарства на Україні (Р. Захарчук-Чугай, Т. Кара-Васильєва, Ю. Срібна, В. Титаренко) необхідно відзначити, що до найбільш знаних центрів народної вишивки відносять Решетилівку (Полтавщина), Дігтярі (Чернігівщина), Глинки і Кутки (Івано-

Франківщина). Як показують дослідження, в Україні в кожному селі, у поміщицьких маєтках та монастирях вишивали сорочки та рушники, гаптували їх оберегами та квітами, щоб доля близьких людей була щасливою та захищеною [270, с. 125]. Українська народна вишивка характеризується великою кількістю технік, які гармонійного поєднуються у декоративно-ужиткових виробах. Багатобарвність засобів художнього вираження досягається виконанням однакових за змістом мотивів у різних техніках вишивкарства.

Про символічне значення вишитих виробів свідчать як орнаментальні зображення, так і саме призначення вишитих виробів [194, с. 9]. Наприклад, вишитий рушник має люстральне значення в багатьох звичаєвих обрядах (народження дитини, весілля, зустріч гостей, дарування та ін.), а біле полотно, на якому він вишитий, виступає запорукою чистоти та оберегом. Рушник для українців може бути вузликом для зберігання хліба, елементом одягу, оздобою оселі, скатертиною, важливим художньо-естетичним та ужитковим атрибутом побуту [10; 55; 120; 283].

Класифікація вишивки здійснюється Є. Антоновичем, Р. Захарчук-Чугай та М. Станкевичем [3, с. 36–42] за такими ознаками як матеріали, техніки виконання композиція, орнамент, кольорова гама та функціональне й практичне призначення.

За призначенням матеріали для вишивки поділяють на основу (тканини, сукно, шкіра та ін.), на якій вишивають, та матеріали, якими вишивають (нитки, бісер, коштовне каміння, гудзики та ін.). Художні властивості та якості вишивки, емоційні акценти її сприйняття визначаються характером взаємодії та гармонізації цих двох матеріалів, виразністю вияву у двомірній площині їхньої краси, пропорційністю пробілів тканини та вишитих орнаментальних композицій. За матеріалом традиційно визначають такі типи вишивок: лляні, шовком, вовною, сріблом та золотом. Поєднання матеріалів у виробах обумовлює виділення таких підтипів вишивок, як вовняна, золото-шовкова та ін.

Вивчення праць стосовно технології вишивки [223; 250; 295] дозволяє відзначити, що техніки виконання вишитих виробів визначаються способами протягування, закріплення ниток, заправлених у голку, прийомами виконання стібків на основі. Відмінність та специфічні особливості технік виконання вишивок залежать від способів прошивання тканини стібками різної форми (прямі, нахилені, скісні, натягнуті чи вільно накладені на тканину основи).

Історично склалися два провідних метода накладання стібків вишивальною ниткою на основу:

- двостороннє нанесення стібків здійснюється техніками штапівка, перебір, «позад голки», стебловий шов, двостороння гладь, штапівка, техніки вирізування та виколювання, обметування, рубцювання, мереження та ін.;

- одностороннє вишивання характеризується нанесенням вишивальних стібків з лицьового (двобічна штапівка, бігунець, верхоплут, ретязь, хрестик, тамбурні, рушникові шви та ін.) або виворотного (занизування, низинка) боків тканини основи [156].

Відзначимо, що використання тих чи інших технік вишивки визначається призначенням застосовуваних матеріалів, кольоровою гамою та формою і розмірами вишитих виробів. Саме техніки вишивання дають змогу по різному трактувати орнаментальні мотиви, кольорові та композиційні рішення, здійснювати структурно-пластичні акценти від найпростіших елементів вишивки до складних мотивів та комплексів їхнього поєднання. Розрізняють одноколірну, двоколірну та багатоклірну вишивки.

Звернення до праць О. Косач-Драгоманова, О. Коновалової, А. Кульчицької, Г. Кисіль щодо орнаментики у вишивці дозволяє відзначити, що орнаментальні мотиви вишивок традиційно поділяються на рослинні (зображення квітів, дерев, листя та ін.), геометричні, зооморфні, антропоморфні (зображення людини), орнітоморфні (птахи) та ін.

Досліджуючи вишивальне мистецтво українців за працями етнорграфічного спрямування [81; 93; 94; 96; 98; 120; 154; 155] ми прийшли

до висновку, що специфіка художньої виразності та образності вишитих виробів визначається їхнім функціональним призначенням:

- пізнавально-естетична функція – обумовлена передачею засобами орнаменту, кольору аспектів сприйняття навколишнього світу;
- комунікаційна функція – визначається зоровою передачею інформації між різними поколіннями;
- знаково-символічна функція – обумовлює орнаментику вишивки знамен, хоругв та ін. атрибутів;

Типологію вишитих виробів визначається, за В. Титаренко [273, с.126–128)] чотирма групами:

- вишитий одяг (носильне вбрання) – характеризується розміщенням: вертикальних та горизонтальних вишитих смуг на натільному одязі; широких смуг на спині, рукавах та полях верхнього одягу; вишивки на комірах, рукавах, подолах, манжетах сорочок; вишивка стрічкових мотивів на нижній частині поясного одягу, на головних уборах та взутті у вигляді оригінальних композиційних рішень;
- вишиті рушники (зображення ромбів, квадратів, розеток), віконні фіранки (з розміщенням вишивки у різних їхніх частинах) та порт'єри і ламбрекени (прикрашені вишивкою у вигляді суцільних смуг або окремо розміщених фігур);
- столова білизна: скатерки з розміщенням вишивки в центрі, по каймі з усіх її боків, окремими фігурами та вишиті до них серветки;
- постільна білизна – з розміщенням вишивки суцільними смугами або окремими фігурами на покривалах, підодіяльниках, підзорах, наволочках.

Розглянуте функціональне призначення української народної вишивки визначає її поділ на інтер'єрну, обрядову та одягову за окремими типологічними групами та різноманітними варіантами художніх рішень.

Поруч з функціональним, докладно вивченим мистецтвознавцями значенням, традиційна вишивка володіє потужним освітнім потенціалом для трудового, морального та естетичного виховання молоді [201, с. 350].

Вишивка є важливою складовою духовно-матеріальної культури народу України. Вона уособлює його ментальність, є специфічним виразом символічно-образного та естетично-художнього сприйняття інших людей, природи та оточуючого світу. Традиції, закладені у вишитих виробах декоративно-ужиткового призначення, сприяють осмисленню учнівською молоддю національних почуттів у контексті надбань вітчизняної та світової культури, є дороговказом на шляху усвідомлення національних цінностей [149; 247].

Ми прийшли до висновку, що у вишивці, як виді декоративно-прикладної творчості, відтворена національна ментальність українців засобами гармонії композиційних зображень, узорів та поєднанням кольорів. Аналіз педагогічних праць Л. Бабенко, А. Данко, О. Лихолат, С. Романюк, Л. Савки, М. Яремович та ін., дозволив констатувати, що вона є дієвим засобом виховання відданості національній ідеї, залучення молоді до краси, творчості та мудрості народу України. Засобами вишивки молодь пізнає світ мистецьких образів та креативності високо естетичного рівня, набуває національної самосвідомості, мистецького відчуття та мислення.

Самобутність традиційної української вишивки визначається історико-культурними чинниками, природними особливостями, економікою, культурою та специфікою національної психології народу України, його інтелектуальною, чуттєвою та вольовою сферами, способами мислення. Сприйняття вишитих образів може викликати духовне піднесення чи спокій, душевну радість чи сум.

Вивчення учнями 10–11 класів краси, багатства і різноманітності технік вишивки у предметі «Технології» змістового модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» сприяє вихованню в учнів поваги до національно-культурних традицій, актуалізує пізнавальні потреби в успадкуванні прекрасного, вічного та високого в традиційній українській вишивці, прагнення до творчої праці. Народна вишивка розкриває перед учнями таємниці народознавства України, формує прагнення до прекрасного. Вона є

одним зі складників українознавства та дієвим засобом виховання учнівської молоді на національно-культурних традиціях народу.

Вивчаючи техніки вишивки, в яких відбивається культурна спадщина українського народу, проєктуючи та виготовляючи вишиті вироби, учні реалізують своє самовираження через національні трудові традиції та цінності української культури [263, с. 6]. Ці особистісні новоутворення складають умову формування ключової компетентності з усвідомлення та вираження старшокласниками культури.

Змістом навчальної програми для 10–11 класів передбачено проєктування старшокласниками вишитих виробів інтер'єрного призначення, одягу, чоловічих та жіночих аксесуарів.

Традиційна методика навчання української народної вишивки передбачає ознайомлення учнів із технологіями вишивки різновидами технік, формування обізнаності щодо сучасного вишивального мистецтва та машинної вишивки, ознайомлення з вимогами до професії вишивальниці [269, с. 105]. Демонстрація учням вишитих виробів, виготовлених відомими майстрами, викликає в учнів ефект здивування, а їхня краса зацікавлює та мотивує до створення власноруч красивих та неповторних речей, що милують око, дають працю розуму, почуттям та рукам. Під час уроків з технологій проєктування та виготовлення вишитих виробів старшокласники опановують доступні прийоми ручного вишивання, сприяючи відродженню народних традицій, у них формується естетичне ставлення до праці.

Зміст навчання української народної вишивки повинен враховувати культурно-історичні, художні та естетичні традиції українського народного мистецтва, відповідати змісту культури українського народу, адаптувати існуючі традиції до умов сучасності, мати профорієнтаційну спрямованість для учнів, сприяти меті формування творчої особистості, орієнтуватися на формування предметних та ключових компетентностей, практично спрямовувати декоративно-прикладну творчість учнів, розвивати психофізіологічні якості (просторову уяву, окомір, точність та рухову

координацію), мати інтегративний характер по відношенню до змісту інших навчальних предметів ЗЗСО, забезпечувати створення естетичного предметно-освітнього простору, враховувати вимоги правил безпеки праці, санітарії, гігієни та вимогам пожежної безпеки.

Особливо важливе значення має вивчення інструментів та матеріалів для вишивання. Учні знайомлять із вишитими виробами, виготовленими на уроках технологій у попередні роки, які зберігаються у шкільній майстерні. Школярі вивчають перелік необхідних матеріалів та інструментів, який їм знадобиться для виготовлення на уроках технологій вишитих виробів. Учні повинні навчитися правильно підбирати та користуватися голкою та наперстком. З метою зацікавлення старшокласників, доцільно розповісти історію виникнення наперстка.

При вивченні призначення та особливостей використання п'яльців, слід звертати увагу учнів на залежність якості натягування тканини від її товщини. Опанування підготовчими роботами із вишивання включає оволодіння прийомами підготовки як тканини, так і ниток, правильними способами обладнання робочого місця для виконання вишивальних робіт.

Навчання учнів умінням із виконання швів є необхідною та достатньою умовою вишивання різними техніками, проектування та виготовлення вишитих виробів. Фронтальні практичні роботи з виконання ручних швів доцільно виконувати на тканинах із полотняним переплетенням. Тренувальні вправи проводяться з поступовим ускладненням технік вишивання: від початкових швів (уперед голкою, за голкою та ін.) до більш складних поверхнево-нашивних та прозоро-рахункових технік (див додатки Д–И).

Дієвим засобом практичного вивчення видів швів є інструкційні карти (див. додаток К), за якими учнів спочатку ознайомлюють із видом шва, а потім здійснюють пробні вправи з його виконання на зразку, на якому учні розмістять у подальшому всі основні групи технік вишивки. По завершенні опанування певними техніками старшокласникам пропонується виконання

індивідуальних проєктних завдань із виготовлення рушничка, серветки, хустинки та ін. (див додаток Л).

Як бачимо, організація декоративно-прикладної творчості із вишивки має широкі потенційні можливості для усвідомлення та вираження старшокласниками національної культури через традиції та цінності вишивкарства.

Далі, на підставі різних теоретико-практичних підходів у галузі декоративно-ужиткового мистецтва спробуємо уточнити сутність та структуру одного з найхарактерніших видів української декоративно-ужиткового мистецтва – килимарства та його освітній потенціал як засобу навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості. Виникнення килимарства ще у стародавні час характеризує килимову техніку як найдавніший спосіб візерунчастого ткацтва. Виготовлення килимів ручним способом у домашніх умовах ще й дотепер залишається поширеним на всій території України [4, с.130].

Звернення до етнографічних джерел [75; 78; 79; 226; 302] показало, що у вжитку українців килими були призначені для опорядження, утеплення громадських та житлових споруд, виконують естетично-обрядові функції. Ними покривали долівку, ліжка, столи, лави, завішували стіни. У різних регіонах України традиційні килими мають свої особливості. Для центральної та східної України характерними є рослинні, зооморфні орнаментальні композиції килимів із помітним впливом барокової та східної культур. Килими ж регіонів західної України здебільшого характеризуються використанням геометричного та рослинно-геометричного орнаментів. Оригінального стилю українським килимам надають самобутнє поєднання кольорів візерунків та різних форм, які мають те саме символічне значення, що й у писанкарстві та вишивкарстві, висвітлюючи глобальні теми циклічності природних явищ, поняття роду та пошану до рідного краю [71].

Кольорові рішення килимів також мають регіональні особливості [47; 75; 79; 89; 90; 97; 134; 184; 252; 292]. Дослідник українського килимарства

А. Жук вказує, що фонове тло килимів з геометричним орнаментом було коричневого, чорного, білого, сірого, малинового, іноді жовтого кольорів, а також відзначає особливий колорит, багатобарвність і різноманітність кольорових поєднань у квіткових килимах, особливо полтавських. Так, ним зазначається, що для Полтавщини типовою є спокійна кольорова гама з блакитним, сірим, чорним, темно-коричневим або жовто-золотавим тлом рослинних килимів [75, с. 56-57, 67].

Килимарство передбачає ручне або машинне виготовлення килимів та килимових виробів (доріжок, гобеленів та килимових покриттів).

Класифікація килимів здійснюється за техніками їхнього виконання. За технікою виготовлення розрізняють килими: з гладкою (безворсовою) поверхнею та двобічним орнаментом (додаток М); з нитками, які рельєфно виступають над основою (ворсові, гобеленні та комбіновані) [3, с. 34] (додаток Н). За класифікацією, що наводиться А. Жук, українське килимарство характеризувалося трьома основними типами килимів, а саме – гладкими двобічними, ворсовими й килимами-ліжниками [75, с. 25].

Аналіз літератури з декоративно-прикладного мистецтва та українського килимарства (О. Бабенко, Ю. Бабін, Н. Гассанова, Я. Запаско, О. Іванова, Т. Кара-Васильєва, Г. Когут, А. Сімак, Н. Студенець, І. Удріс) дозволив охарактеризувати традиційні килими та сучасні тенденції у розвитку килимарства.

Гладкими двобічними килимами, що були найбільш поширеними на території України, називають килими, які мають гладку поверхню, отриману полотняним переплетенням [75, с. 25].

Ліжники – килими з коротковолокнистої пряжі з висіченими назовні волокнами, що забезпечує їхню ворсистість (додаток С) [270, с. 231].

Ворсові килими, або «коці» – це довговорсові вовняні килими, у яких ряди ворсових вузлів перемежуються з рядами «підкання» [75, с.26-27].

Гобеленами називають тематичні килими, які на асоціативному рівні викликають у глядачів певні почуття й переживання [6, с.124].

На даний час оригінальною є група килимів-гобеленів або картин (шпалер), виготовлених технікою дрібно-кольорового ручного ткання окремих ділянок. Види гобеленів діляться за характером художньо-образного змісту на декоративні, декоративно-монументальні, гобелени малих форм та мініатюрні гобелени.

Популярними в Україні є комбіновані килими, в яких поєднуються полотняне переплетення, ворсове ткання, кругляння та ін.

Техніки килимарства визначають зовнішній вигляд поверхні килимових виробів. Основною сировиною для виготовлення килимів є натуральні та штучні волокна.

За способами орнаментальних зображень техніки виготовлення гладеньких килимів поділяються на рахівну та круглення [75, с. 25]. Рахівна техніка (додаток П) використовується лише для виконання геометричних орнаментів на горизонтальних верстатах, у яких для кожного окремого кольору орнаменту визначають необхідну кількість ниток основи [4, с.131]. Ткання здійснюється переплетеннями ниток основи природного кольору з пофарбованими або природного кольору нитками піткання.

Техніка круглення (додаток Р) передбачає ткацтво на кроснах, де нитки піткання вкладаються вільно, змінюючи напрям згідно малюнку. Цю техніку ще називають гребінковою, за назвою спеціального молотка-гребінця, яким збивають нитки піткання на окремих ділянках по ширині виробу. Така техніка використовується для виготовлення класичних українських квіткових килимів. Завдяки тому, що на вертикальних верстатах нитка ведеться за різними напрямками, покриваючи площину килиму за контуром малюнку, орнаментальні композиції килимів набувають вільного, живописного вирішення, створюючи відчуття схожості з мазками пензля, надаючи неповторної живописності малюнку, змінюючи та імпровізуючи його [92, с. 78].

Відзначимо, що на Решетилівщині Полтавської області локальні назви мають техніки ткання гладких двобічних килимів на кроснах. Народні

майстрині техніки ручного ткання поділяються на рахункові («дірчаста», «на косу» (або ще «зірчаста»), «на межову нитку») та нерахункову техніку «кругляння».

Ворсові килимові вироби складаються з багат шарової тканини з основою, що складається з ниток полотняного переплетення та виступаючих над нею ворсових ниток.

Важливе значення має кінцева обробка виробів способами в'язання тороків, зарублення, зм'якшення каркасу, вичісування або вирівнювання.

Типологія килимів визначається їхнім функціональним призначенням. Килими бувають настінними, деоратичні доріжки, накидки на крісла, настільні килими, полавники, залавники та інші. Функціональне призначення суттєво впливає на їхній колорит, орнамент та композицію [3, с. 36].

За змістом орнаментальних мотивів та характером сюжетних зображень килими поділяються на тематично-сюжетні, з геометричним (ромби, розетки), рослинним (квіти, дерева, вазонки) та зооморфним (птахи, тварини) орнаментом. Типовими є поперечно-смугасті, сітчасті, вазонні та концентричні композиції композицію [75; 79; 100].

Квіткові килими або з рослинними візерунками розвивалися на засадах місцевих традицій від найпростіших геометричних до найскладніших реалістично-трактованих форм. Будучи невичерпним джерелом творчості, навколишнє природне оточення завжди підказувало народним майстрам необмежену кількість орнаментальних мотивів. Більшість рослинних орнаментальних форм відтворюють місцеві квіти (ромашки, жоржини, тюльпани, троянди та ін.). Фігурні мотиви здебільшого пов'язані з зооморфними орнаментальними композиціями, зображуючи звірів, птахів із природного оточення [270, с. 220].

Важливе значення в композиційно-орнаментальних рішеннях килимів мають обрамування, кайма, торочки та ін.

Слід відмітити, що килимарство, як один із найдавніших видів української декоративно-прикладної творчості, є дієвим засобом виховного

впливу на свідомість учнівської молоді, виступає джерелом формування поваги та прищеплення любові до національної української культури [152, с. 72]. Освітній потенціал килимарства визначається принципами композиційного розв'язання. Прилучення учнів старшої школи до декоративно-прикладної творчості шляхом практичного вивчення килимарства сприяє, за метою навчальної програми «Технології», реалізації учнями свого індивідуального самовираження засобами традицій та цінностей української народної культури [263, с. 6].

Зміст навчання килимарству як традиційного виду декоративно-ужиткового мистецтва, спрямований на формування у старшокласників знань про його технології та техніки, історію розвитку цього виду декоративно-прикладної творчості в різних регіонах України. Вивчення типології українських килимів включає ознайомлення з символікою, традиціями використання кольорової гами килимів, обізнаність щодо творчості народних майстрів України. У процесі навчання технологій старшокласники опановують прийоми роботи з килимарським обладнанням та виконують ряд творчих проєктів, які передбачають ткання килимового полотна, обробку країв та опорядження виробу [104, с. 280–281]

Зміст навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» програми «Технології 10–11 кл.» з килимарства спрямований на творче відтворення учнями індивідуальних задумів на килимовому полотні. Кожен учень виконує індивідуальний малюнок орнаментальної композиції та відтворює власний задум на полотні килиму.

Ефективність навчання учнів килимарству за проєктно-технологічною системою навчання визначається правильним вибором матеріалів, відповідною їхньою підготовкою, доцільним використанням технік ткання, принципів створення орнаментальних композицій та кінцевою обробкою килимових виробів.

Аналіз науково-методичних праць Л. Бодько [18], Н. Боринець [22], В. Сидоренка [238], О. Коберника [124; 127; 129; 130], С. Ящука [305] та ін. із

організації проєктного навчання та методичних посібників Т. Кари-Вальєвої [97], Л. Оршанського, Г. Гром [195], О. Пренко [213] з технології килимарства дав нам змогу виділити ряд етапів проєктування та виготовлення килимових виробів:

- вивчення історії становлення та розвитку вітчизняного килимарства;
- ознайомлення з матеріалами, інструментами та обладнанням із килимарства;
- створення ескізу орнаментальної композиції килиму;
- здійснення підготовчих килимарських робіт;
- виконання килимарських технік для втілення задуму на килимовому полотні;
- опорядження та оздоблення виробу [151, с. 226].

В ході ознайомлення із асортиментом матеріалів із килимарства учні дізнаються, що вони мають бути достатньої товщини та міцності, не розтягуватися, мало зсідатися, а їхній колір повинен відповідати розробленому малюнку та задуму учня.

Створення ескізних малюнків орнаментальних композицій здійснюється на підставі кращих зразків мистецтва килимарства. Вивчення технік ткання гладких двобічних килимів відбувається в ході виконання навчально-тренувальних вправ, набуваючи початкових умінь з виконання рахункових технік та техніки «кругляння». Практичне навчання технікам килимарства передбачає опанування учнями одночасним поєднанням двох дій: з'єднання ниток основи різними ткацькими техніками та вибором і комбінуванням кольорової гами орнаментальної композиції виробу.

Кінцеве опорядження килимового виробу потребує прояву з боку старшокласників творчих здібностей та естетичного смаку під час втілення доцільно-обраного варіанту його оздоблення.

Килимарство, як важливе надбання української народної культури, має своїм підґрунтям унікальність цього виду мистецтва, обумовлену багатofункціональністю українських традиційних килимових виробів,

гобеленів, ліжників, техніками їхнього виготовлення, колористикою та орнаментальними композиціями.

Таким чином, як бачимо навчання учнів старшої школи вишивкарству та килимарству як видам декоративно-прикладної творчості є актуальним, сприяє збереженню та примноженню національних традицій та надбань української народної культури, формує в учнів національну свідомість. Ефективність навчання декоративно-прикладній творчості залежить від рівня оволодіння старшокласниками вишивкарством та килимарством, визначається їхніми навчальними досягненнями, набутими під час вивчення технологій. Тому, наступним завданням нашої дисертаційної роботи стала діагностика сформованості знань та вмінь учнів із декоративно-прикладної творчості.

1.3. Діагностика навчальних досягнень учнів із декоративно-прикладної творчості

Ефективність методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства обумовлюється отриманими результатами навчання технологій, які задекларовані Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти [64]. Освіченість учнів старшої школи цим стандартом визначається за такими показниками: досягнення ієрархічно-підпорядкованих результатів за ключовими, загальнопредметними та предметними (галузевими) компетентностями (компетентнісний підхід); рівень взаємодії та розвитку особистості учнів та педагогів на засадах їхнього партнерства у процесі навчання та рівності у спілкуванні (особистісно орієнтований підхід); розвиток умінь та навичок учнів, здатність до застосування на практиці знань, набутих під час навчання технологій, ефективність адаптації старшокласників в соціумі, професійна самореалізація, готовність до самоосвітньої та колективної діяльності (діяльнісний підхід).

У дослідженнях із філософії освіти В. Андрущенка [2], С. Клепка [122] забезпечення якості освіти визначається як ключова ідея та характеристика освітнього потенціалу ЗЗСО у розкритті їхніх можливостей у галузі освітньої діяльності.

Сукупність узагальнених принципів оцінювання навчальних досягнень, якими визначається рівень освіченості школярів на різних етапах навчання, дієво розкривається за компетентнісним підходом [34]. Ним забезпечується усвідомлення всіма учасниками освітнього процесу пріоритетних результатів навчання, виховання та розвитку учнів.

У вітчизняній та світовій педагогічній науці компетентність розглядається як готовність особистості до самостійно-практичної діяльності. Вона містить спеціально відібрані комплекси знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень, які визначають досвід діяльності, набутий у процесі навчання [136, с. 66].

Результати компетентісно орієнтованого навчання розуміються як предметні та ключові компетентності, що визначаються в умовах відмінних від тих, у яких набувалися та закріплювалися нові знання та вміння. Сучасне оцінювання результатів навчання відбувається шляхом діагностування здатності учнів до застосування набутих знань та умінь на практиці (предметні компетентності) та готовності до роботи з інформацією, умінь самостійного навчання, саморозвитку та співпраці з іншими у вирішенні освітніх та життєвих проблем (ключові, надпредметні компетентності).

Конкретизацію задекларованих Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти [64] результатів навчання старшокласників, за технологічною складовою освітньої галузі «Технології», здійснено у змісті навчальної програми «Технології 10–11 класи» [263]. Реалізація змісту програми забезпечує досягнення цих результатів за вимогами до оцінювання початкових досягнень учнів [145; 146].

Предметні компетентності з технологій характеризують усвідомлений та практично засвоєний учнями специфічний для цього шкільного предмету

досвід трудової діяльності, здатність старшокласників до застосування та перетворення цього досвіду. Серед предметних компетентностей Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти [64] виділені:

- розуміння та знання основ теорії проєктування, регіональних особливостей художньої та технічної творчості, власних нахилів та здібностей, за вимогами майбутньої професії;

- уміння застосування методів пошуку творчих ідей під час роботи над проєктом, володіння прийомами обробки природних конструкційних матеріалів, готовність до створення виробів від появи творчого задуму до його реалізації на практиці;

- вияви ціннісних ставлень до художньої та технічної творчості в ході виконання творчих проєктів, до вибору майбутньої професії під час навчання за індивідуальною освітньою траєкторією;

- здатність до оцінювання функціонально-естетичних характеристик проєктованих об'єктів, самооцінювання своїх можливостей щодо майбутнього професійного навчання та подальшого працевлаштування.

Зазначені предметні компетентності конкретизуються Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти [64] за такими галузевими видами: комунікативна, мистецька, літературна, естетична, науково-природнича та математична, міжпредметна, інформаційно-комунікаційна, проєктно-технологічна, історична, суспільствознавча та здоров'язберезувальна компетентності.

Здатність до застосування набутих знань і вмінь у освітній та повсякденній життєдіяльності є важливою ознакою сформованості в учнів предметних компетентностей.

Зміст ключових компетентностей, за результатами педагогічних досліджень Н. Гузика, О. Локшини, В. Партола, В. Шокатько, включає пізнавальні (знання та вміння), мотиваційні, емоційні елементи та ціннісні ставлення, які визначають ефективність та результативність практичного використання набутих учнями предметних компетентностей.

Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти [64] структуровані ряд ключових компетентностей як комплекс якостей особистості учня: уміння спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами, учитися, математична компетентність та базові компетентності в галузі техніки та природознавства, соціальна, інформаційно-комунікаційна, громадянська, підприємницька, загальнокультурна та здоров'язбережувальна компетентності.

Сформованість набутих старшокласниками під час навчання технологій компетентностей виявляється, за діючими Критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти [146], шляхом діагностики навчальних досягнень учнів в опануванні змістом цього предмету, уміннями та навичками, передбаченими навчальною програмою «Технології 10–11 класи» [263].

Оцінювання навчальних досягнень, за Л. Лисенко [161], передбачає одержання об'єктивних відомостей про набуті учнями результати навчання та їх відповідність діючим державним освітнім стандартам. Воно здійснюється шляхом порівняння рівнів засвоєння знань, умінь та навичок із еталонними значеннями, передбаченими нормативними документами [304, с. 411]. Оцінювання, як процес, що відбувається на всіх етапах навчання, складається з балів (засобів фіксації оцінювання успішності у цифровій чи будь-якій іншій знаково-символічній формі) або з коротких, лаконічних оцінних суджень для фіксації результатів діагностики результатів навчальних досягнень учнів.

До критеріїв діагностування сформованості компетентностей учнів Л. Ващенко відносить такі позиції: форма та рівень виконання дій; розгорнутість та повнота дій; здатність до узагальнень; усвідомленість дій; вияви рефлексії в ході вибору способів виконання дій; оволодіння різними способами їхнього здійснення [254, с. 84].

Підготовку до оцінювання результатів навчальної діяльності учнів у формі компетентностей науковці пропонують здійснювати за такою послідовністю: визначення компонентного складу компетентностей; підбір

для кожного компоненту видів навчально-виховної діяльності, які розкриватимуть рівні сформованості компетентності здобувачів освіти; на засадах діяльнісного підходу розробити вимоги щодо освіченості учнів [161; 229].

До показників освітніх компетентнісних досягнень Критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти [145; 146] віднесені такі:

- повнота, цілісність, правильність, обґрунтованість та логічність відповідей учнів;
- глибина, міцність, осмисленість, гнучкість, системність, узагальненість опанованих знань;
- сформованість загально-навчальних та предметних умінь та навичок;
- оволодіння розумовими прийомами та діями (синтез, аналіз, абстрагування, порівняння, класифікація, здійснення узагальнень та висновків);
- креативність та творчість освітньої діяльності (готовність до виявлення проблем, формулювання гіпотез та прийняття обґрунтованих рішень);
- самостійність оцінювальних суджень.

У спільно розробленій вченими Оксфордського та Кембриджського університетів програмі «Ключові компетентності 2000» запропоновано п'ятирівневий підхід до оцінювання компетентностей в ході поступово ускладнюваних видів освітньої діяльності:

1. Перший (базовий рівень) характеризується здатністю учнів до сприйняття навчальної теми, розбиратися в ній, даючи відповіді на питання.
2. Другий рівень передбачає вияви здатності до підготовки відповідей за змістом навчальної теми та готовності до її обговорення.
3. Третій рівень характеризується досконалим опануванням змістом навчальної теми, здатністю до її розкриття, створенням комфортних умов для всіх учасників процесу освіти.

4. Четвертий рівень включає здатність учнів розробляти стратегії застосування набутих умінь у освітній та повсякденній життєвій діяльності.

5. П'ятий рівень спрямований на оцінювання готовності учнів до проявів позицій лідерства, набуття інших наскрізних умінь у рамках освітньої діяльності.

Кожен рівень опанування компетентностей оцінюється за трьома частинами:

А – здатність до сприйняття, передавання та узагальнення опанованої інформації;

В – розкриття переліків умінь здобувачів освіти для виконання предметної діяльності;

С – отримання інформації про опанування учнями компетенціями, що підлягають оцінюванню (підготовка повідомлень, складання проєктів, презентація власних портфоліо та ін.).

Для оцінювання готовності старшокласників до застосування опанованих знань та вмінь з технологій у ситуаціях практичної діяльності нами обґрунтовано, за діючою у вітчизняних ЗЗСО системою оцінювання навчальних досягнень учнів [215; 217], чотирирівневу шкалу сформованості предметних та ключових компетентностей:

- початковий рівень: характеризується опануванням та здатністю учнів до відтворення фрагментарних знань та вмінь із технологій, фактів та початкових уявлень про явища, об'єкти та процеси, що вивчаються; визначається готовністю учнів до наведення прикладів, встановлення взаємозв'язків у проєктно-технологічній діяльності;

- середній рівень визначається готовністю учнів до: здійснення типових проєктно-технологічних дій; розкриття змісту та структури, трудової діяльності; здійснення навчально-пізнавальної діяльності на підставі раніше набутих знань та вмінь із технологій; виконання проєктно-технологічної діяльності за зразком у типових навчальних ситуаціях; визначення у

проектних завданнях складових, що можуть бути виконані відомими учням способами та тих, розв'язання яких потребує нових підходів;

- достатній рівень виявляється за: знанням ознак явищ, понять, взаємозв'язків між ними, готовністю до розв'язання проблемних ситуацій у проектно-технологічній діяльності; уміннями застосування набутих знань для обґрунтування прийнятих проектних рішень; володінням мисленнєвими діями (аналіз, абстрагування, узагальнення); здатністю до застосування набутих знань у типових, стандартних ситуаціях; готовністю до дослідницької діяльності;

- високий рівень характеризується здатністю до: вирішення проблем проектування в трудовій діяльності; пояснення та обґрунтування отриманих під час проектно-технологічної діяльності результатів; використання для здійснення висновків понять та термінів із технологій; пояснення та прогнозування отриманих у ході проектно-технологічної діяльності результатів; творче застосування набутих знань для її моделювання; перенесення знань та умінь у нові, не типові ситуації трудової діяльності; здійснення аналізу варіантів раніше прийнятих розв'язків проектних завдань; аргументації та обстоювання власної позиції в оцінюванні проектних рішень; надання необхідної допомоги іншим у виконанні проектно-технологічних завдань.

Проведений аналіз науково-методичних підходів до оцінювання навчальних досягнень учнів вказує на два критерії ефективності методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства: сформованість предметних та ключових компетентностей.

Сформованість предметних компетентностей старшокласників із декоративно-прикладної творчості характеризується нами за чотирма показникам (див додаток Т.1):

1. Усвідомлення теоретичних засад та регіональних основ декоративно-прикладної творчості, розуміння вимог майбутньої професії та власних нахилів і здібностей.

2. Готовність до використання в проєктно-технологічній діяльності з декоративно-прикладної творчості методів творчого пошуку ідей, сучасних інноваційних та традиційних технологій обробки природних матеріалів для практичної реалізації творчих проєктів, здатність до аналізу особливостей професій на ринку праці.

3. Вияви ціннісного ставлення до декоративно-прикладної творчості під час проєктно-технологічної діяльності, до вибору майбутньої професії в ході реалізації індивідуальної освітньої траєкторії навчання технологіям.

4. Здатність до оцінювання художньо-естетичних, функціональних властивостей спроектованих декоративно-ужиткових виробів та індивідуальних можливостей щодо майбутнього вибору професії, здобуття професійної освіти та потенційного працевлаштування.

Серед трьох показників сформованості ключових компетентностей учнів у декоративно-прикладній творчості нами виділені (див. додаток Т.2):

1. Опанування мисленнєвими діями в оцінних судженнях (абстрагування, аналіз, узагальнення, порівняння, класифікація, формулювання висновків).

2. Творча спрямованість навчання декоративно-ужитковому мистецтву (готовність до висунення гіпотез, здатність до розв'язування проблемних завдань).

3. Самостійність у реалізації власного самовираження через цінності та трудові традиції української культури.

Формулювання цілей навчання декоративно-прикладній творчості та досягнення визначених ними результатів визначається систематичним діагностуванням здобутків, складнощів та ставлень у навчанні старшокласників шляхом створення портфоліо учнів за результатами проєктно-технологічної діяльності, виконання перевірочних тестових завдань

та використання рейтингової системи оцінювання навчальних досягнень старшокласників.

Рейтингове оцінювання навчальних досягнень поєднує в собі діагностичну та навчально-виховну функції, сприяє підвищенню мотивації старшокласників до активної, самостійної та систематичної роботи, забезпечує об'єктивність у визначенні рівнів сформованості ключових та предметних компетентостей кожного учня [217, с.17].

За рейтинговою системою оцінювання навчальних досягнень зручно виявляти рівні опанування старшокласниками окремих тем із технологій. Для цього здійснюють розподіл місць учнів за підсумками навчання кожної теми змістового модуля програми, за результатами виконання творчих учнівських проєктів з декоративно-прикладної творчості впродовж часу, відведеного на вивчення модуля, на навчальний семестр чи рік [153].

Для змістового модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчальної програми «Технології 10–11 класи» або окремого проєкту з декоративно-прикладної творчості визначаються терміни навчання та виконання, показники та критерії оцінювання складників навчальних досягнень старшокласників у бальному вираженні [38; 153].

За С. Науменком, розрізняють тематичний, сукупний, інтегральний, проміжний, заключний рейтинг у вивченні шкільних навчальних предметів [262, с. 108]. Наочна демонстрація учням стану їхньої індивідуальної результативності навчання робить рейтингову систему оцінювання дієвим засобом самооцінювання освітньої діяльності [225].

Системне вивчення навчальних здобутків, ціннісних ставлень, сформованості нахилів та здібностей старшокласників забезпечується використанням портфоліо учнів (з італійської – папка з документами). Портфоліо забезпечує накопичення різновидів навчальних робіт учнів, розкриваючи індивідуальний рух у їхньому розвитку шляхом поєднання кількісно-якісних показників оцінювання навчальних досягнень [145].

Використання портфоліо дозволяє накопичувати освітні досягнення учнів, визначати їхній індивідуальний прогрес у навчанні, представляючи, у певних часових межах, результати освітньої діяльності та розвитку особистості кожного учня [70; 286, с. 51].

Організаційно-методичним забезпеченням моніторингових досліджень якості загальної середньої освіти (2011) до завдань методу портфоліо віднесені: визначення реальних навчальних досягнень учнів; відслідковування динаміки їхнього індивідуального розвитку шляхом порівняння реальних навчальних досягнень; діагностика сформованості здатності до практичного застосування набутих знань та вмінь; оцінювання розвитку умінь самооцінювання та самоконтролю.

Використання методу портфоліо дає змогу фіксувати динаміку змін в освітній діяльності здобувачів освіти впродовж певного часового періоду. Змістове призначення портфоліо визначається розкриттям широких переліків виконаних учнями робіт як засобів демонстрації індивідуальних навчальних досягнень із предметного навчання. Спектр таких робіт традиційно включає: виконані учнями проектні та дослідницькі роботи, такі форми організації творчості учнів як виставки, презентації, гуртки, факультативи та ін. [52].

Найчастіше в процесі навчання застосовуються комплексні портфоліо, які містять портфоліо учнівських робіт (дослідницькі роботи та творчі учнівські проекти), портфоліо документів (нагороди, сертифікати, результати анкетувань та персональні дані учнів), портфоліо відгуків (з відгуків, рецензій, характеристик, рекомендованих та оцінювальних листів від учасників освітнього процесу) [159].

За ознакою обсягів зібраної інформації про результати освітньої діяльності учнів, О. Савченко вирізняє такі види портфоліо як: тематично-поетапного висвітлення особистих результатів навчання впродовж певного часу; підсумкове портфоліо, в якому зібрані результати виконаних учнями робіт; «вільні портфоліо», що накопичують освітні досягнення учнів у

позакласній, позаурочній та позашкільній діяльності за самостійно обраними ними змістом та формою фіксації досягнень [231].

Накопичення тематично-підсумкової інформації для портфоліо старшокласників ефективно можна здійснювати за запропонованою І. Волковим методикою [229, с. 101]. Надання учням можливості пробувати власні сили у різних видах трудової, мистецької, фізкультурно-оздоровчої та інших видів діяльності, які є для них цікавими, виконуються за власним бажанням та без примусу, сприяє ефективному відслідковуванню процесу формування та розвитку нахилів і здібностей учнів. Результати виконання учнями творчих робіт фіксуються в тематичному портфоліо творчої книжки, яка оформляється для кожного учня. Вона зберігається класним керівником та видається учневі по закінченні 11 класу з метою надання консультативної допомоги в обранні подальших напрямів навчання чи працевлаштуванні (див. таблицю 1.1 додатку У). Якісне та кількісне висвітлення особистих освітніх досягнень старшокласників сприяє виконанню портфоліо цього виду рейтингового призначення в ЗСО.

Визнаючи, що в кожного старшокласника існує свій індивідуальний темп і шлях розвитку нахилів та здібностей, ЗСО повинні здійснювати роботу з відбору здібних учнів та розвитку в них провідних нахилів та здібностей, які є основою формування професійної спрямованості. Використання тематичних та підсумкових портфоліо старшокласників-випускників 11 класу дає змогу скласти описові характеристики щодо вияву ними нахилів та здібностей до окремих видів навчання технологій. Висвітлена в портфоліо результативність навчання технологій за певний період (змістовий модуль, навчальний семестр чи рік) обумовлює його мотиваційну функцію.

Успішному прогнозуванню та проектуванню навчання учнів технологій сприяє, за Л. Борисовою (Тест «Як ти ставишся до навчання в школі?») [261], Л. Ващенко [34], Ю. Жуком, О. Ляшенком [254], Н. Малінкіною [227], Ю. Мельником [172], В. Панком [80], використання тестових технологій оцінювання динаміки змін складових ключових та предметних

компетентностей. Віддаючи перевагу тестам відкритого типу, можна успішно оцінювати навченість учнів способом виконання практичних завдань, логічність та обґрунтованість суджень старшокласників. Тестовий спосіб оцінювання складників компетентності може включати відкриті питання за трьома рівнями складності: короткі доповнення на завершення розпочатого у змісті тестового питання судження, малюнку чи розрахунку; відповіді, що мають розлогу структуру; виконання тестових завдань, відповіді на які мають містити неструктуровані розгорнуті відповіді [229, с. 103].

Визначенню ефективності методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства сприяло застосування нами діагностичних засобів міжнародної програми PISA, якою в тестових діагностичних завданнях поєднуються три складники: предметні знання з технологій; здатність до розуміння, засвоєння та використання набутих знань; ціннісні ставлення щодо прояву інтересу до навчання технологій, усвідомлення цінності набутих знань та відповідального ставлення до безпечної праці [87].

Оцінювання ключових та предметних компетентностей із навчання технологій передбачало, за текстовими описами певних ситуацій життєдіяльності, прийняття учнями власних рішень. Для цього формулювалися від 1 до 6 завдань з перевірки умінь старшокласників залучати набутий досвід навчання технологіям для опрацювання інформації, висловлювати своє розуміння описаних у завданнях ситуацій. Різними за змістом тестовими завданнями оцінювалися пізнавальні рівні оволодіння старшокласниками навчальним матеріалом із технологій: знання, усвідомленість та розуміння, здатність до застосування набутих знань у знайомих, дещо змінених та нових для учнів ситуаціях [306].

Використовуючи досвід та результати міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018, тестовими завданнями з оцінювання сформованості предметних та ключових компетентностей із технологій нами визначалися наступні здатності старшокласників:

- виділення та розпізнання існуючих проблем оточуючої дійсності, які можна успішно вирішувати засобами знань та вмінь, набутими під час навчання технологій;
- формулювання виявлених проблем у термінах трудової та технологічної діяльності людини;
- розв'язання визначених проблем з використанням знань, вмінь та набутого досвіду в навчанні технологіям;
- визначення ефективності та дієвості використаних способів розв'язання виявлених життєвих проблем;
- аналіз та узагальнення одержаних результатів у зрозумілій для інших формі [181].

Вітчизняний досвід діагностики сформованості в учнів компетентностей визначається проведенням, за Наказом МОН України від 17.07.2013 року № 995 «Деякі питання моніторингу якості загальної середньої освіти» [178], моніторингу якості освіти учнів початкової та основної школи.

Матеріали для оцінювання складаються із завдань: відкритого типу; поданих у графічній формі; на вибір із переліку запропонованих відповідей правильних; із використання набутого учнями досвіду для передбачення розвитку подій за заданими ситуаціями життєдіяльності людини; моделювання об'єктів, процесів та подій [262].

Для виконання тестових діагностичних завдань Л. Ващенко визначений алгоритм із ряду таких кроків:

- виділення зі змісту завдання інформації, потрібної для його виконання, та видалення тієї, що має зайвий характер;
- визначення переліку відсутніх у змісті тестового завдання, але необхідних для його виконання даних;
- актуалізація власного досвіду стосовно того, що раніше вивчалось у шкільних предметах, у яких їх темах та розділах;
- розв'язування тестового завдання;
- перевірка правильності виконання тесту [262, с. 86].

Сформованість у старшокласників предметних та ключових компетентностей із технологій перевіряється за здатністю до застосування набутих раніше знань, умінь та навичок на практиці: написання висновків за підставі співставлення змісту тестового завдання з власним досвідом його розв'язання; аналіз та інтерпретація графічно-заданих завдань; виконання ситуацій моделювання; пояснення та прогнозування можливого розвитку подій на засадах набутого раніше власного досвіду; визначення непотрібної для виконання перевірочних завдань інформації; виявлення причинно-наслідкових зв'язків явищ, об'єктів та процесів; пояснення призначення, будови та принципу дії об'єктів техніки та технологій; вияви ціннісних ставлень до практичного використання набутих знань та вмінь із технологій.

За рекомендаціями Міжнародного порівняльного дослідження TIMSS, тести з оцінювання навчальних досягнень учнів мають складатися із відкритих та закритих завдань трьох видів:

- завдання для перевірки сформованості в учнів базових понять, інструментів через пригадування, впізнання теоретичних положень, знання термінології, обізнаність щодо фактів, уміння вибирати оснащення для проведення досліджень та виконання робіт;

- завдання на використання набутого досвіду для розв'язування проблемних задач, наведення конкретних прикладів під час розкриття сутності понять, їхнє порівняння, співставлення, класифікація, здійснення пошуку та застосування необхідної для виконання завдань інформації;

- нетипові, багаторівневі складні завдання з застосуванням набутих раніше знань та вмінь у нових, нестандартних ситуаціях, із здійсненням аналізу процесів, явищ, формулюванням припущень [88; 224].

У додатку Ф нами представлені приклади тестових завдань із декоративно-прикладної творчості, за модулем «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчального предмету «Технології», за якими ми оцінювали рівень сформованості предметних (див. додаток Ф.1) та ключових (див. додаток Ф.2) компетентностей старшокласників. Тестові завдання були

спрямовані на визначення начальних досягнень старшокласників за фактично набутими ними знаннями, рівнів сформованості загально-навчальних умінь, готовності до прийняття нестандартних рішень в ході розв'язування тестових завдань, до використання змісту шкільних підручників та залучення додаткових інформаційних джерел для виконання творчих проєктних завдань, здатності до використання раніше набутих знань у повсякденній життєдіяльності [83; 227].

Визначені нами критерії та показники сприяють оцінюванню ключових та предметних компетентностей під час навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства. Виходячи зі структури компетентностей цього виду в навчанні технологіям та узагальнення критеріїв їхньої сформованості, вважаємо, що для об'єктивного кількісного та якісного аналізу ефективності методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства необхідно застосовувати обґрунтовані нами критерії діагностики сформованості ключових та предметних компетентностей за чотирма рівнями (початковим, середнім, достатнім та високим), які визначаються за показниками діагностики провідних ознак компетентностей цих двох видів.

Висновки до першого розділу

У розділі розкриті підходи до визначення сутності змісту та структури понять «методика», «навчання», «методика навчання», «декоративно-прикладна творчість», які визначають доцільність та зміст понятійного конструкту «методика навчання декоративно-прикладної творчості». Показані різноманітні підходи та тлумачень цих понять.

Визначено, що поняття «методика» слугує для позначення сукупності взаємопов'язаних традиційних та інноваційних методів доцільно-ефективного виконання певних видів пізнавальної, дослідницької або практичної діяльності людини, які містять узагальнені та закономірні описи, рекомендації стосовно

необхідного планування, розподілу часу та забезпечення для їхнього здійснення.

Категорія «навчання» нами визначена як двостороння планомірно організована вчителем пізнавальна діяльність учнів, що органічно поєднує спільні дії суб'єктів викладання та учіння, спрямована на розвиток самостійності, активності та ініціативи особистості, свідоме, міцне й глибоке оволодіння новими знаннями, вміннями, навичками та способами пізнавальної діяльності з врахуванням індивідуальних нахилів та здібностей учнів.

«Методика навчання» розглядається як часткова галузь педагогічної науки, що має системний об'єкт цілісного та комплексного дослідження закономірностей обґрунтування завдань та змісту навчання технологій, методів засобів та форм організації діяльності викладання вчителів та учіння учнів в рамках загальної (єдиної для всіх змістових модулів початкової програми) та фахової (особливості викладання окремих розділів та тем технологій) методик навчання технологій.

У результаті аналізу сучасних теорій та підходів до мистецької освіти в ЗЗСО понятійний конструкт «методика навчання декоративно-прикладної творчості» розглянуто нами як галузь педагогічної науки, що вивчає загальні та спеціальні (фахові) особливості завдань, змісту, методів, форм організації та засобів навчання проектуванню та виготовленню виробів декоративно-ужиткового призначення, спрямовані на задоволення природного потягу учнівської молоді до художньо-творчої діяльності, виховання емоційного сприйняття, фантазії та уяви засобами розкриття пластичних можливостей різних природних матеріалів під час виготовлення декоративно-ужиткових виробів.

Те, що методика навчання старшокласників окремими видами декоративно-прикладної творчості дотепер не стала предметом цілісних вітчизняних досліджень в теорії та методиці технологічної освіти обумовило актуальність розробки багатоваріантних методик навчання декоративно-прикладній творчості, які враховуватимуть індивідуальні освітні запити учнів,

що суттєво впливатиме на зміст та структуру сучасної технологічної освіти в старшій школі, спрямовуючи її на індивідуалізацію освітніх траєкторій учнів.

Враховуючи, що найбільш традиційними в історичному плані для України є види декоративно-прикладної творчості, пов'язані з вишивкою та килимарством, розробку методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості нами здійснено саме за цими її видами.

Вишивка, як один із найпоширеніших видів декоративно-прикладної творчості, характеризується великою кількістю технік, які гармонійного поєднуються у декоративно-ужиткових виробах. Уточнено класифікаційні ознаки різновидів вишивки: матеріали, техніки виконання композиція, орнамент, кольорова гама та функціональне й практичне призначення. Конкретизовано типологію вишитих виробів (одяг, рушники, столова та постільна білизна), орнаментальні мотиви вишивок (рослинні, геометричні, зооморфні, антропоморфні орнітоморфні та ін.).

Доведено, що поруч із функціональним, докладно вивченим мистецтвознавцями значенням, традиційна вишивка володіє потужним освітнім потенціалом для трудового, морального та естетичного виховання молоді. Вивчаючи техніки вишивки, в яких відбивається культурна спадщина українського народу, проектуючи та виготовляючи вишиті вироби, учні реалізують своє самовираження через національні трудові традиції та цінності української культури.

Узагальнено традиційні підходи до ознайомлення учнів з інструментами та матеріалами для вишивки, навчання умінням виконання швів, визначено значення інструкційних карт та особливості опанування певними видами техніки вишивкарства в ході розв'язання індивідуальних та колективних проєктних завдань із виготовлення вишитих виробів.

На підставі різних теоретико-практичних підходів у галузі декоративно-ужиткового мистецтва уточнено структуру та зміст одного з найхарактерніших видів української декоративно-ужиткового мистецтва – килимарства. Конкретизовано орнаментальні та колористичні регіональні

характеристики килимових виробів, їхню класифікацію за рахівною технікою виконання та кругленням (гладкі, ворсові та ліжники).

Відзначено, що килимарство, як один із найдавніших видів української декоративно-прикладної творчості, є дієвим засобом виховного впливу на свідомість учнівської молоді, виступає джерелом формування поваги та прищеплення любові до національної української культури. Встановлено, що традиційний зміст навчання килимарству спрямований на творче відтворення учнями індивідуальних задумів на килимовому полотні. Визначено залежність ефективності навчання учнів килимарству за проєктно-технологічною системою від правильного вибору матеріалів, відповідної їхньої підготовки, доцільного використання технік ткання, принципів створення орнаментальних композицій та кінцевої обробкою килимових виробів. В методиці практичного навчання технікам килимарства визначено необхідність опанування учнями одночасним поєднанням двох дій: з'єднання ниток основи різними ткацькими техніками та вибором і комбінуванням кольорової гами орнаментальної композиції виробу.

Встановлено також, що результативність навчання декоративно-прикладній творчості залежить від рівня оволодіння старшокласниками вишивкарством та килимарством, за рівнями їхніх навчальних досягнень, набутих під час вивчення технологій.

Метою діагностики ефективності методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства визначено оцінювання результатів навчальних досягнень учнів, задекларованих Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти (2011) та змістом навчальної програми «Технології 10–11 класи» (2017).

Обґрунтовано два критерії ефективності методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства: сформованість предметних та ключових компетентностей.

Сформованість предметних компетентностей старшокласників із декоративно-прикладної творчості схарактеризовано за чотирма показником:

1. Усвідомлення теоретичних засад та регіональних основ декоративно-прикладної творчості, розуміння вимог майбутньої професії та власних нахилів і здібностей.

2. Готовність до використання в проектно-технологічній діяльності з декоративно-прикладної творчості методів творчого пошуку ідей, сучасних інноваційних та традиційних технологій обробки природних матеріалів для практичної реалізації творчих проєктів, здатність до аналізу особливостей професій на ринку праці.

3. Вияви ціннісного ставлення до декоративно-прикладної творчості під час проектно-технологічної діяльності, до вибору майбутньої професії в ході реалізації індивідуальної освітньої траєкторії навчання технологіям.

4. Здатність до оцінювання художньо-естетичних, функціональних властивостей спроектованих декоративно-ужиткових виробів та індивідуальних можливостей щодо майбутнього вибору професії, здобуття професійної освіти та потенційного працевлаштування.

Серед трьох показників сформованості ключових компетентностей учнів у декоративно-прикладній творчості виділено:

1. Опанування мисленнєвими діями в оцінних судженнях (абстрагування, аналіз, узагальнення, порівняння, класифікація, формулювання висновків).

2. Творча спрямованість навчання декоративно-ужитковому мистецтву (готовність до висунення гіпотез, здатність до розв'язування проблемних завдань).

3. Самостійність у реалізації власного самовираження через цінності та трудові традиції української культури.

Формулювання цілей навчання декоративно-прикладній творчості та досягнення визначених ними результатів запропоновано здійснювати шляхом створення портфоліо учнів за результатами проектно-технологічної діяльності, виконання перевірочних тестових завдань та використання рейтингової системи оцінювання навчальних досягнень старшокласників.

Основні положення розділу 1 викладено в публікаціях автора [102], [104], [105], [106],[114],[116],[117].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОЇ ТВОРЧОСТІ ЗАСОБАМИ ВИШИВКИ ТА КИЛИМАРСТВА

У розділі здійснено визначення педагогічних умов навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості. Обґрунтовано структурно-функціональну схему методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства. Розроблено організаційно-методичний супровід для реалізації педагогічних умов навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства.

2.1. Педагогічні умови навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості

Проведене нами у першому розділі вивчення психолого-педагогічних основ навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості у педагогічній науці вказує на те, що навчання цього виду повинно відбуватися певними засобами педагогічного впливу на особистість учня. Для цього потрібно створювати спеціальні педагогічні умови впровадження проєктованої нами методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства. Розробка методологічних засад впровадження цієї методики вимагає уточнення змісту та структури поняття «педагогічна умова».

У Новому тлумачному словникові української мови (2003) поняття «умова» визначається як встановлені для певної галузі життєдіяльності правила чи вимоги, виконання яких забезпечує нормальне її функціонування. У інших словникових джерелах це поняття потрактовується як обстановка (середовище), що сприяє чи робить можливим здійснення будь-чого [37,

с. 1506], або як певна обумовленість та залежність, як компонент взаємодії об'єктів, що уможлиблює існування певних явищ [288, с. 707].

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях існує багато підходів щодо визначення категорії «педагогічні умови», обумовлених специфікою окремих освітніх галузей та тими кінцевими освітніми результатами, яких прагнуть досягти дослідники. До провідних ознак поняття «педагогічні умови» науковцями відносяться такі компоненти процесу навчання, як його мета, зміст, методи та форми організації навчання, засоби освітнього простору, спрямованого на вирішення завдань навчання, виховання та розвитку учнів [58; 221; 298].

Найчастіше поняття «педагогічні умови» розглядається як:

- обставини успішного досягнення освітніх цілей, визначені на засадах обґрунтованої реалізації складових навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти [51];

- об'єктивні можливості реалізації змісту, організаційних форм, методів та засобів освітнього процесу з метою розв'язання його завдань [24, с. 34; 32, с. 134; 35; 193, с. 12];

- засоби задоволення освітніх потреб здобувачів [60], адаптації узагальнених вимог суспільства щодо освіти підростаючого покоління та пізнавальних інтересів і потреб кожного здобувача [143];

- особливості організації діяльності особистості зі здобуття освіти [290];

- особливості педагогічної взаємодії учасників процесу освіти [69].

У дослідженнях Т. Байбари, В. Балюк, В. Бикова, Н. Брюханової, Ю. Дорошенка, М. Жалдака, Н. Корольової, М. Корця, Г. Костюка, Н. Ничкало, Л. Оршанського, О. Рутковської, Л. Савки, О. Савченко, В. Сидоренка, А. Терещука, П. Третьякова, О. Федій, Л. Хомич, А. Цини, В. Шатун, С. Ящука доводиться важливість врахування в навчально-виховному процесі зовнішніх та внутрішніх педагогічних умов формування знань, умінь, навичок та ціннісних орієнтацій здобувачів освіти.

До складу зовнішніх педагогічних умов науковцями відносяться вимоги суспільства до якості освіти, запити ринку праці до рівня освіченості випускників ЗЗСО, їхнє освітнє середовище та навчально-матеріальне забезпечення, можливість доступу тих, хто навчається до інноваційних засобів навчання. Внутрішні педагогічні умови включають зміст та структуру навчально-методичного забезпечення процесу освіти, орієнтацію на розвиток предметних та ключових компетентностей учнів, що визначаються державними освітніми стандартами, рівень готовності педагогічних працівників до освітньої діяльності та використання в ній інноваційних засобів навчання та виховання учнів.

Визначення системи педагогічних умов навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства ґрунтується на засадах загальної та шкільної педагогіки (А. Алексюк, А. Бойко, С. Гончаренко, І. Зязюн, А. Кузьмінський, О. Савченко, В. Ягупов, М. Ярмаченко та ін.), теорії та методики трудового навчання та технологій (І. Андрощук, О. Коберник, А. Терещук, А. Цина, С. Ящук та ін.), моделюванні методичних систем (Н. Беляєва, Є. Брижаний, Н. Брюханова, Т. Водолазська, Н. Корольова та ін.). Структурування навчання предмету «Технології», створення для нього та організації навчально-пізнавальної діяльності старшокласників освітнього простору, визначаються нами як провідні складові педагогічних умов навчання декоративно-прикладній творчості.

Розглядаючи зовнішні чинники впливу на проектування методики трудового навчання, педагогічні умови розглядаються О. Рутковською [229, с. 112] як спеціально створені обставини зовнішнього впливу на її ефективність та результативність. Вивчаючи різнопланові педагогічні умови навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства, ми характеризуємо методику такого навчання, що дає змогу точно описувати освітні дії учасників процесу навчання технологій, виявляти закономірні шляхи та напрями прийняття ефективних освітніх рішень.

У контексті проєктування методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості нами поділяється розуміння педагогічних умов як: структурування навчального предмету [229, с. 113]; використання методів освітньої діяльності для залучення учнівської молоді до вирішення просуспільних проблем [314]; інтеграцію змісту освіти, педагогічних технологій, особистісних якостей педагога та освітнього середовища для організації навчальної та самостійної пізнавальної діяльності здобувачів освіти [291, с. 162]; комплекс чинників впливу та регулювання складових освітнього процесу для досягнення його цілей [36, с. 227].

Узагальнення розуміння нами поняття «педагогічні умови» навчання учнів декоративно-прикладної творчості, як обставин здійснення цілісного та ефективного процесу навчання технологіям, спрямованих на становлення та розвиток його складових, дає змогу визначити серед них такі визначальні, як: інтеграція складових процесу навчання [24, с. 34; 32, с. 134; 35; 51; 193, с. 12]; стимулювання освітньої діяльності здобувачів засобами задоволення їхніх освітніх потреб [60;69]; створення в ЗЗСО освітнього середовища для навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості [41; 54; 240; 255].

Зазначені три групи педагогічних умов визначають систему компонентів методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства, які відповідають принципам її проєктування: гуманізації, гуманітаризації, послідовності та цілеспрямованості, інтегративної єдності навчання та виховання, зв'язку з життєдіяльністю здобувачів освіти, профорієнтаційної та просуспільної спрямованості.

Перша педагогічна умова *навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості, передбачаючи інтеграцію її складових*, спрямована на опанування учнями різними видами творчості цього виду. Педагогічна технологія інтеграції навчання сучасною теорією і методикою технологічної освіти [253] відноситься, за концепцією освітньої діяльності, до діяльнісно-

орієнтованих освітніх технологій, передбачених Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти [64].

Навчальна програма змістового модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» шкільного предмету «Технології» орієнтує організацію проєктно-технологічної діяльності старшокласників на виготовлення виробів у техніках вишивкарства, ткацтва, килимарства та ліжникарства, бісероплетіння та вишивки бісером, в'язання гачком та спицями, обробки шкіри, аплікацією, різьбленням по деревині, писанкарства, гончарства, лозоплетіння, валяння та ін [263, с. 9–10].

Широка варіативність змісту навчання декоративно-прикладної творчості має загальну мету щодо досягнення очікуваних знанневих, діяльнісних та ціннісних складових результатів навчально-пізнавальної діяльності старшокласників:

- ознайомлення учнів із широким спектром технік та технологій виготовлення виробів декоративно-ужиткового мистецтва;
- формування обізнаності стосовно їхньої історії, розуміння притаманних їм символів, традицій застосування кольорової гами;
- знайомство з творчістю майстрів народної творчості України;
- оволодіння методами проєктно-технологічної діяльності для створення декоративно-ужиткових виробів;
- виховання поважного ставлення до традицій свого народу, творчості народних майстрів;
- усвідомлення важливості збереження автентичних народних традицій та зв'язку поколінь.

Спільність освітньої мети, понять та термінології, єдність логіки опанування навчального матеріалу в різновидах декоративно-ужиткового мистецтва вважаємо важливою умовою комплексного впровадження методичних основ навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості. Інтеграція у змісті навчання декоративно-прикладній творчості споконвічних надбань попередніх поколінь українців сприяє поєднанню

минувшини з їхнім теперішнім та майбутнім засобами шкільної освіти, сприяє усвідомленню кожним учнем себе, як невід'ємної складової народу України.

Завдячуючи інтеграційним процесам у вітчизняній освіті, ідентифікаційним процесам у розвитку старшокласників як особистостей, сучасною технологічною освітою формується ціннісне ставлення до власної історії, національної культури, релігії, звичаїв та традицій народу України.

Структурно-змістова складова методики навчання декоративно-прикладній творчості визначається низкою міжпредметних завдань на засадах інтеграції знань, набутих старшокласниками під час вивчення інших шкільних предметів. Опанування змістового модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» включає інтеграцію набутих учнями знань із таких шкільних навчальних предметів: українська мова, українська література, історія України та всесвітня історія, громадянська освіта, зарубіжна література, захист України, іноземні мови, інформатика, математика, мистецтво, фізична культура, хімія, фізика та астрономія, біологія та екологія, географія, креслення. У додатку X представлено інтегративні зв'язки змісту навчального матеріалу шкільних предметів та змісту навчання модулю «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва».

На інтегративних засадах нами було розроблено та впроваджено в процес вивчення старшокласниками модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчальну програму з двох авторських субмодулів «Вишивка» та «Килимарство», що містять навчальний матеріал міжпредметного характеру, обумовлений інтеграцією змісту навчання технологій та інших шкільних предметів учнів 10–11 класів [113].

Входження до місту навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості інформації з усіх шкільних предметів, необхідної для проектування та виготовлення об'єктів декоративно-ужиткового мистецтва, має єдину мету, наскрізні терміни, поняття та спільну логіку сприйняття, розуміння та усвідомлення спорідненого за змістом навчального матеріалу. Проектом Державного стандарту профільної середньої освіти [66, с. 230–231] готовність

старшокласників до інтеграції знань з різних предметних освітніх галузей, в ході створення продуктів освітньої діяльності, розглядається як ціннісний показник сформованості інноваційної ключової компетентності.

Все це робить інтеграційну єдність змісту середньої освіти дієвою умовою та результатом проектування і реалізації методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства. Цілісності цієї методики надають саме інтеграційні взаємозв'язки між усіма складниками навчання декоративно-прикладній творчості, оптимальне поєднання інноваційних та традиційних методів, форм організації та засобів навчання цього виду.

Особливістю організації навчально-виховного процесу сучасної старшої школи виступає інтеграція педагогічних технологій навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства на засадах комплексного поєднання компетентнісного, особистісно зорієнтованого та діяльнісного підходів. Принцип інтеграції в обґрунтуванні функцій та складових освітньої діяльності педагогів визначається сучасною теорією проектування освітнього середовища одним із пріоритетних [54].

Інтеграція різногалузевих знань, умінь та навичок забезпечується, за О. Пехотою, А. Кіктенко та О. Любарською, використанням проектної технології навчання, якою пропонуються різні методи, організаційні форми і засоби навчання [197]. Поняття проектування в сучасній освітній практиці передбачає застосування методів та засобів інтеграції різногалузевих знань. Тому, вважаємо, що головним завданням вчителя технологій є не лише опанування старшокласниками предметними та ключовими компетентностями, а й формування їхньої готовності до аналізу, генерації ідей та прийняття самостійних проектних рішень у процесі навчання декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства. Це сприятиме розвитку особистості учнів, їхньої проектної компетентності шляхом набуття досвіду проектно-перетворювальної декоративно-прикладної творчості. Тому, основою проектування методики навчання старшокласників декоративно-

прикладної творчості засобами вишивки та килимарства ми вважаємо дієву інтеграцію змісту, методів, форм організації, засобів навчання технологій та педагогічних умов їхнього впровадження.

Друга педагогічна умова навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості передбачає *стимулювання освітньої діяльності здобувачів засобами задоволення їхніх освітніх потреб*. Стійкість мотивації учнів до навчання декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства визначається сучасною методикою трудового навчання [174] врахуванням потреб та інтересів здобувачів, внутрішньою вмотивованістю, яка обумовлена сформованістю пізнавальних нахилів та здібностей учнів.

Для навчання учнів виготовленню вишитих виробів в технологічній галузі освіти Н. Вакуленко запропоновані такі методи формування їхньої внутрішньої мотивації:

- розуміння цінності декоративно-прикладної творчості та значення застосування сучасних технологій для проєктування та виготовлення виробів;
- застосування інноваційних технологій навчання, використання яких сприяє формуванню в учнів творчої пошукової проєктно-технологічної діяльності [32, с. 135].

Стимулювання освітньої діяльності здобувачів засобами задоволення їхніх освітніх потреб потребує обґрунтування форм організації та методів формування практичних навичок із декоративно-прикладної творчості. Складники навчання старшокласників творчості цього виду навчальна програма «Технології» [263, с. 3] визначає через компетентнісний підхід, за яким формування готовності учнів до практичних дій випереджає накопичення ними технологічних знань. Провідною умовою досягнення цієї мети програмою задекларовано особистісно орієнтовану проєктно-технологічну діяльність старшокласників, що передбачає спрямування навчання декоративно-прикладній творчості на розв'язування значущих для освітньої та життєвої діяльності учнів справ (завдань). Проєктна діяльність містить навчально-дослідну, інтерактивну та інші освітні технології (формування

критичного мислення, проблемного та комбінованого навчання). Будучи основою вивчення технік декоративно-ужиткового мистецтва, проєктно-технологічна система навчання технологій ґрунтується на активній, творчій та пошуково-дослідницької діяльності старшокласників, починаючи з творчого проєктного задуму до втілення ідей у завершений у матеріалі проєкт.

Стимулювання освітньої діяльності з декоративно-прикладної творчості здобувачів забезпечується такими провідними засобами задоволення їхніх освітніх потреб як можливість реалізації власного самовираження через продукування цінностей та трудових традицій української національної культури [263, с. 6].

Запровадження зазначених засобів мотивації навчання декоративно-прикладній творчості передбачає ефективну організацію процесу навчання старшокласників технологіям, застосування педагогічних інновацій, які визначаються сучасною педагогічною наукою як комплексне використання методів та прийомів особистісного впливу на учнів, виходячи з їхніх індивідуальних особливостей, нахилів та здібностей, рівнів навчальних досягнень, гарантуючи набуття наперед заданих освітніх результатів [214].

Використання проєктно-технологічної системи навчання технологій, як інноваційної педагогічної технології, здійснюється на засадах прагматичної педагогіки шляхом навчання старшокласників у процесі проєктної діяльності, яка є виявом їхньої творчості [218]. Інтеграція в декоративно-прикладній проєктній діяльності теоретичних знань та практичних дій із декоративно-ужиткового мистецтва обумовлює можливість реалізації старшокласниками власного самовираження через трудові традиції та цінності української національної культури.

Дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців визначають проєктну технологію навчання як одну з найефективніших педагогічних технологій формування та розвитку учнів із наперед заданими особистісними якостями [1; 5; 17; 128; 142; 189; 257; 310]. Технологія проєктного навчання відноситься сучасною педагогічною наукою до тих сучасних інноваційних педагогічних

технологій, які за умов дотримання певних закономірностей організації процесу навчання забезпечують гарантоване досягнення запланованих результатів навчання з оптимальним використанням часових, матеріальних та людських ресурсів.

В основу стимулювання освітньої діяльності здобувачів засобами задоволення їхніх освітніх потреб нами покладено загальні [44, с. 377; 168, с. 233; 231, с. 188) та специфічні [291, с. 356] принципи виховання і навчання технологій: цілеспрямованості навчально-виховного процесу; його зв'язку з життям; свідомої освітньої діяльності; навчання та виховання в трудовій діяльності; колективна спрямованість навчально-виховного процесу; оптимального поєднання педагогічного управління з самостійністю та ініціативністю учнів; поєднання вимогливості з повагою до особистості учня; врахування індивідуальних здібностей на нахилів здобувачів; проєктної технологізації процесу навчання і виховання; суспільно-значущої спрямованості проєктно-технологічної діяльності учнів.

Ефективна організація проєктної діяльності учнів з виготовлення вишитих та килимових виробів потребує доброї обізнаності вчителя технологій щодо інтересів, прагнень та можливостей старшокласників, сприяючи своєю освітньою діяльністю розвитку їхньої декоративно-прикладної творчості. Демонстрація учням на уроках технологій зразків творчих робіт відомих майстрів декоративно-ужиткового мистецтва створює атмосферу наслідування, творчого співробітництва, оволодіння та впровадження в проєктно-технологічній діяльності цінностей національної української культури та мистецтва [255, с.13].

Створення в проєктно-технологічній діяльності можливостей реалізації старшокласниками власного самовираження через трудові традиції та цінності української національної культури сприяє формуванню в учнів відчуття причетності до їхнього відродження та примноження, розвитку комунікативних навичок взаємодії із вітчизняними та світовими культурно-мистецькими цінностями, здатності до декоративно-прикладної творчості. Така

організація проєктної діяльності учнів орієнтує учнів на здобуття нових знань щодо технік та технологій декоративно-ужиткового мистецтва, сприяє формуванню у старшокласників особистісного культурно-мистецького досвіду, потрібного для повноцінного задоволення культурних проблем власної життєдіяльності. А можливість впливу на культурно-мистецьке оточення сприяє виявам відчуття себе його дієвим складником.

Набуття старшокласниками навчального та культурно-мистецького досвіду, інтерес до тематики проєктно-технологічної діяльності, пов'язаної з декоративно-прикладною творчістю, позитивно стимулюють учнів на вивчення важливих для розвитку суспільства культурно-мистецьких проблем [3]. Творча проєктна діяльність містить поетапне усвідомлення актуальних для старшокласників цілей технологічної освіти, починаючи з організаційно-підготовчого етапу (вибір теми проєкту та пошук необхідної інформації), через конструкторський (оформлення проєктних рішень) та технологічний (впровадження результатів проєктування), до заключного етапу з публічної презентації та захисту проєкту учнями [127; 129; 305].

Поетапна мотивація декоративно-прикладної творчості старшокласників на уроках технологій засобами проєктної діяльності потребує обґрунтування методів її активізації такими засобами: проєкти учнів повинні мати суспільно-значущу культурно-мистецьку спрямованість; добровільність у виборі теми і способів виконання проєкту; рівень власного самовираження через трудові традиції та цінності української національної культури визначає дієвість мотивації старшокласників до декоративно-прикладної творчості.

Третя педагогічна умова навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості спрямована на *створення в ЗЗСО освітнього середовища для навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості*. Як зазначає Т. Водозазська [42], з огляду на те, що значна частина часу освітньої діяльності старшокласників відбувається в стінах ЗЗСО, слід припустити, що його середовище суттєво впливає на формування їхнього особистісно-суб'єктного життя, сприяє опануванню цінностей цього середовища. Тому,

вважаємо вивчення впливу освітнього середовища ЗЗСО на навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості актуальним стосовно розкриття специфічних особливостей навчання на уроках технологій вишивкарства та килимарства.

Провідною умовою навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості ми визначаємо спрямованість на створення мистецького декоративно-прикладного середовища, в якому засобами вишивки та килимарства забезпечується на практиці психолого-педагогічний супровід поетапного формування ключових та предметних компетентностей власного самовираження учнів через традиції та цінності національної культури.

Поняття «освітнє середовище» визначається сучасною науково-педагогічною літературою як спеціально організована та структурована педагогічна система (освітніх традицій, діяльності учасників освітнього процесу [14], особистісно-індивідуального становлення учнів [54], яка складається з взаємопов'язаних компонентів. До їх складу науковці відносять: мотиваційний, соціокультурний, комунікативний, інформаційно-методичний, контрольньо-оцінювальний [33], організаційні, методичні та матеріально-технічні засоби пошуку, передачі, зберігання, оперативного доступу та обробки педагогічної інформації, науково-освітню комунікацію [122].

Поділяючи думку науковців у визначенні педагогічного середовища як того, в середині чого знаходяться суб'єкти освітнього процесу, сприяючи їхньому особистісному становленню та розвитку, адаптуючи їх до довкілля Г. Мешко [175], те, з чим відбувається їхня взаємодія [219], ми визначаємо педагогічне середовище ЗЗСО як одну з провідних організаційно-методичних умов навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства. До складу цієї умови відносимо сукупність навчально-виховних, матеріальних, інформаційних ресурсів ЗЗСО, його традиції, цілі та відносини.

Виходячи із завдання дослідження щодо теоретичного обґрунтування педагогічних умов навчання старшокласників декоративно-прикладної

творчості засобами вишивки та килимарства та на основі вивчення психолого-педагогічної літератури нами складено ряд завдань, що потребують розв'язку засобами навчання технологій з метою формування педагогічного освітнього середовища з навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості:

- планування та здійснення в ЗЗСО комплексних заходів із формування в учнів інтересу до декоративно-прикладної творчості в урочній, позаурочній, позакласній роботі, забезпечення єдності трудового, естетичного та морального виховання старшокласників;

- спрямування організації декоративно-прикладної творчості учнів на оволодіння техніками та технологіями декоративно-ужиткового мистецтва, формування в учнів наполегливості, посидючості та потреби в опануванні майстерністю з декоративної творчості;

- мотивація участі старшокласників у творчій проектно-технологічній діяльності з декоративно-прикладної творчості засобами формування позитивних емоцій у сприйнятті творів декоративно-ужиткового мистецтва під час зустрічей із майстрами народної творчості, екскурсій до центрів вишивкарства та килимарства, музеїв;

- виховна спрямованість навчання учнів декоративно-прикладній творчості на уроках технологій шляхом формування свідомого ставлення до цінностей культурної спадщини народів України;

- оволодіння вчителями технологій психолого-педагогічними знаннями з формування в учнів здатності до здійснення глибоко-емоційного та цілісного аналізу творів декоративно-ужиткового мистецтва, морального та естетичного виховання старшокласників під час виготовлення декоративно-ужиткових виробів;

- забезпечення в умовах ЗЗСО розвитку в учнів здатності до сприймання та уяви, художнього та образного мислення, творчої композиційно-просторової діяльності в процесі опанування декоративно-прикладною творчістю з вишивки та килимарства;

- використання в процесі навчання технікам декоративно-ужиткового мистецтва технологій алгоритмізації проєктно-технологічної діяльності учнів: пошук зразків-аналогів декоративних виробів для виконання проєкту, здійснення художнього конструювання композиції та форми, обґрунтування вибору необхідних для реалізації проєкту ресурсів, технологій, виготовлення спроектованого виробу та презентація проєкту;

- виховання у старшокласників поваги до традицій свого народу, шанобливого ставлення до творчості майстрів народного декоративно-ужиткового мистецтва, усвідомлення ними необхідності збереження традицій українського народу, його автентичності та зв'язку поколінь.

Розв'язання завдань навчання технологій з метою формування в старшій школі педагогічного освітнього середовища з навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості потребує визначення складових його організації:

- інституційні: ЗЗСО, його навчальні майстерні, кабінети, музеї, матеріальне та технічне забезпечення, засоби навчання, орієнтовані на впровадження комплексних заходів із організації декоративно-прикладної творчості учнів, формування в них особистісних якостей, необхідних для реалізації власного самовираження через трудові традиції та цінності українського декоративно-прикладного мистецтва;

- особистісні: переконання, світогляд, ціннісні орієнтації, здатність до сприйняття культурної спадщини народу України, реалізації життєвих та професійних намірів, самостійного набуття досвіду розв'язання практичних завдань із проєктування та виготовлення виробів декоративно-ужиткового мистецтва.

Ефективність реалізації обґрунтованих нами трьох педагогічних умов навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості обумовлюється практикою вивчення змістового модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва», критеріями та показниками ефективності освітньої діяльності цього виду. Визначені нами педагогічні умови навчання старшокласників

декоративно-прикладної творчості вказують на те, що ефективній її організації сприяє розробка та обґрунтування методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства.

2.2. Структурно-функціональна схема методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства

Одним із провідних спрямувань сучасної повної загальної середньої освіти є формування в учнів поважного ставлення до культурних цінностей народу України, його історичних, культурних надбань та традицій [64]. Особистісно орієнтована модель ЗСО спрямована на всебічний розвиток особистості учня, його інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, талантів, на формування цінностей та компетентностей, яким забезпечуватиметься успішність його самореалізації [76]. Метою повної загальної середньої освіти є підготовка учнів до громадянської активності, трудової діяльності на користь інших людей та суспільства, виховання поваги та дбайливого ставлення до національних цінностей [77].

Декларування процесу навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства, як предмету дослідження, обумовлено потребою у їх навчанні технікам декоративно-ужиткового мистецтва, у яких відображається культурно-мистецька спадщина народу України, необхідністю надання учням можливості для реалізації власного самовираження через трудові традиції та цінності культури України [263]. Все це вимагає застосування оновленого компетентнісного підходу до організації навчання старшокласників технологіям.

Спрямованість технологічної освіти в Новій українській школі на реалізацію творчого потенціалу учнів, використання сучасних педагогічних технологій для культурного та національного самовідродження визначається залученням старшокласників до декоративно-прикладної творчості в процесі

вивчення модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» в навчальному предметі «Технології». Водночас, як показує наш педагогічний досвід, одне лише розуміння учнями необхідності збереження та примноження традицій свого народу, ще не забезпечує здатність застосовувати набуті знання для створення виробів декоративно-ужиткової творчості. Актуальною залишається розробка теоретико-методичних засад широкого впровадження технік декоративно-ужиткового мистецтва в систему ЗСО.

Забезпечення можливості власного самовираження старшокласниками через традиції та цінності народу України в процесі навчання декоративно-прикладній творчості сприяє формуванню такої важливої ключової компетентності як здатність до усвідомлення та вираження культурно-мистецької спадщини українського народу.

Тому, актуальною є необхідність розробки конкретної методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства в рамках ЗСО, підпорядковуючись її структурі та особливостям функціонування для досягнення мети освіти старшої школи. Розробка такої методичної системи визначатиме загальну спрямованість навчання учнів декоративно-прикладній творчості, впорядковуючи та коригуючи сукупність її взаємообумовлених завдань, змісту, методів та форм організації навчання та сприяючи досягненню очікуваних освітніх результатів.

Розглядаючи методику навчання як часткову дидактику, сучасною теорією і методикою навчання технологій визначається ряд дидактичних принципів її розробки: адаптивності, доступності, наочності, науковості, функціональної спрямованості змісту та інтегрованості [253].

Системоутворюючими факторами методики навчання виступають її мета та завдання, обґрунтовані нами у підрозділі 1.1. Під методикою навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства ми розуміємо часткову галузь педагогічної науки, що вивчає закономірності обґрунтування взаємопов'язаних цілей, методологічних підходів, змісту, процесуальних компонентів (методів, засобів та форм

організації) викладання вчителів та учіння учнів, діагностувальних складових (критерії та показники оцінювання, засоби діагностики, рівні навчальних досягнень учнів) у межах фахових особливостей вивчення тем з вишивкарства та килимарства шкільного предмету «Технології».

Актуальними навчальними досягненнями учнів 10–11 класів у змісті методики навчання декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства виступають предметні та ключові компетентності, формування яких є пріоритетним результатом її запровадження. Прогнозування особливостей їхнього формування та наявного стану забезпечується методом структурно-функціонального аналізу, завданням якого є опис обґрунтованої методики, побудова її уявно-бажаного образу з позицій суб'єктів навчання технологій, освітні результати яких реалізуються компонентним складом у схематично-заданій структурі методики.

На рисунку 2.1 представлено структурно-функціональну схему розробленої нами методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства в єдності методологічно-цільового, змістово-процесуального та оцінювально-результативного її блоків.

До складу методологічно-цільового блоку структурно-функціональної схеми методики нами введені наукові засади (мета, принципи, методологічні підходи) навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства. Функціональна мета методики визначається формуванням навчальних досягнень старшокласників у декоративно-прикладній творчості у вигляді предметних та ключових компетентностей.

Складові навчальних досягнень учнів у вигляді показників сформованості предметних та ключових компетентностей були розкриті нами в підрозділі 1.3 та представлені в додатках Т.1 і Т.2:

- предметні компетентності: усвідомлення теоретичних засад та регіональних основ декоративно-прикладної творчості, розуміння вимог

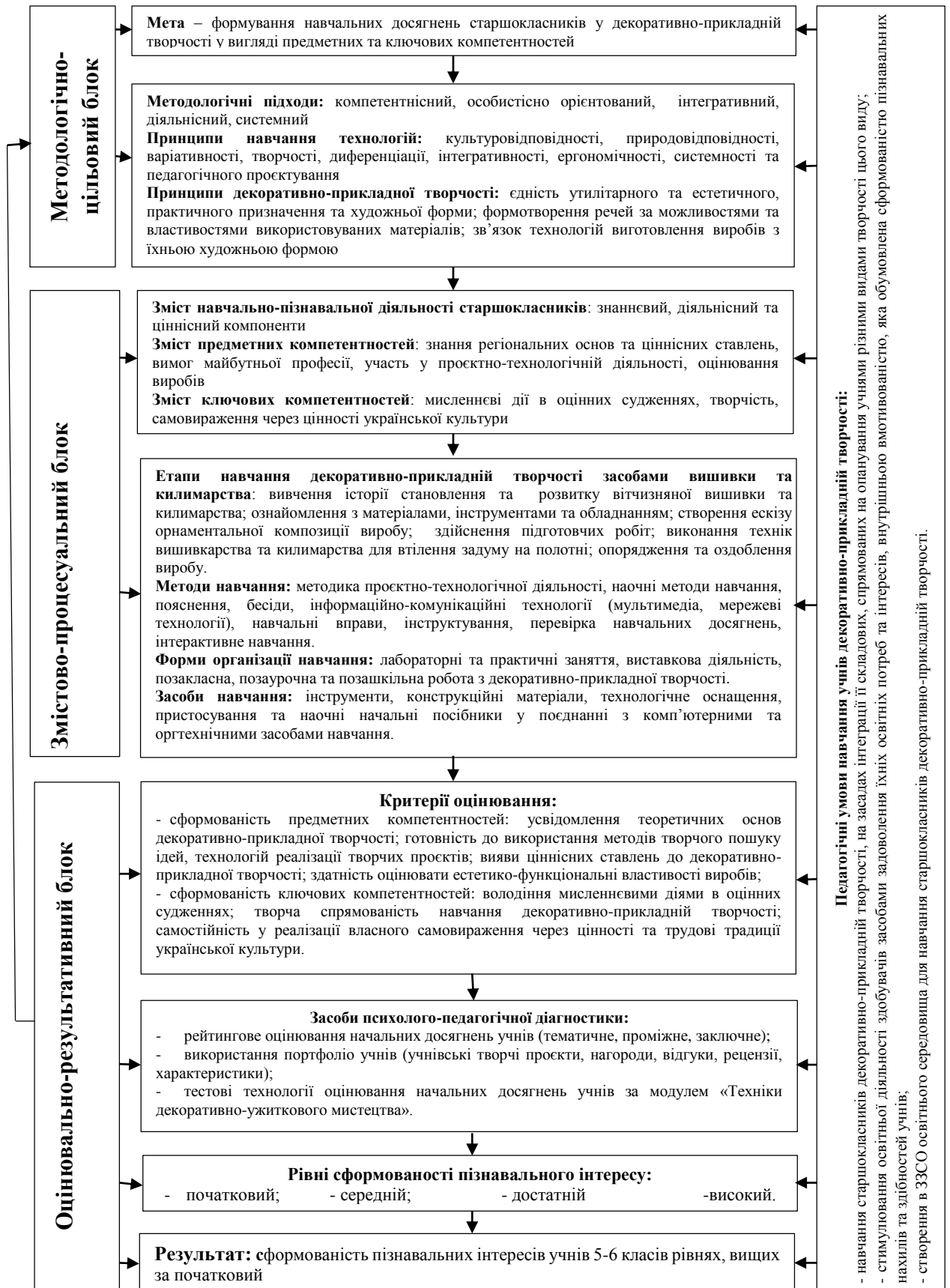

Рис. 2.1. Структурно-функціональна схема методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства

майбутньої професії та власних нахилів і здібностей; готовність до використання в проєктно-технологічній діяльності з декоративно-прикладної творчості методів творчого пошуку ідей, сучасних інноваційних та традиційних технологій обробки природних матеріалів для практичної реалізації творчих проєктів, здатність до аналізу особливостей професій на ринку праці; вияви ціннісного ставлення до декоративно-прикладної творчості під час проєктно-технологічної діяльності, до вибору майбутньої професії в ході реалізації індивідуальної освітньої траєкторії навчання технологіям;

- ключові компетентності: опанування мисленнєвими діями в оцінних судженнях (абстрагування, аналіз, узагальнення, порівняння, класифікація, формулювання висновків); творча спрямованість навчання декоративно-ужитковому мистецтву (готовність до висунення гіпотез, здатність до розв'язування проблемних завдань); реалізація власного самовираження через цінності та трудові традиції української культури.

Методологічно-цільовим блоком методики визначаються такі методологічні підходи до навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства: компетентнісний, особистісно орієнтований, інтегративний, діяльнісний та системний.

Системний підхід передбачає формування в учнів предметних та ключових компетентностей у взаємозв'язку з основами наук, забезпечуючи цілісно-системний рівень навчання декоративно-прикладної творчості, розкриваючи механізми саморозвитку та самоорганізації галузей декоративно-ужиткового мистецтва, сприяючи цілісності розвитку складових опановуваних компетентностей. Використання системного підходу забезпечує, за В. Андрущенко, Є. Брижатим, Т. Водолазською, С. Гончаренком, Н. Ничкало, Л. Хомич та ін., розгляд методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства як педагогічної системи, складові якої (мета, зміст, методи, форми організації та засоби навчання) мають між собою стійкі структурні та функціональні взаємозв'язки, підпорядковані єдиній меті навчання технологій в ЗЗСО.

Компетентнісним підходом методика навчання декоративно-прикладній творчості спрямовується на проєктування та виготовлення виробів декоративно-ужиткового мистецтва, використовуючи групові дискусії, ситуативно-рольові методики. Ним забезпечується поєднання знань, умінь, навичок та ціннісних ставлень, якими визначається здатність учнів до успішної діяльності у змінюваних умовах освіти і життя, завдяки сформованості предметних, базових та ключових компетентностей (Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи, 2004).

Особистісно орієнтований підхід забезпечує визнання пріоритету індивідуальних ставлень, прагнень, інтересів, власного вибору та досвіду у визначення спрямованості процесу навчання декоративно-прикладній творчості, сприяючи розвитку старшокласників як цілісних особистостей [297].

Інтегративний підхід у навчанні учнів декоративно-прикладної творчості пов'язує зміст шкільних предметів із особливостями сприйняття інформації з декоративно-ужиткового мистецтва, даючи можливість старшокласникам уявити цілісну картину української національної культури, висвітлюючи її різноманітність, взаємовплив галузей та усуваючи фрагментарність у здобутті знань, умінь та навичок [11; 19].

Діяльнісний підхід, за Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти [64], забезпечує стимулювання пізнавальних дій учнів, актуалізує їхній творчий потенціал, стимулює прагнення до активних дій в напрямку самовдосконалення, а також формує готовність учнів до практичного використання умінь та навичок з декоративно-ужиткового мистецтва, забезпечує успішність адаптації старшокласників в освітньому просторі ЗЗСО та їхньому соціокультурному оточенні та самореалізацію особистості.

До провідних методологічних джерел та регуляторів розробки змісту та структури методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства психолого-педагогічною наукою відносяться принципи, в яких висвітлюються закономірності її обґрунтування що мають фундаментальний вплив на всі складові змісту та структури

проектованої нами методики навчання. До принципів формування ключових та предметних компетентностей у процесі навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості нами віднесені (див підрозділи 1.1 та 2.1):

- принципи проектування методики: гуманізації, гуманітаризації, послідовності та цілеспрямованості, інтегративної єдності навчання та виховання, зв'язку з життєдіяльністю здобувачів освіти, профорієнтаційної та просупільної спрямованості [59; 229];

- спеціальні принципи навчання технологій: культуровідповідності, природовідповідності, варіативності, творчості, диференціації, інтегративності, ергономічності, системності та педагогічного проектування [253, с. 165];

- принципи декоративно-прикладної творчості: єдність утилітарного та естетичного, практичного призначення та художньої форми; формотворення речей за можливостями та властивостями використовуваних матеріалів; зв'язок технологій виготовлення виробів з їхньою художньою формою [269, с.8].

Змістовий компонент змістово-процесуального блоку структурно-функціональної схеми методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства розкриває, схарактеризований нами в підрозділі 1.2, зміст навчально-пізнавальної діяльності старшокласників з предмету «Технології», який включає три компоненти:

- знанневий компонент включає знання: технік та технологій виготовлення виробів; історії їхнього становлення та розвитку; символів різних видів декоративно-ужиткового мистецтва; способів застосування кольорової гами; творчості майстрів народного мистецтва України; інструментів та технологічного обладнання;

- діяльнісний компонент передбачає: проектування та виготовлення декоративно-ужиткових виробів; вибір інструментів, матеріалів та обладнання; визначення потрібної кількості матеріалів; виготовлення виробів

з дотриманням традицій народного мистецтва (кольорові рішення, форма, символи); дотримання технологічної послідовності виготовлення виробу;

- ціннісний компонент охоплює: шанобливе ставлення до народних традицій, творчості народних майстрів декоративно-ужиткового мистецтва; збереження та примноження традицій українського народу; вибору технологій виконання проєктних завдань [263, с. 9–10].

Формування в учнів компетентностей із декоративно-прикладної творчості включає опанування обґрунтованими в підрозділі 1.3 предметними (знання регіональних основ та ціннісних ставлень, вимог майбутньої професії, участь у проєктно-технологічній діяльності, оцінювання виробів) та ключовими (мисленнєві дії в оцінних судженнях, творчість, самовираження через цінності української культури) компетентностями.

Процесуальний складник змістово-процесуального блоку методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства включає обґрунтовані нами в підрозділі 1.2, за ознаками організації проєктного навчання, такі етапи навчання декоративно-прикладній творчості засобами вишивки та килимарства:

- вивчення історії становлення та розвитку вітчизняної вишивки та килимарства;
- ознайомлення з матеріалами, інструментами та обладнанням для вишивки та килимарства;
- створення ескізу орнаментальної композиції виробу;
- здійснення підготовчих робіт із вишивки та килимарства;
- виконання технік вишивкарства та килимарства для втілення задуму на полотні;
- опорядження та оздоблення виробу.

Для ефективної організації декоративно-прикладної творчості старшокласників моделлю методики передбачені методи, організаційні форми та засоби навчання вишивки та килимарства. Для цього нами використано

поетапну методику навчання декоративно-прикладній творчості на рівні міжпредметної інтеграції змісту технологічної освіти.

Методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості має свої специфічні особливості. Як було зазначено в підрозділі 1.2 оволодіння старшокласниками техніками декоративно-ужиткового мистецтва здійснюється за *методикою проєктно-технологічної діяльності*, алгоритм якої передбачає: формулювання теми та завдань творчого проєкту; пошук та аналіз зразків-аналогів декоративно-ужиткових виробів для проєкту; художнє проєктування композиції, форми та опорядження виробу; обґрунтований вибір конструкційних матеріалів та технологій для реалізації проєкту з виготовлення виробу; виготовлення виробу для оздоблення інтер'єру; презентація виконаного проєкту з виготовлення виробу [263, с. 9].

Під час навчання декоративно-прикладній творчості використовуються *наочні методи навчання* з демонстрації репродукцій виробів, посібників та альбомів, творів відомих вітчизняних майстрів декоративно-ужиткового мистецтва Н. Бабенко, Л. Товстухи, Н. Вакуленко та вироби майстрів інших країн. Як зазначає В. Титаренко [269, с. 41], методи демонстрації об'єктів і технік декоративно-ужиткового мистецтва є однією з провідних умов навчання декоративно-прикладній творчості. На уроках технологій це можуть бути інструменти та технологічне обладнання, їхні моделі за збільшеними розмірами, макети верстатів з килимарства та ін.

Навчання вишивкарству та килимарству повинно супроводжуватися демонстраціями колекцій сировини та матеріалів для виготовлення декоративно-ужиткових виробів, демонстраційних стендів із поопераційною технологією виконання різних технік та технологій. Важливу роль у навчанні учнів виконанню нових прийомів має демонстрація відеофільмів з детальним показом особливостей їхнього виконання у робочому та сповільненому темпі. Словесний супровід у вигляді *пояснень* вчителя допомагає кращому сприйняттю учнями навчального матеріалу. Кращому усвідомленню

побаченого сприяє *бесіда* з учнями за змістом відеофільму після його перегляду.

На етапі навчання учнів створення ескізу орнаментальної композиції виробу доцільно використовувати сучасні *інформаційно-комунікаційні технології*: комп'ютерну візуалізацію інформації, навчальне експериментування, віртуальне моделювання та використання графічних пакетів [32, с. 103; 109, с. 166].

Використання *технологій мультимедіа*, пов'язаних із застосуванням електронних енциклопедій, словників, книг, відеофільмів, анімацій і баз даних, поєднує текстову, графічну, відео- та аудіоінформацію. Завдяки *мережевим технологіям* учні набувають здатності брати участь у освітньому процесі на відстані, відвідувати віртуальні екскурсії і здійснювати подорожі в часі, обговорювати проблеми проектно-технологічної діяльності, проводити консультації, організовувати дистанційне та змішане навчання технологіям.

Оволодіння учнями трудовими прийомами виготовлення виробів передбачає формування спочатку первинних (початкових) умінь, коли увага учнів здебільшого зосереджена на кожному окремому русі чи дії. Виконання *пробних вправ* на початку вивчення технік та технологій декоративно-ужиткового мистецтва включає, в першу чергу, уважне спостереження учнями за кожним своїм окремим трудовим рухом і лише потім за результатом виконання трудових дій на виробі. Навчання окремим новим операціям В. Титаренко рекомендує починати з пробних вправ тривалістю від 5 до 15 хвилин на тренувальних зразках текстильних матеріалів, відпрацьовуючи докладання необхідних фізичних зусиль, темп, швидкість, координацію рухів, уміння долати опір оброблюваного матеріалу,

Багаторазові *вправи* з повторення трудових дій сприяють навчанню учнів їхньому точному, швидкому та впевненому виконанню з контролем вже не стільки процесу, а результатів роботи, що свідчить про сформованість трудових прийомів на рівні навички.

На результативність пробних вправ учнів в оволодінні техніками декоративно-прикладної творчості суттєво впливає використання *методу інструктування* учнів, спрямованого на розкриття учням змісту навчальних завдань та способів їхнього виконання. За часом проведення на уроці інструктування поділяють на:

- вступне інструктування передбачає усну характеристику вчителем мети трудового завдання та демонстрацію учням нових технік та технологій декоративно-ужиткового мистецтва у робочому та сповільненому темпі з вказівкою на способи самоконтролю правильності їх виконання;

- поточне інструктування включає попередження та виправлення помилок, яких припускаються учні під час самостійної практичної роботи шляхом повторної демонстрації та пояснення причин можливих помилок у роботі;

- заключний інструктаж проводиться по завершенні виконання учнями практичної роботи з демонстрацією кращих робіт, аналізом допущених помилок та оцінюванням учнівських робіт.

Важливою складовою методики навчання декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства є *поточна, тематична й підсумкова перевірка* та оцінювання знань, умінь та навичок з метою формування здатності старшокласників до використання на практиці набутої системи знань, умінь і навичок. Поточна перевірка включає усне або письмове опитування, перевірку виконання домашніх завдань учнів на кожному уроці та ін. Тематична перевірка включає контроль рівня засвоєння учнями окремої навчальної теми змістового модуля, наприклад під час захисту їх творчих проєктів із вишивки чи килимарства. Оцінювання результатів проєктно-технологічної діяльності учнів традиційно здійснюють за такими показниками:

- обґрунтованість обраної теми проєкту, її актуальність, практична спрямованість та значення;

- повнота обсягу розробки, правильність реалізації етапів проєктно-технологічної діяльності, їхня завершеність, реалізація та впровадження на практиці;
- обґрунтованість висновків та узагальнень, дотримання академічної доброчесності на засадах повноти бібліографічних посилань та правильності оформлення цитувань;
- оригінальність та творчість у підходах до прийняття проєктних рішень та практичної реалізації проєкту;
- якість оформлення пояснювальної записки до проєкту, її відповідність вимогам стандартів, оформлення графічних матеріалів проєкту;
- якість практичної частини проєкту, її оригінальність і відповідність вимогам пояснювальної записки, стандартам, правилам, технологіям;
- виконання норм часу, відведених на підготовку та реалізацію творчого проєкту [269, с. 57]

Підсумкова перевірка проводиться наприкінці вивчення змістового модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» з метою цілісного оцінювання навчальних досягнень учнів у виконанні творчих проєктів із вишивкарства та килимарства. Оскільки підсумкове оцінювання проводиться, як правило, наприкінці навчального семестру чи року, перевірку навчальних досягнень тут здійснюють за сформованістю у старшокласників предметних та ключових компетентностей (див. додатки Т.1, Т.2, Ф.1 та Ф.2).

Ефективними для активізації декоративно-прикладної творчості старшокласників є впровадження *технологій інтерактивного навчання*, якими створюються умови постійної активної взаємодії всіх учасників освітнього процесу як рівноправних суб'єктів, сприяючи формуванню предметних та ключових компетентностей в умовах атмосфери співробітництва та взаємодії. Навчання відбувається в діалоговій формі учасників педагогічного процесу для спільного розв'язання освітніх завдань шляхом взаєморозуміння. Ефективне використання інтерактивних ігрових технологій навчання під час вивчення історії технік та технологій декоративно-ужиткового мистецтва

забезпечується ігровими тренінгами з досягнень народного мистецтва, звичаїв та традицій.

Відтворення в ігровій методиці навчання подій минулого активізує, за О. Ковальчук [133], сприйняття та усвідомлено-особистісне ставлення учнів до історичних традицій та звичаїв українців. Виконання таких ігрових дій є відтворенням вчинків конкретних людей часу, що минув. Вони надають старшокласникам необхідні обсяги знань із декоративно-ужиткового мистецтва та норм моралі й поведінки.

Важливим питанням в навчанні старшокласників вишивці та килимарству є створення та організація безпечних умов праці учнів. Навчальні приміщення, в яких відбувається навчання повинні бути провітреними, чистими та світлими. Працювати слід чистими руками, щоб не забруднити вишивану річ. Неправильна робоча поза під час роботи може викликати короткозорість та викривлення хребта, відчуття втоми, дискомфорту. Світло повинно падати прямо або з лівого боку. Оптимальна відстань виробу від очей складає 30–40 см. В ході праці учнів необхідно через кожні 20–25 хвилин робити короткі 3–5 хвилинні перерви для відпочинку переведенням очей на предмети, що знаходяться на віддаленій відстані і мають інші за виріб кольори [110].

Методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства потребує обґрунтування *форм організації навчання* технологій. Організація навчання декоративно-прикладній творчості здійснюється у формі лабораторно-практичних уроків на обладнанні навчальних майстерень ЗЗСО. В ході епізодичного проведення *лабораторних уроків* із вивчення матеріалів та інструментів із вишивкарства та килимарства в учнів формуються уміння виявляти спільні та специфічні їхні ознаки, здійснювати обґрунтований їх вибір для виконання практичних робіт. Проведення лабораторних досліджень сприяє виявленню та розумінню старшокласниками закономірностей засобами експериментальних випробувань властивостей матеріалів та з'ясування будови, призначення та

принципу дії технологічного обладнання та інструментів. Лабораторні вимірювання параметрів вивчаємих об'єктів і процесів та математичне опрацювання отриманих результатів сприяють усвідомленню особливостей правильного вибору матеріалів та інструментів у проєктно-технологічній діяльності учнів.

Під час подальшого проведення практичних уроків як провідної організаційної форми навчання технологій, учні набувають, закріплюють та поглиблюють знання з проєктування та виготовлення декоративно-ужиткових виробів. Під керівництвом учителя технологій старшокласники здійснюють пошук нових проєктних ідей, здійснюють художнє та технічне конструювання виробів, підбирають та опановують технології їхнього виготовлення, проводять естетичне, економічне, маркетингове та екологічне обґрунтування ефективності реалізованих ними проєктів [174].

Активному залученню старшокласників до традицій українського народного мистецтва сприяє *виставкова діяльність*. Вона здійснюється за напрямками популяризації традиційних технік вишивкарства та килимарства, шляхом презентацій засобами виставок винайдених взірців старовинних мистецьких виробів, малюнків та технік декоративно-ужиткового мистецтва. Вивчення засобами виставкової діяльності кращих зразків учнівських виробів та виробів майстрів народної творчості сприяє прилученню учнівської молоді до національних культурних надбань [148].

Навчання учнів декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства відбувається не лише у формі уроків, а й у позакласній та позаурочній роботі, що організуються за принципами добровільної, зацікавленої участі у ній учнів, урахування їхніх індивідуальних інтересів, нахилів та здібностей [103, с. 133].

Форми і методи організації навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості повинні відповідати завданням та змісту вивчення вишивки та килимарства та забезпечуватися *засобами* такого навчання. Характеризуючи зміст технологічної освіти як метод і результат пізнання,

Д. Кільдеров [101, с. 43] визначає набуті учнями знання як засоби опанування нових знань.

У проєктно-технологічній діяльності старшокласників на уроках технологій засобами навчання декоративно-прикладній творчості є інструменти, конструкційні матеріали, технологічне оснащення, пристосування та наочні початкові посібники у поєднанні з комп'ютерними та оргтехнічними засобами навчання.

Слід навчати учнів безпечному поводженню із засобами декоративно-прикладної творчості. Наприклад, обережне поводження інструментами для вишивкарства передбачає збереження голок у спеціальній гольниці, не залишаючи їх без нитки, вколотими в одяг, чи ще не завершену роботу. Відрізати нитку необхідно привчати ножицями, які слід зберігати із зімкнутими лезами та передавати іншим учням кільцями вперед.

Оцінювально-результативний блок структурно-функціональна схеми методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства визначає засоби психолого-педагогічної діагностики, рівні сформованості ключових та предметних компетентностей учнів (початковий, середній, достатній та високий) та результати ефективності спроектованої нами методики

Критерії сформованості ключових та предметних компетентностей учнів, за показниками та рівнями ефективності навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості, обґрунтовані нами в підрозділі 1.3 та представлені в додатках Т.1, Т.2:

- сформованість предметних компетентностей: усвідомлення теоретичних основ декоративно-прикладної творчості; готовність до використання методів творчого пошуку ідей, технологій реалізації творчих проєктів; вияви ціннісних ставлень до декоративно-прикладної творчості; здатність оцінювати естетико-функціональні властивості виробів;

- сформованість ключових компетентностей: володіння мисленнєвими діями в оцінних судженнях; творча спрямованість навчання

декоративно-прикладній творчості; самостійність у реалізації власного самовираження через цінності та трудові традиції української культури

Визначення, обґрунтованих нами в підрозділі 1.2 рівнів сформованості ключових та предметних компетентностей старшокласників у декоративно-прикладній творчості здійснюється за представленими в методиці засобами психолого-педагогічної діагностики: рейтингове оцінювання початкових досягнень учнів (тематичне, проміжне, заключне); використання портфоліо учнів (учнівські творчі проекти, нагороди, відгуки, рецензії, характеристики); тестові технології оцінювання початкових досягнень учнів за модулем «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва».

Досягнення старшокласниками якісних (вищих за початковий) рівнів сформованості ключових та предметних компетентностей у декоративно-прикладній творчості визначається результуючою складовою оцінювально-результативного блоку структурно-функціональної схеми методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства.

Запровадження спроектованої методики вимагає дотримання розкритих у підрозділі 2.1 педагогічних умов навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості:

1. Навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості, на засадах інтеграції її складових, спрямованих на опанування учнями різними видами творчості цього виду.

2. Стимулювання освітньої діяльності здобувачів засобами задоволення їхніх освітніх потреб та інтересів, внутрішньою вмотивованістю, яка обумовлена сформованістю пізнавальних нахилів та здібностей учнів.

3. Створення в ЗЗСО освітнього середовища для навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості.

Розроблена методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства дає нам змогу констатувати, що її ефективному впровадженню сприятиме організаційно-

методичне забезпечення досліджуваного феномену, в основу якого слід покласти запропоновану нами авторську програму змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчального предмету «Технології», 10–11 класи (Кісь, 2023d).

2.3. Організаційно-методичний супровід навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості

Одним із провідних завдань реформування сучасної ЗСО є ефективна організація навчання і виховання учнів для формування в них ключових та предметних компетентностей. Важливою складовою педагогічної діяльності вчителя є його організаційно-методична робота з навчання учнів предметів, проявляючи мовно-комунікативну, предметно-методичну та інформаційно-цифрову компетентності [220]. Тому, сучасна технологічна освіта вимагає від вчителя здатності до моделювання змісту навчання технологій відповідно до обов'язкових результатів навчання старшокласників.

Вивчення теорії і практики навчання учнів декоративно-прикладній творчості засвідчує, що в сучасній технологічній освіті старшокласників використовуються традиційні методики організації її навчально-методичного забезпечення, що стримує досягнення зазначених у Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти [64] рівнів навчальних досягнень учнів за предметними та ключовими компетентностями. Здебільшого увага вчителів приділяється здійсненню підбору та застосуванню ефективних методик та технологій навчання, розвитку та виховання учнів. Разом із тим, недостатня увага приділяється моделювання змісту навчання технологій спрямованого, на формування в учнів ключових та предметних компетентностей.

Отже, перед нами поставлено завдання розробки та обґрунтування організаційно-методичного забезпечення, як однієї з визначальних умов

впровадження методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства.

Для визначення ефективності спроектованої нами структурно-функціональної схеми методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства нами було запроваджено її організаційно-методичний супровід у формі програми змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчального предмету «Технології» для учнів 10–11 класів (див. додаток Ц) та методичних рекомендацій з методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства, у яких розкрита спроектована нами модель [107].

Усвідомлюючи, що навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства є тривалим навчально-виховним процесом, нами висунуто тезу щодо поетапного формування в учнів предметних та ключових компетентностей під час навчання технологіям. Поетапний процес навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства представлено на рисунку 2.2 у вигляді структурно-логічної схеми.

Відповідність розробленої методики психолого-педагогічній сутності процесу навчання декоративно-прикладної творчості забезпечена нами використанням дидактичних принципів гуманізації, гуманітаризації, послідовності та цілеспрямованості, єдності навчання та виховання, їхнього зв'язку з життям, просуспільної спрямованості. Побудована структурно-логічна схема визначає цілі окремих етапів навчання декоративно-прикладної творчості у набутті старшокласниками предметних та ключових компетентностей. У ній відслідковуються наскрізне, цілісне формування цих навчальних досягнень як результату сформованості складових декоративно-прикладної творчості, орієнтація на інтеграцію її різновидів, стимулювання до опанування ними та створення в ЗЗСО освітнього середовища для

Рис. 2.2. Структурно-логічна схема набуття старшокласниками ключових та предметних компетентностей із декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства навчання декоративно-прикладної творчості.

Під час розробки та обґрунтування змісту навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства нами були застосовані такі принципи його структурування: оптимальності обсягів та логічної завершеності навчальної інформації у змістових модулях; доступного представлення, системної організації та логічного структурування навчального матеріалу; зворотності інтерактивного зв'язку між завданнями навчання декоративно-прикладної творчості та навчальними досягненнями учнів у вигляді предметних та ключових компетентностей; адаптивної дозованості змісту варіативної навчальної інформації до індивідуальних нахилів та здібностей учнів.

Як уже зазначалось, суттєве значення для створення організаційно-методичного супроводу навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості має програма змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчального предмету «Технології» для учнів 10–11 класів [113]. Науково-педагогічними дослідженнями сучасних дидактів розкриваються особливості реалізації змістових модулів у освітню практику [27; 67; 121; 160; 176 та ін.]. У бесідах із вчителями технологій відзначено, як суттєву ваду в методиці навчанні цього предмету в старшій школі, відсутність методичних рекомендацій щодо впровадження сучасних педагогічних технологій, ролі людини в системі «людина-техніка-технології», особливостей формування в учнів ціннісних орієнтацій у змісті сучасних навчальних програм із технологій. Існуючі методичні напрацювання не містять детального висвітлення складової з декоративно-прикладної творчості у змісті технологічної освіти старшокласників [258].

Учителі технологій старшої школи, за умов відсутності методичних рекомендацій щодо навчання учнів декоративно-прикладної творчості, розв'язують питання змістового наповнення та методики вивчення модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» кожен індивідуально і часто з недостатньою повнотою. Це робить актуальним розробку методичних засад із

обґрунтування змісту та методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості.

Питання становлення та розвитку змісту навчання учнів ЗЗСО декоративно-прикладній творчості висвітлені в наукових розвідках Є. Антоновича, М. Близнюка, Г. Бучківської, Н. Вакуленко, Л. Гриценко, О. Кудрі, Л. Оршанського, В. Проціва, Л. Савки, С. Свида, Ю. Срібної, В. Титаренко та ін.

З метою обґрунтування структури та змісту навчальної програма змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчального предмету «Технології» для учнів 10–11 класів [113] нами були використані узагальнені теоретичні напрацювання науковців із структурування знань за галузями їхнього застосування. Структурування, за Н. Бутенком, Л. Грищенком [27], О. Джеджулою (1999), Є. Клейном (2019) та Є. Мороз (2014) сприяє вибудовуванню складових змісту навчального матеріалу (закономірності, факти, явища, ідеї, поняття) за певними методичними взаємозв'язками та відношеннями.

Структурування навчального предмету полягає в упорядкуванні його змісту засобами формально-логічного та дидактичного опрацювання навчального матеріалу [67] у побудові зв'язків між його складовими елементами, даючи змогу скласти номенклатуру змістових модулів та сформулювати, в ході логічної обробки їхнього змісту, переліку розділів та тем навчального предмету [176].

Навчальна програма змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» складена згідно навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчального предмету «Технології» для учнів 10–11 класів [113]. Її зміст побудовано на обґрунтуванні навчальних досягнень старшокласників за Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти [64]. Таке навчання декоративно-прикладній творчості спрямоване на формування у старшокласників предметних та ключових

компетентностей, обґрунтованих нами в підрозділі 1.3 та представлених у додатках Т.1 і Т.2.

Недостатній рівень навчально-методичного забезпечення навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості, за узагальненим змістом модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» сучасної навчальної програми «Технології», обумовив необхідність розробки та обґрунтування змістового наповнення авторських навчальних субмодулів «Вишивка» та «Килимарство».

Проведення науково-методичного аналізу змісту навчального предмету «Технології» для учнів 10–11 класів [113], представлених у додатку Х освітніх контентів навчальних предметів учнів старшої школи, пов'язаних із навчанням старшокласників декоративно-прикладної творчості (українська мова, українська література, історія України та всесвітня історія, громадянська освіта, зарубіжна література, захист України, іноземні мови, інформатика, математика, мистецтво, фізична культура, хімія, фізика та астрономія, біологія та екологія, географія, креслення), навчально-методичної літератури з технологій, результатів опитування старшокласників та вчителів технологій ЗЗСО, сприяло обґрунтуванню нами змісту навчального матеріалу для програми змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» [113].

Навчальна програма змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» спрямована на формування в учнів знань, умінь, навичок та ціннісних орієнтацій шляхом використання вчителями технологій методологічних підходів, принципів та змісту навчання декоративно-прикладній творчості під час проєктно-технологічної діяльності учнів, пов'язаної із виготовленням вишитих виробів та килимарством, на розробку особливостей та педагогічних умов реалізації організаційно-методичного забезпечення цього процесу.

Зміст навчального матеріалу для субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» визначався з дотриманням особливостей ЗСО старшокласників. Аналіз змісту навчального предмету «Технології»,

результатів опитування старшокласників, учителів технологій, викладачів педагогічних ЗВО було використано для обґрунтування знань, умінь, навичок та ціннісних ставлень, які повинні бути сформовані в учнів у результаті навчання декоративно-прикладній творчості за змістовими субмодулями. Зміст питань для обговорення з учасниками освітнього процесу ЗЗСО і ЗВО було включено до тем змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» програми навчання технологій. Це були питання теоретичного навчання вишивці та килимарству, організаційно-методичного забезпечення та досвіду навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості.

Розбіжність у структурі та змісті календарно-тематичного планування вчителями технологій різних ЗЗСО обумовлює те, що терміни навчання пропонованих змістових субмодулів можуть визначатися кожним освітнім закладом індивідуально. Для цього у додатку Х нами представлено складові змісту навчального матеріалу шкільних предметів старшокласників, знання учнями яких сприяє вивченню змістовому модулю «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» предмету «Технології» в 10–11 класах.

Аналіз завдань та змісту навчальних предметів старшої школи, які є спорідненими з навчальним матеріалом змістовому модулю «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» дає нам змогу рекомендувати доцільним терміном його вивчення після опанування теоретичних основ більшості навчальних предметів, які слугують певною основою для оволодіння розробленими нами змістовими субмодулями «Вишивка» та «Килимарство». Тому, рекомендованим для навчання старшокласників модулю «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» ми вважаємо 11 клас, коли до його змісту можуть бути оптимально введені розроблені нами змістові субмодулі «Вишивка» та «Килимарство».

Розробка логічної структури навчальних змістових субмодулів, обґрунтування змісту наповнення тематичного плану, дотримання внутрішньо-предметних зв'язків тем цих субмодулів та оптимальне планування їхнього вивчення нами було здійснено за математичними

методами теорії графів та матриць у дослідженні структури навчального матеріалу [160, с. 208–216].

Структурна обробка на засадах методичного аналізу навчального матеріалу з навчання вишивці та килимарству дали нам змогу скласти тематичний план модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» предмету «Технології» для учнів 10–11 класів у вигляді двох змістових навчальних субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» (див. таблицю 2.1), в яких закладено логіку вивчення цього змістового модуля.

Таблиця 2.1

Тематичний план змістового модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» предмету «Технології» для учнів 10–11 класів

Змістові субмодулі та теми	Кількість годин			
	Лабораторні уроки	Практичні уроки	Самостійна домашня робота	Індивідуальна позаурочна робота
ЗМІСТОВИЙ СУБМОДУЛЬ 1. Вишивка.				
Тема 1. Історія розвитку вишивкарства на Україні.	-	1	1	1
Тема 2. Композиційна побудова орнаменту	1	-	1	1
Тема 3. Види швів.	1	2	3	3
тема 4. Виготовлення виробів: вишивка побутового та одягового призначення		12	12	12
ЗМІСТОВИЙ СУБМОДУЛЬ 2. Килимарство.				
Тема 1. Історія розвитку килимарства на Україні.	-	1	1	1
Тема 2. Художні форми українських килимів.	1	-	1	1
Тема 3. Технологія виготовлення килима	1	2	3	3
Тема 4. Виготовлення килима за власним проектом		13	13	13
Всього годин	4	31	35	35

Перший навчальний змістовий модуль «Вишивка» містить чотири теми. Перша тема – «Історія розвитку вишивкарства на Україні» розкриває народні традиції у вишивці, етнографічні особливості вишивки різних регіонів України; презентує стародавні зразки вишивки, рушників; ознайомлює учнів із інструменти та матеріалами для вишивки; актуалізує увагу учнів на тому, що решетилівська вишивка «білим по білому» внесена у національний список

переліку елементів нематеріальної культурної спадщини, а також номінована на включення до списку ЮНЕСКО.

Друга тема – «Композиційна побудова орнаменту» – розкриває питання орнаментики української народної вишивки (рослинний, геометричний, рослинно-геометричний, зооморфний, антропоморфний орнаменти), особливості орнаментів у вишитих виробах різних областей України, визначає вплив технік вишивання на характер орнаменту; аналізуються різновиди візерунків; вивчаються способи збільшення, зменшення візерунків, їхнього перенесення на тканину та на прозорий папір-кальку; відпрацьовуються дії з наколювання малюнка і переведення на тканину за допомогою розчину синьки та за допомогою кольорової кальки; розглядаються композиція та закони кольоросполучень у вишивці.

Третя тема – «Види швів» – характеризує поверхнево-нашивні нерахункові техніки; знайомить із прийомами виконання операцій та їх графічним зображенням; вивчаються гладь, прості та складні рушникові шви, правила, прийоми їх виконання; опановуються прийоми заповнення елементів візерунків за великих площ рушників; набуваються початкові вміння з технік зубцювання прутиком, прутиком із черв'ячком і подвійною штапівкою, змережування черв'ячком, городками, плахтовим швом, шабаком; вивчаються техніки прозоро-рахункової групи, опановуються прийоми їх виконання та графічне зображення; розглядаються мережки прості (прутик, кольоровий прутик, подвійний прутик, черв'ячок), мережка ляхівка, багаторядна ляхівка, чисна і безчисна мережки, мережка шабак та квадратикова мережка; характеризуються поверхнево-нашивні рахункові техніки («хрестикові шви», занизування, поверхневий верхоплут, низь повздовжня і поперечна, курячий брід, набирування), прийоми виконання цих операцій та їх графічне зображення.

Четверта тема – «Виготовлення виробів: вишивка побутового та одягового призначення» – розглядає українські народні рушники; особливості складання візерунка для вишивання рушника, розробки композиції орнаменту

для вишивання виробу; відпрацьовуються прийоми замальовування орнаментів; здійснюється пошукова робота із старовинними зразками вишивок та творча розробка орнаментів; розкриває види носильного вбрання – чоловічі і жіночі сорочки, жіночі блузи, сукні, нічні сорочки та дитячий одяг; характеризує з'єднання деталей, українську народну вишивку одягового призначення; визначає одяг як складову матеріальної та духовної культури українців, етапи розвитку народного одягу, його класифікацію; аналізує український костюм як джерело вивчення етнічної історії, народний крій та особливості розміщення вишивки на виробах; розглядає асортимент вишитих виробів.

Другий навчальний змістовий субмодуль «Килимарство» містить також 4 теми. Перша тема – «Історія розвитку килимарства на Україні» – розкриває роль декоративно-прикладного мистецтва у формуванні світогляду особистості; визначає значення килимового промислу, осередки килимарства на Україні; характеризує виникнення килимарського промислу на Полтавщині; описує функції килимів у житті людини: захисну, декоративну, обрядову; презентує решетилівське килимарство з рослинним візерунком, що внесено у національний список переліку елементів нематеріальної культурної спадщини, а також номіновано на включення до списку ЮНЕСКО.

Друга тема – «Художні форми українських килимів» – висвітлює типи і призначення українських килимів; характеризує килимові орнаменти й розкольоровки килимів різних районів Київщини, Волині, Поділля, Прикарпаття; розкриває особливості килимового орнаменту, композиції килимів; визначає асортимент килимової продукції.

Третя тема – «Технологія виготовлення килима» – визначає види сировини, особливості фарбування пряжі; розкриває будову килимового верстата (рами); характеризує підготовчі процеси у килимарстві (снування основи; плетіння кіски; утворення чину; розміщення вирівнювальної смуги; виконання попередньої смуги); описує види технік, що застосовуються при тканні гладких та ворсових килимів; розкриває рахункові техніки: техніка

«дірчаста», техніка «на межову нитку», техніка «на пряму нитку»; описує техніку «кругляння»; вивчає завершальні роботи у килимарстві, особливості завершення процесу ткання виробу і знімання його з кросен; характеризує попередню обробку краю виробу, а також обробку поверхні виробу; висвітлює види кінцевого оздоблення килимів і виробів: оздоблення з ниток основи, оздоблення з пражі піткання – торочки прості, торочки з додаванням яскравих ниток. китиці обкручені ниткою, китиці вузлові.

Четверта тема – «Виготовлення килима за власним проектом» – характеризує гладкий двобічний безворсовий килим; розкриває пошукову роботу із старовинними зразками килимів; описує розробку ескізу, технічного малюнка та шаблону, особливості творчої розробки орнаментів; характеризує килими як високоякісні художні вироби, а килимарство як мистецтво виготовлення килимів та килимових виробів (доріжок, гобеленів, килимових покриттів) ручним або машинним способом.

Починаючи вивчення кожного змістового субмодуля, учнів знайомлять із послідовністю їх опанування: кількістю лабораторних та практичних уроків, обсягами тренувальних вправ та тематикою творчих проєктів для здійснення вибору, особливостями виконання самостійної та індивідуальної роботи, термінами їхнього виконання та організацією захисту виконаних проєктів. Структуру змістових субмодулів учні опановують за навчальною програмою «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва», до змісту якої вони включені, методичними рекомендаціями до їх вивчення з конкретизацією особливостей виконання самостійної роботи, індивідуальних проєктних завдань, які визначені змістом навчального предмету «Технології».

Важливу роль у результативному впровадженні навчальних змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» відіграє демонстрація старшокласникам значення вивчення технік декоративно-ужиткового мистецтва для усвідомлення та вираження культурної спадщини народу України, реалізації власного самовираження через трудові традиції та цінності культури українців, ефективне використання навчально-методичного

супроводу навчання технологій.

Навчальні змістові субмодулі впроваджуються за трьома етапами:

1. Визначення основних навчально-виховних завдань.
2. Оволодіння теоретичними знаннями та практичними вміннями з проєктування та виготовлення вишитих та килимових виробів.
3. Аналіз початкових досягнень учнів внаслідок упровадження змістових субмодулів.

Укладаючи навчальні змістові субмодулі, нами були враховані ряд основних вимог до розробки навчальної та методичної літератури з технологій, сучасні науково-методичні підходи до забезпечення логічності, системності навчально-виховного процесу з технологій, індивідуальні освітні можливості старшокласників.

ЗСО є галуззю освіти, що має свої специфічні цілі, зміст, організаційні форми, методи та засоби навчання технологій учнів 10–11 класів, виступає тим творчим освітнім середовищем ЗЗСО, у якому формується ключова компетентність учнів із усвідомлення та вираження культури. Оволодіння старшокласниками навчальним матеріалом навчальних змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» відбувається в ході проведення лабораторних, практичних уроків та виконання самостійних та індивідуальних проєктних завдань (див. таблицю 2.1).

Лабораторні та практичні уроки передбачають ознайомлення старшокласників із сучасними технологіями вишивкарства та килимарства. В супроводі із засобами мультимедійних презентацій вчителями використовуються навчальні відеофільми щодо технік та технологій створення виробів декоративно-ужиткового мистецтва, відеосюжети з історії їхнього виникнення та розвитку, розкриття значення, притаманних вишивкарству та килимарству символів, традицій використання колористики під час виготовлення декоративно-ужиткових виробів.

Для ефективного впровадження педагогічних умов навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості нами були проведено

низку заходів із вчителями технологій. Для цього було складено методичні рекомендації «Методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства» [107], провідним заданням яких було надання вчителям технологій знань щодо використання методів, організаційних форм та засобів навчання учнів вишивкарству та килимарству. З цією метою нами було розроблено цикл із чотирьох тем занять із підготовки вчителів до навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості. Перед вчителями ставилися завдання з опанування:

- теоретичними знаннями з вишивки та килимарства, як засобами навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості;
- особливостями діагностики навчальних досягнень учнів із декоративно-прикладної творчості;
- розумінням педагогічних умов навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості;
- складовими методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства.

Заняття проводилися періодично під час роботи методичних об'єднань учителів технологій ЗЗСО. Під час першого заняття на тему «Вишивка та килимарство як засоби навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості» обговорювалися питання алгоритмізації проектування виробів декоративно-ужиткового мистецтва. Було визначено необхідність опанування учнями ознаками класифікації вишивки, видами орнаментів, методами накладання стібків та поділом матеріалів для вишивки за призначенням. Також були конкретизовані ознаки класифікації килимів, техніки їхнього виготовлення, особливості поділу килимових виробів за змістом орнаментальних мотивів та характером сюжетних зображень. Були розглянуті можливості вишивкарства та килимарства, як найдавніших видів української декоративно-прикладної творчості, що є дієвими засобами виховного впливу на свідомість учнівської молоді та виступають джерелом формування поваги та прищеплення любові до національної української культури. Вчителі

технологій усвідомили, що зміст навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» програми «Технології 10–11 кл.» з килимарства та вишивки спрямований на творче відтворення учнями індивідуальних задумів на вишитому чи килимовому полотні, а кожен старшокласник повинен скласти індивідуальний малюнок орнаментальної композиції та відтворити власний задум на полотні виробу. Заняття було проведено методом інтерактивної взаємодії. По його завершенні 24 з 31 опитаних учителів дали стверджувальну відповідь на питання «Чи хотіли б Ви вивчати зі старшокласниками модуль «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» засобами вишивки та килимарства.

Друге заняття на тему «Діагностика навчальних досягнень учнів із декоративно-прикладної творчості» спрямоване на оволодіння вчителями технологій принципами оцінювання навчальних досягнень учнів за компетентнісним підходом, розумінням результатів компетентісно орієнтованого навчання як предметних (застосування набутих знань та вмінь на практиці) та ключових (самостійність у навчанні, здатність до роботи з інформацією, співпраця з іншими) компетентностей. Вчителі оволодівали особливостями підготовки до оцінювання результатів навчальної діяльності учнів у формі компетентностей, показниками оцінювання ключових та предметних компетентностей.

Діагностування здобутків, ціннісних ставлень та труднощів у навчанні декоративно-прикладної творчості було розглянуто за трьома методиками: рейтинговою системою оцінювання навчальних досягнень, здійснюючи розподіл місць учнів за підсумками навчання кожної теми змістового модуля програми, за результатами виконання творчих учнівських проєктів з декоративно-прикладної творчості впродовж часу відведеного на вивчення модуля, на навчальний семестр чи рік; використання портфоліо, які містять результати учнівських творчих робіт (дослідницькі роботи та творчі учнівські проєкти), документи (нагороди, сертифікати, результати анкетувань та персональні дані учнів), відгуки (відгуки, рецензії, характеристики,

рекомендації та оцінки від учасників освітнього процесу); тестові технології оцінювання динаміки змін складових ключових та предметних компетентностей.

Третє заняття на тему «Педагогічні умови навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості» спрямоване на ознайомлення вчителів технологій із спеціально створеними педагогічними умовами впровадження методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства. По-перше, це навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості, передбачаючи інтеграцію у змісті навчання декоративно-прикладній творчості споконвічних надбань попередніх поколінь українців, міжпредметну інтеграцію знань на засадах проєктно-технологічного підходу в навчанні технологій. По-друге, розглядалися методики стимулювання освітньої діяльності здобувачів засобами задоволення їхніх освітніх потреб шляхом реалізації старшокласниками власного самовираження через продукування цінностей та трудових традицій української національної культури. По-третє, вчителі знайомилися із завданнями створення в ЗЗСО освітнього середовища для навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості на інституційному та особистісному рівнях її організації.

Четверте заняття «Методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства» було спрямоване на ознайомлення вчителів технологій з етапами проєктно-технологічної методики навчання декоративно-прикладній творчості, методами (проєктна методика, наочність, пояснення, бесіди, інструктування, пробні, тренувальні вправи, поточне, тематичне та підсумкове оцінювання), інформаційно-комунікаційними, мережевими, мультимедійними та інтерактивними технологіями, організаційними формами (лабораторні, практичні уроки, виставкова діяльність) та засобами (інструменти, конструкційні матеріали, технологічне оснащення, пристосування та наочні навчальні посібники у поєднанні з комп'ютерними та оргтехнічними засобами) навчання вишивки та

килимарства.

В ході всіх чотирьох занять учителі технологій були ознайомлені з теорією та практикою впровадження моделі методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства

Визначення структури та змісту організаційно-методичного забезпечення навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства забезпечує створення ефективних передумов для його реалізації на теоретичному та практичному рівнях, сприяє результативному впровадженню спроектованої та обґрунтованої нами методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства

Висновки до другого розділу

У розділі здійснено аналіз педагогічних умов навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості, обґрунтовано структурно-функціональну схему методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства та розроблено організаційно-методичний супровід для стимулювання навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства.

На підставі вивчення результатів психолого-педагогічних досліджень та узагальнення власного досвіду було встановлено, що в процесі розробки та впровадження методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства доцільно враховувати такі педагогічні умови:

1. Навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості, на засадах інтеграції її складових, спрямованих на опанування учнями різними видами творчості цього виду. Структурно-змістова складова методики навчання декоративно-прикладній творчості визначена нами низкою

міжпредметних завдань на засадах інтеграції знань, набутих старшокласниками під час вивчення інших шкільних предметів. Входження до місту навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості інформації з усіх шкільних предметів, необхідної для проєктування та виготовлення об'єктів декоративно-ужиткового мистецтва, має єдину мету, наскрізні терміни, поняття та спільну логіку сприйняття, розуміння та усвідомлення спорідненого за змістом навчального матеріалу. Встановлено, що особливістю організації навчально-виховного процесу сучасної старшої школи виступає інтеграція педагогічних технологій навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства на засадах використання проєктної технології навчання, якою пропонуються різні методи, організаційні форми і засоби навчання.

2. Стимулювання освітньої діяльності здобувачів засобами задоволення їхніх освітніх потреб та інтересів, внутрішньою вмотивованістю, яка обумовлена сформованістю пізнавальних нахилів та здібностей учнів. Доведено, що стимулювання освітньої діяльності з декоративно-прикладної творчості здобувачів забезпечується такими провідними засобами задоволення їхніх освітніх потреб як можливість реалізації власного самовираження через продукування цінностей та трудових традицій української національної культури. Встановлено, що ефективна організація проєктної діяльності учнів з виготовлення вишитих та килимових виробів потребує доброї обізнаності вчителя технологій щодо інтересів, прагнень та можливостей старшокласників, сприяючи своєю освітньою діяльністю розвитку їхньої декоративно-прикладної творчості, а набуття старшокласниками навчального та культурно-мистецького досвіду, інтересу до тематики проєктно-технологічної діяльності, пов'язаної з декоративно-прикладною творчістю, позитивно стимулюють учнів на вивчення важливих для розвитку суспільства культурно-мистецьких проблем.

3. Створення в ЗЗСО освітнього середовища для навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості Провідною умовою

навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості нами визначено спрямованість на створення мистецького декоративно-прикладного середовища, в якому засобами вишивки та килимарства забезпечується на практиці психолого-педагогічний супровід поетапного формування ключових та предметних компетентностей, власного самовираження учнів через традиції та цінності національної культури.

З метою проєктування методологічних засад, етапів, змісту, форм організації, методів та засобів навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства та діагностики їхніх навчальних досягнень нами обґрунтовано структурно-функціональну схему методики досліджуваного феномену в єдності методологічно-цільового, змістово-процесуального та оцінювально-результативного блоків.

Методологічно-цільовий блок методики складають наукові засади (мета, методологічні підходи, принципи) навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства. Функціональна мета методики визначена як формування, на засадах компетентнісного, особистісно орієнтованого, інтегративного, діяльнісного, системного підходів та принципів навчання технологій і декоративно-прикладної творчості, навчальних досягнень старшокласників у декоративно-прикладній творчості у вигляді предметних та ключових компетентностей.

Змістово-процесуальний блок визначає знаннєвий, діяльнісний та ціннісний змістові структурні компоненти навчально-пізнавальної діяльності старшокласників з декоративно-прикладної творчості, розкриває зміст предметних (знання регіональних основ та ціннісних ставлень, вимог майбутньої професії, участь у проєктно-технологічній діяльності, оцінювання виробів) та ключових (мисленнєві дії в оцінних судженнях, творчість, самовираження через цінності української культури) компетентностей, як показників початкових досягнень старшокласників із декоративно-прикладної творчості.

Процесуальний складник змістово-процесуального блоку схеми методики включає такі етапи навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства: вивчення історії становлення та розвитку вітчизняної вишивки та килимарства; ознайомлення з матеріалами, інструментами та обладнанням; створення ескізу орнаментальної композиції виробу; здійснення підготовчих робіт; виконання технік вишивкарства та килимарства для втілення задуму на полотні; опорядження та оздоблення виробу.

Визначено методи навчання декоративно-прикладній творчості засобами вишивки та килимарства: методика проектно-технологічної діяльності, наочні методи навчання, пояснення, бесіди, інформаційно-комунікаційні технології (мультимедіа, мережеві технології), навчальні вправи, інструктування, перевірка навчальних досягнень, інтерактивне навчання.

Обґрунтовані форми організації навчання декоративно-прикладній творчості: лабораторні та практичні заняття, виставкова діяльність, позакласна, позаурочна та позашкільна робота з декоративно-прикладної творчості.

З метою навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості підібрані ряд його засобів: інструменти, конструкційні матеріали, технологічне оснащення, пристосування та наочні початкові посібники у поєднанні з комп'ютерними та оргтехнічними засобами навчання.

Оцінювально-результативний блок структурно-функціональної схеми моделі визначає процес діагностики навчальних досягнень учнів із декоративно-прикладної творчості за критеріями сформованості предметних та ключових компетентностей. Цей блок реалізується відібраними нами засобами психолого-педагогічної діагностики, які забезпечують диференційовану сформованість складників декоративно-прикладної творчості учнів за чотирма рівнями навчальних досягнень (високий, достатній, середній та початковий).

Для впровадження спроектованої методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства нами був обґрунтований її організаційно-методичний супровід у вигляді навчальної програми змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» шкільного предмету «Технології» для учнів 10–11 класів та методичних рекомендацій «Методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства» для вчителів технологій, в яких розкрито розроблену методику.

Навчальна програма змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» спрямована на формування у старшокласників творчих здібностей, розвитку їх художньо-творчих уявлень, духовних потреб, навичок оцінювання витворів мистецтва у процесі вивчення вишивки і килимарства як традиційних українських видів декоративно-прикладної творчості, що мають вагомe значення у навчанні та вихованні учнівської молоді, її підготовці до професійної діяльності.

Для створення організаційно-педагогічних умов навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства нами було визначено та впроваджено ряд підготовчих заходів із вчителями технологій, яким було запропоновано методичні рекомендації «Методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства», спрямовані на оволодіння:

- теоретичними знаннями з вишивки та килимарства, як засобами навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості;
- особливостями діагностики навчальних досягнень учнів із декоративно-прикладної творчості;
- розумінням педагогічних умов навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості;
- складовими методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства.

Таким чином, організаційні та педагогічні складові навчання декоративно-прикладній творчості засобами вишивки та килимарства нами визначені як цілісний багатоскладовий та багатовимірний процес, що висвітлює організаційно-методичний супровід на основі сучасної методології навчання технологій. Спроектвана нами методика навчання декоративно-прикладній творчості є системою, що відкрита до самовдосконалення та саморозвитку, а результатом її впровадження є рівень сформованості в учнів предметних та ключових компетентностей.

Зміст другого розділу розкрито в публікаціях здобувачки: [107], [108], [109], [110], [112], [115], [118].

РОЗДІЛ 3

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОЇ ТВОРЧОСТІ ЗАСОБАМИ ВИШИВКИ ТА КИЛИМАРСТВА

У розділі схарактеризовано особливості організації та представлено результати констатувального педагогічного експерименту, продемонстровано динаміку змін у рівнях сформованості предметних та ключових компетентностей старшокласників за наслідками формувального експерименту з використанням авторської методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства

3.1. Результати констатувального етапу дослідно-експериментальної роботи

Упродовж 2020–2024 років нами було реалізовано чотири етапи теоретико-педагогічного та експериментального дослідження навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства. Дослідно-експериментальну роботу було здійснено на підставі вивчення методів емпіричних досліджень, планування педагогічного експерименту та обґрунтування методів математичної обробки даних, отриманих в результаті проведення експерименту [202].

На першому етапі дослідження – у 2020–2021 рр. – було проаналізовано психолого-педагогічну, філософську, соціологічну літературу з питань методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства, результатом чого стала розробка проекту дослідження, яким було визначено тематику підрозділів дисертаційної роботи та обґрунтовано програму теоретичної та експериментальної її частин.

Другий етап дослідження – у 2021–2022 рр. – був присвячений теоретичному обґрунтуванню ключових понять, критеріїв, показників дослідження, здійсненню вибору методик виявлення рівнів сформованості

ключових та предметних компетентностей старшокласників у процесі навчання вишивці та килимарству на уроках технологій. Засобами констатувального експерименту було встановлено рівні сформованості складових предметних та ключових компетентностей учнів у навчанні декоративно-прикладної творчості.

Під час третього етапу дослідження – у 2022–2023 рр. – було розроблено та перевірено експериментальним шляхом ефективність педагогічних умов, методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства та організаційно-методичного супроводу їхнього впровадження. Реєстрація, обробка та інтерпретація поточних даних формувального педагогічного експерименту сприяли уточненню та конкретизації розроблених умов, методики та їхнього організаційно-методичного забезпечення [211].

В ході четвертого етапу дослідження – у 2023–2024 рр. – було проведено узагальнення, систематизацію та інтерпретацію даних педагогічного експерименту, зроблено загальні висновки за результатами виконаної дисертаційної роботи.

Констатувальний педагогічний експеримент був спрямований на уточнення завдань дослідження, виявлення у старшокласників контрольних та експериментальних груп засобами педагогічної діагностики (Кловак, 2003, с. 150) вихідних рівнів сформованості ключових та предметних компетентностей старшокласників у навчанні декоративно-прикладної творчості на уроках технологій.

Сформованість предметних компетентностей здійснювалася за обґрунтованими у підрозділі 1.3 показниками: усвідомлення теоретичних засад та регіональних основ декоративно-прикладної творчості; готовність до діяльності з декоративно-прикладної творчості для практичної реалізації творчих проєктів; прояви ціннісного ставлення до декоративно-прикладної творчості; здатність до оцінювання художньо-естетичних, функціональних

властивостей спроектованих декоративно-ужиткових виробів (див. додаток Т.1).

Оцінювання рівнів сформованості у старшокласників ключових компетентностей було здійснено за трьома показниками: виконання мисленнєвих дій в оцінних судженнях; творча спрямованість навчання декоративно-ужитковому мистецтву; здатність до реалізації власного самовираження через цінності та трудові традиції української культури (див. додаток Т.2).

Констатувальний експеримент було проведено в міських та сільських ЗЗСО з додержанням вимог щодо репрезентативності вибірок контрольних та експериментальних груп старшокласників: у спеціалізованій школі з поглибленим вивченням англійської мови № 28 м. Києва, Кибинській гімназії Миргородської міської ради Полтавської області, Решетилівському ліцеї імені І. Л. Олійника» Решетилівської міської ради, Петриківському закладі загальної середньої освіти I–III ступенів Скороходівської селищної ради Полтавського району Полтавської області. В дослідно-експериментальній роботі брали участь 198 старшокласників, кількісна вибірка яких забезпечує, відповідно таблиці достатньо великих чисел, надійність та достовірність отриманих експериментальних даних з імовірністю 0,95 та припустимою помилкою 10,05 [58, с. 187].

Рівень сформованості предметної компетентності старшокласників у навчанні декоративно-прикладної творчості, за показником усвідомлення її теоретичних засад та регіональних основ, розуміння вимог майбутньої професії та власних нахилів і здібностей, визначався шляхом спостереження за декоративно-прикладною творчістю учнів на уроках технологій та тестовим опитуванням (див. додаток Ф.1, питання 1, 5, 9 та 13). Порівняння одержаних результатів тестування із експертними оцінками вчителів технологій щодо сформованості у старшокласників предметних компетентностей під час навчання технікам декоративно-ужиткового мистецтва, сприяло забезпеченню валідності розроблених нами тестів.

У констатувальному експерименті взяли участь 97 старшокласників експериментальних та 101 учень контрольних груп. Коефіцієнт варіації r варіює від 0,7 до 0,9, що свідчить про надійність отриманих результатів тестової діагностики [160, с. 304]. Дані таблиці 3.1 вказують на те,

Таблиця 3.1

Рівень сформованості предметної компетентності за показником усвідомлення теоретичних засад та регіональних основ декоративно-прикладної творчості, розуміння вимог майбутньої професії та власних нахилів і здібностей

Рівні сформованості	Показники	Контрольні групи		Експериментальні групи	
		Абс.	%	Абс.	%
Початковий	Виявляє здатність сприймати, розбиратися, давати фрагментарні відповіді на питання, наводити приклади з теоретичних основ проектування, декоративно-прикладної творчості, регіональних її основ, початкові уявлення про власні здібності та вимоги до майбутньої професії	30	29,7	30	30,9
Середній	Характеризується здатністю пояснювати складові трудових процесів, здійснювати пізнавальну діяльність на основі набутих знань із теоретичних основ проектування, декоративно-прикладної творчості, регіональних її основ, власних здібностей та вимог майбутньої професії	44	43,6	44	45,4
Достатній	Виявляє здатність до виявлення суттєвих ознак, розробки стратегій використання набутих умінь із теоретичних основ проектування, декоративно-прикладної творчості, регіональних її основ, власних здібностей та вимог майбутньої професії для застосування у навчанні та повсякденному житті	18	17,8	15	15,5
Високий	Характеризується здатністю обґрунтовувати рішення з проектування, декоративно-прикладної творчості, регіональних її основ, використання власних здібностей та інтерпретації вимог майбутньої професії в межах складніших видів трудової діяльності	9	8,9	8	8,2
Всього		101	100	97	100

що трохи менше половини учнів контрольних (43,6%) та експериментальних (45,4%) груп виявили готовність пояснювати складові трудових процесів,

здійснювати пізнавальну діяльність на основі набутих знань із теоретичних основ проєктування, декоративно-прикладної творчості, регіональних її основ, власних здібностей та вимог майбутньої професії.

Майже третя частина старшокласників проявили лише здатність сприймати, розбиратися, давати фрагментарні відповіді на питання, наводити приклади з теоретичних основ проєктування, декоративно-прикладної творчості відповідно до початкового рівня сформованості предметних компетентностей за показником усвідомлення теоретичних засад та регіональних основ декоративно-прикладної творчості.

На достатньому рівні здатність до виявлення суттєвих ознак, розробки стратегій використання набутих умінь із теоретичних основ проєктування, декоративно-прикладної творчості проявили 15,5% старшокласників експериментальних і 17,8% – контрольних груп. Ці учні успішно виявляли взаємозв'язки між різновидами декоративно-ужиткового мистецтва та їхнім змістом.

Менше 10% старшокласників виявили здатність обґрунтовувати рішення з проєктування, декоративно-прикладної творчості, регіональних її основ, використання власних здібностей та інтерпретації вимог майбутньої професії в межах складніших видів трудової діяльності, відповідно до високого рівня сформованості предметних компетентностей, за показником усвідомлення теоретичних засад та регіональних основ декоративно-прикладної творчості.

Для визначення у старшокласників сформованості предметних компетентностей, за показником готовність до використання в проєктно-технологічній діяльності з декоративно-прикладної творчості методів творчого пошуку ідей, сучасних інноваційних та традиційних технологій обробки природних матеріалів для практичної реалізації творчих проєктів, здатності до аналізу особливостей професій на ринку праці, нами було застосовано технологія портфолію навчальних досягнень у декоративно-

прикладній творчості учнів (див додаток У) та авторську розробку тестів (див. додаток Ф.1, тестові завдання 2,6, 10, 14).

Наведені в таблиці 3.2 дані діагностичних вимірювань вказують на те, більшість старшокласників (біля 40%) проявили середній рівень здатності до застосування методів творчого пошуку ідей, сучасних інноваційних та традиційних технологій за зразком для створення декоративно-ужиткового виробу у стандартних, знайомих ситуаціях. Приблизно одна п'ята частина учнів виявили на початковому рівні здатність пояснювати сутність методів творчого пошуку ідей, традиційних і сучасних прийомів обробки природних матеріалів для створення декоративно-ужиткового виробу, не вміючи їх застосовувати з достатньою повнотою в проєктно-технологічній діяльності.

Тільки одна четверта частина старшокласників проявила на достатньому рівні здатність до самостійного виконання елементарних проєктно-технологічних досліджень у стандартних ситуаціях методами творчого пошуку ідей, розв'язування поставлених трудових завдань зі створення декоративно-ужиткових виробів. Та лише 12,9% учнів контрольних і 12,4% старшокласників експериментальних груп проявили на високому рівні готовність до формулювання та прогнозування результатів проєктно-технологічної діяльності, самостійного перенесення набутих знань і вмінь у нові, незнайомі ситуації методами творчого пошуку ідей, традиційними і сучасними прийомами обробки природних матеріалів. Подібні результати ми пояснюємо виконанням більшістю учнів робіт із декоративно-прикладної творчості за повністю розробленими вчителем або кимось іншим інструкціями-зразками, які вимагають здебільшого тільки усвідомлювальних дій.

Методом опитування та засобами тестування (див додаток Ч. та додаток Ф.1 питання 3, 7, 11, 15) було визначено рівні сформованості у старшокласників предметних компетентностей за показником вияву ціннісного ставлення до декоративно-прикладної творчості під час проєктно-технологічної діяльності. Опитування було спрямоване на з'ясування, за

Таблиця 3.2

Рівень сформованості предметної компетентності за показником готовності до використання в проєктно-технологічній діяльності з декоративно-прикладної творчості методів творчого пошуку ідей, сучасних інноваційних та традиційних технологій

Рівні сформованості	Показники	Контрольні групи		Експериментальні групи	
		Абс.	%	Абс.	%
Початковий	Виявляє здатність пояснювати сутність методів творчого пошуку ідей, традиційних і сучасних прийомів обробки природних матеріалів для створення декоративно-ужиткового виробу від творчого задуму до його практичної реалізації, аналізувати специфіку професій та ринку праці	23	22,8	23	23,7
Середній	Уміло застосовує методи творчого пошуку ідей, традиційні і сучасні прийоми обробки природних матеріалів за зразком для створення декоративно-ужиткового виробу у стандартних, знайомих ситуаціях від творчого задуму до його практичної реалізації, аналізує специфіку професій та ринку праці	40	39,5	37	38,1
Достатній	Уміє самостійно виконувати елементарні проєктно-технологічні дослідження у стандартних ситуаціях методами творчого пошуку ідей, розв'язувати поставлені трудові завдання зі створення декоративно-ужиткового виробу від творчого задуму до його практичної реалізації традиційними і сучасними прийомами обробки природних матеріалів, робити висновки за результатами аналізу специфіки професій та ринку праці	25	24,8	25	25,8
Високий	Проявляє вміння формулювати та прогнозувати результати проєктно-технологічної діяльності, самостійно переносити набуті знання і вміння у нові, незнайомі ситуації методами творчого пошуку ідей, традиційними і сучасними прийомами обробки природних матеріалів для створення декоративно-ужиткового виробу від творчого задуму до його практичної реалізації, аналізу специфіки професій та ринку праці	13	12,9	12	12,4
Всього		101	100	97	100

самооцінними судженнями старшокласників: як сприймається ними заняття декоративно-прикладною творчістю на уроках технологій; як старшокласники готуються до занять із декоративно-прикладної творчості; як ними оцінюються власні результати занять декоративно-прикладною творчістю та що перешкоджає кращій її організації. Дані таблиці 3.3 вказують на те, що

Таблиця 3.3

Рівень сформованості предметної компетентності за показником ціннісного ставлення до декоративно-прикладної творчості під час проектно-технологічної діяльності

Рівні сформованості	Показники	Контрольні групи		Експериментальні групи	
		Абс.	%	Абс.	%
Початковий	Виявляє зацікавленість декоративно-прикладною творчістю у розробці та реалізації творчих проєктів, майбутньою професією	21	20,8	22	22,8
Середній	Виявляє інтерес до декоративно-прикладної творчості у розробці та реалізації творчих проєктів, до обраної майбутньої професії шляхом практичної реалізації власної освітньої траєкторії	37	36,7	36	37,0
Достатній	Здатність усвідомлювати цінність набутих знань і вмінь із технічної та декоративно-прикладної творчості у розробці та реалізації творчих проєктів, майбутньої професії шляхом практичної реалізації власної освітньої траєкторії	26	25,7	24	24,7
Високий	Демонструє відповідальне ставлення до декоративно-прикладної творчості у розробці та реалізації творчих проєктів, вибору майбутньої професії шляхом практичної реалізації власної освітньої траєкторії	17	16,8	15	15,5
Всього		101	100	97	100

тільки 15,5% старшокласників експериментальних та 16,8% контрольних груп виявили на високому рівні відповідальне ставлення до декоративно-прикладної творчості у розробці та реалізації творчих проєктів, вибору майбутньої професії шляхом практичної реалізації власної освітньої траєкторії.

Одна четверта частина старшокласників проявили на достатньому рівні усвідомлення цінності набутих знань і вмінь із технічної та декоративно-прикладної творчості у розробці та реалізації творчих проєктів, майбутньої професії. На питання «Як ви готуетесь до виконання творчих завдань на уроках технологій?» такі старшокласники вказали на те, що таку домашню роботу з підготовки до виконання творчих завдань на уроці вони здійснюють постійно.

Більше третини старшокласників контрольних та експериментальних груп проявили середній рівень сформованості ціннісного ставлення до декоративно-прикладної творчості під час проєктно-технологічної діяльності у вигляді інтересу до декоративно-прикладної творчості у розробці та реалізації творчих проєктів, до обраної майбутньої професії.

Зацікавленість декоративно-прикладною творчістю у розробці та реалізації творчих проєктів, майбутньою професією, якою характеризується початковий рівень вияву ціннісних ставлень, проявила п'ята частина опитаних старшокласників. Відповідаючи на питання «У чому виражається Ваш інтерес до декоративно-прикладної творчості?» ці учні висловили думки, що отримують задоволення здебільшого від слухання вчителя та перегляду телевізійних програм та передач із декоративно-ужитковим спрямуванням.

Результати констатувального експерименту засвідчили необхідність поступового перетворення зацікавленості старшокласників декоративно-прикладною творчістю у стійкий інтерес до неї та формування усвідомленого ціннісного ставлення до декоративно-прикладної творчості під час проєктно-технологічної діяльності, до вибору майбутньої професії в ході реалізації індивідуальної освітньої траєкторії навчання технологіям.

З метою діагностики сформованості у старшокласників предметних компетентностей, за показниками здатності до оцінювання художньо-естетичних, функціональних властивостей спроектованих декоративно-ужиткових виробів та реалізації індивідуальних можливостей щодо майбутнього вибору професії, здобуття професійної освіти та потенційного

працевлаштування, учні виконували низку тестових завдань із декоративно-прикладної творчості (див. додаток Ф.1, тести № 4, 8, 12 та 16).

В таблиці 3.4 наведені результати опитування старшокласників, які

Таблиця 3.4

Рівень сформованості предметної компетентності за показником здатності до оцінювання художньо-естетичних, функціональних властивостей спроектованих декоративно-ужиткових виробів та реалізації індивідуальних можливостей щодо майбутнього вибору професії

Рівні сформованості	Показники	Контрольні групи		Експериментальні групи	
		Абс.	%	Абс.	%
Початковий	Здатність наводити приклади, встановлювати взаємозв'язки в оцінюванні естетичних та функціональних властивостей об'єктів проектування, власних можливостей до подальшої професійної освіти та майбутнього працевлаштування.	18	17,8	18	18,5
Середній	Готовність виділяти в оцінюванні художньо-естетичних та функціональних властивостей об'єктів проектування, серед власних можливостей до подальшої професійної освіти та майбутнього працевлаштування питання, які можна вирішити засобами навчання технологій та ті, що потребують інших підходів.	41	40,6	39	40,2
Достатній	Здатність логічно обґрунтовувати рішення з оцінювання художньо-естетичних та функціональних властивостей об'єктів проектування, власних можливостей до подальшої професійної освіти та майбутнього працевлаштування на підставі виявлення суттєвих ознак і взаємозв'язків між ними.	25	24,8	25	25,8
Високий	Готовність до здійснення аналізу результатів, співставлення даних отриманих проєктних рішень, аргументації та відстоювання своєї точки зору в оцінюванні власних можливостей до подальшої професійної освіти та майбутнього працевлаштування..	17	16,8	15	15,5
Всього		101	100	97	100

вказують на те, що більшість учнів контрольних (40,6%) та експериментальних (40,2%) груп проявили середній рівень здатності до

оцінювання художньо-естетичних, функціональних властивостей спроектованих декоративно-ужиткових виробів та реалізації власних індивідуальних можливостей. Ці старшокласники успішно впоралися з графічними завданнями на проектування орнаментальної композиції, кольорової гами виробів, здійснюючи свій вибір із варіантів, запропонованих у тестових питаннях.

Трохи менше п'ятої частини старшокласників проявили початковий рівень готовності наводити приклади, встановлювати взаємозв'язки в оцінюванні естетичних та функціональних властивостей об'єктів проектування, власних можливостей до подальшої професійної освіти та майбутнього працевлаштування. Ці учні проявили уміння щодо визначення типів професій, що користуються попитом на ринку праці.

Достатній рівень готовності старшокласників логічно обґрунтовувати рішення з оцінювання художньо-естетичних та функціональних властивостей об'єктів проектування, власних можливостей до подальшої професійної освіти та майбутнього працевлаштування на підставі виявлення суттєвих ознак і взаємозв'язків між ними було відзначено у однієї четвертої учнів старших класів, які успішно виконали розрахункові тестові завдання з обґрунтування декоративно-ужиткових властивостей спроектованих виробів.

Незначна кількість старшокласників (15,5% експериментальних і 16,8% контрольних груп) проявили здатність обґрунтовувати рішення з проектування, декоративно-прикладної творчості, регіональних її основ, використання власних здібностей та інтерпретації вимог майбутньої професії в межах складніших видів трудової діяльності. Правильно виконуючи завдання на естетичне опанування дійсності [43], ці учні старшої школи успішно виявляли дефекти у спроектованих ними виробах та вказували дієві способи їхнього попередження та усунення.

Виконання другого напряму констатувального педагогічного експерименту передбачало діагностику сформованості у старшокласників ключових компетентностей за трьома показниками: опанування

мисленневими діями в оцінних судженнях (абстрагування, аналіз, узагальнення, порівняння, класифікація, формулювання висновків); творчої спрямованості навчання декоративно-ужитковому мистецтву (готовність до висунення гіпотез, здатність до розв'язування проблемних завдань); реалізації власного самовираження через цінності та трудові традиції української культури. Оцінювання ключових компетентностей учнів за кожним із цих показників проводилося засобами перевірених освітньою практикою методик та педагогічними спостереженнями за декоративно-прикладною творчістю учнів на уроках технологій.

Сформованість у старшокласників ключової компетентності за показником опанування мисленневими діями в оцінних судженнях здійснювалося за методиками діагностування здатності учнів до аналізу та синтезу (тест «Складні аналогії»), здійснення порівнянь (методика «Виділення суттєвих ознак») [229, с. 185], класифікації (тест «Виключення понять» [140, с. 361–362], формулювання узагальнень та висновків (субтест «Узагальнення» [140, с. 318–319]). Також для цього було застосовано авторську тестову методику для діагностики ключових компетентностей (див. додаток Ф.2, завдання 1, 4, 7 та 10) у поєднанні з результатами спостережень за декоративно-прикладною творчістю старшокласників на уроках технологій.

За результатами тестувань було визначено узагальнені показники рівнів сформованості у старшокласників ключових компетентностей цього виду, які представлено в таблиці 3.5.

Чисельність старшокласників, які володіють мисленневими діями в оцінних судженнях на високому рівні склала біля 10% із різницею цього показника в експериментальних та контрольних групах у 0,6%. Ці здобувачі успішно впоралися із завданням щодо обґрунтованого вибору (з раніше вивчених) способів виготовлення спроектованих виробів.

На достатньому рівні було виявлено готовність у 16,5% учнів експериментальних та у 16,8% старшокласників контрольних груп до розробки стратегій використання набутих умінь у навчанні декоративно-

Таблиця 3.5

Рівень сформованості ключових компетентностей за показником володіння старшокласниками мисленнєвими діями в оцінних судженнях

Рівні сформованості	Показники	Контрольні групи		Експериментальні групи	
		Абс.	%	Абс.	%
Початковий	Здатність сприймати, розібратися, формулювати оцінні судження під час обговорення проектних завдань із декоративно-прикладної творчості.	20	19,8	21	21,6
Середній	Досконале володіння декоративно-прикладною творчою проектною діяльністю, здатність її розвивати, створюючи комфортні умови для інших учасників освітнього процесу.	53	52,5	50	51,6
Достатній	Готовність до розробки стратегій використання набутих умінь у навчанні декоративно-прикладної творчості та у повсякденному житті.	17	16,8	16	16,5
Високий	Здатність до аргументації та відстоювання своєї точки зору під час оцінювання прийнятих рішень у декоративно-прикладній творчості.	11	10,9	10	10,3
Всього		101	100	97	100

розробки стратегій використання набутих умінь у навчанні декоративно-прикладної творчості та у повсякденному житті. Ці учні з достатньою повнотою та правильно визначали послідовність проектування та виготовлення вишитих та килимових виробів. Невисокий відсоток таких учнів пояснюємо тим, що традиційно вчителі технологій часто видають учням підготовлені ними заздалегідь інструкційні картки, не залучаючи їх до самостійного планування послідовності виготовлення виробів.

Правильно виконавши тестові завдання з визначення різновидів вишитих та килимових виробів за їхніми наочними зображеннями, половина старшокласників проявила володіння мисленнєвими діями в оцінних судженнях на середньому рівні досконалості в декоративно-прикладній творчості у проектній діяльності, здатністю її розвивати, створюючи комфортні умови для інших учасників освітнього процесу.

Одна п'ята частина старшокласників контрольних та експериментальних груп опанували мисленнєвими діями в оцінних судженнях лише на початковому рівні, виявивши здатність сприймати, розібратися, формулювати оцінні судження під час обговорення проєктних завдань із декоративно-прикладної творчості. Ці учні правильно виконали завдання на визначення серед ряду запропонованих, проєктованих ними виробів.

Здійснений констатувальний експеримент показав недостатню результативність традиційного навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості на уроках технологій у опануванні мисленнєвими діями в оцінних судженнях. Навіть у більшості учнів із доброю успішністю в навчанні технологій сформованість умінь робити узагальнення, висновки та класифікувати була виявлена на недостатньому рівні.

Сформованість ключових компетентностей старшокласників з творчої спрямованості навчання декоративно-ужитковому мистецтву (готовність до висунення гіпотез, здатність до розв'язування проблемних завдань) було визначено тестовим опитуванням (див. додаток Ф.2, завдання 2,5,8,11) та шляхом спостережень за роботою учнів на уроках, бесід із учнями та вчителями [58, с.140]. Представлені в таблиці 3.6 результати цих діагностичних заходів вказують, що майже 30% старшокласників проявили початковий рівень сформованості творчої спрямованості навчання декоративно-ужитковому мистецтву, продемонструвавши здатність наводити приклади, встановлювати взаємозв'язки у ситуаціях проєктно-технологічної діяльності, якою забезпечується її творча спрямованість. Ці старшокласники на виконавському рівні зуміли правильно вибрати чинники впливу на композицію, орнаментику та колористику проєктованих виробів.

Вміння формулювати, висувати гіпотези та розв'язувати проблеми з декоративно-прикладної творчості, на середньому рівні її сформованості, було виявлено у 42,2% старшокласників експериментальних та 41,6% контрольних класів, які під час проєктування та виготовлення килимових та вишитих виробів за запропонованими зразками-аналогами та із зовнішньою мотивацією

Таблиця 3.6

Рівень сформованості ключової компетентності за показником творчої спрямованості навчання декоративно-ужитковому мистецтву (готовність до висунення гіпотез, здатність до розв'язування проблемних завдань)

Рівні сформованості	Показники	Контрольні групи		Експериментальні групи	
		Абс.	%	Абс.	%
Початковий	Здатність наводити приклади, встановлювати взаємозв'язки у ситуаціях проектно-технологічної діяльності, якою забезпечується творча спрямованість декоративно-прикладної діяльності.	30	29,7	31	32,0
Середній	Вміння виявляти, висувати гіпотези та розв'язувати проблеми з декоративно-прикладної творчості.	41	41,6	41	42,2
Достатній	Готовність приймати обґрунтовані рішення під час висунення гіпотез та в ході розв'язування завдань із декоративно-прикладної творчості	21	20,8	18	18,6
Високий	Здатність займати лідерські позиції засобами творчої декоративно-прикладної діяльності	8	7,9	7	7,2
Всього		101	100	97	100

вчителя технологій активно висували пропозиції з вибору із запропонованих матеріалів тих, що необхідні для виготовлення виробів.

Вміння приймати обґрунтовані рішення під час висунення гіпотез та в ході розв'язування завдань із декоративно-прикладної творчості було виявлено у майже п'ятій частини старшокласників, які керуючись внутрішніми мотивами декоративно-прикладної творчості, успішно приймали рішення з проектування та виготовлення вишитих та килимових виробів.

Високий рівень творчої спрямованості навчання декоративно-ужитковому мистецтву було виявлено у 7,2% учнів експериментальних та 7,9% контрольних груп, якими було проявлено здатність займати лідерські позиції засобами творчої декоративно-прикладної діяльності в ході обґрунтованого прийняття рішень із застосування певних видів текстильних матеріалів для виготовлення вишитих та килимових виробів.

Переважання у старшокласників середнього та початкового рівнів творчої спрямованості навчання декоративно-ужитковому мистецтву нами пояснюється частою суто виконавською спрямованістю творчих проєктів із виготовлення вишитих та килимових виробів, виконання яких забезпечено покроковими інструкціями вчителів, що суттєво обмежує мисленнєву діяльність здобувачів.

З метою оцінювання сформованості ключових компетентностей учнів, за ознакою реалізації власного самовираження через цінності та трудові традиції української культури, нами було проведене тестове опитування учнів (див. додаток Ф.2, питання 3, 6, 9, 12) у поєднанні з результатами спостережень за навчанням старшокласників декоративно-прикладній творчості на уроках технологій. Представлені в таблиці 3.7 результати дослідження засвідчили, що четверта частина учнів виявила початковий рівень сформованості здатності до реалізації власного самовираження через цінності та трудові традиції української культури шляхом набуття та відтворення фрагментарних трудових знань, умінь та фактів із декоративно-прикладної творчості.

Під час визначення правильної послідовності операцій з виготовлення вишитих та килимових виробів, майже половина всіх старшокласників показали готовність до реалізації власного самовираження через цінності та трудові традиції української культури у знайомих ситуаціях декоративно-прикладної діяльності за зразком.

Стійкі вияви власного самовираження через цінності та трудові традиції української культури та логічне обґрунтування прийнятих рішень під час виконання стандартних навчальних завдань із декоративно-прикладної творчості було нами відзначено у 16,5% учнів експериментальних та 17,8% контрольних груп, які успішно виконали завдання з виявлення помилок у виготовленні вишитих та килимових виробів.

Водночас, високий рівень прояву власного самовираження через цінності та трудові традиції української культури шляхом перенесення набутих знань і вмінь у нові, незнайомі ситуації декоративно-прикладної

Таблиця 3.7

Рівень сформованості ключової компетентності за показником реалізації власного самовираження через цінності та трудові традиції української культури

Рівні сформованості	Показники	Контрольні групи		Експериментальні групи	
		Абс.	%	Абс.	%
Початковий	Реалізує власне самовираження через цінності та трудові традиції української культури шляхом набуття та відтворення фрагментарних трудових знань, умінь та фактів з декоративно-прикладної творчості.	27	26,7	25	25,8
Середній	Власне самовираження проявляється через цінності та трудові традиції української культури у знайомих ситуаціях декоративно-прикладної діяльності за зразком	48	47,6	49	50,5
Достатній	Вияви власного самовираження через цінності та трудові традиції української культури та логічного обґрунтування прийнятих рішень під час виконання стандартних навчальних завдань із декоративно-прикладної творчості	18	17,8	16	16,5
Високий	Вияви власного самовираження через цінності та трудові традиції української культури шляхом перенесення набутих знань і умінь у нові, незнайомі ситуації декоративно-прикладної творчості	8	7,9	7	7,2
Всього		101	100	97	100

творчості було відзначено лише у 7,2–7,9% старшокласників, які правильно та повно виконали завдання з обґрунтування способів попередження та усунення дефектів, що можуть виникати у ході проєктування та виготовлення вишитих та килимових виробів.

Значна частина (74,3–76,3%) старшокласників із середнім та початковим рівнями сформованості власного самовираження через цінності та трудові традиції української культури вказує, здебільшого, на виконавську спрямованість навчання учнів виготовленню виробів декоративно-ужиткового мистецтва, коли старшокласники працюють під безпосереднім керівництвом

учителя технологій, часто виявляючи пасивність та низьку самостійність в роботі.

Результати сформованості ключових та предметних компетентностей старшокласників на етапі констатувального експерименту представлено у таблиці 3.8, яка вказує на те, що середні значення рівнів сформованості ключових компетентностей є суттєво схожими за рівнем сформованості предметних компетентностей (див. додатки III і IV). Це є свідченням того, що формуванню ключових компетентностей на уроках технологій приділяється належна увага під час вивчення всіх змістових модулів.

Відсутність істотних розбіжностей у рівнях сформованості в учнів контрольних та експериментальних класів ключових та предметних компетентностей є ознакою правильності та практичного підтвердження об'єктивності обґрунтованих нами показників їхньої сформованості.

3.2. Програма та результати формувального етапу дослідно-експериментальної роботи

Структурно-функціональну схему методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства було розроблено та спроектовано за результатами констатувального експерименту. Дослідно-експериментальну перевірку її ефективності проведено у 2022–2024 роках.

Дослідження впливу складових компонентів теоретичної схеми моделі методики навчання декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства на сформованість у старшокласників ключових та предметних компетентностей включало розв'язання ряду дослідницьких завдань: перевірити дієвість педагогічних умов формування ключових та предметних компетентностей у старшокласників у процесі навчання декоративно-прикладної творчості;

Таблиця 3.8

Результати оцінювання рівнів сформованості ключових і предметних компетентностей старшокласників на етапі констатувального експерименту

Компетентності	Показники	Групи	Рівень сформованості								
			Високий		Достатній		Середній		Початковий		
			Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%	
Предметні	Усвідомлення теоретичних засад та регіональних основ декоративно-прикладної творчості	Контр.	9	8,9	18	17,8	44	43,6	30	29,7	
		Експ.	8	8,2	15	15,5	44	45,4	30	30,9	
	Використання в проектно-технологічній діяльності з декоративно-прикладної творчості методів творчого пошуку ідей, сучасних інноваційних та традиційних технологій	Контр.	13	12,9	25	24,8	40	39,5	23	22,8	
		Експ.	12	12,4	25	25,8	37	38,1	23	23,7	
	Ціннісне ставлення до декоративно-прикладної творчості під час проектно-технологічної діяльності	Контр.	17	16,8	26	25,7	37	36,8	21	20,8	
		Експ.	15	15,5	24	24,7	36	37	22	22,8	
	Оцінювання художньо-естетичних, функціональних властивостей спроектованих декоративно-ужиткових виробів	Контр.	17	16,8	25	24,8	41	40,6	18	17,8	
		Експ.	15	15,5	25	25,8	39	40,2	18	18,5	
	Середні значення	Контр.	14	13,9	24	23,3	40	40,0	23	22,8	
		Експ.	13	12,9	22	23,0	39	40,1	23	24,0	
	Ключові	Володіння мисленнєвими діями в оцінних судженнях	Контр.	11	10,9	17	16,8	53	52,5	20	19,9
			Експ.	10	10,3	16	16,5	50	51,6	21	21,6
Творча спрямованість навчання декоративно-ужитковому мистецтву		Контр.	8	7,9	21	20,8	41	41,6	30	29,7	
		Експ.	7	7,2	18	18,6	41	42,2	31	32,0	
Власне самовираження через цінності та трудові традиції української культури		Контр.	8	7,9	18	17,8	48	47,6	27	26,7	
		Експ.	7	7,2	16	16,5	49	50,5	25	25,8	
Середні значення		Контр.	9	8,9	19	18,5	47	47,2	26	25,4	
		Експ.	8	8,2	17	17,2	46	48,1	26	26,5	

- дослідити ефективність організаційно-методичного супроводу навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості;
- розробити зміст методичних рекомендацій з навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства для підготовки вчителів технологій до їхнього впровадження до змісту роботи методичних об'єднань учителів цього фаху;
- здійснити поетапне впровадження структурно-функціональної схеми методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства в освітню практику ЗЗСО;
- провести діагностику ключових та предметних компетентностей старшокласників за показниками їхньої сформованості під час формувального експерименту;
- здійснити в ході контрольного педагогічного експерименту кількісно-якісний аналіз, систематизацію та узагальнення результатів проведеної дослідно-експериментальної роботи.

В ході формувального та контрольного етапів педагогічного експерименту були використані емпіричні обсерваційні активні та пасивні спостереження, діагностичні опитування, інтерв'ю та бесіди; експертне прогностичне оцінювання, метод узагальнення незалежних характеристик; методи математичної статистичної для обробки даних масової перевірки ефективності педагогічних новацій [170, с. 9]. Шляхом порівняння результатів формувального та констатувального етапів дослідно-експериментальної роботи було визначено її ефективність за розбіжностями у рівнях сформованості ключових та предметних компетентностей старшокласників контрольних та експериментальних груп [301, с. 39].

Аналітична та статистична обробка отриманих результатів педагогічного експерименту включала використання методів реєстрації, обчислення середніх арифметичних значень показників сформованості в учнів компетентностей, визначення суттєвості розбіжностей у їхній сформованості

за критерієм згоди Пірсона. Застосування графічних діаграм забезпечило наочну презентацію та інтерпретацію отриманих результатів дослідження.

Об'єктивність проведення дослідження обумовлена репрезентативністю кількісної вибірки старшокласників для участі у формуальному та контрольному педагогічному експериментах, якими було охоплено 185 учнів 10–11 класів сільських та міських ЗЗСО. Згідно таблиці достатньо великих чисел [58, с. 187] така кількісна вибірка сприяла забезпеченню достовірності одержаних експериментальних даних із припустимою похибкою 10,05 та імовірністю 0,95.

Відмінність традиційного підходу до формування у старшокласників ключових та предметних компетентностей була забезпечена експериментальним чинником у формі структурно-функціональної схеми методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства. Поетапне формування в учнів компонентного складу ключових та предметних компетентностей нами здійснювалося за концептуальними засадами компетентнісного, особистісно орієнтованого, інтегративного, діяльнісного та системного методологічних підходів у навчанні декоративно-прикладній творчості засобами вишивки та килимарства на лабораторних та практичних заняттях, у виставковій діяльності, позакласній, позаурочній та позашкільній роботі з декоративно-ужиткового мистецтва.

З метою формування у старшокласників ключових та предметних компетентностей у 2022-2024 роках було впроваджено дослідну структурно-функціональну схему методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства за такими етапами: вивчення історії становлення, розвитку вітчизняної вишивки та килимарства; ознайомлення з матеріалами, інструментами та обладнанням; створення ескізу орнаментальної композиції виробу; навчання здійсненню підготовчих робіт; виконанню технік вишивкарства та килимарства для втілення задуму на полотні; опорядження та оздоблення виробів.

Щосеместрове порівняння сформованості у старшокласників контрольних та експериментальних груп ключових та предметних компетентностей сприяло визначенню ефективності розробленої та обґрунтованої структурно-функціональної схеми методики навчання декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства. Дослідно-експериментальна робота проводилась в умовах адаптації до природної організації навчання старшокласників технологій в експериментальних ЗЗСО.

Організацію навчання старшокласників експериментальних та контрольних груп декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства здійснювали вчителі технологій експериментальних шкіл, ретельне дотримання якими вимог запропонованої нами методики сприяло отриманню об'єктивних дослідно-експериментальних даних. Педагогам систематично надавалися консультативно-методичні настанови з особливостей проведення педагогічного експерименту, облікової та аналітичної діяльності стосовно результатів сформованості у старшокласників предметних та ключових компетентностей на уроках технологій під час навчання декоративно-прикладній творчості за запропонованими нами авторським показниками та існуючими в сучасній шкільній освіті рівнями навчальних досягнень учнів.

Ефективність обґрунтованої структурно-функціональної схеми методики навчання декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства визначалась порівнянням рівнів сформованості у старшокласників контрольних та експериментальних груп ключових (за показниками володіння мисленнєвими діями в оцінних судженнях; творчої спрямованості навчання декоративно-прикладній творчості; самостійності у реалізації власного самовираження через цінності та трудові традиції української культури) та предметних (за ознаками усвідомлення теоретичних основ декоративно-прикладної творчості; готовності до використання методів творчого пошуку ідей, технологій реалізації творчих проєктів; вияву ціннісних

ставлень до декоративно-прикладної творчості; здатності оцінювати естетико-функціональні властивості виробів) компетентностей.

Організація навчання декоративно-прикладній творчості в контрольних групах проводилася за традиційною методикою, що полягала у фронтальному опануванні єдиних для всіх старшокласників знань та вмінь із модулю «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчальної програми «Технології» [263] для 10–11 класів за розробленими вчителями методичними вказівками на засадах репродуктивних та пояснювально-ілюстративних методів навчання технологій [192].

Навчання декоративно-прикладній творчості на уроках технологій в експериментальних групах проводилося за спеціально складеними методичними рекомендаціями [107], якими були визначені методичні особливості формування у старшокласників предметних та ключових компетентностей за рекомендаціями з проектування та виготовлення вишитих та килимових виробів, здійснення діагностики навчальних досягнень учнів, реалізації педагогічних умов, етапів, методів і форм організації навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості.

На першому етапі навчання декоративно-прикладній творчості учні знайомилися з історією становлення та розвитку вітчизняної вишивки та килимарства, творчістю майстрів народної творчості України та інших народів. На засадах вшанування традицій свого народу учні формулювали тему та завдання проекту, здійснювали пошук зразків-аналогів виробів для власної розробки.

В ході другого етапу відбувалось ознайомлення з матеріалами, інструментами та обладнанням для вишивки та килимарства. Старшокласники здійснювали обґрунтування та відбір матеріалів, пристосувань і інструментів для виготовлення проєктованого виробу. Здійснювався розрахунок кількості та вартість необхідних матеріалів.

Третій етап передбачав навчання старшокласників створенню ескізу орнаментальної композиції виробу на основі усвідомлення необхідності

збереження автентичних зв'язків поколінь, народних традицій, опанування значеннями символів, традиціями у використанні кольорової гами, притаманними вишивці та килимарству. Учні застосовували раніше опановані ними методи проєктування для конструювання форми та композиції проєктованого ними виробу декоративно-ужиткового призначення.

На четвертому етапі, після ознайомлення з технологічними чинниками, які впливають на якість виготовлення виробів, учні навчалися підбору та обґрунтуванню технологій для реалізації проєктного завдання, здійсненню підготовчих робіт із вишивки та килимарства.

П'ятий етап передбачав виконання старшокласниками технік вишивки та килимарства для втілення задуму проєкту на полотні з додержанням народних традицій у формотворенні, кольорових рішеннях та символіці.

Шостий, заключний етап навчання декоративно-прикладній творчості, був пов'язаний із опорядженням та оздобленням спроєктованого виробу, обґрунтовуючи обрані старшокласниками технології, якими забезпечується якісне виконання проєктних завдань та включав презентацію реалізованого проєкту.

На кожному з окремих етапів апробації методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства, відповідно до ступеня складності видів проєктних завдань та індивідуальних особливостей учнів старшого шкільного віку, вчителями технологій застосовувалися обґрунтовані нами в підрозділі 2.2 зміст, методи, засоби та організаційні форми навчання технологій.

Під час проведення формувального педагогічного експерименту нами здійснювалися спостереження за процесом та результатами декоративно-прикладної творчості старшокласників із реєстрацією динаміки змін у сформованості показників ключових та предметних компетентностей.

Контрольне діагностування сформованості предметних компетентностей відзначило краще усвідомлення учнями експериментальних груп, порівняно з учнями контрольних груп, теоретичних засад та

регіональних основ декоративно-прикладної творчості, розуміння вимог майбутньої професії та власних нахилів і здібностей, ефективнішу підготовленість до використання в проєктно-технологічній діяльності з декоративно-прикладної творчості методів творчого пошуку ідей, сучасних інноваційних та традиційних технологій обробки природних матеріалів для практичної реалізації творчих проєктів, здатність до аналізу особливостей професій на ринку праці, якісно вищі вияви ціннісного ставлення до декоративно-прикладної творчості під час проєктно-технологічної діяльності, до вибору майбутньої професії в ході реалізації індивідуальної освітньої траєкторії навчання технологіям та кращу підготовленість до оцінювання художньо-естетичних, функціональних властивостей спроектованих декоративно-ужиткових виробів та індивідуальних можливостей щодо майбутнього вибору професії, здобуття професійної освіти та потенційного працевлаштування. На це вказують наведені в таблиці 3.9 результати формульовального педагогічного експерименту.

Результати формульовального педагогічного експерименту вказують на те, що кількість учнів на початковому рівні сформованості предметних компетентностей у середньому зменшилась на 9,9% (усвідомлення теоретичних засад декоративно-прикладної творчості – на 13,1%, готовність до використання методів творчого пошуку ідей – на 10,3%, ціннісне ставлення до декоративно-прикладної творчості – на 9,9%, здатність до оцінювання декоративно-ужиткових виробів ідей – на 6,3%). Відбулося також скорочення на 10,0% кількості старшокласників із середнім рівнем та збільшення на 10,3% з достатнім рівнем сформованості предметних компетентностей (відповідно, усвідомлення теоретичних засад декоративно-прикладної творчості – на 6,9% та 9,7%, готовність до використання методів творчого пошуку ідей – на 11,7% та 10,5%, ціннісне ставлення до декоративно-прикладної творчості – на 10,3% та 10,4%, здатність до оцінювання декоративно-ужиткових виробів ідей – на 11,3% та 10,8%). Позитивною була відзначена динаміка змін високого рівня вияву предметних компетентностей (усвідомлення теоретичних засад

Таблиця 3.9

Сформованість предметних компетентностей учнів
10–11 експериментальних і контрольних класів

Рівень Показники	Контрольний експеримент у контрольних групах (%)				Формувальний експеримент в експериментальних групах (%)			
	Високий	Достатній	Середній	Початковий	Високий	Достатній	Середній	Початковий
1. Усвідомлення теоретичних засад та регіональних основ декоративно-прикладної творчості, розуміння вимог майбутньої професії та власних нахилів і здібностей	9,5	18,6	44,2	27,7	19,8	28,3	37,3	14,6
2. Готовність до використання в проектно-технологічній діяльності з декоративно-прикладної творчості методів творчого пошуку ідей, сучасних інноваційних та традиційних технологій обробки природних матеріалів для практичної реалізації творчих проектів, здатність до аналізу особливостей професій на ринку праці.	13,3	25,6	40,0	21,1	24,8	36,1	28,3	10,8
3. Вияви ціннісного ставлення до декоративно-прикладної творчості під час проектно-технологічної діяльності, до вибору майбутньої професії в ході реалізації індивідуальної освітньої траєкторії навчання технологіям.	17,1	26,2	36,8	19,9	26,9	36,6	26,5	10,1
4. Здатність до оцінювання художньо-естетичних, функціональних властивостей спроектованих декоративно-ужиткових виробів та індивідуальних можливостей щодо майбутнього вибору професії, здобуття професійної освіти та потенційного працевлаштування.	17,3	25,5	41,1	16,1	24,1	36,3	27,8	11,8
Середнє значення	14,3	24,0	40,5	21,2	23,9	34,3	30,0	11,8

декоративно-прикладної творчості – на 10,3%, готовність до використання методів творчого пошуку ідей – на 11,5%, ціннісне ставлення до декоративно-прикладної творчості – на 9,8%, здатність до оцінювання декоративно-ужиткових виробів ідей – на 6,8%).

Як показують дані таблиці 3.10 та рисунку 3.1, за розподілом рівнів вияву предметних компетентностей позитивно-динамічним було зростання їхньої сформованості у старшокласників експериментальних груп, порівняно з контрольними групами. Відбулося дієве зменшення чисельності учнів експериментальних груп із початковим (на 9,9%), середнім (на 10,0%) та суттєво зросла кількість старшокласників із достатнім (на 10,3%) та високим (на 9,6%) рівнями вияву предметних компетентностей.

Діагностування рівнів вияву предметних компетентностей, представлене у таблиці 3.10 та на рисунку 3.1, вказує на суттєво вищі кількісні та якісні результати учнів експериментальних груп, ніж в учнів контрольних груп (див. додаток Ю). Це вказує на суттєвість взаємозв'язку між

Таблиця 3.10

Динаміка сформованості предметних компетентностей старшокласників за результатами педагогічного експерименту

Рівень Класи	Констатувальний експеримент (%)				Формувальний і контрольний експерименти (%)			
	Високий	Достатній	Середній	Початковий	Високий	Достатній	Середній	Початковий
Контр. гр.	13,9	23,3	40,0	22,8	14,3	24,0	40,5	21,2
Експ. гр.	12,9	23,0	40,1	24,0	23,9	34,3	30,5	11,3

запровадженою методикою навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства та рівнями вияву предметних компетентностей у старшокласників експериментальних груп.

Далі представимо результати формувального педагогічного експерименту щодо динаміки змін у виявах старшокласниками ключових компетентностей. Перевірка їхньої сформованості за трьома показниками

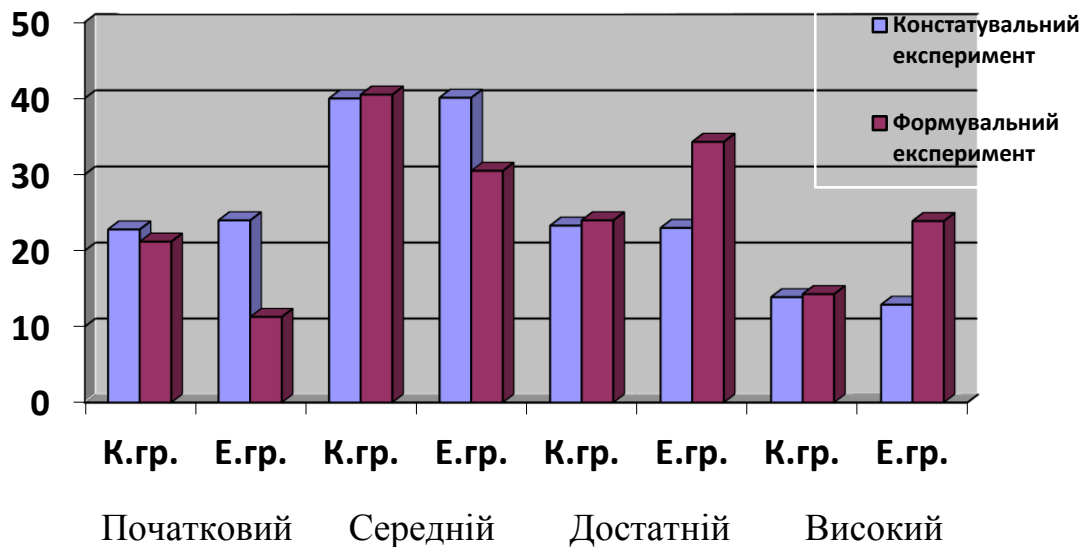

Рис. 3.1. Діаграма розподілу рівнів сформованості предметних компетентностей старшокласників контрольних та експериментальних груп засвідчила краще опанування старшокласниками експериментальних груп, порівняно з контрольними, мисленнєвими діями в оцінних судженнях (абстрагування, аналіз, узагальнення, порівняння, класифікація, формулювання висновків), творчою спрямованістю навчання декоративно-прикладній творчості (готовність до висунення гіпотез, здатність до розв'язування проблемних завдань), самостійністю в реалізації власного самовираження через цінності та трудові традиції української культури. На це вказують представлені в таблиці 3.11 результати формувального педагогічного експерименту.

За результатами формувального педагогічного експерименту кількість старшокласників експериментальних груп, які виявили початковий рівень сформованості ключових компетентностей, у середньому скоротилася на 10,8% (володіння мисленнєвими діями в оцінних судженнях – на 10,3%, творча спрямованість навчання декоративно-прикладній творчості – на 11,4%, самостійність у реалізації власного самовираження – на 10,6%). Значно скоротилася чисельність старшокласників із середнім (на 9,6%) та збільшилася їхня частка з достатнім рівнем (на 9,7%) сформованості ключових компетентностей (відповідно, володіння мисленнєвими діями в оцінних

Таблиця 3.11

Сформованість ключових компетентностей старшокласників
експериментальних і контрольних класів

Рівень Показники	Контрольний експеримент у контрольних групах(%)				Формувальний експеримент в експериментальних групах(%)			
	Високий	Достатній	Середній	Початковий	Високий	Достатній	Середній	Початковий
Володіння мисленнєвими діями в оцінних судженнях (абстрагування, аналіз, узагальнення, порівняння, класифікація, формулювання висновків)	11,1	17,3	53,9	17,7	23,2	29,8	39,6	7,4
Творча спрямованість навчання декоративно-прикладній творчості (готовність до висунення гіпотез, здатність до розв'язування проблемних завдань)	8,2	21,7	42,4	27,7	18,9	31,1	33,7	16,3
Самостійність у реалізації власного самовираження через цінності та трудові традиції української культури	8,3	18,3	48,7	24,7	15,2	28,0	42,7	14,1
Середнє значення	9,2	19,1	48,3	23,4	19,1	29,6	38,7	12,6

судженнях – на 14,3% та 12,5%, творча спрямованість навчання декоративно-прикладній творчості – на 8,7% та 9,4%, самостійність у реалізації власного самовираження – на 6,0% та 9,7%). Дієвими були позитивно-динамічні зміни сформованості ключових компетентностей на високому рівні (+9,9%) (володіння мисленнєвими діями в оцінних судженнях – на 12,1%, творча спрямованість навчання декоративно-прикладній творчості – на 10,7%, самостійність у реалізації власного самовираження – на 6,9%).

У таблиці 3.12 та на діаграмі рисунку 3.2 представлено динаміку змін за результатами формувального експерименту у виявах ключових компетентностей старшокласників експериментальних та контрольних груп.

За даними діаграми, представленими на рисунку 3.2, чисельність

Таблиця 3.12

Динаміка сформованості ключових компетентностей старшокласників

Рівень Групи	Констатувальний експеримент (%)				Формувальний експеримент (%)			
	Високий	Достатній	Середній	Початковий	Високий	Достатній	Середній	Початковий
Контр. гр.	8,9	18,5	47,2	25,4	9,2	19,1	48,3	23,4
Експ. гр.	8,2	17,2	48,1	26,5	19,1	29,6	38,7	12,6

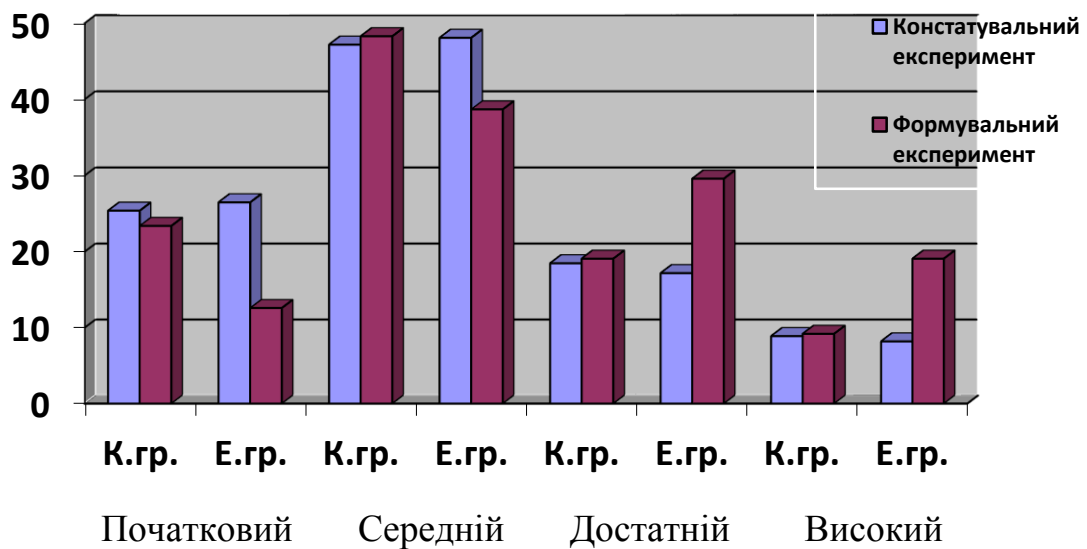

Рис. 3.2. Діаграма розподілу рівнів сформованості ключових компетентностей старшокласників експериментальних та контрольних класів. старшокласників експериментальних груп із початковим та середнім рівнем ключових компетентностей зменшилася, відповідно на 13,9% та 9,4%. Внаслідок цього відбулося суттєве збільшення показників достатнього (+12,4%) та високого (+10,9%) рівнів сформованості ключових компетентностей. Як бачимо, відбулося більше, ніж у двічі зростання високого рівня сформованості ключових компетентностей. У контрольних групах подібне збільшення сталося лише на 0,3%.

Одержані результати формувального експерименту вказують на дієву ефективність спроектованої нами методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства. Результати оцінювання сформованості у старшокласників ключових

компетентностей, представлені на рисунку 3.2 та в таблиці 3.12, вказують на суттєво вищу їхню сформованість у учнів експериментальних груп, порівняно з контрольними групами (див. додаток Я). Це є ознакою дієвості взаємозалежності між запровадженою методикою навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства та рівнями сформованості ключових компетентностей у старшокласників експериментальних груп.

Несуттєве зростання рівнів сформованості ключових компетентностей старшокласників контрольних груп нами пояснюється формуванням пізнавальних інтересів, віковим розвитком учнів та ін.

Визначаючи інтегральним показником результативності спроектованої нами методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства сформованість ключових та предметних компетентностей, далі відстежимо за даними таблиці 3.13 динаміку змін у старшокласників компетентностей цих двох видів

Таблиця 3.13

Порівняльна характеристика рівнів сформованості ключових та предметних компетентностей старшокласників експериментальних та контрольних класів

Види компетентностей	Рівень Групи	Констатувальний експеримент, %				Формувальний експеримент, %			
		Високий	Достатній	Середній	Початковий	Високий	Достатній	Середній	Початковий
Предметні	Контр.	13,9	23,3	40,0	22,8	14,3	24,0	40,5	21,2
	Експ.	12,9	23,0	40,1	24,0	23,9	34,3	30,5	11,3
Ключові	Контр.	8,9	18,5	47,2	25,4	9,2	19,1	48,3	23,4
	Експ.	8,2	17,2	48,1	26,5	19,1	29,6	38,7	12,6
Середні значення	Контр.	11,4	20,9	43,6	24,1	12,8	21,6	44,3	22,3
	Експ.	10,6	20,1	44,0	25,3	21,5	32,0	34,5	12,0

Ефективність розробленої методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства обумовлена зростанням на 10,9% чисельності старшокласників

експериментальних груп з високим рівнем вияву ключових та предметних компетентностей, у порівнянні з констатувальним експериментом. Водночас констатовано зменшення на 13,3% кількості учнів із початковим рівнем сформованості цих компетентностей. Результати формувального експерименту вказують на дієве зростання кількості старшокласників із достатнім (з 20,1% до 32,0%) та суттєве зменшення (з 44,0% до 34,5%) чисельності учнів експериментальних груп на середньому рівні вияву ключових та предметних компетентностей.

Як видно з таблиці 3.13, у контрольних групах, де в ході формувального експерименту використовувалися традиційні методики навчання декоративно-прикладній творчості, нами констатовано несуттєві зміни в перерозподілі між рівнями вияву предметних та ключових компетентностей у межах від 1,8% – на початковому рівні до 0,7% – на середньому рівні їхньої сформованості. На високому та достатньому рівнях позитивна динаміка змін відбулася лише в межах 0,4–07%.

Для визначення ступеня істотності відмінностей між рівнями сформованості ключових та предметних компетентностей старшокласників контрольних та експериментальних груп по завершенні формувального експерименту, було здійснено перевірку прийнятності одного з двох припущень:

– H_0 : відмінності у рівнях сформованості компетентностей старшокласників контрольних та експериментальних груп є недостатньо значущими;

– H_1 : розбіжності рівнів сформованості компетентностей старшокласників експериментальних та контрольних груп є суттєво значущими.

Представлена у таблиці 3.14 перевірка, за критерієм Пірсона, показує, що відповідно до трьох ступенів свободи величина $\chi^2_{крит}$ на 95% рівні вірогідності складає 7,81 [160, с. 288]. Перевищення знайденим нами в ході статистичної обробки результатів значенням χ^2_{emp} (дорівнює 19,4) табличного

Таблиця 3.14

Розрахунок $\chi^2_{emp.}$ - критерію середніх значень предметних та ключових компетентностей старшокласників контрольних та експериментальних груп по завершенні формувального експерименту

№ п/п	Рівні вияву компетентностей	Відносна оцінка середнього рівня, %		$f^r_k - f^r_y$	$(f^r_k - f^r_y)^2$	$\chi^2_{emp.} = (f^r_k - f^r_y)^2 \cdot f^r_y$
		Контрольних груп, f^r_k	Експериментальних груп, f^r_y			
1.	Високий 10-12 балів	11,8	21,5	- 9,7	94,1	4,4
2.	Достатній 7-9 балів	21,6	32,0	- 10,4	108,2	3,4
3.	Середній 4-6 балів	44,3	34,5	+9,8	96,0	2,8
4.	Початковий 1-3 бали	22,3	12,0	+9,6	106,1	8,8
	Разом	100,0	100,0	0	$\chi^2_{emp.} = 19,4$	

значення $\chi^2_{крит.}$ вказує на необхідність відхилення нульової гіпотези та визнання суттєво різними рядів оцінок рівнів сформованості предметних та ключових компетентностей учнів контрольних та експериментальних груп.

Аналіз схожості оцінок рівнів сформованості предметних і ключових компетентностей вказує на суттєву відмінність у їхніх виявах у учнів контрольних груп, порівняно з експериментальними внаслідок впливу експериментальних факторів, що дає нам змогу визнати дієвість взаємозв'язку між упровадженою методикою навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства і рівнями сформованості у старшокласників предметних та ключових компетентностей.

На рисунку 3.3 проілюстровано результати формувального експерименту, які вказують на суттєвий приріст загальної компетентності старшокласників експериментальних груп, порівняно з учнями контрольних груп. Це є наслідком впровадження обґрунтованих змісту, методів,

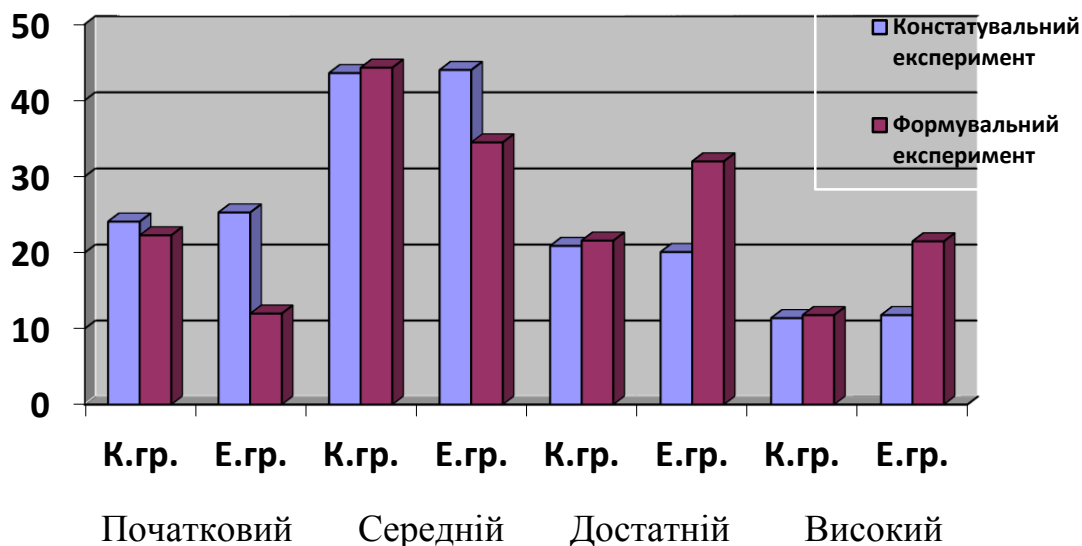

Рис. 3.3. Динаміка рівнів сформованості ключових та предметних компетентностей старшокласників експериментальних та контрольних класів.

організаційних форм та доцільності обраних засобів вишивки та килимарства для навчання старшокласників експериментальних груп декоративно-прикладної творчості. Встановлено суттєве збільшення кількості старшокласників із достатнім та високим рівнями вияву ключових та предметних компетентностей, що є ознакою ефективності їхнього поетапного формування в ході навчання учнів декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства. Ефективність спроектованої нами методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства визначається суттєвістю розбіжностей між середніми значеннями показників сформованості предметних та ключових компетентностей старшокласників контрольних та експериментальних груп.

Висновки до третього розділу

Оцінювання під час проведення констатувального експерименту сформованості у старшокласників предметних компетентностей визначило, що більшість учнів контрольних (40,0%) та експериментальних (40,1%) груп володіють ними на середньому рівні, а чисельність учнів із високим рівнем

була доволі незначною, 13,9% та 12,9%, відповідно. Це вказує на необхідність поетапного опанування старшокласниками декоративно-прикладною творчістю на уроках технологій. Проявляючи готовність до практичного застосування набутих знань і вмінь, старшокласники виявили недостатню сформованість умінь із обґрунтування, аналізу результатів прийнятих ними проєктних рішень, формулювання та прогнозування результатів проєктної діяльності, відповідального ставлення до декоративно-прикладної творчості у розробці та реалізації творчих проєктів із килимарства та вишивкарства.

Вимірювання сформованості у старшокласників ключових компетентностей вказує також на домінування в контрольних (47,2%) та експериментальних (48,1%) групах середнього рівня їхньої сформованості. Було виділено майже четверту частину від усіх старшокласників, тих хто володіє ключовими компетентностями на початковому рівні, що є ознакою необхідності систематичної роботи з організації декоративно-прикладної творчості учнів, спрямованої на формування та розвиток предметних та ключових компетентностей. Констатувальний експеримент виявив те, що майже одна п'ята частина всіх старшокласників характеризується недостатнім володінням мисленнєвими діями в оцінних судженнях. У проявах творчої спрямованості навчання декоративно-ужитковій творчості приблизно 30% всіх старшокласників обмежилися тільки здатністю наводити приклади, встановлювати взаємозв'язки у ситуаціях проєктно-технологічної діяльності. У проявах власного самовираження через цінності та трудові традиції української культури четверта частина всіх старшокласників обмежилася тільки набуттям та відтворенням фрагментарних трудових знань, умінь та фактів з декоративно-прикладної творчості. При цьому готовність до перенесення набутих знань і вмінь у нові, незнайомі ситуації декоративно-прикладної творчості було виявлено лише у 7,9% старшокласників контрольних та у 7,2% експериментальних класів.

Констатувальний педагогічний експеримент з виявлення рівнів сформованості предметних компетентностей дав наступні результати:

високий рівень є характерним лише для 12,9–13,9% старшокласників; достатній для 23,0–23,3%, середній – 40,0–40,1%, початковий – 22,8–24,0%. Сформованість ключових компетентностей отримала таку результативність: високий рівень проявили тільки 8,2–8,9% старшокласників, достатній – 17,2–18,5%, середній – 47,2–48,1% та початковий – 25,4–26,5%. Такі результати актуалізують необхідність підвищеної уваги до пошуку ефективних засобів навчання учнів декоративно-прикладної творчості.

Визначаючи інтегративним критерієм ефективності методики навчання декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства сформованість у старшокласників ключових та предметних компетентностей, було здійснено дослідну перевірку ефективності педагогічних умов, спроектованої методики та організаційно-методичного супроводу навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості. На результативність запропонованих експериментальних заходів вказує подвійне збільшення чисельності старшокласників експериментальних груп (з 10,6% до 21,5%) з високим рівнем вияву ключових та предметних компетентностей, за одночасного скорочення на 13,3% кількості старшокласників із прямими початкового рівня компетентностей (з 25,3% до 12,0%). Несуттєвими були, за результатами формувального експерименту, зміни в контрольних групах, де сталося зростання високого рівня вияву предметних та ключових компетентностей лише на 1,4%, а число учнів із початковим рівнем скоротилося тільки на 1,8%. Суттєві зміни, внаслідок проведення формувального педагогічного експерименту, сталися серед старшокласників експериментальних груп, які проявили середній (скорочення з 44,0% до 34,5%) та достатній (зростання з 20,1% до 32,0%) середні рівні предметних та ключових компетентностей. Водночас, серед учнів контрольних груп скорочення старшокласників із середнім рівнем відбулося в межах від 43,6% до 44,3% (+1,0%), а з достатнім рівнем збільшення було відзначено тільки від 20,9% до 21,6% (+0,7%).

Вивчення динаміки змін ключових та предметних компетентностей старшокласників, за результатами констатувального, формувального та контрольного видів експериментів, засвідчує вірогідність більш результативної їхньої сформованості у старшокласників експериментальних груп, у порівнянні з контрольними групами, завдяки впровадженню складових методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства.

Основні положення розділу 3 викладено в публікаціях автора [103], [111], [113].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Проведене дослідження з обґрунтування та розробки методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства забезпечило розв'язок таких поставлених нами завдань:

1. За результатами вивчення сучасного стану проблеми навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості у психолого-педагогічній літературі, визначено сутність, критерії, показники та рівні навчальних досягнень учнів у творчості цього виду.

Проблема вдосконалення методики навчання старшокласників окремими видами декоративно-прикладної творчості, в контексті оновлення технологічної освітньої галузі Нової української школи, актуалізує розробку багатоваріантних методик навчання декоративно-прикладної творчості, які враховуватимуть індивідуальні освітні запити учнів, що суттєво впливатиме на зміст та структуру сучасної технологічної освіти в старшій школі, спрямовуючи її на індивідуалізацію освітніх траєкторій учнів.

Вивчення напрацювань науковців технологічної освітньої галузі доводить, що методику навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості можна розглядати як галузь педагогічної науки, що вивчає загальні та спеціальні (фахові) особливості завдань, змісту, методів, форм організації та засобів навчання проектуванню та виготовленню виробів декоративно-ужиткового призначення, спрямовані на задоволення природного потягу учнівської молоді до художньо-творчої діяльності, виховання емоційного сприйняття, фантазії та уяви засобами розкриття пластичних можливостей різних природних матеріалів під час виготовлення декоративно-ужиткових виробів.

Враховуючи, що найбільш традиційними в історичному плані для України є види декоративно-прикладної творчості, пов'язані з вишивкою та килимарством, розробку методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості нами здійснено саме за цими її видами. До головних структурних складових методики навчання старшокласників декоративно-

прикладної творчості засобами вишивки та килимарства нами віднесені його завдання, зміст, функції, організаційні форми, методи і засоби її реалізації.

Серед критеріїв ефективності методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства нами виділені сформованість ключових та предметних компетентностей за чотирма рівнями вияву їхніх показників (початковий, середній, достатній та високий), якими обумовлюються кількісно-якісні характеристики результативності методики.

Сформованість предметних компетентностей визначається за показниками знання старшокласниками регіональних основ та ціннісних ставлень, вимог майбутньої професії, участі в проєктно-технологічній діяльності та оцінюванні спроектованих ними виробів.

Рівні сформованості ключових компетентностей виявляються у здатності учнів до мисленнєвих дій в оцінних судженнях, творчості та самовираженні через цінності української культури.

2. Обґрунтовано зміст, структуру та функції вишивки та килимарства як засобів навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості. Вишивку визначено, як один із найпоширеніших видів декоративно-прикладної творчості, що характеризується великою кількістю технік, які гармонійного поєднуються у декоративно-ужиткових виробах. Уточнено класифікаційні ознаки різновидів вишивки, конкретизовано типологію вишитих виробів та орнаментальні мотиви вишивок.

Доведено, що поруч із функціональним, докладно вивченим мистецтвознавцями значенням, традиційна вишивка володіє потужним освітнім потенціалом для трудового, морального та естетичного виховання молоді. Узагальнено традиційні підходи до ознайомлення учнів з інструментами та матеріалами для вишивки, навчання умінням виконання швів, визначено значення інструкційних карт та особливості опанування певними видами техніки вишивкарства в ході розв'язання індивідуальних та колективних проєктних завдань із виготовлення вишитих виробів.

Уточнено структуру та зміст одного з найхарактерніших видів української декоративно-ужиткового мистецтва – килимарства. Конкретизовано орнаментальні та колористичні регіональні характеристики килимових виробів, їхню класифікацію за рахівною технікою виконання та кругленням (гладкі, ворсові та ліжники). Встановлено, що традиційний зміст навчання килимарству спрямований на творче відтворення учнями індивідуальних задумів на килимовому полотні. Визначено залежність ефективності навчання учнів килимарству за проєктно-технологічною системою від правильного вибору матеріалів, відповідної їхньої підготовки, доцільного використання технік ткання, принципів створення орнаментальних композицій та кінцевої обробкою килимових виробів.

3. Розроблено та впроваджено педагогічні умови, методика й організаційно-методичний супровід навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства. На підставі вивчення результатів психолого-педагогічних досліджень та узагальнення власного досвіду було встановлено, що в процесі розробки та впровадження методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства доцільно враховувати такі педагогічні умови:

- навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості, на засадах інтеграції її складових, спрямованих на опанування учнями різними видами творчості цього виду;

- стимулювання освітньої діяльності здобувачів засобами задоволення їхніх освітніх потреб та інтересів, внутрішньою вмотивованістю, яка обумовлена сформованістю пізнавальних нахилів та здібностей учнів;

- створення в ЗЗСО освітнього середовища для навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості.

Обґрунтовано структурно-функціональну схему методики досліджуваного феномену в єдності методологічно-цільового, змістово-процесуального та оцінювально-результативного блоків. Методологічно-цільовий блок методики складають наукові засади (мета, методологічні

підходи, принципи) навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства.

Змістово-процесуальний блок визначає знаннєвий, діяльнісний та ціннісний змістові структурні компоненти навчально-пізнавальної діяльності старшокласників з декоративно-прикладної творчості, розкриває зміст предметних та ключових компетентностей, як показників початкових досягнень старшокласників із декоративно-прикладної творчості.

Процесуальний складник змістово-процесуального блоку моделі методики включає такі етапи навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства: вивчення історії становлення та розвитку вітчизняної вишивки та килимарства; ознайомлення з матеріалами, інструментами та обладнанням; створення ескізу орнаментальної композиції виробу; здійснення підготовчих робіт; виконання технік вишивкарства та килимарства для втілення задуму на полотні; опорядження та оздоблення виробу.

Визначено методи навчання декоративно-прикладній творчості засобами вишивки та килимарства: методика проектно-технологічної діяльності, наочні методи навчання, пояснення, бесіди, інформаційно-комунікаційні технології (мультимедіа, мережеві технології), навчальні вправи, інструктування, перевірка навчальних досягнень, інтерактивне навчання.

Обґрунтовані форми організації навчання декоративно-прикладній творчості: лабораторні та практичні заняття, виставкова діяльність, позакласна, позаурочна та позашкільна робота з декоративно-прикладної творчості.

З метою навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості підібрані ряд його засобів: інструменти, конструкційні матеріали, технологічне оснащення, пристосування та наочні початкові посібники у поєднанні з комп'ютерними та оргтехнічними засобами навчання.

Оцінювально-результативний блок структурно-функціональної схеми моделі визначає процес діагностики навчальних досягнень учнів із

декоративно-прикладної творчості за критеріями сформованості предметних та ключових компетентностей.

Для впровадження спроектованої методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства нами обґрунтований її організаційно-методичний супровід у вигляді навчальної програми змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» шкільного предмету «Технології» для учнів 10–11 класів та методичних рекомендацій «Методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства» для вчителів технологій, в яких розкрито розроблену методику.

4. Здійснено дослідно-експериментальну перевірку ефективності розроблених педагогічних умов, методики навчання декоративно-прикладної творчості та його організаційно-методичного супроводу засобами вишивки та килимарства за визначеними показниками – складовими ключових та предметних компетентностей. Порівняльний аналіз даних констатувального, формувального та контрольного педагогічних експериментів виявив суттєву позитивну динаміку старшокласників експериментальних груп (+10,9%) у досягненні високого рівня сформованості ключових та предметних компетентностей, порівняно з учнями контрольних груп (+1,4%). На достатньому рівні таке зростання склало, відповідно +11,9% та +0,7%. На початковому та середньому ж рівнях ця динаміка в обох групах була від'ємною, відповідно: в експериментальних групах –22,8%, а в контрольних групах лише –1,1%. Використання критерію згоди Пірсона, як методу математичної статистики, для обробки отриманих результатів педагогічного експерименту, вказує на ефективність спроектованої методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства.

Дисертація не охоплює виключно всі аспекти методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та

килимарства. Перспективними напрямками наступних наукових розробок можуть бути: дослідження наступності методики навчання учнів базової середньої та старшої школи декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства; багатоаспектна професійно-педагогічна підготовка вчителів трудового навчання та технологій до навчання учнів декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства; педагогічні технології навчання здобувачів освіти різних рівнів декоративно-прикладній творчості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абасов З. А. Технологія навчання проектної діяльності. Хімія в школі. 2009. № 6. С. 16–20.
2. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю. Київ: Знання України, 2008. 819 с.
3. Антонович Є. А. Декоративно-прикладне мистецтво: навч. посібник / Є. А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. Є. Станкевич. Львів: Світ, 1992. 270 с.
4. Антонович Є. А., Проців В. І., Свид С. П. Художні техніки у школі: навчально-методичний посібник для студентів художньо-графічних факультетів вищих навчальних закладів. Київ: ІЗМН, 1997. 312 с.
5. Ассаул В. Метод проектів у виховній роботі. *Проектна діяльність у ліцеї: компетентнісний потенціал, теорія і практика: науково-методичний посібник* / За редакцією С. М. Шевцової, І. Г. Єрмакова, О. В. Батечко, В. О. Жадька. Київ: Департамент, 2008. 520 с.
6. Бабенко О. Український гобелен – важливий компонент формування художньо-естетичного середовища. *Молодь і ринок*. 2010. № 11. С. 123–127.
7. Байбара Т. М. Процес навчання в початковій школі, його суть і структура. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/2/visnu k_2.pdf (дата звернення 08.11.2022 р.).
8. Балюк В. О. Використання хмаро орієнтованих технологій в управлінні навчально-виховним процесом. *Управління навчально-виховним процесом нової української школи в контексті реформи впровадження інклюзивної освіти в Україні: матеріали Всеукр. форуму молодих науковців (учнів, студентів, магістрантів, аспірантів), Полтава, 16–17 квітня 2020 р.* Полтава : Астроя, 2020. С. 40–42.

9. Бербец В. В. Діагностування навчальних досягнень учнів в процесі трудового навчання: сутність, критерії, методика: монографія. Умань: РВЦ «Софія», 2008. 130 с.
10. Бабешко Л. Класифікація і призначення українських рушників. *Рідна школа*. 2000. № 10. С. 25–26.
11. Барановська О. В. Технології інтегрованого навчання в старшій школі в умовах її профілізації. *Дидактика: теорія і практика* : зб. наук. пр. / за ред. Г. О. Васьківської. Київ : Ін-т обдаров. дитини НАПН України, 2017. С. 45–49.
12. Беляєва Н. П. Модель формування готовності майбутніх учителів до проектування та реалізації безпечного освітнього середовища молодших школярів в умовах воєнного стану. *Молодь і ринок*. Щомісячний науково-педагогічний журнал. Дрогобич, 2023. № 6–7 (214–215). С. 125–130.
13. Биков В. Ю., Лапінський В. В. Методологічні та методичні основи створення і використання електронних засобів навчального призначення. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. № 2 (98). 2012. С. 3–6.
14. Биков В. Сучасні завдання інформатизації освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2010. № 1 (15). URL: <http://www.ime.edu.ua/net/em15/emg.html> (дата звернення: 09.09.2022).
15. Близнюк М. М., Вакуленко Н. В. Інформаційна технологія навчання виготовлення етнодизайнерських вишитих виробів. *Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*: журнал. Випуск № 2(8). 2023. Київ: Видавнича група «Наукові перспективи». С. 257–270.
16. Близнюк М., Дебре О. Сучасна технологічна освіта у розвинутих країнах Європи. *Ukrainian professional education = Українська професійна освіта*: науковий журнал. Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2020. Вип. 8. С. 45–50.
17. Богомолова Л.Л. Організація проектної дослідницької діяльності учнів. *Біологія в школі*. 2006. № 5. С. 35–39.

18. Бодько Л. Метод проектів як засіб реалізації особистісно-орієнтованого навчання. *Початкова школа*. №10. 2013. С. 1–4.
19. Божко Н. Інтегративний підхід до навчання в контексті реформування системи освіти України. *Молодь і ринок*. 2018. № 7. С. 84–89.
20. Бойко А. М., Титаренко В. П. Український рушник: засіб національного виховання і витвір народного декоративно-ужиткового мистецтва: на прикладі Полтавського вишиваного рушника (навчально-методичний посібник. Львів: Верстка, 1998. 72 с.
21. Большая энциклопедия вышивки. Киев: Астрель, 2004. 465 с.
22. Боринець Н. Метод проектів у викладанні трудового навчання. *Трудове навчання*. 2011. № 9 (45). С. 8–15.
23. Босий О. Міф. Символ. Орнамент: метод, посібник. Вінниця: ФОП Данилюк В. Г., 2011. 120 с.
24. Бражнич О. Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи: дис... канд. пед. наук. Кривий Ріг, 2001. 238 с.
25. Брижаний Є. І. Моделювання процесу підготовки майбутніх фахівців інженерних військ в системі безперервної підготовки. *Вісн. Нац. ун-ту оборони України*. №1 (32). 2013. С. 26–31.
26. Брюханова Н. О., Корольова Н. В. Педагогічне моделювання: стан і тенденції розвитку. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2015. № 3. С. 64–71.
27. Бутенко Н. Ю., Грищенко Л. М. Педагогічна практика: Підготовка та реалізація: навч. посібник / за ред. Н. Ю. Бутенко. Київ: КНЕУ, 2005. 184 с.
28. Бубенок О. Б. Центральноазійський слід у килимарстві Центральної України. *Східний світ*. 2015. №1. С. 5–12.
29. Бучківська Г. Підготовка майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва: монографія / за ред. Г. В. Терещука. Хмельницький: ПП Заколотний М. І., 2019. 420 с.
30. Вакуленко Н. В., Близнюк М. М. Інформаційні технології в дизайні вишивки. *Освіта для сталого розвитку на місцевому рівні: матеріали зимової*

сесії Міжнародної Карпатської Школи (12-16 лютого 2020 року). Косів: Наукове товариство імені Шевченка. С. 27–28.

31. Вакуленко Н. В. Інформаційна технологія навчання учнів виготовленню вишитих виробів на уроках трудового навчання. *Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика*: збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої Всесвітнім Дням цивільної оборони та охорони праці (28 квітня 2022 року). Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. С. 14–16.

32. Вакуленко Н. В. Інформаційні технології навчання учнів виготовлення вишитих виробів на уроках трудового навчання: дис....докт. філософ.: спец. 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями). Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2023. 282 с.

33. Варивода К. С. Психолого-педагогічні аспекти підготовки майбутніх вчителів до створення психологічно безпечного освітнього середовища. *Молодий вчений*. 2017, вересень. № 9.1 (49.1). С. 17–20.

34. Ващенко Л. Про оцінювання рівня сформованості предметних компетентностей школярів. *Педагогічний вісник*. №2(43), 2016. С. 14–17.

35. Вдовенко О.І. Педагогічні умови формування творчих здібностей у майбутніх кваліфікованих робітників харчової промисловості: дис. ... канд. пед. наук. Чернігів, 2015. 217 с.

36. Вдовичин Т. Я. Обґрунтування організаційно-педагогічних умов для забезпечення навчального процесу майбутніх бакалаврів інформатики. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2013. № 34. С. 225–229.

37. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і головн. ред. В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.

38. Величко З. П. Формування творчої особистості методами проектної діяльності на уроках трудового навчання. URL: <http://navigator.rv.ua/wp->

content/uploads/2020/02/ZOSH-1.-Velychko2-Z.P.-trudove-navchannya.-Formuv-tvorch-osobyst-na-urokah-trud-peretvoreno.pdf (дата звернення 07.04.2021 р.).

39. Вишита мудрість поколінь: бібліографічний покажчик / уклад.: В. П. Балюк, С. В. Спірякова (відп. за виписк), О. В. Токміленко ; Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Бібліотека імені М. А. Жовтобрюха. Полтава, 2023. 60 с.

40. Вінтоняк Д. Ткацтво в домашніх умовах. Львів: Інститут народознавства НАН України, 1997. 55 с.

41. Водолазська Т. В. Моделювання шкільного освітнього середовища: навчально-методичний посібник. Полтава: АСМІ, 2013. 104 с.

42. Водолазська Т. В. Формування готовності вчителя початкових класів до моделювання освітнього середовища у системі післядипломної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Т. В. Водолазська. Полтава, 2015. 20 с.

43. Волкова В. А. Зміст і структура ціннісного ставлення до творів мистецтва в дітей дошкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2017. Вип. 54. С. 304–311.

44. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посіб. Київ: «Академвидав», 2003. 618 с.

45. Гаврилюк Петро Іванович. Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL : <https://esu.com.ua/article-28046> (дата звернення 12.09.2021 р.).

46. Галамбош Г. В. Упровадження в освітній процес декоративно-прикладної творчості як фактор формування особистості. Упровадження інновацій як чинник єдності педагогічної теорії та освітньої практики: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (20-21 листопада 2012 р.) / *Дидаскал*: часопис кафедри загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. №13. С. 186–189.

47. Ганжа П. О. Таємниці українського ремесла. Київ: Мистецтво, 1996. 192 с.
48. Гассанова Н. Традиції і новаторство в українському тематичному килимі. *Народна творчість та етнографія*. 1979. №3. С. 17–23.
49. Гасюк О. О., Степанюк М. Г. Художнє вишивання. Київ: Вища школа, 1987. 287 с.
50. Гевко О. І. Національно-патріотичне виховання студентів вищих педагогічних закладів засобами декоративно-ужиткового мистецтва: автореф. дис....канд. пед. наук: спец. 13.00.07. Київ: Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2003. 26 с.
51. Гельжинська Т.Я. Педагогічні умови формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій. *Імідж сучасного педагога*. Електронне фахове видання. 2017. № 8 (177). С. 29–33.
52. Гільберг Т. Г. Компетентнісний підхід у формуванні змісту шкільних курсів географії профільної школи. URL: <http://uadocs.exdat.com/docs2/index-577803.html> (дата звернення: 08.12.2022).
53. Гонтаровська Н. Б. Принципи проектування просторово-предметного компонента розвивального освітнього середовища. *Педагогічний пошук*. 2009. № 4. С. 45–49.
54. Гонтаровська Н. Б. Теоретичні і методичні засади створення освітнього середовища як фактору розвитку особистості школяра : автореф. ... дис. д-ра пед. наук : 13.00.07. Київ, 2012. 48 с.
55. Гончар І. М. Історія українських рушників. Київ: , 1966. 98 с.
56. Гончар О. Час для єдності. *Український православний календар (Баунд-Брук; Нью-Джерсі)*.1987. № 11.
57. Гончаренко С. У. Методика як наука. Хмельницький: ХГПК, 2000. 230 с.
58. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця : Вінниця, 2008. 278 с.

59. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
60. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 374 с.
61. Гузик Н. Десять ключових компетентностей, які обслуговують особистість та її природний таланти: реалізація в умовах шкільного навчання. Київ: ВПУ «Київський університет», 2006. 146 с.
62. Декоративно-ужиткове мистецтво: словник / За заг. ред. Я. П. Запаска; Львів. академія мистецтв, Науково-дослідний сектор, Каф. історії і теорії мистецтва. Львів: Афіша, 2000. Т. 1. А-К. 364 с.
63. Декоративно-ужиткове та образотворче мистецтво: історія, теорія, практика / Ред.кол.: Є. П. Мисько та ін. Львів: Світ, 1991. 106 с.
64. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392. URL: <http://zakon2/rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF> (дата звернення 05.03.2021 р.).
65. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення 12.11.2021 р.).
66. Державний стандарт профільної середньої освіти: проєкт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2023/10/30/НО-проєкт.Derzhstandartu.profilnoyi.serednoyi.osvity-30.10.2023.pdf> (дата звернення 12.12.2023 р.).
67. Джеджула О.М. Дидактичний аспект формування навчальної дисципліни. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 1999. № 1. С. 39–41.
68. Дорошенко Ю. Сучасна шкільна інформатична освіта. *Использование информационных технологий в учебном процессе*: матеріали всеукр. науч.-практ. семинара учителів і керівників

общеобразовательных учреждений, 1–2 нояб. 2007 г. Севастополь: [б.в.], 2007. С. 6–11.

69. Дубасенюк О. А. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності: монографія / О. А. Дубасенюк, Т. В. Семенюк, О. Є. Антонова. Житомир: ЖДПУ, 2003. 192 с.

70. Дудкіна Н. Портфоліо учня: електронний ресурс. *Вибір майбутнього – блог з профорієнтації ЕЗОШ I-III ст. № 7*. 27 грудня 2013 р. URL: http://vubir-maybutnogo.blogspot.com/2013/10/blog-post_233.html (дата звернення 09.03.2022 р.).

71. Дьячук М. Про типи етнічних українських килимів. URL: <https://www.wonderzine.me/wonderzine/style/trends/15161-ukrayinske-traditsiyne-kilimarstvo-y-suchasnist-5-brendiv-kilimiv-yaki-stvoryuyut-zatishok> (дата звернення 08.09.2022 р.).

72. Єнтіс Л. С. Формування у підлітків художньо-творчих інтересів засобами декоративно-прикладного мистецтва: дис... канд. пед. наук: 13.00.05. Київ, 1997. 192 с.

73. Жалдак М. Педагогічний потенціал інформатизації навчального процесу: у 2 ч. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002 рр.*: зб. наук. пр. до 10-річчя АПН України. Харків, 2002. Ч. 1. С. 371–383.

74. Жолтовський П. М. Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва / редкол. П. М. Жолтовський та ін.; Львів. держ. ін-т прикладного та декоративного мистецтва. Львів: Вид. Львівського університету, 1968. 190 с.

75. Жук А. К. Українські народні килими ХІХ–початку ХХ століття. Київ: Наукова думка, 1966. 151 с.

76. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 06.07.2021 р.).

77. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення 08.09.2021 р.).

78. Запаско Я. П. Килимарство: нариси з історії укр. декор.-приклад. мистецтва. Львів: Вид-во Львів, ун-тету. 1969. С. 169–180.
79. Запаско Я. П. Українське народне килимарство. Київ: Мистецтво, 1973. 112 с.
80. Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби: метод. рек. / за заг. ред. В. Г. Панка. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 106 с.
81. Захарчук-Чугай Р. В. Українська народна вишивка. Київ: Наукова думка, 1988. 190 с.
82. Захарчук-Чугай Р. В. Українське народне декоративне мистецтво: навч. посіб. / Р. В. Захарчук-Чугай, Є. А. Антонович. К.: Знання, 2012. 342 с.
83. Збірник інструктивно-методичних матеріалів для проведення моніторингу якості загальної середньої освіти за результатами навчання учнів у початковій та основній школі (2013). URL: <http://www.mon.gov.ua/ua/messages/19263-monitoring—2013> (дата звернення: 10.12.2022).
84. Зварич Г. В. Моніторинг якості освітніх послуг у закладах загальної середньої освіти: методичні рекомендації. Київ: ДЗВО «УМО», 2021. 38 с.
85. Зязюн І. А., Сагач Г. М. Краса педагогічної дії. Київ: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. 302 с.
86. Іванова О. Килими XVIII–XIX ст. з Національного музею історії України. *Народне мистецтво*. 2000. №1–2. С. 10–12.
87. Изучение знаний и умений учащихся в рамках международной программы PISA: общие подходы. URL: http://centeroko.ru/pisa/pisa_pub.htm (дата обращения: 11.11.2022).
88. Исследование TIMSS-2019. URL: http://www.centeroko.ru/timss19/timss2019_info.html (дата звернення: 13.06.2022).
89. Історія декоративного мистецтва України / Автор статті «Килимарство» Н. Студенець. У 5 т. Т. 2. *Мистецтво XVII–XVIII століть* /

НАН України ІМФЕ ім. М. Т. Рильського ; наук. ред. Т. Кара-Васильєва. Київ, 2009. С. 75–94.

90. Історія декоративного мистецтва України / Автори статті «Килимарство» Т. Кара-Васильєва, О. Ямборко. У 5 т. Т. 3. *Мистецтво XIX століття* / НАН України ІМФЕ ім. М. Т. Рильського ; голов, ред. Г. Скрипник. Київ, 2011. С. 97–125.

91. Каменєва Т. М. Теоретичні основи навчання: навч.-метод. посіб. Київ: МНУЦ, 2018. 282 с.

92. Кара-Васильєва Т. В. Декоративне мистецтво України XX століття. У пошуках «великого стилю» / Т. В. Кара-Васильєва, З. А. Чегусова. Київ: Либідь, 2005. 280 с.

93. Кара-Васильєва Т. В., Заволокіна А. А. Учитесь вишивати. Киев: Реклама, 1988. 96 с.

94. Кара-Васильєва Т. В. Історія української вишивки: альбом-монографія. Київ. Мистецтво, 2008. 464 с.

95. Кара-Васильєва Т. Українська вишивка [альбом]. Київ: Мистецтво, 1993. 264 с.

96. Кара-Васильєва Т. В. Українська вишивка на зламі століть. *Українське мистецтво та архітектура кінця XIX–початку XX ст.* Київ: Наукова думка, 2000. С. 135–152.

97. Кара-Васильєва Т. Український килим: наук.-метод. посібник. Київ, 1997. 56 с.

98. Кара-Васильєва Т., Чорноморець А. Українська вишивка. Київ: Либідь, 2002. 159 с.

99. Кардаш Н. В. Підготовка майбутніх учителів обслуговуючої праці до організації самостійної роботи учнів у процесі вивчення художніх ремесел: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ: Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2006. 20 с.

100. Квіти і птахи в дизайні українських килимів: [альб. колекцій музеїв України та Укр. Музею в Нью-Йорку / вступ. ст. С. Таранушенко; передм. Н. Дяченко-Забашта; післямова С. Білокінь]. Київ: Родовід, 2013. 407 с.

101. Кільдеров Д. Е. Форми, методи та засоби інтегрованого навчання. *International Academy Journal.Web of Scholar*. 2(20), Vol. 4, February 2018. P. 39–45.

102. Кісь А. Від традиції до новацій: декоративно-прикладна творчість в Україні та її потенціал для навчання старшокласників. *Трудове навчання та технології: сучасні реалії та перспективи розвитку*: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті академіка Дмитра Тхоржевського «» (19 травня 2023 року). IX Міжнародної наукової-практичної конференції «Актуальні питання графічної підготовки: теорія, практика та шляхи розвитку», присвяченої пам'яті член-кореспондента НАПН України Віктора Сидоренка (20 травня 2023 року) / за заг. ред. Д. Кільдерова, В. Харламенко. Київ, 2023а. С. 72–75.

103. Кісь А. Виховання естетичного смаку старшокласників у процесі вивчення килимарства та вишивки як видів декоративно-прикладного мистецтва. *Актуальні проблеми та перспективи технологічної і професійної освіти*: матеріали VII всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Тернопіль, (20–21 квітня 2023р.). Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 20–21 квітня 2023а р. С.132–134.

104. Кісь А. Виховний потенціал вишивкарства та килимарства як видів декоративно-прикладного мистецтва *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2023б. Випуск 208. С. 278–281.

105. Кісь А. Вишивка як засіб прилучення молоді до українських народних традицій. *Сучасні соціокультурні процеси: компетентісно-аксіологічний аспект* : Збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (10–11 листопада 2022 р.). Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022а. С. 66–69.

106. Кісь А. Декоративно-прикладна творчість як засіб формування творчих здібностей старшокласників. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*: зб. наук. пр. Вип. 2. Бердянськ: БДПУ, 2023с. С. 281–290.

107. Кісь А. В. Методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства: методичні рекомендації. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022в. 25 с.

108. Кісь А. Методика навчання старшокласників килимарства. *Теоретико-методичні аспекти технологічної освіти учнівської та студентської молоді засобами естетичної культури та дизайну*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (24–25 вересня 2020 року) / За заг. ред. проф. А. Ю. Цини; Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка, каф. теорії і методики технологічної освіти. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2020. С.228–230.

109. Кісь А. Методичні аспекти навчання старшокласників української народної вишивки. *Дидаскал*: часопис : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю «Трансформації вищої педагогічної освіти: світовий і український контекст», 16–17 лист. 2021 р. / Кафедра загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2021а. № 22. С.165–167.

110. Кісь А. Навчання учнів старшої школи техніці безпеки при виготовленні вишитих виробів. *Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика*: збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітнім Дням цивільної оборони та охорони праці. (Полтава, 28–29 квітня 2021 р.) / під ред.: В. П. Титаренко, А. М. Хлопов. Полтава: ПНПУ, 2021б. С. 255.

111. Кісь А. Ознайомлення старшокласників з типологією та призначенням українських килимів. *Проблеми та інновації в природничо-математичній, технологічній і професійній освіті*: збірник матеріалів XIII-ї

Міжнародної науково-практичної онлайн-інтернет конференції, м. Кропивницький, 13–28 червня 2022 року / Відп. ред. М. І. Садовий. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2022с. С. 122–123.

112. Кісь А. Педагогічні умови навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Випуск 3 (50), 2022d. Частина 2. С. 260–267.

113. Кісь А. Програма навчального змістового модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчального предмету «Технології», 10–11 класи. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2023d. 9 с.

114. Кісь А. Решетилівський центр вишивки та килимарства: декоративно-прикладна творчість. *Дидаскал: часопис: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Забезпечення якості вищої освіти в Україні: сучасний стан і перспективи»*, 17–18 листопада 2020 р. / Кафедра загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2021. № 21. С. 164–166.

115. Кісь А. Роль виставкової діяльності у розвитку декоративно-прикладної творчості особистості. *Дизайн-освіта майбутніх фахівців: проблеми та перспективи*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Полтава, 2022 р.). Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2022е. С. 264–269.

116. Кісь А. Роль декоративно-ужиткового мистецтва у формуванні особистості. *Трудове навчання та технології: сучасні реалії та перспективи розвитку*: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті академіка Д. О. Тхоржевського (27 травня 2022 р.) / за заг. ред. Д. Е. Кільдерова. Київ, 2022g. С. 80–83.

117. Кісь А. Художній текстиль ручного виготовлення: решетилівські традиції. *Сучасні соціокультурні процеси: компетентісно-аксіологічний аспект*: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції

(10–11 листопада 2021 р.). Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2021. С.78–81.

118. Кісь А. В., Титаренко В.П. Навчання учнів старшої школи безпечним прийомам праці при виготовленні килимових виробів. *Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика*: збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітнім Дням цивільної оборони та охорони праці. (Полтава, 28 квітня 2022 р.) / під ред.: В. П. Титаренко, О. В. Кудря. – Полтава: ПНПУ, 2022к. С.181–183.

119. Кисіль Г. Українська вишивка. Орнаменти, шрифти, тематичні композиції: альбом. Вип.1. Полтава: Дивосвіт, 2005. 42 с.

120. Китова С. Полотняний літопис України: семантика орнаменту українського рушника. Черкаси: Брама, 2003. 223 с.

121. Клейно Є. О. Формування готовності майбутніх учителів технологій до професійної діяльності в гуртках позашкільних навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»; Полтавський. нац. педагогічний ун-т. Полтава, 2019. 320 с.

122. Клепко С. Ф. Персональне навчальне середовище: управління знаннями і розвиток професійної компетентності педагогічних працівників. *Постметодика*. 2012. № 2. С. 2–6.

123. Кловак Г. Т. Основи педагогічних досліджень: навч. посіб. для ВНЗ. Чернігів: Чернігівський державний центр науково-технічної і економічної інформації, 2003. 260 с.

124. Коберник. О. М. Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні: навчально-методичний посібник / за заг. ред. О. М. Коберника, Г. В. Терещука. Тернопіль – Умань, 2007. 208 с.

125. Коберник О.М. Дидактичні основи сучасного уроку трудового навчання. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2003е. №2. С. 3–7.

126. Коберник О. М. Інноваційні технології навчання та виховання : навч. посіб. / О. М. Коберник, О. В. Бялик. Умань: Жовтий, 2010. 209 с.

127. Коберник О. М. Проективна технологія: можливості застосування в освіті. *Педагогіка вищої та середньої школи*. Кривий Ріг, 2012. Вип. 36. С. 15–18.
128. Коберник О. М. Проектна технологія: теорія, історія, практика: навч. посіб. Умань: ПП Жовтий, 2012. 229 с.
129. Коберник О.М. Проектно-технологічна система трудового навчання. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2003. № 4. С. 8–12.
130. Коберник О. Проектно-технологічний підхід як основа реалізації нового змісту трудового навчання. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Серія «Педагогічні науки»*. Випуск 2 (41). Полтава, 2005. С. 114–121.
131. Коберник О.М., Ящук С.М. Методика організації проектно-технологічної діяльності на уроках трудового навчання : навчально-методичний посібник. Умань: [б.в.], 2001. 82 с.
132. Коваленко О. А., Коваленко Л. М. Технологія особистісно орієнтованого навчання як методологічна основа особистісно орієнтованої освіти. *Матеріали підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького складу, аспірантів і здобувачів (13–14 березня 2018 року, м. Харків)*. Харків, 2018. С. 57–59.
133. Ковальчук О. Педагогіка партнерства» як чинник ефективної взаємодії учасників освітнього процесу. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи: збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, педагогічний факультет, кафедра теорії та методик початкової освіти; редкол.: Н. В. Бахмат, Н. В. Гудима, О. В. Ковальчук. Київ: Міленіум, 2021. Випуск 4. С. 55–59.
134. Когут Г. Килимарство. Історія декоративного мистецтва України в 5-ти т. / під заг. Ред. Г. Скрипник. Т. 2: *Мистецтво XVII–XVIII століть*. Київ: Наукова думка, 2007. С. 143–154.
135. Колотило К. Альбом / Авт.-упоряд. Д. І. Богданова. Київ: Мистецтво, 1992. 160 с.

136. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.

137. Кондратьєва С.В. Відродження народних традицій з обробки матеріалів на уроках трудового навчання. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2008. №4. С. 18-21.

138. Коновалова О.В. Антропоморфні мотиви української народної орнаментики: монографія. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. 156 с.

139. Корець М. С. Проектування навчального середовища системи підготовки вчителів технологій в Європейському вимірі. *Гуманітарні проблеми вищої школи : зб. наук. праць*. Харків : ЗНАДУ, 2011. С. 41-50.

140. Корольчук М. С. Психодіагностика: навчальний посібник. / за заг. ред. М. С. Корольчука. Київ : Ніка-Центр, 2010. 400 с.

141. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Під ред. Л. М. Проколієнко. Київ: Рад. шк., 1989. 608 с.

142. Кочнева Г. І. З досвіду організації проектно-орієнтованої форми навчання. *Хімія в школі*. 2002. № 5. С. 46-48.

143. Кремень В. Г., Топузов О. М., Ляшенко О. І., Мальований Ю. І., Засекіна Т. М. Профільна середня освіта: концептуальні засади для Нової української школи. *Вісник НАПН України*. 2023. № 5(2). С. 1-8.

144. Кремень В. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результат. Київ: Просвіта, 2005. 448 с. 1

145. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти (затверджено наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про затвердження Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти» № 329 від 13.04.2011). URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/18438/ (дата звернення: 11.07.2022).

146. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти (наказ від 05.05.2008 № 371). URL:

<http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-223FB48350ABA> (дата звернення: 12.10.2022).

147. Круглий стіл «До проблеми збереження та розвитку в Україні традицій килимового мистецтва» (Київ, «Український дім», 2002). *Матеріали виступів*.

148. Кудря О. Виховання молоді в українських національних традиціях. *Мистецтво української вишивки – життєдайне джерело творчості, присвячене пам'яті Героя України, Заслуженого майстра народної творчості України В. С. Роїк: матеріали наук.-практ. конф. (м. Полтава, 25-26 вересня 2014 р.)* / упоряд. і ред. В. П. Титаренко; Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2014. С. 85–89.

149. Кудря О. В. Науково-методичні аспекти формування національної самосвідомості учнів у процесі трудового навчання. *Нова педагогічна думка: науково-методичний журнал*. 2017. №3 (91). С. 55-59.

150. Кудря О., **Кісь А.** Класик решетилівського килимарства – Леонід Самійлович Товстуха: поєднання нових шляхів і народних традицій. *Українська професійна освіта*. 2020. №8. С.72–77

151. Кудря О., **Кісь А.** Навчання старшокласників створенню виробів за власним проектом. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр. Вип. 2.* Бердянськ: БДПУ, 2022. С. 224–233.

152. Кудря О. Підготовка майбутніх учителів технологій до національно-патріотичного виховання школярів в умовах НУШ. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. Вип. 4, 2022. С. 71-78. URL: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2022.270292> (дата звернення: 02.12.2022).

153. Кузьмінський А. І. У чому сутність рейтингової системи оцінювання навчальної діяльності учнів? (§12.7) [Електронний ресурс] / Кузьмінський А.І. Педагогіка у запитаннях і відповідях: навч. посіб. URL:

http://pidruchniki.ws/pedagogika/u_chomu_sutnist_reytingovoyi_sistemi_otsinyu_vannya_navchalnoyi_diyalnosti_uchniv#260 (дата звернення: 18.11.2022).

154. Кулик О. В. Українське народне художнє вишивання. Київ: Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури, 1958. 77 с.

155. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Львів: Національна Академія наук України, Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника, 2007. 264 с.

156. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки: техніка і технологія. Львів: Місіонер, 1996. 155 с.

157. Курач М. С. Використання виховного потенціалу декоративно-ужиткового мистецтва в процесі підготовки майбутніх учителів технологій. *Трудова підготовка в сучасній школі*. 2012. № 1. С. 30–33.

158. Курач М. С. Декоративно-ужиткове мистецтво як засіб виховання студентів – майбутніх вчителів технологій. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*. 2012. № 2. С. 123–128.

159. Куркай Н. В. Створення комплексного портфоліо учня. URL: <http://sokalschool4.klasna.com/uk/article/stvorennya-kompleksnogo-portfolio-uchnya.html> (дата звернення: 12.11.2022).

160. Кыверялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике. Таллин: Валгус, 1980. 330 с.

161. Лисенко Л. П. Актуальні проблеми організації моніторингу навчальних досягнень учнів із трудового навчання в закладах загальної середньої освіти. *Молодь і ринок*. Щомісячний науково-педагогічний журнал. Дрогобич, 2022. № 3–4 (201–202). С. 190–195.

162. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови»: на допомогу здобувачам наукового ступеня. Львів : СПОЛОМ, 2014. 76 с.

163. Литвинець Е. Українське народне мистецтво. Вишивання і нанизування: альбом. Київ: Вища школа, 2004. 336 с.

164. Локшина О.І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ-початок ХХІ ст.): монографія. Київ: Богданова А.М., 2009. 404 с.
165. Лосюк П. В. Декоративно-прикладне мистецтво в школі. Київ: Рад. школа, 1979. 56 с.
166. Луковська О. Професійне ткацтво України II половини ХХ століття. *Художня культура. Актуальні проблеми*. 2010. №7. 97–113.
167. Максименко С. Д. Психологія особистості. Київ: Тов. “КММ”, 2007. 296 с.
168. Максимюк С. П. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Кондор, 2009. 667 с.
169. Малихін О. В. Методологічні основи визначення дидактичних умов у дослідженнях з теорії навчання (у вищій школі). *Наукові праці Чорноморського держ. ун-ту імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"*. Сер. Педагогіка. 2013. Т. 215, Вип. 203. С. 11–14.
170. Марченко І.А. Організаційно-методичний супровід дослідно-експериментальної роботи в закладах освіти: методичні рекомендації / укладач І. А. Марченко. Кіровоград : КЗ «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», 2016. 24 с.
171. Матвієнко З. С. Трудове навчання учнів старшої школи на уроках "Технології" засобами декоративно-прикладного мистецтва. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*. 2016. Вип. 137. С. 251–253.
172. Мельник Ю. Діагностика сформованості складників предметної компетентності учнів гімназії засобами підручника фізики. *Проблеми сучасного підручника*. Вип. 22, 2019. С. 153–163.
173. Метод і методика – в чому різниця: рукопис. URL: <https://entc.com.ua/uk/954-rekomendatsii-do-rukopysu-metod-i-metodyka-v-chomu-vidminnist> (дата звернення 08.10.2022).
174. Методика трудового навчання: проектно-технологічний підхід: навчальний посібник / Бербец В.В.; Дубова Н.В.; Коберник О.М.; Кравченко

Т.В. та ін. / За заг.ред. О. М. Коберника, В. К. Сидоренка. Умань: КопіЦентр, 2007. 154 с.

175. Мешко Г. М. Підготовка майбутніх учителів до створення психологічно безпечного освітнього середовища у школі в контексті завдань педагогіки здоров'я. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. Збірник наукових праць*. 2011. № 2(5). С. 290–296.

176. Мороз С. Е. Розвиток професійних компетенцій майбутніх товарознавців-експертів засобами дисципліни «Товарна номенклатура зовнішньоекономічної діяльності». *Матеріали за 10-а міжнародна практична конференція «Новината за напреднали наука»*. Софія, Республіка Болгарія: «Бял ГРАД-БГ», 2014. С. 5–12.

177. Нагорна Н., Кісь А. 3D-моделювання як складова проєктно-технологічної діяльності. *Project approach in the didactic process of universities international dimension: in 4 parts. Parts 2*. Lodz: PIKTTOR Szlaski I Sobczak Spolka Jawna, 2020. P. 131–140.

178. Наказ Міністерства освіти і науки України «Деякі питання моніторингу якості загальної середньої освіти» від 17.07.2013 р. № 995. URL: <http://www.mon.gov.ua/ua/messages/19263-monitoring—2013> (дата звернення: 06.11.2022 р.).

179. Народні художні промисли України /авт.-сост. О. В. Сапура. Київ, 2015. 256 с.

180. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. *Педагогічна газета*, 2001. № 7 (85).

181. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / кол. авт.: М. Мазорчук та ін.; Український центр оцінювання якості освіти. Київ: УЦОЯО, 2019. 439 с.

182. Нісімчук А. С. Педагогічна технологія: підручник для підготовки спеціалістів / А. С. Нісімчук, О. С. Падалка, І. О. Смолюк; Міністерство освіти і науки України, АПН України. Київ: Четверта хвиля, 2003. 224 с.

183. Нематеріальна культурна спадщина України. URL: [/https://authenticukraine.com.ua/intangible-heritage](https://authenticukraine.com.ua/intangible-heritage). (дата звернення: 20.10.2022 р.).
184. Нечипоренко С. Г. Український килим. Київ: [б.в.], 2007. 156 с.
185. Ничкало Н. Г. Сучасні проблеми розвитку системи неперервної професійної освіти: вітчизняний і зарубіжний досвід в неперервна освіта. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз : [монографія] / [В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень та ін.]; за ред. В. Г. Кременя. К. : Наукова думка, 2003. С. 345–448.
186. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. Львів : [б.в.], 2016. 64 с.
187. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf> (дата звернення: 8.09.2020).
188. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
189. Новікова Є.А. Інновації в навчальному проектуванні. *Інновації в освіті*. 2007. № 4. С. 23–29.
190. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. Київ: «Аконіт», 2003. Т. 3. / укл.: В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. 862 с.
191. Оксамитна С. М., Васильченко А. А. Соціальна диференціація освітніх можливостей за результатами міжнародного проекту PISA: досвід для України. *Наукові записки*. Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». Київ, 2009. Т. 96: Соціологічні науки. С. 13–21. URL: http://www.ukma.kiev.ua/ua/nauka/pratsi_vidan/nz/index.php?option=com_content&task=view&id=302&Itemid=31 (дата звернення: 13.11.2022).
192. Організація науково-методичної роботи в школі: педагогічне проектування; робота шкільних методичних об'єднань; освітній моніторинг. Харків : Видавнича група «Основа», 2009. 256 с.

193. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання: навч. посібн. / А. М. Алексюк, А. А. Аюрзанайн, П. І. Підкасистий, В. А. Козаков та ін. Київ: ІСДО, 1993. 336 с.

194. Орнамент трипільської культури і українська вишивка ХХ ст. / А. Я. Кульчицька ; ред. В. М. Трипачук; НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника. Львів : Атлас, 1995. 72 с.

195. Оршанський Л. В., Гром Г. Л. Технологія ручного художнього ткацтва: навчальний посібник для студентів. Дрогобич: РВВ ДДПУ, 2005. 104 с.

196. Оршанський Л. В. Теоретико-методичні засади художньо-трудової підготовки майбутніх учителів трудового навчання: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти; Оршанський Леонід Володимирович; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2009. 41 с.

197. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / Пехота О. М., Кіктенко А. З., Любарська О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Пехоти. Київ: АСК, 2002. 255 с.

198. Основные результаты международного сравнительного исследования PISA-2018. URL: <https://rikc.by/pisa/556-osnovnye-rezultaty-mezhdunarodnogo-sravnitelnogo-issledovaniya-pisa-2018.html> (дата звернення: 13.11.2022).

199. Партола В. В., Смолянчук Н. М., Собченко Т. М. Поняття «ціннісного ставлення» майбутніх педагогів до професійної діяльності. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 21. Т. 2, 2020. С. 165–168.

200. Паспорт спеціальності 13.00.02 – теорія та методика трудового навчання. *Постанова Президії вищої атестаційної комісії України «Про затвердження переліку паспортів у галузі педагогічних наук» від 14.09.2006 № 6-06/8*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v06-0330-06#Text> (дата звернення: 12.03.2021).

201. Педагогіка: інтегрований курс теорії та історії: навчально-методичний посібник у 2 ч. / за ред. А. М. Бойко. Ч. 2. Київ: ВІПОЛ, Полтава: АСМІ, 2004. 504 с.

202. Педагогічний експеримент: навч.-метод. посіб. Кіровоград: Вид-во КОШПО ім. В. Сухомлинського, 2008. 72 с.

203. Педагогічний словник / АПН України, Ін-т педагогіки; за ред. Ярмаченка М. Д.; [авт. кол.: А. Алексюк, М. Антоненко ... М. Ярмаченко; передм., с. 6–8, М. Д. Ярмаченка]. Київ: Пед. думка, 2001. 516с.

204. Перспективні освітні технології: науково-метод. посіб. / А. М. Алексюк, І. Д. Бех, Т. Ф. Демків та ін.; за заг. ред. Г. С. Сазоненко. Київ: Гопак, 2000. 560 с.

205. Петрицин І. О. Формування в старшокласників техніко-конструкторських знань і вмінь засобами нових інформаційних технологій: дис. ... канд. пед. наук: спец. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2002. 216 с.

206. Підласий І. П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя. Харків: Вид. група «Основа», 2010. 360 с.

207. Полікарпов І. С., Пелик Л. В., Стефанюк Є. М. Килими та килимові вироби: навч. посібник / МОН України; Львівська комерційна академія. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 112 с.

208. Полікарпов І. С., Стефанюк Є. М., Тимченко О. О. Вироби народних промислів України. Львів: ЛКА, 2003. 306 с.

209. Політична енциклопедія / Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2011. 808 с.

210. Поліщук О. В. Підготовка студентів до естетичного виховання дошкільників засобами українського народного декоративно-прикладного мистецтва: дис... канд.пед.наук: 13.00.01. Умань, 1996. 246 с.

211. Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад (наказ Міністерства освіти і науки України від 20 січня 2002 № 114 із змінами та доповненнями, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 23 листопада 2009 року № 1054). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/> (дата звернення: 08.04.2022).

212. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. Київ: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.

213. Пренко О. Килимарство: метод. посібн. / Укр. центр нар. к-ри «Музей Івана Гончара». Київ, 2001. 21 с.

214. Приходченко К. І. Технології виконання цілей можливої досконалості індивіда у проектній діяльності. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*: зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2012. Вип. 16, кн. 3. С. 102–109.

215. Про запровадження 12-бальної шкали оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України № 428/48 від 04.09.2000. URL: <http://uazakon.com/document/spart40/inx40151.htm> (дата звернення: 11.06.2022).

216. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5–6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України № 289 від 01.04.2022. URL: <http://barnaconsult.com/metodychni-rekomendatsiyi-mon-ukrayiny-shhodo-otsinyuvannya-u-5-6-klasah-nush/> (дата звернення: 10.10.2022).

217. Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін у системі загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України № 1222 від 21.08.2013. URL: http://www.mon.gov.ua/img/zstored/files/НаказМОНвід21_08_2013_1222.doc (дата звернення: 09.04.2022).

218. Проектна діяльність у школі / Упоряд. М. Голубенко. Київ: Шкільний світ, 2007. 128 с.

219. Професійна освіта: словник: навчальний посібник / уклад. С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ: Вища школа, 2000. 380 с.

220. Професійний стандарт за професією «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затв. Наказом № 3736 Міністерства розвитку економіки,

торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 року. URL: https://rada.info/upload/users_files/41868892/77dd4226add8e617afd9889da11634d8.pdf (дата звернення: 05.12.2022).

221. Пустовіт Р. Ф. Педагогічні умови формування підприємницької культури старшокласників: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Черкаси, 1997. 24 с.

222. Пуховська Л. Компетентнісний підхід у педагогічній освіті: європейський досвід. *Післядипломна освіта в Україні*. 2010. № 2. С. 76–80.

223. Радкевич В. О., Пащенко Г. М. Технологія вишивки: підручник / За ред. Н. Г. Ничкало. Київ: Вища школа, 1997. 303 с.

224. Результаты исследования TIMSS-2019. URL: <https://fioco.ru/Media/Default/Documents/%D0%9C%D0%A1%D0%98/%D0%A0%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8B%20TIMSS%202019.pdf> (дата звернення: 14.10.2022).

225. Рейтингова система оцінювання навчальної діяльності учнів. URL: http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CDQQFjAB&url=http%3A%2F%2Fpk.at.ua%2F_fr%2F0%2F_____doc&ei=E4bFUo_DD43EswaZ4IDABw&usg=AFQjCNEpTj2faZbLejcOdwHeKN-lAGL5Tg (дата звернення: 12.09.2021).

226. Риженко Я. Килимарство та килими Полтавщини. Полтава: Полтавський державний музей, 1928. 161 с.

227. Розробка тестів на основі критеріїв – шлях для оцінювання згідно з попередньо визначеними критеріями компетенцій (методичні рекомендації) / укл. Н. П. Малінкіна. 2008. URL: <http://pto-zh.org.ua/pages/p29> (дата звернення: 08.12.2022)

228. Роик В. С. Мелодии на полотне. Воспоминания. Вышивки. Отзывы. Симферополь: Крымчпедгиз, 2003. 240 с.

229. Рутковська О. М. Методика організації позаурочної роботи учнів з трудового навчання: дис. ... докт. філософії: спеціальність 014 Середня освіта

(за предметними спеціальностями). Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. 306 с.

230. Савка Л. В. Методика вивчення «Української народної вишивки» майбутніми вчителями обслуговуючої праці : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.02: теорія та методика трудового навчання. Київ: Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2001. 21 с.

231. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підручник для студ. вищих навч. закладів. Київ: Грамота, 2012. 504 с.

232. Сапура О. В. Народні художні промисли України. *Ukrainian folkarts and crafts* / [Сапура О. В.; редкол.: Мунін Г. Б. та ін.]. Київ: Агентство по розповсюдженню друку, 2015. 253 с.

233. Селівачов М. Лексикон української орнаментики. *Праці наук. Тов.-ва імені М. Трохименка*. Вип. XV. Київ: Редакція Вісника «Ант», 2005. 400 с.

234. Селівачов М. Про українськість українського килима. Тези і резюме доповідей міжнародно-практичної конференції «Український килим: генеза, іконографія, стилістика» (Київ, 10–11.04.1998 р.). Київ, 1998. С. 60.

235. Сидоренко В. К. Здобутки трудового навчання в сучасній школі, або перші кроки до новітньої історії трудового навчання. *Трудова підготовка в сучасній школі*. 2013. №1. С. 2–5.

236. Сидоренко В. Проектна методика як основа реалізації особистісно-орієнтованого навчання. *Молодь і ринок*. 2004. № 1. С. 19–24.

237. Сучасний урок технологій у старшій школі: навчально-методичний посібник / за заг. ред. О. М. Коберника. Умань : ПП Жовтий, 2011. 248 с.

238. Сидоренко В. К. Перспективи галузі «Технологія» в загальноосвітніх навчальних закладах України. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2003. № 4. С. 4–7.

239. Сидоренко В. К. Проектний підхід і вимоги до вчителя. *Трудова підготовка в сучасній школі*. 2011. №5. С. 5–11.

240. Серих Л. В. Формування естетичного середовища засобами декоративно-вжиткового мистецтва; М-во освіти і науки України, Ін-т

проблем виховання АПН України, Сум. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. – Суми: РВВ СОППО, 2012. 151 с.

241. Сікорський П. І. Нова педагогіка: підручник. Львів: Львівська політехніка, 2021. 540 с.

242. Симак А., Бабин Ю. Применение традиций народного орнамента в современном ковроткачестве Украины. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ, 2016. С. 303–310.

243. Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%EC%E5%F2%EE%E4%E8%EA%E0> (дата звернення 06.11.2022).

244. Словопедія. URL: <http://slovopedia.org.ua/32/53404/31375.html> (дата звернення 09.11.2022).

245. Сорокина Л. М. Учитесь вышивать. Киев: Рад. Школа, 1984. 79 с.

246. Список шедеврів усної та нематеріальної культурної спадщини людства. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 12.11.2022 р.).

247. Срібна Ю. А. Вишивка – засіб формування цінностей етнодизайну сучасної молоді. *Генеza полотняного літопису у творчості майстра народного мистецтва Олександри Великодної: матеріали наук.-практ. конф.*, (Полтава, 23 квіт. 2014р.) / упоряд. і ред. В.П. Титаренко; Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленко, 2014. С. 232–236.

248. Срібна Ю. А. Підготовка майбутніх учителів трудового навчання основам дизайну: монографія. Полтава: ТОВ «Сімон», 2019. 179 с.

249. Станкевич М. Автентичність мистецтва. Львів: СКІМ, 2004. 192 с.

250. Сусак К. Р., Стеф'юк Н.А. Українське народне вишивання: навчальний посібник Київ: Науковий світ, 2006. 283с.

251. Сучасне українське народне мистецтво. Київ: Мистецтво, 1976. 190 с.

252. Таранушенко С. А. Українські килими. Харків: Харківський приватний музей міської садиби, 2012. 69 с.

253. Теорія і методика навчання технологій: навчальний посібник / І. П. Андрощук, О. М. Коберник, А. Цина та ін. / за заг. ред. О. М. Коберника. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2015. 474 с.

254. Тестові технології оцінювання ключових і предметних компетентностей учнів основної і старшої школи: монографія / за ред. О. І. Ляшенка, Ю. О. Жука. Київ: Педагогічна думка, 2014. 200 с.

255. Терещук А. І., Гащак В. М., Абрамова О. В., Павич Н. М. Технології. 5–6 клас. Методика організації освітнього середовища: навчально-методичний посібник. Чернівці: Букрек, 2021. 168 с.

256. Терещук А. І., Коберник О. М. Методика проектного навчання на уроках технічної творчості в 5 класі. Умань: УДПУ, 2006. 102 с.

257. Терещук А. Навчання учнів основних етапів проектно-технологічної діяльності. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2004. № 4. С. 10–13.

258. Терещук А. І. Технологічна підготовка учнів старшої школи: теорія і методика: монографія. Умань: Жовтий О.О., 2013. 289 с.

259. Терещук А. І. Теорія і методика технологічної підготовки учнів старшої загальноосвітньої школи: автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2013. 35 с.

260. Терещук Г. В. Загальні дидактичні основи індивідуального підходу до учнів. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 1997. № 4. С. 28–33; 1998. № 1. С. 37–39, 51.

261. Тест «Як ти ставишся до навчання в школі?». *Психологічна газета*. 2005. № 20(44), жовтень. С. 30.

262. Тестові технології оцінювання ключових і предметних компетентностей учнів основної і старшої школи: монографія / за ред. О. І. Ляшенка, Ю. О. Жука. Київ: Педагогічна думка, 2014. 200 с.

263. Технології (рівень стандарту). Навчальні програми для 10–11 класів (Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, 2011 рік). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (Дата звернення 17.06.2021).

264. Технології. 10 кл. : підручник. О. М. Коберник, А. І. Терещук та ін. Київ: Літера ЛТД. 2011. 160 с.

265. Технології (рівень стандарту): підруч. для 10 (11) кл. закл. загал. серед. Освіти. І. Ю. Ходзицька, Н. І. Боринець, В. М. Гащак та інші. Харків: Вид.-во «Ранок». 2019. 208 с.

266. Тимків Б. Формування художньої етнокультури студентів засобами народного декоративно-прикладного мистецтва. *Народне мистецтво*. 2004. № 25 26 (1–2). С. 52–54.

267. Титаренко В. П. Декоративно-прикладна творчість: традиції і сучасність. *Молодий вчений*. № 5.3 (57.3). Травень 2018. С. 70–74.

268. Титаренко В. П. Естетична культура сучасної молоді: українські народні промисли: монографія. Полтава: Полтавський літератор, 2011а. 528 с.

269. Титаренко В. П. Методика вивчення декоративно-прикладної творчості: навчальний посібник. Полтава: Астроя, 2020. 252 с.

270. Титаренко В. П. Народні промисли України: навчальний посібник. Полтава, Полтавський літератор. 2011б. 524 с.

271. Титаренко В. П. Об'єкти праці з українських народних ремесел: навчально-методичний посібник. Полтава: Верстка, 2001. 172 с.

272. Титаренко В. П. Полтавська традиційна вишивка: минуле і сучасне (виховний аспект): навчально-методичний посібник. Полтава: Верстка, 2000. 172 с.

273. Титаренко В. П. Традиційні народні ремесла Полтавщини: навчальний посібник. Полтава: Верстка, 2003. 231 с.

274. Титаренко В. П. Українська народна вишивка у творах полтавських майстринь. Полтава: Інарт, 2008. 230.

275. Титаренко В. П. Українські народні ремесла. Комп'ютерна програма (тести): науково-методичне видання. Полтава: Верстка, 2000. 252 с.
276. Титаренко О. О. Науково-дослідницька діяльність у системі професійної підготовки майбутніх учителів технологій. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки. 2023. Вип. 51. С.163-169.
277. Тищенко О. Р. Історія декоративно-прикладного мистецтва України (XIII–XVIII ст.): навч. посібник. Київ: Либідь, 1992. 192 с.
278. Трудове навчання. 5-9 класи : практичний посібник вчителів / С. М. Дятленко, В. М. Лещук, О. Ю. Медвідь. Харків: «Ранок», 2017. 128 с.
279. Тхоржевський Д. О. Методика трудового та професійного навчання. Ч. I: Теорія трудового навчання: підр. для пед. ВНЗ. Київ: РНЦ «ДІНІТ», 2000. 247 с.
280. Тхоржевський Д. О. Методика трудового та професійного навчання. Ч. II: Загальні засади методики трудового навчання. Київ: НПУ. ім. М. П. Драгоманова, 2000. 186 с.
281. Удріс І. М. Дослідження українського килимарства в працях вітчизняних вчених кінця XIX – початку XX століття. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архітектура*. 2008. № 4. С. 104–115.
282. Українська вишивка: альбом / Авт. Тексту та упор. Т. Кара-Васильєва. Київ: Мистецтво, 1993. 264 с.
283. Українські рушники: Історико-культурологічне дослідження. Львів: Кальварія, 2003. 230 с.
284. Український народний орнамент: вишивки, тканини, писанки: зібрала Ольга Петрівна Косач-Драгоманова (Олена Пчілка), Вип. VIII / вступ. ст. Н. Стащенко, уклад. В. Комзюк, Н. Пушкар. Ковель: Ковельська міська друкарня, 2010. 36 с.
285. Федій О. Ідеї синергетики у змісті підготовки майбутнього вчителя. *Імідж сучасного педагога*. №1 (196). 2021. С.52–57.

286. Фідкевич О. Л. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа»: теорія і практика формувального оцінювання у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти. Київ: Генеза, 2020. 64 с.

287. Філософія освіти: навчальний посібник. 2-ге видання / за наук. ред. академіка В. П. Андрущенко [та ін.]. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. 348 с.

288. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. 742 с.

289. Філософський словник соціальних термінів. Харків: «Р.И.Ф.», 2005. 672 с.

290. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. для студентів вищих пед. закладів освіти. Вид 2-ге, допов. Тернопіль, 2003. 273 с.

291. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посб. Вид. 2-ге, випр., доп. Київ: Академвидав, 2007. 560 с.

292. Харковина Є. Г. Формування мистецтва килимарства на теренах України. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Мистецтвознавство*. 2014. Вип. 30, С. 116–123.

293. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів: монографія. Київ: Магістр-S, 1998. 200 с.

294. Художні промисли України. Київ: [б.в.], 1979. 256 с.

295. Цибульова, Г.К.; Гаврилова, Г.Ф. Ручне вишивання. Київ: Техніка, 1982. 55 с.

296. Цина А. Ю. Теорія і методика особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутнього вчителя технологій : дис... докт. пед. наук. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2011. 641 с.

297. Цина А. Ю. Формування особистісних якостей учнів під час проектно-технологічної діяльності. *Трудове навчання*. Серпень 2010. № 8 (32). С. 3–5.

298. Чистякова Л. О. Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх учителів трудового навчання до позаурочної художньо-трудової діяльності учнів. Трудове навчання та креслення у контексті сучасних інновацій: теоретико-методичні аспекти: колективна монографія / за ред. О. Д. Літковець. Рівне: Видавець О. Зень, 2018. С. 100–141.
299. Шатун В. Т. Концепція навчання впродовж життя як визначальний елемент стратегії Європейського Союзу щодо формування конкурентоспроможного суспільства. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія : Державне управління. 2016. Т. 281, Вип. 269. С. 118–122.
300. Шокатько В. В. Ноосферні виміри шкільної освіти України. Ноосфера Вернадського, сучасна освіта і наука: колективна монографія / за наук. ред. А. П. Самодріна. Київ–Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2021. Т. 1. 352 с.
301. Щербак О. І., Софій Н. З., Бович Б. Ю. Теорія і практика оцінювання навчальних досягнень: навчально-методичний посібник / за наук. ред. О. І. Щербак. Івано-Франківськ: «Лілея-НВ», 2014. 136 с.
302. Щербаківський Д. М. Український килим. Київ: Київ-Друк, 1927. 32 с.
303. Що таке методика. URL: <https://xn----8sbptrz0c.xn--j1amh/%D0%BC/%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0.html> (дата звернення 12.11.2022).
304. Ягупов В. В. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: Либідь, 2002. 560 с.
305. Ящук С. Виконання основних етапів проектування на уроках трудового навчання. Трудова підготовка в закладах освіти. 2003. № 4. С. 13–16.
306. PISA: природничо-наукова грамотність / уклад.: Т. С. Вакуленко та ін.; перекл. К. Є. Шумова. Київ: УЦОЯО, 2018. 119 с. URL:

https://www.kristti.com.ua/wp-content/uploads/2018/04/Science_PISA_UKR.pdf
(last access: 13.09.2022)

307. Debre O., Vakulenko N., Savchenko A., Lysenko L., Kondor M., **Kis A.** Method of developing professional competencies future teacher for labor training. *International Journal of Health Sciences*. 2022. 6(1). P. 388–397.

308. Debre O., Vakulenko N., Savchenko A., Lysenko L., Kondor M., **Kis A.** The Role of Competencies in the Educational Process of Training Future Specialists in the «Labour Training and Technologies» Speciality. *Journal of Curriculum and Teaching* Vol. 12, No. 2; Special Issue, 2023. P. 83–89.

309. Debre O., Vakulenko N., Savchenko A., Lysenko L., Kondor M., **Kis A.** Training of future labor teachers and technologies to formulate key competencies among their students. *Laplage em revista*. Vol.7, n. 3A, Sept. Dec. 2021. P. 385–393.

310. Dewey John. My Pedagogic Creed. *Education Today*. Edited and with a Foreword by Joseph Rather. C.P. Putnam's Sons. New York, 1940. P. 3–17.

311. Lysenko T., Demianenko O., Tsyna V., Tsyna A., Tsurkan M. Características das tecnologias de aprendizado centradas na personalidade. *Conhecimento & diversidade*. v. 15 n. 37 (jan./mar. 2023). P. 350-365.

312. Orshanskyi L., Krasnopol'skyi V., Fednova I., Noval'ska T., Ivantsiv O. Interactive teaching methods as a change in the purpose of modern education. *Systematic Reviews in Pharmacy*. 2020. № 11(10). C. 549–555.

313. Orshanskyi L.V. Preconditions and priority directions of the reform of the system in national higher education. *Pedagogical science in the XXI century: state and development trends*: collective monograph / Jan Grzesiak, M. V. Pahuta, I.O. Stashevska, L. O. Sushchenko, etc. Lviv-Toruń: Liha-Pres, 2019. 140 s. (aut. S. 49 – 70).

314. Prasanth J. K. Methods Of Teaching Civics. *Discovery Publishing House*. 2004. 280 p.

315. Tytarenko O. Student's design activity as a means of forming ecological and aesthetic competences. *Ukrainian professional education = Українська професійна освіта*. 2022. № 11. С. 40–46.

316. Tytarenko O., Sribna Y., Borysova T., Tytarenko V., Tytarenko V., Kulyk Y., Tsyna A. Methodological Aspect of Using Distance Learning Platforms in the Educational and Research Activities of Future Higher Education Students. *Brazilian Journal of Education Technology And Society*. 2023, Volume 16, Number 02, P. 372–385.

317. Tytarenko V., Tsyna A., Tytarenko V., Blyzniuk M., Kudria O. Model of Future Teacher's Professional Labor Training (Art & Craft Teacher). *International Journal of Computer Science and Network Security*. VOL.21 №.3, March 2021. P. 21–30.

318. Yekimov S., Vasylyshyn V., Tsyna V., Tsyna A., Tyarenko V. Using the project method to motivate students studying physics. *Journal of Physics: Conference Series*. 1889 (2021) 022016 IOP Publishing.

ДОДАТКИ

Список публікацій здобувача за темою дисертації
Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати
дисертації

*Наукові статті у фахових та виданнях України та виданні,
проіндексованому в базі даних Web of Science Core Collection*

1. Кудря О., **Кісь А.** Навчання старшокласників створенню виробів за власним проектом. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр. Вип. 2.* Бердянськ: БДПУ, 2022. С. 224–233
2. Кісь А. Педагогічні умови навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.* Випуск 3 (50), 2022. Частина 2. С. 260–267.
3. Кісь А. Виховний потенціал вишивкарства та килимарства як видів декоративно-прикладного мистецтва *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки.* Кропивницький: Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2023. Випуск 208. С. 278–281.
4. Кісь А. Декоративно-прикладна творчість як засіб формування творчих здібностей старшокласників. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки: зб. наук. пр. Вип. 2.* Бердянськ: БДПУ, 2023. С. 281–290.
5. Debre O., Vakulenko N., Savchenko A., Lysenko L., Kondor M., **Kis A.** The Role of Competencies in the Educational Process of Training Future Specialists in the «Labour Training and Technologies» Speciality. *Journal of Curriculum and Teaching* Vol. 12, No. 2; Special Issue, 2023. P. 83–89.

Статті в зарубіжних періодичних наукових виданнях

6. Нагорна Н., **Кісь А.** 3D-модельовання як складова проектно-технологічної діяльності. *Project approach in the didactic process of universities*

international dimension: in 4 parts. Parts 2. Lodz: PIKTOR Szlaski I Sobczak Spolka Jawna, 2020. P. 131–140.

7. Debre O., Vakulenko N., Savchenko A., Lysenko L., Kondor M., **Kis A.** *Training of future labor teachers and technologies to formulate key competencies among their students. Laplage em revista. Vol.7, n. 3A, Sept. Dec. 2021. P. 385–393*

8. Debre O., Vakulenko N., Savchenko A., Lysenko L., Kondor M., **Kis A.** *Method of developing professional competencies future teacher for labor training. International Journal of Health Sciences. 2022. 6(1). P. 388–397.*

Статті в інших наукових виданнях, матеріали конференцій

9. Кісь А. Решетилівський центр вишивки та килимарства: декоративно-прикладна творчість. *Дидаскал*: часопис: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Забезпечення якості вищої освіти в Україні: сучасний стан і перспективи», 17–18 листопада 2020 р. / Кафедра загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2021. № 21. С. 164–166.

10. Кудря О., **Кісь А.** Класик решетилівського килимарства – Леонід Самійлович Товстуха: поєднання нових шляхів і народних традицій. *Українська професійна освіта. 2020. №8. С.72–77*

11. Кісь А. Методичні аспекти навчання старшокласників української народної вишивки. *Дидаскал*: часопис : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю «Трансформації вищої педагогічної освіти: світовий і український контекст», 16–17 лист. 2021 р. / Кафедра загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2021. № 22. С.165–167.

12. Кісь А. Методика навчання старшокласників килимарства. *Теоретико-методичні аспекти технологічної освіти учнівської та студентської молоді засобами естетичної культури та дизайну*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного

університету імені В.Г. Короленка (24–25 вересня 2020 року) / За заг. ред. проф. А. Ю. Цини; Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка, каф. теорії і методики технологічної освіти. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2020. С.228–230.

13. Кісь А. Навчання учнів старшої школи техніці безпеки при виготовленні вишитих виробів. *Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика*: збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітнім Дням цивільної оборони та охорони праці. (Полтава, 28–29 квітня 2021 р.) / під ред.: В. П. Титаренко, А. М. Хлопов. Полтава: ПНПУ, 2021. С. 255.

14. Кісь А. Художній текстиль ручного виготовлення: решетилівські традиції. *Сучасні соціокультурні процеси: компетентісно-аксіологічний аспект*: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції (10–11 листопада 2021 р.). Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2021. С.78–81.

15. **Кісь А. В.**, Титаренко В.П. Навчання учнів старшої школи безпечним прийомам праці при виготовленні килимових виробів. *Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика*: збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітнім Дням цивільної оборони та охорони праці. (Полтава, 28 квітня 2022 р.) / під ред.: В. П. Титаренко, О. В. Кудря. – Полтава: ПНПУ, 2022. С.181–183.

16. Кісь А. Роль декоративно-ужиткового мистецтва у формуванні особистості. *Трудове навчання та технології: сучасні реалії та перспективи розвитку*: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті академіка Д. О. Тхоржевського (27 травня 2022 р.) / за заг. ред. Д. Е. Кільдерова. Київ, 2022. С. 80–83.

17. Кісь А. Ознайомлення старшокласників з типологією та призначенням українських килимів. *Проблеми та інновації в природничо-математичній, технологічній і професійній освіті*: збірник матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної онлайн-інтернет конференції, м.

Кропивницький, 13–28 червня 2022 року / Відп. ред. М. І. Садовий. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2022. С. 122–123.

18. Кісь А. Роль виставкової діяльності у розвитку декоративно-прикладної творчості особистості. *Дизайн-освіта майбутніх фахівців: проблеми та перспективи*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Полтава, 2022 р.). Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2022. С. 264–269.

19. Кісь А. Вишивка як засіб прилучення молоді до українських народних традицій. *Сучасні соціокультурні процеси: компетентісно-аксіологічний аспект* : Збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (10–11 листопада 2022 р.). Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. С. 66–69.

20. Кісь А. Виховання естетичного смаку старшокласників у процесі вивчення килимарства та вишивки як видів декоративно-прикладного мистецтва. Актуальні проблеми та перспективи технологічної і професійної освіти: матеріали VII всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 20–21 квітня 2023 р. С.132–134.

21. Кісь А. Від традиції до новацій: декоративно-прикладна творчість в Україні та її потенціал для навчання старшокласників. *Трудове навчання та технології: сучасні реалії та перспективи розвитку*: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції пам'яті академіка Дмитра Тхоржевського «» (19 травня 2023 року). IX Міжнародної наукової-практичної конференції «Актуальні питання графічної підготовки: теорія, практика та шляхи розвитку», присвяченої пам'яті член-кореспондента НАПН України Віктора Сидоренка (20 травня 2023 року) / за заг. ред. Д. Кільдерова, В. Харламенко. Київ, 2023. С. 72–75.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

22. Кісь А. Програма навчального змістового модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчального предмету «Технології», 10–11 класи. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2023. 9 с.

23. Кісь А. В. Методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства: методичні рекомендації. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. 25 с.

Додаток Б**Відомості про апробацію результатів дисертації**

Основні положення дисертації доповідалися та обговорювалися на 13 наукових і науково-практичних конференціях і семінарах, зокрема:

міжнародних:

1) «Трудове навчання та технології: сучасні реалії та перспективи розвитку» (Київ, 2022, 2023)

Тема доповіді: «Роль декоративно-ужиткового мистецтва у формуванні особистості» (2022)

Тема доповіді: «Від традиції до новацій: декоративно-прикладна творчість в Україні та її потенціал для навчання старшокласників» (2023);

2) «Проблеми та інновації в природничо-математичній, технологічній і професійній освіті» (Кропивницький, 2022, 2023)

Тема доповіді: «Ознайомлення старшокласників з типологією та призначенням українських килимів» (2022)

Тема доповіді: «Автентична технологія виготовлення решетилівських гобеленів» (2023);

3) «Актуальні питання графічної підготовки: теорія, практика та шляхи розвитку» (Київ, 2023)

Тема доповіді: «Декоративно-прикладна творчість: елементи графічної грамотності старшокласників»;

4) «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (Хмельницький, 2023)

Тема доповіді: «Результати експериментального впровадження методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства»;

всеукраїнських:

1) «Теоретико-методичні аспекти технологічної освіти учнівської та студентської молоді засобами естетичної культури та дизайну» (Полтава,

2020)

Тема доповіді: «Методика навчання старшокласників килимарства»;

2) «Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика» (Полтава, 2021, 2022, 2023)

Тема доповіді: «Навчання учнів старшої школи техніці безпеки при виготовленні вишитих виробів» (2021)

Тема доповіді: «Навчання учнів старшої школи безпечним прийомам праці при виготовленні килимових виробів» (2022)

Тема доповіді: «Навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості: безпекознавчий аспект» (2023);

3) «Сучасні соціокультурні процеси: компетентнісно-аксіологічний аспект» (Полтава, 2021, 2022)

Тема доповіді: «Художній текстиль ручного виготовлення: решетилівські традиції» (2021)

Тема доповіді: «Вишивка як засіб прилучення молоді до українських народних традицій» (2022);

4) «Дизайн-освіта майбутніх фахівців: проблеми та перспективи» (Полтава, 2022)

Тема доповіді: «Роль виставкової діяльності у розвитку декоративно-прикладної творчості особистості»;

5) «Актуальні проблеми та перспективи технологічної і професійної освіти» (Тернопіль, 2023)

Тема доповіді: «Виховання естетичного смаку старшокласників у процесі вивчення килимарства та вишивки як видів декоративно-прикладного мистецтва»;

6) «Мистецтво в реаліях сучасної освіти» (Полтава, 2023)

Тема доповіді: «Організаційно-методичне забезпечення навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості»

7) «Актуальні проблеми технологічної та професійної освіти» (Кременець, 2023)

Тема доповіді: «Оцінювання навчальних досягнень старшокласників з опанування декоративно-прикладної творчості»;

8) «Розвиток технологічної освітньої галузі в руслі Нової української школи» (м. Полтава, 2023)

Тема доповіді: «Підготовка майбутніх учителів технологій до навчання учнів декоративно-прикладній творчості»;

9) «Дизайн-освіта у професійній підготовці майбутніх фахівців» (м. Полтава, 2023)

Тема доповіді: «Проектні технології в дизайн-освіті майбутніх вчителів технологій»;

10) Доповідалися на науково-методичних семінарах кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (2020–2024 рр.).

Довідки про впровадження

вх. № 109/05-03
вг. 29.11.2023

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи
Кісь Алли Володимирівни
**«Методика навчання старшокласників декоративно-прикладної
творчості засобами вишивки та килимарства»**
у спеціалізованій школі з поглибленим вивченням
англійської мови №28 (м. Київ)
поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії
зі спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)
01 «Освіта/Педагогіка»

У 2022-2023 р.р. у спеціалізованій школі з поглибленим вивченням англійської мови №28 проводилось впровадження Програми змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчального предмету «Технології» (10-11 класи) та методики, що були розроблені Кісь А.В. і спрямовані на формування ключових компетентностей особистості засобами декоративно-ужиткового мистецтва.

Запропонована Кісь А.В. модель методики навчання декоративно-прикладної творчості старшокласників засобами вишивки та килимарства була перевірена у процесі дослідно-експериментальної роботи, встановлена ефективність виокремлених педагогічних умов навчання учнів 10-11 класів декоративно-прикладної творчості.

Результати навчальних досягнень старшокласників, отримані у ході експерименту, показали, що рівень сформованої декоративно-прикладної творчості школярів в експериментальних класах підвищився, у більшості школярів сформувалися високий та достатній рівні. Це засвідчує, що Програма змістових субмодулів та методика навчання, які впроваджувались в освітній процес навчального закладу, сприяють ефективному навчанню старшокласників декоративно-прикладній творчості засобами вишивки та килимарства.

Вважаємо, що розроблена Кісь А.В. Програм змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчального предмету «Технології» (10-11 класів), розроблена методика і педагогічні умови мають достатню педагогічну ефективність і можуть бути рекомендованими до використання в закладах середньої освіти.

Довідка видана для подання за місцем захисту дисертації.

Директор
спеціалізованої школи
з поглибленим вивченням
англійської мови №28 (м. Київ)

Наталія Охріменко

Міністерство освіти і науки України
 ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ
 ПОЛТАВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
 ПОЛТАВСЬКИЙ МІСЬКИЙ
 ЦЕНТР ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
 Полтавської міської ради
 36004, м. Полтава, вул. Головка, 20
 тел. 689716, тел./факс 689717
 e-mail: pozashkilna@ukr.net
 Код ЄДРПОУ 22534877
 від_29.11.2023 №_297_

Полтавський національний
 педагогічний університет імені
 В.Г. Короленка

ДОВІДКА

про впровадження результатів дослідження
 Кісь Алли Володимирівни
 «Методика навчання старшокласників декоративно-прикладної
 творчості засобами вишивки та килимарства»
 у Полтавському міському Центрі позашкільної освіти
 Полтавської міської ради,
 поданого на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії зі
 спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)
 галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

У Полтавському міському Центрі позашкільної освіти Полтавської міської ради протягом 2022-2023 н. р. здійснювались апробація та практичне впровадження результатів наукового дослідження Кісь А. В. на тему: «Методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства»

В освітньому процесі навчального закладу були використані теоретичні положення дисертаційної роботи Кісь А. В., науково-методичні матеріали щодо навчання учнів старших класів декоративно-прикладній творчості засобами вишивки та килимарства. У ході експериментального дослідження були впровадженні педагогічні умови навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості, апробувались інноваційні педагогічні технології.

Проведення педагогічного експерименту засвідчило перспективність та дієвість використання запропонованого Кісь А. В. нормативно-методичного забезпечення процесу навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості засобами вишивки та килимарства, належний науковий рівень

наукового дослідження, його теоретичну і практичну значущість.

Розроблені Кісь А. В. теоретичні положення та методичні матеріали є ефективними і можуть використовуватися у навчальному процесі закладів загальної середньої освіти та закладів позашкільної освіти.

Довідка видана для подання за місцем захисту дисертації.

Директор
Полтавського міського
Центру позашкільної освіти
Полтавської міської ради

Лариса СЕМЕНЯКА

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ

МИРГОРОДСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

КИБИНСЬКА ГІМНАЗІЯ

МИРГОРОДСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

вул. Миру, 42, с. Кибинці, Миргородський р-н, Полтавська область, 37654,

E-mail: kibunzy@ukr.net, Код ЄДРПОУ 23550625

28.06.2023 №01-16/132

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи

Кісь Алли Володимирівни

*«Методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості
засобами вишивки та килимарства»*

*у Кибинській гімназії Миргородської міської ради Полтавської області,
поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії
зі спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)
01 «Освіта/Педагогіка»*

У Кибинській гімназії Миргородської міської ради Полтавської області у 2022-2023 н.р. упроваджені матеріали дисертаційної роботи Кісь А. В., зокрема Програми змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчального предмету «Технології» для 10-11 класів. Метою впровадження у навчальний процес змістових субмодулів було формування ключових компетентностей особистості засобами декоративно-ужиткового мистецтва, навчання старшокласників вишивці та килимарству на основі проектно-технологічної діяльності.

Здійснена дослідно-експериментальна перевірка моделі методики навчання декоративно-прикладної творчості старшокласників засобами вишивки та килимарства, педагогічних умов ефективного навчання учнів 10-11 класів декоративно-прикладної творчості. Результати отриманих до та після впровадження навчальних досягнень учнів старших класів на уроках технологій показали, що рівень сформованої декоративно-прикладної творчості школярів в експериментальних класах є високим. Це є свідченням того, що розроблені Програми змістових субмодулів та запропонована методика навчання сприяють ефективному навчанню старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства.

Запропоновані Програми змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчального предмету «Технології» для 10-11 класів,

експериментальна методика і педагогічні умови виявилися ефективними, та можуть бути рекомендованими для масового впровадження в практику освітньої діяльності.

Довідка видана для подання до спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій.

Директор Кибинської гімназії
Миргородської міської ради
Полтавської області

Лариса ЛИСЕНКО

**ПЕТРІВСЬКИЙ ЗАКЛАД ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
I – III СТУПЕНІВ СКОРОХОДІВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ
ПОЛТАВСЬКОГО РАЙОНУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

вул. Центральна, 18, с. Петрівка, Полтавський район, Полтавська область, 38832,
тел./факс 0(5347) 9-91-16, e-mail:petrivskaschool2017@gmail.com
код ЄДРПОУ 21064636

Від 25.09.2023

№310

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи

Кісь Алли Володимирівни

**«Методика навчання старшокласників декоративно-прикладної
творчості засобами вишивки та килимарства»**

у Петрівському ЗЗСО I-III ступенів Скороходівської селищної ради Полтавського
району Полтавської області,

поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії
зі спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)
01 «Освіта/Педагогіка»

У 2022-2023 н.р. у Петрівському ЗЗСО I-III ступенів Скороходівської селищної ради Полтавського району Полтавської області проводилось впровадження Програми змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчального предмету «Технології», 10-11 класи, що була розроблена Кісь А.В. і спрямована на ефективне навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства.

На основі визначених Державним освітнім стандартом загальної середньої освіти компетентнісного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного та системного підходів Кісь А.В. була запропонована модель методики навчання декоративно-прикладної творчості старшокласників засобами вишивки та килимарства, обґрунтовані і впроваджені педагогічні умови ефективного навчання учнів 10-11 класів декоративно-прикладній творчості.

За всіма показниками рівень сформованості декоративно-прикладної творчості старшокласників на уроках технологій підвищився, що свідчить про ефективність запропонованого нормативно-методичного забезпечення процесу навчання учнів 10-11 класів.

Вважаємо, що розроблені Кісь А. В. Програми змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчального предмету «Технології» для 10-11 класів та методичні рекомендації навчання учнів декоративно-прикладній творчості мають достатню педагогічну ефективність і можуть бути рекомендовані до використання в закладах базової середньої освіти.

Довідка видана для подання за місцем захисту дисертації.

Директор

Світлана КОКАРЕВА

**ОПОРНИЙ ЗАКЛАД
«РЕШЕТИЛІВСЬКИЙ ЛІЦЕЙ ІМЕНІ І.Л.ОЛІЙНИКА
РЕШЕТИЛІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ»**

вул. Покровська, 37, м. Решетилівка, 38400, тел. (05363) 21783, факс 2-17-83,
E-mail: reshet.school@gmail.com, Web: https://reshet-lyceum.e-schools.info, Код ЗКПО 21065914

25.05.2023 р. №320

ДОВІДКА

про впровадження результатів дослідження
Кісь Алли Володимирівни
*«Методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами
вишивки та килимарства»,*
у Решетилівському ліцеї імені І. Л. Олійника
Решетилівської міської ради,
поданого на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії зі
спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)
галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Упродовж 2022-2023 н. р. у Решетилівському ліцеї імені І. Л. Олійника Решетилівської міської ради була проведена апробація розробленої Кісь А.В. Програми змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчального предмету «Технології» для 10-11 класів та методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства.

Отримані результати свідчать, що розроблена програма та методика навчання сприяють ефективному навчанню старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства. Рівень сформованої декоративно-прикладної творчості школярів у класах, які навчалися за розробленою програмою, суттєво підвищився, про що свідчить аналіз результатів навчальних досягнень учнів 10-11 класів на уроках технологій до та після впровадження.

В основу розробленої і запровадженої Кісь А.В. моделі методики навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства покладено особистісно-орієнтовану технологію навчання, яка спрямована на підготовку творчої особистості. Запропоноване нормативно-методичне забезпечення процесу навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства та апробована методика сприяють підвищенню якості навчання учнів 10-11 класів і можуть бути рекомендовані для впровадження у навчальний процес закладів загальної середньої освіти.

Довідка видана для подання за місцем захисту дисертації.

В.о. директора
Решетилівського ліцею
імені І.Л. Олійника
Решетилівської міської ради

Жанна Рак

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 імені В. Г. КОРОЛЕНКА

вул. Остроградського, 2 м. Полтава, 36003, тел. (0532) 52-58-67
 E-mail: ailmail@pnpu.edu.ua код ЗКПО 31035253

15.02.2024 № 632/01-54/02

Довідка

про впровадження результатів дисертаційної роботи

Кісь Алли Володимирівни

на тему «Методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства»

за освітньо-науковою програмою «Середня освіта (Трудове навчання та технології)»

У навчальному процесі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка на базі факультету технологій та дизайну здійснювалась дослідницько-експериментальна робота з впровадження положень, висновків, рекомендацій, викладених у дисертаційній роботі А. Кісь «Методика навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства». Дослідницею було проаналізовано навчально-виховний потенціал вишивки та килимарства як засобів навчання учнів старшої школи декоративно-прикладній творчості на уроках технологій.

Розроблена аспіранткою програма змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчального предмету «Технології» (10-11 класи), методичні рекомендації до неї використовувалися в освітньому процесі закладу.

Результати дослідження А. Кісь були використані під час вивчення бакалаврами середньої освіти дисциплін циклу професійної підготовки, що сприяло активізації навчально-виховного процесу та цілеспрямованому формуванню у майбутніх бакалаврів готовності застосовувати нормативно-методичне забезпечення процесу навчання старшокласників декоративно-прикладній творчості засобами вишивки та килимарства. Основні положення проведеного дослідження, методичні рекомендації дисертантки щодо підвищення якості підготовки майбутніх бакалаврів трудового навчання та технологій до навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості отримали позитивну оцінку під час впровадження.

Упродовж 2020-2023 років А. Кісь постійно виступала із науковими доповідями на Всеукраїнських науково-практичних конференціях Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, здійснювала публікації в їх наукових виданнях.

Результати впровадження обговорено і схвалено на засіданні кафедри теорії і методики технологічної освіти (протокол № 18 від 21 листопада 2023 р.).

Довідка видана для подання до спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій.

Проректор із наукової роботи

Василь ФАЗАН

Додаток Д

Техніки вишивки (за В. Радкевич (Радкевич, Пашенко, 1997))

Початкові шви	Прозоро-рахункові шви	Поверхнево-нашивні рахункові шви	Поверхнево-нашивні нерахункові шви
За голкою Козлик Петельний Стебловий Тамбурний Уперед голкою	Багаторядна ляхівка Безчисна мережка Вівсяночка Гречка Затяганка Квадратикова мережка Кольоровий прутик Лучки Ляхівка Ляхівка з настилом Прутик Прутик з настилом Подвійний прутик Стовпчик Черв'ячок Чисна мережка Шабак	Вирізування Занизування Зерновий вивід Кафасор Курячий брід Лиштва Набирування Низь Поверхневий верхоплут Поверхниця Ретязь Солов'їні вічка Хрестик Штапівка Товмацька зірка	Гладь Зборки Змережування Зубцювання Курячі шкірки Обробка країв Пухлики Рубці Рушникові шви

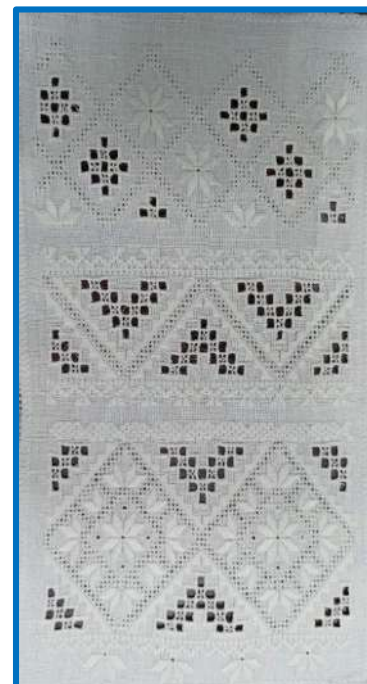
Початкові шви

Техніки прозоро-рахункової групи

Поверхнево-нашивні рахункові техніки

Додаток И

Поверхнево-нашивні нерахункові техніки: гладь

Художня гладь

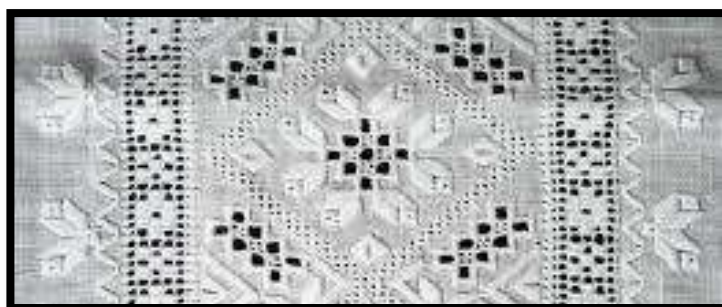

Декоративна гладь

Біла гладь

Інструкційна карта «Шов «Зерновий вивід»»

№ п/п	Назва операції	Послідовність виконання операції	Графічне зображення
1.	Закріплення вишивальної нитки і виконання подвійного горизонтального стібка	Закріпити вишивальну нитку в петлю і виконати подвійний горизонтальний стібок, виколуючи голку по діагоналі знизу вгору вліво через три нитки тканини	
2	Виконання двох вертикальних стібків	Виконати на трьох горизонтальних нитках два вертикальні стібки і знову виколоти голку по діагоналі вгору справа наліво за три нитки тканини	
3	Виконання двох горизонтальних стібків	Виконати два горизонтальних стібки і спрямовувати голку по діагоналі за три нитки тканини	
4	Утворення зигзагоподібної лінії	Утворити згідно з узором зигзагоподібну лінію горизонтальними і вертикальними стібками	
5	Виконання другої половини зернового виводу	Повернути зразок і так само виконати другу половину зернового виводу	

Зразки проєктів із вишивки

Додаток М

Килим з гладкою (безворсовою) поверхнею

Додаток Н

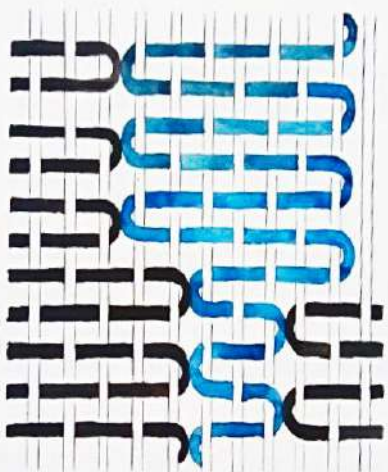
Ворсовий килим з нитками, які виступають над основою

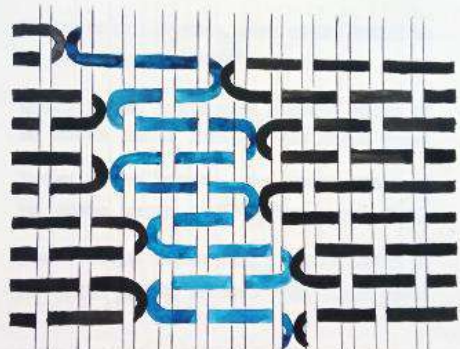
Рахівні техніки виготовлення килимів

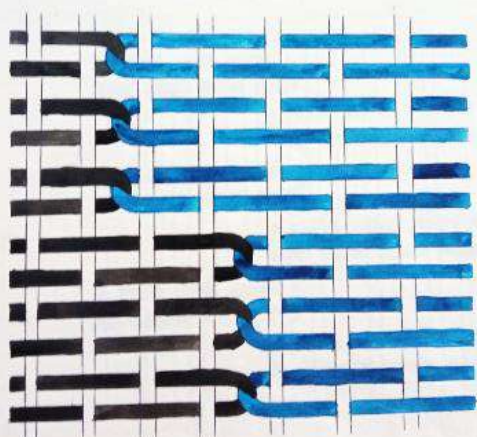
Техніка
«Дірчаста на пряму»

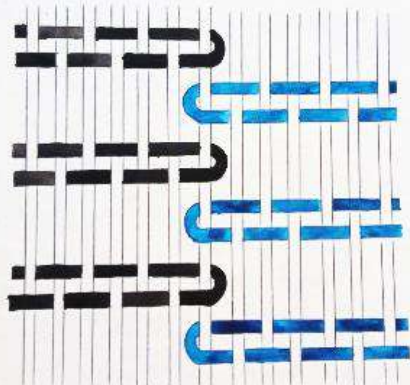
Техніка
«Дірчаста на косу»

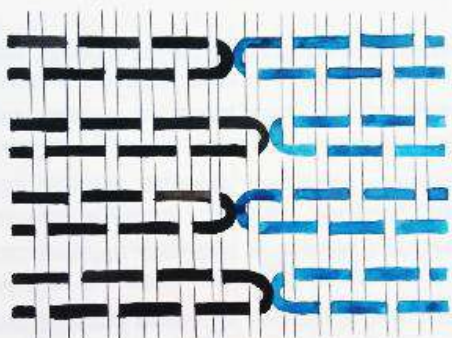
Техніка
«Зачіпками»

**Техніка
«На межову нитку»**

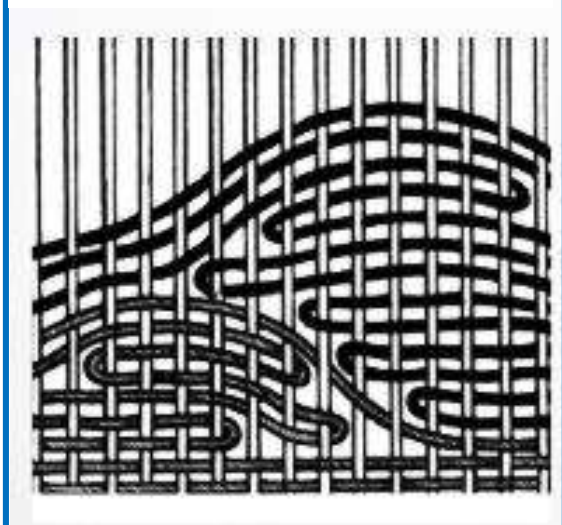
**Техніка
«Зірчаста»**

Техніка кругляння виготовлення килимів

Техніка
«Кругляння»

Додаток С

Ліжник із коротковолокнистої пряжі з висіченими на зовні волокнами

Додаток Т.1

Оцінювання сформованості предметних компетентностей старшокласників у навчанні декоративно-прикладній творчості

Показники	Рівні
1. Усвідомлення теоретичних засад та регіональних основ декоративно-прикладної творчості, розуміння вимог майбутньої професії та власних нахилів і здібностей	<p><i>Початковий рівень</i> (1-3 бали) – спостерігається в учня який: 1) виявляє здатність сприймати, розбиратися, давати фрагментарні відповіді на питання, наводити приклади з теоретичних основ проектування, декоративно-прикладної творчості, регіональних її основ, початкові уявлення про власні здібності та вимоги до майбутньої професії; 2) здатний пояснювати сутність методів творчого пошуку ідей, традиційних і сучасних прийомів обробки природних матеріалів для створення декоративно-ужиткового виробу від творчого задуму до його практичної реалізації, аналізувати специфіку професій та ринку праці; 3) виявляє зацікавленість декоративно-прикладною творчістю у розробці та реалізації творчих проєктів, майбутньою професією; 4) здатний наводити приклади, встановлювати взаємозв'язки в оцінюванні естетичних та функціональних властивостей об'єктів проектування, власних можливостей до подальшої професійної освіти та майбутнього працевлаштування.</p>
2. Готовність до використання в проєктно-технологічній діяльності з декоративно-прикладної творчості методів творчого пошуку ідей, сучасних інноваційних та традиційних технологій обробки природних матеріалів для практичної реалізації творчих проєктів, здатність до аналізу особливостей професій на ринку праці.	<p><i>Середній рівень</i> (4-6 балів) – притаманний учню, який 1) характеризується здатністю пояснювати складові трудових процесів, здійснювати пізнавальну діяльність на основі набутих знань із теоретичних основ проектування, декоративно-прикладної творчості, регіональних її основ, власних здібностей та вимог майбутньої професії; 2) уміло застосовує методи творчого пошуку ідей, традиційні і сучасні прийоми обробки природних матеріалів за зразком для створення декоративно-ужиткового виробу у стандартних, знайомих ситуаціях від творчого задуму до його практичної реалізації, аналізувати специфіку професій та ринку праці; 3) виявляє інтерес до декоративно-прикладної творчості у розробці та реалізації творчих проєктів, до обраної майбутньої професії шляхом практичної реалізації власної освітньої траєкторії; 4) виділяє в оцінюванні художньо-естетичних та функціональних властивостей об'єктів проектування, серед власних можливостей до подальшої професійної освіти та майбутнього працевлаштування питання, які можна вирішити засобами навчання технологій та ті, що потребують інших підходів.</p>
3. Вияви ціннісного ставлення до декоративно-прикладної творчості під час проєктно-технологічної діяльності, до вибору майбутньої професії в ході реалізації індивідуальної освітньої траєкторії навчання технологіям.	<p><i>Достатній рівень</i> (7-9 балів) – є характерним для учнів, які: 1) виявляють здатність до виявлення суттєвих ознак, розробки стратегій використання набутих умінь із теоретичних основ проектування, декоративно-прикладної творчості, регіональних її основ, власних здібностей та вимог</p>

<p>4. Здатність до оцінювання художньо-естетичних, функціональних властивостей спроектованих декоративно-ужиткових виробів та індивідуальних можливостей щодо майбутнього вибору професії, здобуття професійної освіти та потенційного працевлаштування.</p>	<p>майбутньої професії для застосування у навчанні та повсякденному житті; 2) уміють самостійно виконувати елементарні проектно-технологічні дослідження у стандартних ситуаціях методами творчого пошуку ідей, розв'язувати поставлені трудові завдання зі створення декоративно-ужиткового виробу від творчого задуму до його практичної реалізації традиційними і сучасними прийомами обробки природних матеріалів, робити висновки за результатами аналізу специфіки професій та ринку праці; 3) усвідомлюють цінність набутих знань і вмій із технічної та декоративно-прикладної творчості у розробці та реалізації творчих проєктів, майбутньої професії шляхом практичної реалізації власної освітньої траєкторії; 4) логічно обґрунтовують рішення з оцінювання художньо-естетичних та функціональних властивостей об'єктів проектування, власних можливостей до подальшої професійної освіти та майбутнього працевлаштування на підставі виявлення суттєвих ознак і взаємозв'язків між ними.</p> <p><i>Високий рівень</i> (10–12 балів) – спостерігається в учня, який: 1) виявляє здатність обґрунтовувати рішення з проектування, декоративно-прикладної творчості, регіональних її основ, використання власних здібностей та інтерпретації вимог майбутньої професії в межах складніших видів трудової діяльності; 2) проявляє уміння формулювати та прогнозувати результати проектно-технологічної діяльності, самостійно переносити набуті знання і вміння у нові, незнайомі ситуації методами творчого пошуку ідей, традиційними і сучасними прийомами обробки природних матеріалів для створення декоративно-ужиткового виробу від творчого задуму до його практичної реалізації, аналізу специфіки професій та ринку праці; 3) демонструє відповідальне ставлення до декоративно-прикладної творчості у розробці та реалізації творчих проєктів, вибору майбутньої професії шляхом практичної реалізації власної освітньої траєкторії; 4) здійснює аналіз результатів, співставлення даних отриманих проєктних рішень, аргументує та відстоювати свою точку зору в оцінюванні власних можливостей до подальшої професійної освіти та майбутнього працевлаштування.</p>
--	--

Додаток Т.2

Оцінювання сформованості ключових компетентностей у навчанні
декоративно-прикладній творчості

Показники	Рівні
<p>1) Опанування мисленнєвими діями в оцінних судженнях (абстрагування, аналіз, узагальнення, порівняння, класифікація, формулювання висновків)</p>	<p>Початковий рівень (1-3 балів) – спостерігається в учня, який: 1) володіючи мисленнєвими діями операціями (аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, класифікація, формулювання висновків та узагальнень), здатний сприймати, розібратися, формулювати оцінні судження під час обговорення проектних завдань із декоративно-прикладної творчості; 2) виявляє здатність наводити приклади, встановлювати взаємозв'язки у ситуаціях проектно-технологічної діяльності, якою забезпечується творча спрямованість декоративно-прикладної діяльності; 3) реалізує власне самовираження через цінності та трудові традиції української культури шляхом набуття та відтворення фрагментарних трудових знань, умінь та фактів з декоративно-прикладної творчості.</p> <p>Середній рівень (4-6 балів) – притаманний учню, для якого: 1) використання мисленнєвих дій (аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, класифікація, формулювання висновків та узагальнень) забезпечує досконале володіння декоративно-прикладною проектною діяльністю, здатність її розвивати, створюючи комфортні умови для інших учасників освітнього процесу; 2) характерними є вміння виявляти, висувати гіпотези та розв'язувати проблеми з декоративно-прикладної творчості; 3) власне самовираження через цінності та трудові традиції української культури виявляється у знайомих ситуаціях декоративно-прикладної діяльності за зразком.</p>
<p>2) Творча спрямованість навчання декоративно-ужитковому мистецтву (готовність до висунення гіпотез, здатність до розв'язування проблемних завдань)</p>	<p>Достатній рівень (7-9 балів) – характеризує в учнів: 1) володіння мисленнєвими діями (аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, класифікація, формулювання висновків та узагальнень) для розробки стратегій використання набутих умінь у навчанні декоративно-прикладній творчості та у повсякденному житті; 2) вміння приймати обґрунтовані рішення під час висунення гіпотез та в ході розв'язування завдань із декоративно-прикладної творчості; 3) вияви власного самовираження через цінності та трудові традиції української культури та логічного обґрунтування</p>

<p>3) Реалізація власного самовираження через цінності та трудові традиції української культури.</p>	<p>прийнятих рішень під час виконання стандартних навчальних завдань із декоративно-прикладної творчості.</p> <p>Високий рівень (10–12 балів) – є характерним для учня, який володіє: 1) мисленевими діями (аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, класифікація, формулювання висновків та узагальнень), що забезпечують здатність до аргументації та відстоювання своєї точки зору під час оцінювання прийнятих рішень у декоративно-прикладній творчості; 2) здатністю займати лідерські позиції засобами творчої декоративно-прикладної діяльності; 3) виявами власного самовираження через цінності та трудові традиції української культури шляхом перенесення набутих знань і вмінь у нові, незнайомі ситуації декоративно-прикладної творчості.</p>
--	--

Додаток У

Портфоліо вияву здібностей та нахилів учнів 10-11 класів під час навчання технологій у школі (за І. Волковим)

Форма творчої книжки учня для реєстрації випробувань у позаурочний час у тих видах праці, які цікавлять учнів і виконуються за власним бажанням без зовнішнього примусу у вільний від уроків час.

Формат книжки 130x190 мм, об'єм 14–16 сторінок (з розрахунку на 60–80 записів). На лицьовому боці обкладинки написано: «Творча книжка учня». Зворотній бік обкладинки оформлюється так:

Видана

(прізвище, ім'я, по батькові)

Закінчив(ла) _____ класів _____ школи у 20 __ році.

За час навчання у школі виконав такі самостійні і творчі роботи понад навчальної програми.

(М.п.) _____ Директор школи (підпис).

Сторінка творчої книжки заповнюється за формою, представленою в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Форма тематичного портфоліо творчої книжки

№ п/п	Розділ науки, техніки, мистецтва	Назва роботи	Дата, клас	Підписи двох учителів

Таблиця 1.2

Портфоліо вияву здібностей учнів

Види проявів якостей		Класи															Всього	
		5 клас			6 клас			7 клас			8 клас			9 клас				
		Номери робіт у творчій книжці																
		1	2	...	1	2	...	1	2	...	1	2	...	1	2	...		
За видами діяльності	Практичні																	
	Теоретичні																	
Активність	Активний	Сам обирає і працює над темою																
	Пасивний	Працює за пропозицією вчителя																
	Стійкий	Систематична праця і доведення її до кінця																
Стійкість	Нестійкий	Працює нерівно, але доводить справу до кінця																
	Творчість	Творчі																
За характером виконаних робіт	Творчість	Напівтворчі																
	Складність	Нетворчі																
	Об'єм	Складні	Складні															
		Середні	Середні															
	Прості	Прості																
	Великий	Великий																
	Середній	Середній																
	Малий	Малий																

Таблиця 1.3

Форма підсумкового портфоліо (заповнення вкладники до творчої книжки) для виявлення нахилів учнів

№ п/п	Розділи науки, техніки, мистецтва	Кількість записів
1.	Моделі	
2	Макети	
3.	Креслення	
4	Техніка	
5.	Малювання	
Всього		

Додаток Ф.1

Приклад завдання для діагностування предметних компетентностей із
навчання декоративно-прикладної творчості

Зміст завдань на тему «Проектування та виготовлення вишитих виробів»

Прочитайте текст та дайте відповіді на запитання

Вам необхідно спроектувати та виготовити вишитий декоративно-ужитковий виріб під час практичних робіт у шкільній навчальній майстерні. Для цього, як і працівникові за професією вишивальниці, на основі знань із матеріалознавства, слід здійснити дії з проектування вишитого виробу, вибрати перелік текстильних матеріалів, які будуть потрібні для його виготовлення та забезпечуватимуть його міцність, довговічність, стійкість до прання, а також естетичний привабливий вигляд. Для виготовлення вишитого виробу необхідно обґрунтувати технологію виконання трудових операцій, спрогнозувати появу можливих дефектів та способи їх попередження. Розкрити зміст та вимоги професій, пов'язаних із виготовленням вишитих виробів.

Завдання початкового рівня (1 бал за правильну відповідь):

1) Із чого починається проектування вишитого виробу?

А. Визначення послідовності технологічних операцій для його виготовлення

Б. Визначення розмірів і форми швейного виробу

В. Визначення проблеми і вибору виду вишитого виробу для проектування і виготовлення

Г. Визначення критеріїв, яким повинен відповідати майбутній виріб

2) Виберіть початкові шви з ряду запропонованих;

А. Уперед голкою

Д. Низь

І. Петельний

Б. За голкою

Ж. Напівхрест

В. Козлик

З. Тамбурний

Г. Стеблевий

И. Верхоплут

3) Як ти ставишся до виконання завдань із проєктування та виготовлення вишитих виробів?

- А. Дуже добре
- Б. Подобається
- В. Так собі
- Г. Не подобається

4) Визначте правильний перелік професій, які належать до типу «людина – техніка» та мають попит на ринку праці в Україні.

- А. Швачка, технолог виробів легкої промисловості, наладчик приладів
- Б. Коректор, друкарка, водій
- В. Технолог з пошиття одягу, учитель, кравець, вишивальниця
- Г. Комірник, прибиральниця, кресляр

Обґрунтуйте свій вибір у бланку відповідей.

Завдання середнього рівня (2 бали за правильну відповідь):

5) Закінчіть речення:

- А. Візерунок – це _____
- Б. Композиція – це _____
- В. Колорит – це _____

б) Установіть відповідність між типами та видами професій.

А. «Людина – техніка»	1. Геолог
Б. «Людина – людина»	2. Слюсар
В. «Людина – природа»	3. Лікар
Г. «Людина – художній образ»	4. Дизайнер одягу

7) У чому виражається твій навчальний інтерес до проєктування і виготовлення вишитих виробів?

- А. Подобається розв'язувати проєктні завдання
- Б. Читаю цікаву науково-пізнавальну літературу

- В. Із задоволенням слухаю вчителя
- Г. Дивлюсь передачі та програми з рукоділля
- 8) Які якості притаманні хроматичним кольорам?.
- А. Світлота
- Б. Теплоота
- В. Кольоровий тон
- Г. Гармонія
- Д. Насиченість

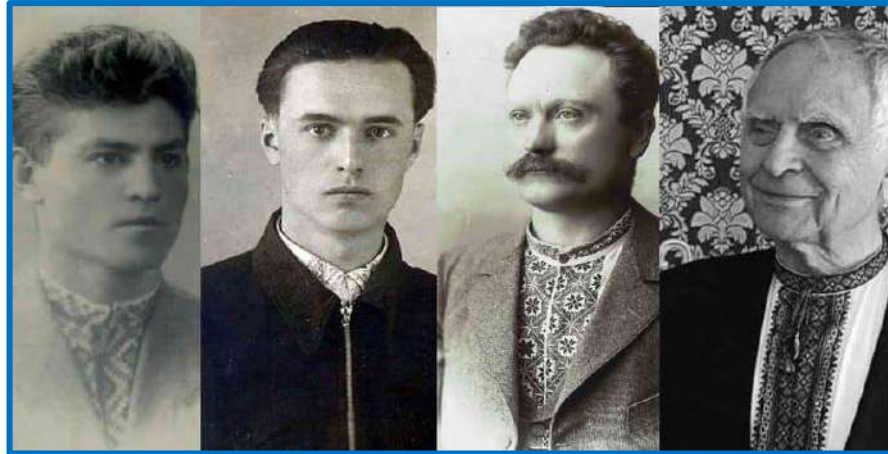
Завдання достатнього рівня (3 бали за правильну відповідь):

- 9) Установіть відповідність між сферами науки та їхнім змістом.

<p>А. Технологія</p> <p>Б. Матеріалознавство</p> <p>В. Матеріалознавство вишитих виробів</p> <p>Г. Машинознавство</p>	<p>1. Наука про будову і властивості матеріалів, що використовують для виготовлення вишитих виробів.</p> <p>2. Наука про методи перетворення сировини, матеріалів у готовий виріб.</p> <p>3. Наука, що займається описом і теорією механізмів та машин, теорією конструювання та розрахунку на міцність, технологією машинобудування тощо.</p> <p>4. Наука про матеріали, що використовують у певній галузі виробництва, діяльності.</p>
---	--

10. Назвіть українського письменника, який першим почав носити вишиванку під піджак та фактично став засновником цього тренду?

- А. Дмитро Павличко
- Б. Іван Франко
- В. Василь Симоненко
- Г. Василь Стус

11) Як ти виконуєш завдання із проєктування та виготовлення вишитих виробів?

- А. Постійно до кожного уроку
- Б. Тільки тоді, коли відчуваю, що вчитель запитас
- В. Виконую тільки те, що подобається
- Г. Швидко встигаю зробити завдання на перерві

12) Визначте регіони України, для яких типовим є застосування качалочкової гладі та які кольори ниток характерні для неї.

- А. Зустрічається переважно у вишитих виробах Полтавщини, Чернігівщини, на Поділлі, Київщині та в західних областях України
- Б. Поширена на Поділлі у червоних кольорах з контурною обшивкою чорними нитками
- В. Розповсюджена на Київщині з виконанням нитками чорного та червоного кольорів без обшивки
- Г. Є характерною для Полілля з вишиванням нитками з вовни яскравих кольорів

Завдання високого рівня (4 бали за правильну відповідь):

13) Решетилівська вишивка називають «біллю» або «білим по білому» з такої причини:

- А. Вперше така вишивка з'явилася у селі Біле на Полтавщині
- Б. Полотно для вишивки вибілювали
- В. Вишивали білою ниткою по білому полотні
- Г. Вишивали по білому полотну різнобарвними нитками пастельних відтінків

14) Установіть правильну послідовність збільшення узору для вишитого виробу.

- А. Пронумерувати квадрати по горизонталі і вертикалі
- Б. Поділити узор на однакові квадрати
- В. Послідовно з квадрата в квадрат перенести елементи узору
- Г. Нанести на папір сітку з квадратів більшого розміру

15) Як ти оцінюєш результати власної діяльності з проектування та виготовлення килимів?

- А. Задоволений, коли все виходить, і хочу ще більше знати
- Б. Задоволений, що розібрався і виконав завдання
- В. Задоволений, коли отримую високу оцінку
- Г. Задоволений, коли завдання легкі

16) Що є причиною утворення дефекту «туге шиття» при вишивці бісером?

- А. Помилка у підборі бісеру за розміром, кольором та формою
- Б. Неправильний підбір ниток для вишивки бісером
- В. Сильний натяг нитки при шитті
- Г. Неправильно підібрана голка.

Бланк відповідей

виконання завдань із проектування виробу*

Назва закладу освіти _____

Учень/учениця _____ класу

Прізвище, ім'я, по батькові _____

Таблиця 1.7

У завданнях 1-16 правильну відповідь позначте знаком +

Номери завдань	Обрані відповіді			
	А	Б	В	Г
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				
13.				
14.				
15.				
16.				
Кількість балів				
Загальна кількість балів				
Рівень навчальних досягнень				

Учитель технологій _____ (І. Прізвище)

(підпис)

*до бланку нами внесені еталони правильних відповідей.

Таблиця 1.8

Визначення максимальної кількості балів за виконання всіх завдань

Рівень складності завдань	№ завдання	Кількість завдань	Кількість балів за одне завдання	Загальна кількість балів
Початковий	1–4	4	1	4
Середній	5–8	4	2	8
Достатній	9–12	4	3	12
Високий	13–16	4	4	16
Разом:		16		40

Таблиця 1.9

Таблиця переведення кількості набраних балів у рівні навчальних досягнень учнів

Кількість балів, які набрав учень	Рівень навчальних досягнень
1–10	початковий
11–20	середній
21–30	достатній
31–40	високий

Додаток Ф. 2

Приклад завдання для діагностування ключових компетентностей із навчання декоративно-прикладній творчості

Зміст завдань на тему «Проектування килимового виробу»

Вам необхідно спроектувати килим та виготовити його під час практичних робіт у шкільній навчальній майстерні. Для цього необхідно визначити вид проєктованого килиму, його розміри, підібрати матеріали для тукання та змодельовати виріб. Для виготовлення килиму слід здійснити класти орнаментальну композицію та визначити правильну послідовність виконання операцій із виготовлення та оздоблення виробу. Розкрити особливості здійснення проєктування та виготовлення виробу, способи виявлення та усунення дефектів.

Завдання початкового рівня (1 бал за правильну відповідь):

1) Який із зображених на малюнках килимових виробів є ліжником?

А

Б

В

2) Якими повинні бути нитки основи для виготовлення килимів?

А. Міцні

Д. Достатньо товсті

Б. Тонкі

Е. Мати високу розтягуваність

В. Пружні

Ж. Не повинні зсідатися

Г. Мати низьку розтягуваність

3) Під яким кутом вишивають стібки косої гладі? Виконайте пробний ескіз.

А. 25°

Б. 45°

В. 30°

Г. Б. 35°

Завдання середнього рівня (2 бали за правильну відповідь):

4) Пряжа для виготовлення килимів повинна мати:

- А. Добрі теплозахисні властивості
- Б. Міцність
- В. Низьку розтягуваність
- Г. Високу розтягуваність
- Д. Високу звалювальність
- Е. Низьку звалювальність
- Є. Достатню пухнастість

5) Яку тканину краще використовувати для виготовлення технічного малюнка в килимарстві? Чому?

- А. Тонку.
- Б. Товсту
- В. Щільну.
- Г. Нещільну.

6) За характером орнаментального оформлення українські народні килими поділяються на:

- А. Геометричні
- Б. Рослинні
- В. Пейзажні
- Г. Зооморфні
- Д. Геральдичні
- Е. Антропоморфні

Завдання достатнього рівня (3 бали за правильну відповідь):

7) Підберіть (вказіть) правильне визначення:

- А. Орнамент, який складається з комірок із вписаним у них орнаментальним мотивом
- 1. Стрічковий орнамент

Б. Орнамент, що вписується у будь-яку форму та має вигляд великого мотиву

В. Орнамент, який будується з основних елементів, які повторюються, або елементів, що чергуються за прямою чи кривою лінією

8) Визначити послідовність виконання дій з проєктування та виготовлення килимових виробів.

А. Пошук способів виготовлення

Б. Створення ескізного малюнку

В. Ткання окремих елементів виробу

Г. Визначення вартості виробу

Д. Розрахунок кількості матеріалів

Є. Опорядження виробу

Е. Підбір матеріалів

Ж. Маркетингове обґрунтування проєкту

9) Здійснити аналіз традицій української культури у запропонованих зразках килимів

А. Канонічна культура

Б. Народна творчість.

В. Новаторська культура

Г. Етнічні взаємовпливи.

2. Сітчастий орнамент

3. Композиційно замкнений орнамент

Завдання високого рівня (4 бали за правильну відповідь):

10) Оберіть спосіб оздоблення країв настінного килиму торочками?

А. Розміщені з двох протилежних сторін килиму

Б. Розташовані з усіх чотирьох сторін килиму.

В. Виконуються лише з одного нижнього краю

Г. Виготовляють по верхньому краю килима.

11) Чому нитки для килимів-ліжників найчастіше виготовляють із шерстяних волокон?

А. Шерстяні волокна повільно вбирають вологу.

Б. Шерстяне волокно всередині заповнене бульбашками повітря

В. Висока пилоємність шерстяних тканин

Г. Гладенька поверхня шерстяних волокон

12) Яку дію необхідно зробити, щоб при роботі на кроснах-рамі вивести нитки основи у дві площини з метою подальшого прокладання ниток п'іткання відповідно до технічного малюнка?

А. Виконати плетіння кіски для утримування ниток основи в одному ряду

Б. Встановити розподільчу палицю для утворення чину

В. Розмістити вирівнювальну смугу

Г. Виконати попередню смугу

Бланк відповідей

виконання завдань із проектування виробу*

Назва закладу освіти _____

Учень/учениця _____ класу

Прізвище, ім'я, по батькові _____

Таблиця 1.10

У завданнях 1-12 правильну відповідь позначте знаком +

Номери завдань	Обрані відповіді			
	А	Б	В	Г
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				
Кількість балів				
Загальна кількість балів				
Рівень навчальних досягнень				

Учитель технологій _____ (І. Прізвище)
(підпис)

*до бланку нами внесені еталони правильних відповідей.

Таблиця 1.11

Визначення максимальної кількості балів за виконання всіх завдань

Рівень складності завдань	№ завдання	Кількість завдань	Кількість балів за одне завдання	Загальна кількість балів
Початковий	1–3	3	1	3
Середній	4–6	3	2	6
Достатній	7–9	3	3	9
Високий	10–12	3	4	12
Разом:		12		30

Таблиця 1.12

Таблиця переведення кількості набраних балів у рівні навчальних досягнень учнів

Кількість балів, які набрав учень	Рівень навчальних досягнень
1–7	Початковий
8–14	Середній
15–22	Достатній
23–30	Високий

Додаток X

Інтеграція змісту навчального матеріалу шкільних предметів
старшокласників під час навчання змістовому модулю «Техніки
декоративно-ужиткового мистецтва»

Назва навчального предмету	Клас	Назви тем навчальних предметів	Зміст модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва»
Українська мова	10-11	Лексичні норми, орфоепічна норма, морфологічні норми, мовна стійкість як ключова риса національної спрямованості особистості, синтаксичні норми, пунктуаційна норма, стилістична норма	Традиції свого народу, збереження народних традицій
Українська література	10-11	Українська ментальність, гуманістичні традиції народного побуту й моралі, ствердження народних поглядів на духовне здоров'я людини, особистісні етичні цінності (чесність, порядність, працелюбство), роль української літератури у пробудженні національної свідомості, історичний шлях нації, визначна особистість як її провідник, пробудження національної свідомості, історичної пам'яті, еволюція художньої свідомості, символічні образи, ускладнена метафора, поетика імпресіонізму, історична основа твору, сюжетно-композиційні особливості, образотворчий прийом контрасту, естетична програма митця, майстерність у відтворенні настрою, емоцій, митець і влада, свобода творчості, краса, гармонія світу і людини, мить і вічність у чуттєвому вираженні, краса природи, краса людини та її почуттів, звернення до античних образів, нерозривна єдність природи і людини, ідея життєствердження, поєднання язичницьких мотивів із християнськими, правда про український народ, його історію крізь призму авторського бачення й оцінки, використання фольклорних, персоніфікованих образів для передачі глибоких почуттів, зміщення часових площин як художній засіб. роль художньої деталі в розкритті характеру,	Творчість народних майстрів, автентичність народу та зв'язок поколінь, значення символів притаманних видам декоративно-ужиткового мистецтва, традиції використання кольорової гами під час виготовлення виробів декоративно-ужиткового мистецтва.

		ідеї, митець і суспільство, індивідуальна свобода людини.	
Історія України. Всесвітня історія.	10-11	Формування модерної української нації, український національний рух, боротьба за незалежність, суспільне, культурне та релігійне життя, культура «віртуальної реальності», тенденції розвитку мистецтва, розвиток суспільної свідомості та культури здобутки українців у сфері культури та мистецтва	Історія технік та технологій декоративно-ужиткового мистецтва, творчість народних майстрів України та майстрів інших народів що проживають в Україні
Громадянська освіта	10	Що таке ідентичність, самореалізація людини, соціокультурна багатоманітність, ефективна комунікація, стереотипи та упередження, забобони, громадянська позиція, комунікація та інформація, свобода, етика, відповідальність, маніпулятивний вплив, критичне сприйняття та протидія маніпуляціям,	Технології і техніки створення виробів декоративно-ужиткового мистецтва, значення символів притаманних видам декоративно-ужиткового мистецтва,
Зарубіжна література	10-11	Оригінали художніх творів, їхня роль у розвитку особистості, міфологічні, пригодницькі, побутові елементи в літературних творах, особливості композиції твору, концепція світу і людини, алегоричний зміст образів, жанрова своєрідність твору, відкритість твору в часі, його рецепція та інтерпретації в наступні епохи, гротескні образи, символіка, традицій й художнє новаторство, сюжет і композиція літературного твору, роль фантастики у творі, ідеї миру, людяності, порятунку, духовних цінностей	Творчість народних майстрів України та майстрів інших народів що проживають в Україні шанування народних традицій, мистецькі премії світу, митці-лауреати, та їхній внесок у боротьбу за духовність та мир
Захист України	10-11	Національна безпека та національні інтереси України, аналіз інформації на достовірність, інформаційно-психологічний вплив, вірність українському народові, символи честі, доблесті та слави, захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту,	Значення символів притаманних видам декоративно-ужиткового мистецтва, правила безпечної праці при виконанні технологічних операцій, необхідність збереження народних традицій, як автентичність народу та зв'язок поколінь
Іноземні мови	10-11	Життя у мультилінгвальному та полікультурному світовому просторі, культура, історія, реалії та традиції країни виучуваної мови, діалог культур (рідної та іншомовної), повага до	Історія технік та технологій декоративно-ужиткового мистецтва, творчістю народних

		народу, носія іноземної мови, толерантне ставлення до його культури, звичаїв і способу життя, культура спілкування, прийнята в сучасному цивілізованому суспільстві, емоційно-ціннісне ставлення до всього, що нас оточує,	майстрів України та майстрів інших народів що проживають в Україні, іноземна термінологія в декоративно-ужитковому мистецтві
Інформатика	10-11	Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-пізнавальній діяльності, при вивченні інших навчальних предметів, у повсякденному житті, застосування інформаційно-комунікаційні технології з метою ефективного виконання різноманітних завдань щодо реалізації інформаційних процесів, інформаційна культура, правила безпеки життєдіяльності та безпечної поведінки при виконанні робіт з використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій, використання програмних засобів загального та прикладного призначення, пошук й систематизація відомостей, використання електронних засобів обміну даними	Історія технік та технологій декоративно-ужиткового мистецтва, значення символів, традицій використання кольорової гама під час виготовлення виробів декоративно-ужиткового мистецтва, творчість народних майстрів, пошук та обґрунтування обраних технології, які забезпечують якісне виконання проекту.
Математика	10-11	Найпростіші математичні моделі реальних об'єктів, процесів і явищ, задач, пов'язаних із ними, вихідні дані, мета задачі, необхідна додаткова інформація, засоби розв'язування задачі, техніка обчислень, проектування алгоритмічної та евристичної діяльності на математичному матеріалі, робота з формулами, побудова графіків, класифікація та конструювання геометричних фігур на площині та в просторі, вимірювання геометричних величин.	Чинники, які впливають на якість виконаної роботи за технологією, матеріали, інструменти та пристосування необхідні для виготовлення виробу, розрахунок вартості виробу
Мистецтво	10-11	Мистецтвом різних культурних регіонів світу, взаємодія між різними культурами, необхідність збереження культурно-мистецького надбання людства, національна ідентичність, власна причетність до української культурної спадщини, культурно-мистецьке розмаїття, креативні, комунікативні якості особистості; мистецька самоосвіта та художнє самовираження; естетична цінність творів мистецтва, явищ сучасності та довкілля (зокрема медіаконтенту та	Технології і техніки створення виробів декоративно-ужиткового мистецтва, історія технік та технологій декоративно-ужиткового мистецтва, традиції використання кольорової гама під час виготовлення виробів декоративно-ужиткового мистецтва,

		інтернет-простору), вплив мистецтва та інформаційного простору на формування особистих та суспільних цінностей, зв'язки між мистецтвом та соціокультурним середовищами, мистецтвом різних народів.	творчість народних майстрів України та майстрів інших народів що проживають в Україні
Фізична культура	10-11	Руховий досвід, життєво необхідні рухові дії, використання їх у повсякденній та ігровій діяльності, розвиток основних фізичних якостей і природних здібностей, моральні якості особистості, готовність молоді до виконання громадського та конституційного обов'язку щодо відстоювання національних інтересів та незалежності держави	Технології і техніки створення виробів декоративно-ужиткового мистецтва, виготовлення виробів з дотриманням народних традицій (форма, кольорове рішення, символи), технології, які забезпечують якісне виконання проекту
Хімія	10-11	Хімічну складову природничо-наукової картини світу, безпечне використання речовин і матеріалів, роль хімії у розвитку сучасних технологій та розв'язанні глобальних проблем, практичні завдання хімічного характеру у повсякденному житті, попередження явищ, що завдають шкоди здоров'ю людини і довкіллю, позитивна роль хімії як науки у забезпеченні прогресу суспільства, хімічно грамотне ставлення до власного здоров'я і довкілля.	Технології і техніки створення виробів декоративно-ужиткового мистецтва, чинники, які впливають на якість виконаної роботи за технологією, матеріали, інструменти та пристосування необхідні для виготовлення виробу, визначення необхідної кількості матеріалів.
Фізика та астрономія	10-11	Фізика як фундаментальна наука, методи наукового пізнання, рух і взаємодії, фундаментальні взаємодії, фізичний зміст фізичних явищ і процесів, речовина і поле, фізичні властивості речовини та поля, кванти, елементарні частинки, корпускулярно-хвильовий дуалізм, роль фізичних знань у житті суспільства, розвитку техніки і технологій, розв'язанні екологічних проблем, нанофізика і нанотехнології, будова і розвиток Всесвіту, галактики, галактика «Молочний Шлях», Сонце і зорі; рух небесних світил, рух Сонячної системи в Галактиці, рух планет Сонячної системи	Технології і техніки створення виробів декоративно-ужиткового мистецтва, чинники, які впливають на якість виконаної роботи за технологією, значення символів притаманних видам декоративно-ужиткового мистецтва, виготовлення виробів із дотриманням народних традицій (форма, кольорове рішення, символи), обґрунтування обраних технологій, які забезпечують якісне виконання проекту

Біологія і екологія	10-11	Біорізноманіття, обмін речовин і перетворення енергії, спадковість і мінливість, репродукція та розвиток, адаптації, біологічні основи здорового способу життя, екологія, сталий розвиток та раціональне природокористування, застосування результатів біологічних досліджень у медицині, селекції та біотехнології.	Значення символів притаманних видам декоративно-ужиткового мистецтва, традиції використання кольорової гами під час виготовлення виробів декоративно-ужиткового мистецтва
Географія	10-11	Види географічних карт особливості роботи з ними та можливості їх використання у побуті та господарській діяльності, сфери географічної оболонки Землі, закономірності та зв'язки в географічній оболонці, середовище життя людини і пов'язані з її діяльністю сучасні екологічні проблеми, розміщення і розвиток видів економічної діяльності і суспільства в сучасному світі, людська діяльність, яка перетворює неоднорідний у природному відношенні простір відповідно до об'єктивних економічних законів.	Історія технік та технологій декоративно-ужиткового мистецтва, значення символів притаманних видам декоративно-ужиткового мистецтва, традиції використання кольорової гами під час виготовлення виробів декоративно-ужиткового мистецтва, творчість народних майстрів України та майстрів інших народів що проживають в Україні
Креслення	11	Геометричні об'єкти, образи предметів, їх форма та складові елементи; ортогональне (прямокутне) проєціювання на одну, дві і три площини проєкцій, аксонометричні проєкції (диметрії і ізометрії) і прийоми виконання технічних малюнків, основні правила і прийоми побудови графічних зображень, правила виконання креслень, встановлених державними стандартами, графічна культура.	Значення символів притаманних видам декоративно-ужиткового мистецтва, традиції використання кольорової гами під час виготовлення виробів декоративно-ужиткового мистецтва, методи проєктування для створення виробів декоративно-ужиткового мистецтва

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ПРОГРАМА

змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство»

модуля

«ТЕХНІКИ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА»

навчального предмету

«ТЕХНОЛОГІЇ 10-11 КЛАСИ»

2023 рік

Програма змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчального предмету «Технології», 10-11 класи. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2023. 11 с.

Розробник програми:

Кісь А.В. – аспірантка кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Програму змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» навчального предмету «Технології» (10-11 класи) обговорено і схвалено на засіданні кафедри теорії і методики технологічної освіти

Протокол засідання кафедри № 1 від 31 січня 2023 р.

Завідувач кафедри теорії і методики технологічної освіти

Цина А.Ю.

Рецензент програми:

Кулик Є. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри основ виробництва та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

ВСТУП

Програма вивчення змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва» укладена відповідно до навчальної програми «Технології», 10-11 класи.

Предметом вивчення змістових субмодулів є такі види декоративно-прикладного мистецтва як вишивка та килимарство.

Змістові субмодулі, за своїм змістовим наповненням, є логічно завершеними навчальними (творчими) проєктами, які учні виконують колективно або за іншою формою визначеною учителем.

Структура змістових субмодулів складається з очікувань навчально-пізнавальної діяльності учнів, алгоритму проєктної діяльності учнів та орієнтовного переліку творчих проєктів.

Основою для вивчення змістових субмодулів «Вишивка» та «Килимарство» є проєктно-технологічна система навчання, яка ґрунтується на творчій, навчально-пізнавальній та дослідно-пошуковій діяльності старшокласників від творчого задуму до реалізації ідеї у завершений проєкт.

Мета змістових субмодулів: формувати предметні та ключові компетентності особистості засобами декоративно-ужиткового мистецтва, навчити учнів вишивці та килимарству на основі проєктно-технологічної діяльності.

Завдання змістових субмодулів: формування творчих здібностей учнів у процесі вивчення вишивки і килимарства як традиційних українських видів декоративно-прикладного мистецтва, що мають вагомe значення у навчанні та вихованні учнівської молоді, її підготовці до професійної діяльності. Вивчення народного декоративно-ужиткового мистецтва є засобом, який сприяє вирішенню професійних задач у сфері естетичного виховання і художньої освіти учнів шляхом розвитку їх художньо-творчих уявлень, духовних потреб, уяви, навичок оцінювання витворів мистецтва.

Виготовлення виробів за власним проєктом спрямоване на оволодіння методикою творчого пошуку.

1. Інформаційний обсяг змістових субмодулів навчального модуля «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва»

Змістовий субмодуль 1. ВИШИВКА.

Тема 1. Історія розвитку вишивкарства на Україні.

Історія української народної вишивки. Народні традиції у вишивці. Етнографічні особливості вишивки різних регіонів України. Аналіз стародавніх зразків вишивки, рушників. Інструменти та матеріали.

Решетилівська вишивка «білим по білому» внесена у національний список переліку елементів нематеріальної культурної спадщини, а також номіновано на включення до списку ЮНЕСКО.

Тема 2. Композиційна побудова орнаменту

Орнамент української народної вишивки: рослинний, геометричний, рослинно-геометричний, зооморфний, антропоморфний. Особливості орнаментів різних областей України. Вплив технік вишивання на характер орнаменту.

Візерунок. Збільшення, зменшення візерунка. Способи перенесення візерунків на тканину. Перенесення малюнка на прозорий папір-кальку. Наколювання малюнка і переведення на тканину за допомогою розчину синьки. Переведення на тканину за допомогою кольорової кальки.

Композиція художньої вишивки.

Закони кольоросполучення у вишивці

Тема 3. Види швів

Поверхнево-нашивні нерахункові техніки. Їх характеристика. Прийоми виконання операцій та їх графічне зображення.

Гладь. Прості та складні рушникові шви. Правила, прийоми виконання. Прийоми заповнення елементів візерунків при великих площах рушників.

Зубцювання прутиком, прутиком із черв'ячком і подвійною штапівкою.

Змережування черв'ячком, городками, плахтовим швом, шабаком.

Техніки прозоро-рахункової групи. Їх характеристика. Прийоми виконання операцій та їх графічне зображення.

Мережки прості: прутик, кольоровий прутик, подвійний прутик, черв'ячок. Мережка ляхівка. Багаторядна ляхівка. Чисна і безчисна мережки. Мережка шабак. Квадратикова мережка.

Поверхнево-нашивні рахункові техніки. Їх характеристика. Прийоми виконання операцій та їх графічне зображення. «Хрестикові шви». Занизування, поверхневий верхоплут. Низь повздожня і поперечна. Курячий брід. Набирування.

Тема 4. Виготовлення виробів: вишивка побутового та одягового призначення

Українські народні рушники. Складання візерунка для вишивання рушника. Розробка композиції орнаменту для вишивання виробу. Замальовування орнаментів. Пошукова робота із старовинними зразками вишивок. Творча розробка орнаментів.

Носильне вбрання – чоловічі і жіночі сорочки, жіночі блузи, сукні, нічні сорочки та дитячий одяг. З'єднання деталей. Українська народна вишивка одягового призначення. Одяг як складова матеріальної та духовної культури українців. Етапи розвитку народного одягу, його класифікація. Український костюм як джерело вивчення етнічної історії. Народний крій. Розміщення вишивки на виробах. Асортимент вишитих виробів.

Змістовий субмодуль 2. КИЛИМАРСТВО.

Тема 1. Історія розвитку килимарства на Україні

Роль декоративно-прикладного мистецтва у формуванні світогляду особистості. Значення килимового промислу. Осередки килимарства на Україні. Виникнення килимарського промислу на Полтавщині. Функції килимів у житті людини: захисну, декоративну, обрядову.

Решетилівське килимарство з рослинним візерунком внесено у національний список переліку елементів нематеріальної культурної спадщини, а також номіновано на включення до списку ЮНЕСКО.

Тема 2. Художні форми українських килимів

Типи і призначення українських килимів. Характеристика килимового орнаменту й розкольоровки килимів різних районів Київщини, Волині, Поділля, Прикарпаття. Особливості килимового орнаменту. Композиції килимів. Асортимент килимової продукції.

Тема 3. Технологія виготовлення килима

Сировина. Фарбування пряжі. Будова килимового верстата (рами). Підготовчі процеси у килимарстві: снування основи; плетіння кіски; утворення чину; розміщення вирівнювальної смуги; виконання попередньої смуги.

Види технік, що застосовуються при тканні гладких та ворсових килимів. Рахункові техніки: техніка «дірчаста», техніка «на межову нитку», техніка «на пряму нитку». Техніка «кругляння»

Завершальні роботи у килимарстві. Завершення процесу ткання виробу і знімання його з кросен, попередня обробка краю виробу, а також обробка поверхні виробу.

Види кінцевого оздоблення килимів і виробів: оздоблення з ниток основи, оздоблення з пряжі піткання – торочки прості, торочки з додаванням яскравих ниток. китиці обкручені ниткою, китиці вузлові.

Тема 4. Виготовлення килима за власним проєктом

Гладкий двобічний безворсовий килим. Пошукова робота із старовинними зразками килимів. Розробка ескізу, технічного малюнка та шаблону. Творча розробка орнаментів.

Килими – високоякісні художні тканини. Килимарство як мистецтво виготовлення килимів та килимових виробів (доріжок, гобеленів, килимових покриттів) ручним або машинним способом.

2. Рекомендована література

Основна:

1. Антонович Є.А., Захарчук-Чугай Р. В., Станкевич М. Є. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів: Світ, 1992. 270 с.
2. Жук А. К. Українські народні килими ХІХ–початку ХХ століття. Київ: Наукова думка, 1966. 151 с.
3. Запаско Я. П. Українське народне килимарство. Київ: Мистецтво, 1973. 112 с.
4. Кара-Васильєва Т. В. Історія української вишивки: альюом-монографія. Київ. Мистецтво, 2008. 464 с.
5. Риженко Я. Килимарство та килими Полтавщини. Полтава: Полтавський державний музей, 1928. 161 с.
6. Титаренко В.П. Вишивальне мистецтво Полтавщини: навчальний посібник. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2015. 508 с.
7. Титаренко В.П. Полтавська традиційна вишивка: минуле й сучасне: навчально-методичний посібник. Полтава: Верстка, 2000. 172 с.
8. Титаренко В. П. Методика вивчення декоративно-прикладної творчості: навчальний посібник. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2020. 252 с.
9. Титаренко В.П. Традиційні народні ремесла Полтавщини. Полтава: Верстка, 2003. 231 с.
10. Титаренко В. П. Народні промисли України.. Полтава: Полтавський літератор, 2011. 524 с.
11. Щербаківський Д. М. Український килим. Київ: Київ-Друк, 1927. 32 с.

Додаткова:

12. Гасюк О. О., Степанюк М. Г. Художнє вишивання. Київ: Вища школа, 1987. 287 с.

13. Кісь А. Методичні аспекти навчання старшокласників української народної вишивки. *Дидаскал* : часопис : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю «Трансформації вищої педагогічної освіти: світовий і український контекст», 16–17 лист. 2021 р. / Кафедра загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2021. № 22. С. 165–167.

14. Кісь А. Методика навчання старшокласників килимарства. *Теоретико-методичні аспекти технологічної освіти учнівської та студентської молоді засобами естетичної культури та дизайну*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (24-25 вересня 2020 року) / За заг. ред. проф. А.Ю. Цини; Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка, каф. теорії і методики технологічної освіти. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2020. С. 228–230.

15. Кісь А. Решетилівський центр вишивки та килимарства: декоративно-прикладна творчість. *Дидаскал*: часопис : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Університетська освіта в Україні у контексті інтеграції до європейського освітнього простору», 17–18 листопада 2020 р. / Кафедра загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2021. № 21. С. 186–187.

16. Кісь А. Художній текстиль ручного виготовлення: решетилівські традиції. *Сучасні соціокультурні процеси: компетентісно-аксіологічний аспект*: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції (10–11 листопада 2021 р.). Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2021. С.78.–81.

17. Кісь А. Ознайомлення старшокласників з типологією та призначенням українських килимів. *Проблеми та інновації в природничо-математичній, технологічній і професійній освіті*: збірник матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної онлайн-інтернет конференції, м.

Кропивницький, 13 – 28 червня 2022 року / Відп. ред. М. І. Садовий. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2022. С. 122–123.

18. Кісь А. Вишивка як засіб прилучення молоді до українських народних традицій. *Сучасні соціокультурні процеси : компетентісно-аксіологічний аспект*: збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (10–11 листопада 2022 р.). Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. С 66–69.

19. Кудря О.В. Вишивка як засіб прилучення молоді до надбань національної культури. *Генеza полотняного літопису у творчості майстра народного мистецтва Олександри Великодної* : матеріали наук.-практ. конф. (Полтава, 23 квітня 2014 р.) / упоряд. і ред. В.П. Титаренко ; Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2014. С. 59–63.

20. Кудря О. В., Кісь А. Навчання старшокласників створенню виробів за власним проєктом. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. пр. Вип. 2. Бердянськ : БДПУ, 2022. С. 224–233.

21. Кудря О. В., Кісь А. В. Класик решетилівського килимарства Леонід Самійлович Товстуха: поєднання нових шляхів і народних традицій. *Ukrainian professional education = Українська професійна освіта*: науковий журнал. Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2020. Вип. 8. С. 72-78.

22. Срібна Ю.А. Художні особливості декорування вишивкою компонентів сучасного жіночого одягу. *Науково-дослідна робота в системі підготовки фахівців-педагогів у природничій, технологічній і комп'ютерній галузях*: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (19-20 вересня 2019 р., м. Бердянськ). Бердянськ: БДПУ, 2019. С. 246–248.

23. Срібна Ю.А. Поєднання минулого та сучасного у вишитих виробах заслуженого майстра народної творчості Ніни Іпатій. *Сорочинський ярмарок – історична пам'ятка ярмаркування в Україні*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 20-ій річниці Проекту

відродження Сорочинського ярмарку (22 серпня 2018 р.) / упоряд. і відп. ред. М. І. Степаненко, В.П. Титаренко, А. Ю. Цина. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. С. 113–115.

24. Срібна Ю. А. Виготовлення нетрадиційної писанки-мотанки з елементами вишивки / Ю. А. Срібна, Н. І. Кульчинська. *Імідж сучасного педагога*. Вип. 10 (169). Полтава, 2016. С. 53–57.

25. Титаренко В.П. Об'єкти праці з українських народних ремесел. Полтава: Верстка, 2001. 172 с.

26. Цина А. Ю. Декоративно-ужиткове мистецтво як символічний світ народної творчості. *Народне мистецтво Бойківщини: історія та сучасність» (до 164-ї річниці від дня народження Івана Франка, до 87-ї річниці від дня народження заслуженого майстра народної творчості України Мирослави Кот)*: збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції / ред. рада: Оршанський Л.В., Кузан Н.І. та ін. Дрогобич: РВВ ДДПУ, 2020. С. 152-158.

3. Інформаційні ресурси

1. <http://trudove.org.ua> – сайт «Трудове навчання», містить матеріали, які безпосередньо необхідні вчителю трудового навчання, креслення: розробки уроків, роздатковий матеріал, технологічна документація, креслення виробів, фотогалереї..

2. Літературно-методичні фонди кафедри теорії і методики технологічної освіти, електронні ресурси комп'ютерних класів факультетів, а також бібліотеки Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, Полтавської обласної універсальної наукової бібліотеки імені І.П. Котляревського (адреса: м. Полтава, вул. Небесної сотні 13).

4. Засоби діагностики успішності навчання:

– *теоретичні*: усна відповідь, участь у навчальному діалозі, відповідь на поставлене вчителем проблемне питання, виконання завдань теоретичної спрямованості;

– *практичні*: виконання практично-дослідницьких вправ і завдань, розв'язання проблемних ситуацій, реалізація творчого проєкту;

– *творчі*: індивідуальна науково-дослідна робота, участь в олімпіадах, захист творчого проєкту, підготовка наукової роботи (МАН).

Додаток Ч**Тест «Як ти ставишся до навчання декоративно-прикладної творчості в школі?»**

(за модифікованим тестом Л. Борисової (Тест «Як ти ставишся до навчання в школі?», 2005, с. 30))

1. Як ти сприймаєш роботу з декоративно-прикладної творчості на уроках технологій?

- а) дуже добре;
- б) подобається;
- в) так собі;
- г) не подобається;
- д) дуже не подобається.

2. У чому виражається твій інтерес до декоративно-прикладної творчості?

- а) подобається розв'язувати навчальні завдання;
- б) читаю цікаву науково-пізнавальну літературу;
- в) із задоволенням слухаю вчителя;
- г) виконую творчі завдання;
- д) дивлюсь передачі та навчальні програми.

3. Як ти готуєшся до виконання творчих завдань на уроках технологій?

- а) постійно до кожного уроку;
- б) тільки тоді, коли відчуваю, що вчитель запитає;
- в) виконую тільки те, що подобається;
- г) швидко встигаю зробити завдання на перерві;
- д) не можу обходитись без допомоги батьків, друзів.

4. Як ти оцінюєш свої результати декоративно-прикладної творчості з навчання технологій?

- а) задоволений, коли все виходить, і хочу ще більше знати;
- б) задоволений, що розібрався і виконав завдання;
- в) задоволений, коли отримую високу оцінку;

г) задоволений, коли завдання легкі;

д) мені однаково.

5. Я не можу вчитися краще з технологій, бо:

а) не завжди можу себе примусити працювати;

б) не встигаю працювати на уроці разом із іншими;

в) мені важко, не все розумію;

г) у мене є більш цікаві справи;

д) мені не потрібні ці знання.

6. Я навчався би в з технологій краще, із задоволенням, якщо б:

а) навчальний матеріал був цікавішим;

б) менше було б предметів у розкладі;

в) не задавали домашніх завдань;

г) перейшов до іншого вчителя;

д) змінив школу, клас.

Система оцінювання: а – 5 балів; б – 4 бали; в – 3 бали; г – 2 бали; д – 1 бал.

30–25 – позитивна мотивація до навчання; 24–20 – достатня; 19–14 – середня; 13 – негативна мотивація до навчання.

Додаток Ш

Розрахунок χ^2_{emp} - критерію розбіжності сформованості ключових і предметних компетентностей старшокласників контрольних груп за результатами констатувального експерименту

№ п/п	Рівні сформованості компетентності	Відносна оцінка у % середнього рівня		$f'_k - f'_y$	$(f'_k - f'_y)^2$	$\chi^2 = \frac{(f'_k - f'_y)^2}{f'_y}$
		Предметні компетентності, f'_k	Ключові компетентності, f'_y			
1.	Високий	13,9	8,9	+5,0	45,0	2,8
2.	Достатній	23,3	18,5	+4,8	23,0	1,2
3.	Середній	40,0	47,2	-7,2	51,8	1,1
4.	Початковий	22,8	25,4	-2,6	6,8	0,3
	Разом	100	100	0	$\chi^2 = 5,4$	

Суттєвість розбіжностей у рівнях вияву ключових і предметних компетентностей старшокласників контрольних груп стала вихідною умовою для прийняття одного з припущень:

– H_0 : розбіжності рівнів сформованості ключових та предметних компетентностей старшокласників контрольних класів є недостатньо значущими:

– H_1 : різниця в рівнях сформованості ключових і предметних компетентностей старшокласників контрольних груп є достатньо значущою.

За наведеними у таблиці значеннями рівнів сформованості предметних і ключових компетентностей старшокласників знайдемо відносні значення цих рівнів для предметних (f'_k) та ключових (f'_y) компетентностей.

За таблицею χ^2 -критерію (А. Кыверялг, 1980, с. 288) з'ясуємо, що відповідне до трьох ступенів свободи значення $\chi^2_{крит}$ на 95,0% рівні вірогідності дорівнює 7,81. Оскільки знайдене нами при обчисленні значення

$\chi^2_{emp} = 5,4$ є меншим за $\chi^2_{крит}$, то нульову гіпотезу не можна відхилити: оцінки рівнів ключової та предметної компетентності учнів контрольних та експериментальних класів є досить не схожими і розбіжність між ними є не суттєвою. У цьому випадку можна, приймаючи нульову гіпотезу, говорити про суттєву схожість у результатах сформованості ключових та предметних компетентностей, зумовлену приділенням вчителями належної уваги їхньому формуванню під час уроків технологій та у позаурочний час.

Додаток Ш

Розрахунок χ^2_{emp} - критерію розбіжності сформованості ключових і предметних компетентностей старшокласників експериментальних груп за результатами констатувального експерименту

№ п/п	Рівні вияву компетентності	Відносна оцінка у % середнього рівня		$f'_k - f'_y$	$(f'_k - f'_y)^2$	$\chi^2 = \frac{(f'_k - f'_y)^2}{f'_y}$
		Предметні компетентності, f'_k	Ключові компетентності, f'_y			
1.	Високий	12,9	8,2	+4,7	22,1	2,7
2.	Достатній	23,0	17,2	+5,8	33,6	2,0
3.	Середній	40,1	48,1	-8,0	64,0	1,3
4.	Початковий	24,0	26,5	-2,5	6,25	0,2
	Разом	100	100	0	$\chi^2 = 6,2$	

Суттєвість розбіжностей у рівнях вияву предметної та ключової компетентності старшокласниками експериментальних груп стала вихідною умовою для прийняття одного з припущень:

– H_0 : розбіжності рівнів сформованості предметної та ключової компетентності старшокласників експериментальних груп є недостатньо значущими;

– H_1 : різниця в рівнях сформованості предметної та ключової компетентності старшокласників експериментальних груп є достатньо значущою.

За наведеними у таблиці значеннями рівнів сформованості предметних і ключових компетентностей старшокласників знайдемо відносні значення цих рівнів для предметних (f'_k) та ключових (f'_y) компетентностей.

За таблицею χ^2 -критерію (А. Кыверялг, 1980, с. 288) з'ясуємо, що відповідне до трьох ступенів свободи значення $\chi^2_{крит}$ на 95,0% рівні вірогідності дорівнює 7,81. Оскільки знайдене нами при обчисленні значення $\chi^2_{emp} = 6,2$ є не суттєво меншим за $\chi^2_{крит}$, то нульову гіпотезу не можна відхилити: оцінки рівнів сформованості предметної та ключової компетентності старшокласників експериментальних класів є досить схожими і розбіжність між ними не є суттєвою. У цьому випадку можна, приймаючи нульову гіпотезу, говорити про суттєву схожість у рівнях сформованості предметних та ключових компетентностей старшокласників під час уроків технологій та у позаурочний час.

Додаток Ю

Розрахунок $\chi^2_{emp.}$ - критерію сформованості предметних компетентностей учнів контрольних та експериментальних 10–11 класів по завершенні формувального експерименту

№ п/п	Рівні вияву компетентностей	Відносна оцінка середнього рівня, %		$f'_k - f'_y$	$(f'_k - f'_y)^2$	$\chi^2_{emp.} = (f'_k - f'_y)^2 : f'_y$
		Контроль-них груп, f'_k	Експериментальних груп, f'_y			
1.	Високий 10-12 балів	14,3	23,9	- 9,6	95,0	4,0
2.	Достатній 7-9 балів	24,0	34,3	- 10,3	106,1	3,1
3.	Середній 4-6 балів	40,5	30,5	+10,0	100,0	3,3
4.	Початковий 1-3 бали	21,2	11,3	+9,9	98,0	8,7
	Разом	100,0	100,0	0	$\chi^2_{emp.} = 19,1$	

Суттєвість розбіжностей у рівнях вияву предметних компетентностей учнями експериментальних та контрольних груп стала вихідною умовою для прийняття одного з припущень:

- H_0 : розбіжності рівнів сформованості предметних компетентностей учнів експериментальних та контрольних груп є недостатньо значущими;
- H_1 : різниця в рівнях сформованості предметних компетентностей учнів експериментальних та контрольних груп є достатньо значущою.

За наведеними у таблиці значеннями рівнів сформованості предметних компетентностей старшокласників знайдемо відносні значення цих рівнів для контрольних (f'_k) та експериментальних (f'_y) груп.

За таблицею χ^2 -критерію (А. Кыверялг, 1980, с. 288) з'ясуємо, що відповідне до трьох ступенів свободи значення $\chi^2_{крит}$ на 95,0% рівні вірогідності дорівнює 7,81. Оскільки знайдене нами при обчисленні значення $\chi^2_{emp} = 19,1$ є суттєво більшим за $\chi^2_{крит}$, то нульову гіпотезу можна відхилити: оцінки рівнів сформованості предметних компетентностей старшокласників експериментальних і контрольних груп є не схожими і розбіжність між ними є суттєвою. У цьому випадку можна, відкидаючи нульову гіпотезу, говорити про суттєву значущість розбіжностей, зумовлену впливом експериментальних чинників та визнати дієвість взаємозв'язку між упровадженою методикою навчання декоративно-прикладній творчості і рівнями сформованості у старшокласників предметних компетентностей.

Додаток Я

Розрахунок $\chi^2_{emp.}$ - критерію сформованості ключових компетентностей старшокласників контрольних та експериментальних груп після завершення формувального експерименту

№ п/п	Рівні вияву компетентностей	Відносна оцінка середнього рівня, %		$f'_k - f'_y$	$(f'_k - f'_y)^2$	$\chi^2_{emp.} = (f'_k - f'_y)^2 \cdot f'_y$
		Контрольних груп, f'_k	Експериментальних груп, f'_y			
1.	Високий 10-12 балів	9,2	19,1	- 9,9	98,0	5,1
2.	Достатній 7-9 балів	19,1	29,6	- 10,5	110,3	3,7
3.	Середній 4-6 балів	48,3	38,7	+9,6	92,2	2,4
4.	Початковий 1-3 бали	23,4	12,6	+10,8	116,6	9,3
	Разом	100,0	100,0	0	$\chi^2_{emp.} = 20,5$	

Суттєвість розбіжностей у рівнях вияву ключових компетентностей старшокласниками експериментальних та контрольних груп стала вихідною умовою для прийняття одного з припущень:

– H_0 : розбіжності рівнів сформованості ключових компетентностей старшокласників експериментальних та контрольних груп є недостатньо значущими;

– H_1 : різниця в рівнях сформованості ключових компетентностей старшокласників експериментальних та контрольних груп є достатньо значущою.

За наведеними у таблиці значеннями рівнів сформованості ключових компетентностей старшокласників знайдемо відносні значення цих рівнів для контрольних (f'_k) та експериментальних (f'_y) груп.

За таблицею χ^2 -критерію (А. Кыверялг, 1980, с. 288) з'ясуємо, що відповідне до трьох ступенів свободи значення $\chi^2_{крит}$ на 95,0% рівні вірогідності дорівнює 7,81. Оскільки знайдене нами при обчисленні значення $\chi^2_{emp} = 20,5$ є суттєво більшим за $\chi^2_{крит}$, то нульову гіпотезу можна відхилити: оцінки рівнів сформованості ключових компетентностей старшокласників експериментальних і контрольних груп є не схожими і розбіжність між ними є суттєвою. У цьому випадку можна, відкидаючи нульову гіпотезу, говорити про суттєву значущість розбіжностей, зумовлену впливом експериментальних чинників та визнати дієвість взаємозв'язку між упровадженою методикою навчання старшокласників декоративно-прикладної творчості засобами вишивки та килимарства і рівнями сформованості в учнів 10-11 класів ключових компетентностей.